

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Słownik
Bartłomieja
Bz
Rydgoszczy

WERSJA POLSKO-ŁACIŃSKA
IV (PLEMIĘ – PYTLOWANY)

SŁOWNIK
BARTŁOMIEJA Z BYDGOSZCZY

wersja polsko-łacińska

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK
FUNDACJA SŁAWISTYCZNA

SŁOWNIK BARTŁOMIEJA Z BYDGOSZCZY

wersja polsko-łacińska

część IV (Plemię-Pytlowany)

opracowały

ELŻBIETA KĘDELSKA, IRENA KWILECKA, ARLETA ŁUCZAK

WARSZAWA 2009

Publikację opiniowali do druku
HANNA POPOWSKA-TABORSKA
MICHAŁ RZEPIELA

**Wydanie publikacji dofinansowane
przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Okładkę projektował
WOJCIECH KOSSAKOWSKI

Skład i łamanie
JACEK MARCINIAK

© Copyright by Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy
& Fundacja Sławistyczna
Printed in Poland

ISBN 978-83-89191-77-9

Adres redakcji
Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW)
Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Pałac Staszica, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa
tel. (0-22) 827 17 41, tel. (0-22) 657 28 49
sow-ispan@wp.pl, www.ispan.waw.pl/

SPIS TREŚCI

Przedmowa do tomu IV	7
Uzupełnienia i poprawki do tomów I, II i III.	9
Bibliografia	13
Wykaz skrótów źródeł i częściej cytowanej literatury	18
Wykaz skrótów ogólnych i znaków	20
Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy – hasła od Plemię do Pytlowany	23

Przedmowa do tomu IV

Kolejna, czwarta część polsko-łacińskiej wersji Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy zawiera kontynuację haseł na literę P: od **PLEMIĘ** do **PYTLOWANY**; w następnym tomie znajdą się hasła na litery R oraz S.

W tomach I i II naszej edycji¹ zamieściliśmy dokładne informacje o rękopisach Bartłomieja, tj. łacińsko-polskich słownikach z lat 1532 i 1544. Tu warto dodać, że oryginał słownika z 1544 r., czyli glosy Bartłomieja na marginesach inkunabułu J. Reuchlina *Vocabularius breviloquus* ... z 1488 r. (własność Biblioteki UAM, sygn. Inc. 169), jest już dostępny na stronach Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej (www.wbc.poznan.pl).

O zasadach redagowania obecnej edycji Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy pisaliśmy szczegółowo w poprzednich tomach. W tomie czwartym nie wprowadzamy istotnych zmian. Nowością jest podawanie niekiedy dokładnej lokalizacji biblijnej. W dołączonych do niniejszego tomu „Uzupełnieniach i poprawkach” do części I-III podajemy: 1) opuszczone w opublikowanych już hasłach przykłady użycia danego wyrazu polskiego (np. **BANNERA**); 2) hasła zmienione obecnie pod względem redakcji (np. **BARWICA**); 3) korekty wcześniejszych błędnych lekcji (np. **LEKKO**) oraz błędnych lokalizacji (np. **GWIAZDA**). W erracie nie uwzględniamy natomiast naszych drobnych poprawek, m.in. w zakresie interpunkcji czy pisowni wielkich i małych liter w wyrazach łacińskich (np. *custos phani* sv. **MYŚLĄCY** – obecnie: *custos Phani* sv. **POŁ**).

Chciałybyśmy tu przypomnieć, że nieznacznie poprawiamy pisownię (np. nazw własnych) i interpunkcję jedynie łacińskich tekstów rękopiśmiennych Bartłomieja oraz druku Reuchlina z 1488 r. Innych natomiast – cytowanych

¹ Zob. *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy – wersja polsko-łacińska*, część I (A-G), opracowały E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, SOW, Warszawa 1999; część II (H-M), SOW, Warszawa 2003; część III (N-Pleć), SOW, Warszawa 2005.

w naszej edycji – źródeł łacińskich nie poprawiamy, stąd np. w haśle **PRZEPIORKA** jest – zgodny z oryginałem dykcjonarza Murmeliusza – zapis „*graeco*”, a nie „*Graeco*”.

Przypominamy też, że w oryginałach Bartłomieja hasło stanowi wyraz bądź dłuższy tekst łaciński, zaś w naszej, odwróconej, edycji hasłem jest wyraz polski. Odnośniki do haseł polskich obejmują więc nie tylko wyrazy pokrewne bądź bliskoznaczne. Odsyłaczami są także słowa powiązane semantycznie z wyrazem hasłowym (np. nazwy miesięcy sv. **JESIENNIK**), a niekiedy też wyrazy, zwłaszcza o trudnym do ustalenia znaczeniu, zebrane przez Bartłomieja pod wspólnym hasłem łacińskim. Np. nasze hasła **ODZIANIE**, **POŁNY** ‘pełny’, **PUKIEL** łączy wspólne łacińskie hasło *bullā*, stąd po hasle **POŁNY** piszemy: Zob. **ODZIANIE** (jeden z odpowiedników łac. *bullā*), **ODZIECIE** (synonim do „Odzianie”), **PEŁEN** (synonim do „Połny”), **POKLATNY** (przydawka do „Odzianie”) oraz **PUKIEL** (jeden z odpowiedników łac. *bullā*). Trudne są dla nas również lekcje rzadkich, czasem nigdzie nie poświadczonych poza Bartłomiejem, wyrazów polskich. Nasze wątpliwości ciągle budzą niektóre zapisy (zwłaszcza zawierające *s*, *ss*, *cz*, *l*, *v*, *vv*, *i*, *y* itp.) i nie zawsze wiemy, jak należy je czytać. Tak np. zapis Bartłomieja „Lizigosc” ‘pochlebca, lizus’ odczytujemy jako **LIŻYGOŚĆ** (lub **LIŻYGOŹDŹ**), a warianty **LIZIGOŚĆ**, **LIZIGOŹDŹ** (?), które również zamieszczamy, uznajemy za mniej prawdopodobne, gdyż SP XVIw. notuje hasła **LIŻYBOŻEK**, **LIŻYOBRAZEK** itd., a zapis „gosc” u Bartłomieja to zarówno ‘gość’, jak i ‘gwóźdź’.

Bardzo serdecznie dziękujemy Recenzentom obecnego tomu: Pani Profesor Hannie Popowskiej-Taborskiej i Panu Doktorowi Michałowi Rzepieli za życzliwość oraz wnikliwe uwagi krytyczne i sugestie, dzięki którym udało nam się poprawić wiele haseł.

Autorki

Poznań, listopad 2008 r.

Uzupełnienia i poprawki do tomu I, II i III

BANNERA, t. I, s. 70, brak jednego przykładu: *cherucus i. summitas mali* {*Bannera in navi*}, sc. *illud, quod instar vexilli malo superponitur, et secundum ventum movetur, unde Lucanus: Instabit summis Minor Ursa cherucis. Quidam tamen dicunt, quod cheruci sunt capita et cornua antennarum vel funes in malo* R g₂.

BARWICA, t. I, s. 71, jest: Barvicza, czo sukno postrzigayą *tomentum* ..., *lana brevis et concisa* R J₅ (md) – ma być: *tomentum i. stramentum* Syeczka *pro equis vel palea aut pluma, qua culcitre farciuntur vel* Barvicza, czo sukno postrzigayą *i. lana brevis et concisa* R J₅ (md); zob. **POSTRZYGAC**.

BEZ, t. I, s. 74, jest: pranthko, sprawnye, Nye przedluza, Besz przedluzenya *nescit tarda molimina sanctissima (?) gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*) – ma być: ... *Spiritus Sancti* ...; zob. **PRĘDKO**, **PRZEDŁUŻAC**, **PRZEDŁUŻENIE**.

BLISKOŚĆ, t. I, s. 80, jest: przirodzoną blysskoscyą *propinquo, -are i. proximare, prope esse* {*sanguine coniungere i. propinquitate*} R S₄ – ma być: *propinquo, -are i. proximare, prope esse* {*vel i. sanguine coniungi i. propinquitate* przirodzoną blysskoscyą} R S₄; zob. **PRZYRODZONY**.

CHODZIĆ, t. I, s. 102, brak jednego przykładu: proznochodzicz, wshan-dy (!) bycz *girovagor, -ari i. circumcirca vagari* R P_{3v}; zob. **PROŻNO**.

CZŁONEK, t. I, s. 124, jest: rozbyeracz po członkv *intercido, -ere, dividere* R Q₂ (md) – ma być: ... *intercido, -ere, multa significat, dividere, perire* R Q₂ (md); zob. **PO**.

CZYNIONY, t. I, s. 128 (hasło obecnie nie istnieje; przykład będzie umieszczony pod **UCZYNIONY**), jest: *czynyona* przyssyaga *prestitum iuramentum* R B₃ (md) – ma być: *vczynyona* ...; zob. **PRZYSIĘGA**.

DAJĄCY, t. I, s. 134, jest: *przyczyna* daiąceze ... *coniunctio causalis* RN (k.tyt.) – ma być: *przyczyna* daiąceze ... <*coniunctio*> *causalis* ...; zob. **PRZYZYNA**.

DAROWNY, t. I, s. 135, jest: darowne ('wino') *vel* pocztha *vinum honorarium* ... R L₁v (ml) – ma być: ... *vinum honoratum* ...; zob. **POCZTA**.

DESZCZOWY, t. I, s. 138, i **DZIEN**, t. I, s. 172, jest: dny desczowe, przervanye, wzwod *cataracta* ... *celi i. nubes vel tonitrua* (bibl.) R f₅ – ma być: ... *cataracta* ..., *cataracte celi*, *fenestre i. nubes vel tonitrua* ...; zob. **PRZERWANIE**.

DOBRO, t. I, s. 141, jest: pospolyte dobro *res publica i. res populi* (sv. *publicus*) R B₈ – ma być: *publicus* {*i. popularis, ut res publica i. res populi* pospolyte dobro} R B₈; zob. **POSPOLITY**.

DOKONAĆ, t. I, s. 144, jest: doconacz, poswyączicz *dedico, -are i. consecrare, deo copulare vel dare, proficere* R N₆ – ma być: ... *dedico, -are ... Deo copulare* ..., *perficere* R N₆; zob. **POŚWIECIĆ**.

DOKONAĆ, t. I, s. 144, jest: *causo, -are* ... R M₇v (md) – ma być: *causo, -are* ... R M₇v (ml); zob. **PRZEĆ**.

DOMNIMANIE, t. I, s. 147, i **DOWODNY**, t. I, s. 153, jest: *presumptio* Smyalosc, podeyrzenye, domnymanye {*vel corpus notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria ... Alia est probabilis sive verissimilis* {*probabilis* dowodna} ... *Tertia est violenta* {*violenta* podeyrzana} R B₃ – ma być: ... {*vel corporis notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria* {*temeraria, impudens*} ... *Alia est probabilis sive verissimilis* {*probabilis* dowodna} ... *Tertia est violenta* {*violenta* podeyrzana} ... (oraz poszerzony tekst łac.) R B₃; zob. **PODEJRZANY, PODEJRZENIE**.

DOMNIMANIE, t. I, s. 147, i **DOWODNY**, t. I, s. 153, jest: *presumpcio* ... S 122v – ma być: *presumcio* ... (oraz poszerzony tekst łac.); zob. **PODEJRZENIE**.

DZIAŁAĆ, t. I, s. 169, jest: pod przikazany *dzyalacz ordinate facere* (sv. *preceptum*) S 121 – ma być: *preceptum negativum i. non facere* pod zakazany, *affirmativum i. facere* pod przikazany *dzyalacz* (sv. *preceptum*) S 121; zob. **POD, PRZYKAZANIE**.

DZIAŁO, t. I, s. 169, jest: dzyalo, pusska *machina vel bombard, balista* R s₄ – ma być: ... *machina* {*vel bombard, balista*} R s₄; zob. **PUSZKA**.

FILAR, t. I, s. 179, jest: ffylarem podeprzcz *pilo, -are eciam est parietem cum columna sustentare ne cadet* R R₆v (ml) – ma być: ... *pilo, -are eciam i. parietem cum columna sustentare, ne cadat* R R₆v (ml); zob. **PODEPRZEĆ**.

FURMANSTWO, t. I, s. 183, jest: *velatura i. precium pro navigio przewoss vel i. qui vecturis vivit* ffurmanstwo R K₃v (ml) – ma być: ... *qui vecturis vivunt* ...; zob. **PRZEWOZ**.

GARDLYNA, t. I, s. 187, i **KŁOĆ**, t. II, s. 74, jest: Clocz przeclota, Gardlyna *glossus* R n₈v (md) (brak przecinka pomiędzy dwoma pierwszymi słowami sprawił, iż wyraz „przekłota” został potraktowany nie jak rzeczownik, lecz jak imiesłów przymiotnikowy rodzaju żeńskiego od „przekłóć”) – ma być: Clocz, przeclota, Gardlyna *glossus* R n₈v (md); zob. **PRZEKŁOTA**.

GARNEC, t. I, s. 189, jest: *tudicula, coclear varzącha qua exprimitur in olla* czo pokyva abo shvmvye wgarnczv ... R K₁ (md) – ma być: ... *expumatur in olla* ...; zob. **POKIWAĆ**.

GŁOWNIA, t. I, s. 196, jest: pyrzyna (!), glovnya *vel ... cinis rzezevye* (sv. *favilla*) R m₄ – ma być: pyrzyna (!), glovnya *favilla ... est extinctus scintille ignis vel cinis rzezevye* R m₄; zob. **PYRZYNA**.

GODZINA, t. I, s. 199-200, jest: pol godzini *semi hora* S 141v; pol godziny *semi hora* S 141v i R F₁ (mp) – ma być: ... *semihora* ...; zob. **POŁ**.

GWIAZDA, t. I, s. 213, jest: psyanka, psya gwyazda, Suczka *canicula celi* R f₁ – ma być: ... *Canicula celi* R f₁ (md); zob. **PSI**, **PSIANKA**.

JA, t. II, s. 33, jest: ku grzechu myą przyvodi *peccare me fecit* (bibl.) R R₅ (mp; av. *pecco,-are*) – ma być: ... przyvyodi ...; zob. **PRZYWIEŚĆ**.

JAKI, t. II, s. 35, i **KUPIA**, t. II, s. 120, jest: Robota, pracza ..., potrzeba, Szand, Zaloba wprawye, Cvpya, vczynek *negocium ... {occupacio, cura, solitudo}* R v₆ – ma być: ... *{occupacio, cura, solitudo}* ...; zob. **POTRZEBA**, **PRACA**, **PRAWO**.

KĘDY, t. II, s. 66, jest: *aqueductus ... ad irrigendum* ... pothok, Rynna, przecopa, kady voda vychodzy S 12v – ma być: ... *ad irrigandum* ...; zob. **POTOK**, **PRZEKOPA**.

KOBIALKA, t. II, s. 76, jest: *subero,-are ... i. facere subertam* cobyalką R T₈ – ma być: *subero,-are {i. facere subertam}* cobyalką R T₈.

KOSZ 1., t. II, s. 91, jest: prządny kossh *calatus i. canistrum vel genus poculi ex ligno, ciatus* S 21v – ma być: ... *calatus i. canistrum de virgis vel genus poculi* ...; zob. **PRZĄDNY**.

KRCZYCA, t. II, s. 101, jest: *trica i. mota, radix vel* krczicza R J₇ (mp; av. *tricha i. ... involutio capillorum*) – ma być: ... *mora* ...

LEKKO, t. II, s. 129, jest: *zlekka, znyenaczka lento gradu incedere* (bibl.) R r₄v (ml; av. *lentus*) – ma być: *zlyekka* ...; zob. **POWŁOKIEM**.

LEKKO, t. II, s. 129, jest: zlekka, polyekkv *paulatim* R Y₁ – ma być: zlyekka ...; zob. **PO**.

LIST, t. II, s. 137, jest: posel zlysty *tabellarius i. publicus notarius sacramento astrictus in civitate, ut rationes et acta in formam publicam a principe ad hoc officium deputatus et confirmatus, vide Breviloquium* S 155 – ma być: ... *ut rationes et acta in formam publicam redigat, a principe* ...; zob. **POSEL**.

ŁOŻNICA, t. II, s. 150, jest: *cubiculum i. lectus* Loznychca, camera pokoy R i₂v – ma być: ... {camera} ...; zob. **POKOJ**.

MIERZNY, t. II, s. 174, jest: mierzny powrozek *funiculus distribucionis* (bibl.) R n₄ (md; av. *funiculus*) – ma być: myerzny ...; zob. **POWROZEK**.

MIESCKI, t. II, s. 176, i **MUR**, t. II, s. 199, jest: posthelka (?), Myesczkye muri *proiecta edificia, vide Calepi* R B₅v (mg; av. *proiectus, iacus i. extensio* ...) – ma być: ... iactus ...; zob. **POSTELKA**.

MISA, t. II, s. 182, brak jednego przykładu: srzednya myssa *catillum i. parvum catinum, catinum ... est vas vinarium fictile* przestawka {catinus} R f₅; zob. **PRZESTAWKA**.

MORCZYŻNA, t. II, s. 191, jest: morczyżna *Aquilo* R b₂ (md; av. *Africus*); spólnoczy vyatr, morczyżna *Aquilo est ventus* ... R c₅v – ma być: ... aquilo ...; zob. **PÓLNOC**.

ODKŁADAJĄCY, t. III, s. 100, brak jednego przykładu: odcladaiące <verba> *deponencia* R a₈ (md; av. *activa verba*).

ON, t. III, s. 126, brak jednego przykładu: Czo są od nyego zbyera ropa ve vrzodzye y przepuszcza *maturatissimum ungentum* R t₂ (mg); zob. **PRZEPUSZCZAĆ**.

[PIĘKRAĆ] zob. **UPIĘKRAĆ** (hasło pominięte w III t.).

Bibliografia

- Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, Warszawa 1979.
- Basaj M., Siatkowski J., *Przegląd wyrazów uważanych w literaturze naukowej za bohemizmy*, cz. 1-3 RKJ ŁTN X-XII, cz. 4-17 SFPS VI-XIX, 1964-1980.
- Basaj M., Siatkowski J., *Bohemizmy w języku polskim. Słownik*, Warszawa 2006 (przedruk *Przeglądu wyrazów ...*, zob. wyżej).
- Biblia łacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka T. J., z komentarzem Menochiusza T. J. przełożonym na język polski. Wydanie X S. Koźłowskiego*, t. I-IV, Wilno 1907.
- Biblia poznańska* zob. *Pismo Święte*.
- Biblia Slavica*. Hrsg. von H. Rothe und F. Scholz unter Mitarbeit von Ch. Hannick und L. Udolph. Serie II: *Polnische Bibeln*. Band 3. *Simon Budny, Biblia 1572*, Ferdinand Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 1994.
- Biblia Slavica*. Hrsg. von R. Olesch und H. Rothe unter Mitarbeit von F. Scholz. Serie II: *Polnische Bibeln*. Band 1. *Leopolita [1561]*, Ferdinand Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 1988.
- Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.
- Boryś W., Popowska-Taborska H., *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, t. I-V, Warszawa 1994-2006.
- Breza E., Brocki Z., Recenzja książki I. Kwileckiej i H. Popowskiej-Taborskiej, *Bartłomiej z Bydgoszczy, leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, *Rocznik Gdański*, t. XXXIX, 1979, s. 212-216.
- Brückner A., Recenzja wydania B. Erzepkiego, *Archiv für slavische Philologie*, XX, 1898, s. 172-173; też – *Pamiętnik Literacki* t. I, 1902, s. 165-166.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1927.
- Bułhak H., *Miscellanea bibliographica. Druki krakowskie XVI w.* *Florian Ungler. Maciej Szarfenberg*, *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej* XLVIII, 1998, s. 5-11.
- Bułhak H., *Miscellanea bibliographica. Druki krakowskie XVI w.* *Florian Ungler. Hieronim Wietor*, *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej* XLIX, 1999, s. 127-135.
- Ambrosii Calepini Dictionarium decem linguarum*, Lugdunum 1585.

- Dictionarium trilingue tripartitum ad discendam linguam Latinam, Polonicam et Germanicam accommodatum, in gratiam iuventutis Dantiscanae, iam primum in lucem editum a Nicolao Volkmaro ...*, Gdańsk 1596.
- Dictionarius Ioannis Murmellii variarum rerum ...*; [Francisci Mymeri] *Dictionarium trium linguarum*, oprac. W. Gruszczyński, Biblioteka Tradycji Literackich, pod red. W. Waleckiego, nr 13 A i B, Kraków 1997.
- Długosz-Kurczabowa K., *Wielki słownik etymologiczno-historyczny*, Warszawa 2008.
- Eder M., Twardzik W., *Indeksy do Słownika staropolskiego*, Kraków 2007.
- Erzepki B., *Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy podług rękopisu z r. 1532 opracował i wydał dr B. Erzepki*, cz. I-II, RTPNP XXIV, 1898, s. 1-134, 367-418; XXV, 1899, s. 1-48; XXVII, 1901, s. 253-301.
- Erzepki B., *Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy podług rękopisu z r. 1532 opracował i wydał dr B. Erzepki*, Poznań 1900.
- Flajšhans F., *Klaret a jeho družina*, t. I-II, Praha 1926-1928.
- Gebauer J., *Slovník staročeský*, t. I-II, Praha 1903-1916 i jego kontynuacja: *Staročeský slovník*, pod red. B. Havránka, Praha 1977 i następne.
- Guldon Z., Kabaciński R., *Szkice z dziejów dawnej Bydgoszczy XVI-XVIII w.*, Bydgoszcz 1975.
- Historia Bydgoszczy, t. I, do roku 1920*. Pod red. M. Biskupa, Warszawa 1991.
- Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur, moderante A. Kawecka-Gryczowa, composuerunt M. Bohonos et E. Szandorowska*, t. I-II, Wrocław 1970-1993.
- Kantak K., *Bernardyni polscy, t. I, 1453-1572*, Lwów 1933, s. 289, 292 i 307.
- Kantak K., *Kronika bernardynów bydgoskich*, RTPNP XXXIII, 1907, s. 22, 30.
- Kantak K., *Z przeszłości bernardynów bydgoskich*, Przegląd Bydgoski 1933, z. 2, s. 1-5.
- Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego*, Wydanie fotooffsetowe, t. I-VIII, [Warszawa] 1952-1953 (tzw. Słownik warszawski).
- Karpluk M., *Słownik Jana Cervusa z Tucholi, opracowała M. Karplukówna*, Wrocław 1973.
- Karpluk M., Recenzja książki I. Kwileckiej i H. Popowskiej-Taborskiej, *Bartłomiej z Bydgoszczy, leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, Język Polski LIX, 1979, s. 300-302.
- Karpluk M., Recenzja książki: *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy. Wersja polsko-łacińska. Część I (A-G)*, opracowały E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, Warszawa 1999, Język Polski LXXXII, 2002, s. 225-226.
- Katalog rękopisów staropolskich Biblioteki Kórnickiej XVI-XVIII w.*, t. I, opracowali R. Marciniak, M. Muszyński, J. Wiesiołowski, Wrocław 1971.
- Kawecka Z., *Materiały do katalogu inkunabułów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza*, Poznań 1960.

- Kędelska E., *Bartłomiej z Bydgoszczy a Lactifer Vodňanského*, SFPS 24, 1987, s. 47-61.
- Kędelska E., *Łacińsko-polskie słowniki drukowane pierwszej połowy XVI wieku i ich stosunek do źródeł czeskich*, Wrocław 1986.
- Kędelska E., *Nieznane edycje słowników: Mymera z 1530 r. i Mureliusza z 1526 r.*, SFPS 37, 2001, s. 61-79.
- Kędelska E., *Nowa edycja Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 35, 1999, s. 41-53.
- Kędelska E., *Pierwsze drukowane słowniki łacińsko-polskie jako źródła Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 25, 1989, s. 31-45.
- Kędelska E., *Polska terminologia medyczna w słownikach Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 17, 1978, s. 95-104.
- Kędelska E., *Przydatność łacińsko-polskich wokabularzy do badań językoznawczych – zalety i ograniczenia*, [w:] *Leksyka słowiańska na warsztacie językoznawcy*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, Warszawa 1997, s. 117-125.
- Klemensiewicz Z., *Historia języka polskiego*, t. II, Warszawa 1985.
- Kuraszkiewicz W., *Słowniki w Polsce XVI w.*, [w:] *Fragen der polnischen Kultur im 16. Jahrhundert*, Giessen 1980, s. 83-110 (przedruk w: tegoż, *Polski język literacki*, Warszawa 1986, s. 730-753).
- Kwilecka I., *Nieznany zbiór słownictwa polskiego pióra Bartłomieja z Bydgoszczy*, *Język Polski* LII, 1972, s. 252-261.
- Kwilecka I., *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy odnaleziony*, *Język Polski* LII, 1972, s. 180-182.
- Kwilecka I., *Studia nad staropolskimi przekładami Biblii*, Poznań 2003.
- Kwilecka I., *Warsztat pisarski Bartłomieja z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 23-36.
- Kwilecka I., Kędelska E., *Z prac nad nową edycją „Słownika” Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 17, 1978, s. 123-143.
- Kwilecka I., Popowska-Taborska H., *Bartłomiej z Bydgoszczy, leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, Wrocław 1977.
- Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, Wydanie III fotooffsetowe, t. I-VI, [Warszawa] 1951.
- Łopaciński H., *Najdawniejsze słowniki polskie drukowane*, *Prace Filologiczne* V, 1899, s. 393-454, 586-605.
- Łoś J., *Początki piśmiennictwa polskiego. Przegląd zabytków językowych*, Lwów 1922, s. 124-125.
- Łuczak A., *Łacińskie osobliwości leksykalne w obu wersjach łacińsko-polskiego Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 30, 1993, s. 59-67.
- Łuczak A., *Jeszcze kilka słów o Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy z pierwszej połowy XVI w.*, *Eos. Commentarii Societatis Philologiae Polonorum* LXXXVI, 1999, s. 325-337.

- Machek V., *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957.
- Mały słownik zaginionej polszczyzny*, pod red. F. Wysockiej, Kraków 2003.
- Mamotreky staropolskie*, opracowali W. Żurowska-Górecka i V. Kyas, cz. I-III, Wrocław 1977-1980.
- Niermeyer J.F., *Mediae Latinitatis lexicon minus*, Leiden 1976.
- Nomenclator, selectissimas rerum appellationes tribus linguis, Latina, Germanica, Polonica explicatas indicans, in usum scholarum Borussicarum et Polonicarum*, Toruń 1591.
- Novotný A., *Biblický slovník*, t. I-II, Praha 1992.
- Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr. Jakuba Wvjka T. J. z roku 1593. Wstępem i uwagami poprzedził ks. dr W. Smereka*, Kraków 1966.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, oprac. Zespół pod red. ks. M. Petera i ks. M. Wolniewicza, t. I-IV, Poznań 1991-1994 (tzw. Biblia poznańska).
- Plezia M., *Dzieje leksykografii łacińskiej w Polsce*, [w:] *Słownik łacińsko-polski*, pod red. M. Plezi, Warszawa 1959, s. V-XXXIV (przedruk w: tegoż, *Z dziejów filologii klasycznej w Polsce*, Warszawa 1993, s. 41-84).
- Popowska-Taborska H., *Z badań nad dawnymi i obecnymi zasięgami wyrazów*, *Język Polski* XLII, 1962, s. 280-286 (przedruk w: tejże, *Szkice z kaszubszczyzny. Dzieje, zabytki, słownictwo*, Gdańsk 1987, s. 115-120).
- Popowska-Taborska H., *Czy słownik Bartłomieja z Bydgoszczy jest zwykłą kompilacją wcześniejszych zbiorów leksykalnych?*, *Język Polski* LII, 1972, s. 173-180.
- Popowska-Taborska H., *Kształtowanie się polskiego szesnastowiecznego słownictwa literackiego w świetle badań nad Słownikiem Bartłomieja z Bydgoszczy*, *Zeszyty Naukowe UJ, Prace Językoznawcze*, z. 42, 1974, s. 161-177.
- Popowska-Taborska H., *Dialektyzmy w Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 37-40.
- Popowska-Taborska H., Boryś W., *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim*, Warszawa 1996.
- Quinque linguarum utilissimus vocabularius: Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae et Alemanicae, valde necessarius per mundum versari cupientibus ...*, Norymberga 1531.
- Rostafiński J., *Symbola ad historiam naturalem medii aevi*, t. I-II, Kraków 1900.
- Siatkowski J., *Bohemizmy fonetyczne w języku polskim*, cz. I, Wrocław 1965, cz. II, Wrocław 1970.
- Siatkowski J., *Bohemizmy w Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 41-58 (przedruk w: tegoż, *Czesko-polskie kontakty językowe*, Warszawa 1996, s. 97-114).
- Siatkowski J., *Czesko-polskie kontakty językowe*, Warszawa 1996.
- Slovník středověké latiny v českých zemích*, pod red. L. Varcla, Praha 1977 i następne.

- Sławski F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1952 i następne.
- Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce*, pod red. M. Plezi, Warszawa 1953 i następne.
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, pod red. M.R. Mayenowej, Wrocław 1966 i następne.
- Słownik staropolski*, pod red. S. Urbańczyka, Warszawa 1953 i następne.
- Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII*, pod red. W. Kowalenki, G. Labudy, T. Lehra-Spławińskiego, t. I-VIII, Wrocław 1961-1996.
- Staročeská bible Drážďanská a Olomoucká*, wyd. V. Kyas, t. I-III, Praha 1981-1988.
- Strutyński J., *Polskie nazwy ptaków krajowych*, Wrocław 1972.
- Szmańda E., *Bernardyński ośrodek naukowy w Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 5-22.
- Szmańda E., *Przyczynek do życiorysu i działalności pisarskiej Bartłomieja z Bydgoszczy*, *Język Polski* LX, 1980, s. 331-338.
- Urbańczyk S., *Recenzja książki Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, *Język Polski* LX, 1980, s. 342-344.
- Urbańczyk S., *Słowniki i encyklopedie, ich rodzaje i użyteczność*, Kraków 1991.
- Vrtel-Wierczyński S., *Bartłomiej z Bydgoszczy*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. I, Kraków 1935, s. 315.
- Wanicowa Z., *Na marginesie prac nad Słownikiem staropolskim. Trzy zagadkowe wyrazy: „zamisać”, „ziele” i „zielony”*, *Język Polski* LXXIX, 1999, z. 1-2, s. 68-69.
- Wydra W., Rzepka W.R., *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1995.
- Zajda A., *Staropolska terminologia prawnicza (do 1500 r.)*, Kraków 1990.
- Zathey J., Reichan J., *Index studiosorum Universitatis Cracoviensis annis 1400-1500*, Wrocław 1974.
- Żurowska-Górecka W., *Słowniki polskie przed Bartłomiejem z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 59-69.

Wykaz skrótów źródeł i częściej cytowanej literatury

- Artomiusz – P. Artomiusz, *Nomenclator, selectissimas rerum appellationes tribus linguis, Latina, Germanica, Polonica explicatas indicans*, Toruń 1591 (zob. Bibliografia sv. *Nomenclator* ...);
- BB – Bartłomiej z Bydgoszczy;
- BFJP – J. Siatkowski, *Bohemizmy fonetyczne* ... (zob. Bibliografia);
- Biblia Budnego – *Biblia Slavica* ... (zob. Bibliografia);
- Biblia Leopoldy – *Biblia Slavica* ... (zob. Bibliografia);
- Biblia Wujka – *Biblia łacińsko-polska* ... (zob. Bibliografia);
- Bohemizmy – M. Basaj, J. Siatkowski, *Bohemizmy w języku polskim* ... (zob. Bibliografia);
- Brückner SE – A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (zob. Bibliografia);
- Ca1585 – *Ambrosii Calepini Dictionarium* ... (zob. Bibliografia);
- Cervus – słownik łacińsko-polski w dziele J. Cervusa z Tucholi z 1531 r.: *Farrago actionum ciuiliū Iuris Maydeburgensis*..., Kraków 1531 (według wydania M. Karpluk – zob. Bibliografia);
- Erz – słownik Bartłomieja z 1532 r. w edycji B. Erzepkiego (zob. Bibliografia);
- Geb – J. Gebauer, *Slovník staročeský* ..., i jego kontynuacja (zob. Bibliografia);
- Indeksy – M. Eder, W. Twardzik, *Indeksy do Słownika staropolskiego* (zob. Bibliografia);
- Lactifer – słownik łacińsko-czeski J. Vodňanského, Pilzno 1511;
- Lex – J. Mączyński, *Lexicon Latino-Polonicum ex optimis Latinae linguae scriptoribus concinnatum*, Królewiec 1564;
- Linde – S. B. Linde, *Słownik języka polskiego* (zob. Bibliografia);

- Mały słownik – *Mały słownik zaginionej polszczyzny ...* (zob. Bibliografia);
- Mamotrept – łaciński słownik biblijny J. Marchesiniego: *Mamotrectus* (korzystamy z wydania: Wenecja 1479);
- Mamstp – *Mamotrekty staropolskie ...* (zob. Bibliografia);
- Mu28 – słownik J. Murmeliusza z 1528 r.: *Dictionarius Ioannis Murellii variarum rerum ... cum Germanica atque Polonica interpretatione ...*, Kraków 1528;
- Mym28 – słownik F. Mymera z 1528 r.: *Dictionarium trium linguarum ...*, Kraków 1528;
- Mym41 – słownik F. Mymera z 1541 r.: *Dictionarius trium linguarum: Latine: Teutonice et Polonice ...*, Kraków 1541;
- NT Wujka – *Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr. Jakuba Wujka T. J.* (zob. Bibliografia);
- PorJęz – Poradnik Językowy;
- R – słownik Bartłomieja z Bydgoszczy z 1544 r. (dokładny opis głosowanego druku Reuchlina zob. Wstęp do t. I naszej edycji);
- RN – nomenklator w R;
- RKJ ŁTN – Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego;
- RKJ WTN – Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego;
- RTPNP – Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego;
- S – słownik Bartłomieja z Bydgoszczy z 1532 r. (dokładny opis rękopisu zob. Wstęp do t. I naszej edycji);
- SN – nomenklator w S;
- SEK – W. Boryś, H. Popowska-Taborska, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (zob. Bibliografia);
- SFPS – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*;
- Slstř – *Slovník středověké latiny v českých zemích* (zob. Bibliografia);
- Sławski SE – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (zob. Bibliografia);
- Słowarz – słownik z 1532 r.: *Dictionarius seu nomenclatura quatuor linguarum. Latine, Italice, Polonice et Theutonice...*, Kraków 1532 (druk zaginiony; korzystamy z wypisów w pracy

	H. Łopacińskiego – zob. Bibliografia, a także z edycji drugiej: Kraków 1566);
Słstp	– <i>Słownik staropolski</i> (zob. Bibliografia);
Słsr	– <i>Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce</i> (zob. Bibliografia);
Słwarsz	– J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, <i>Słownik języka polskiego</i> (zob. Bibliografia);
SP XVIw.	– <i>Słownik polszczyzny XVI wieku</i> (zob. Bibliografia);
SSS	– <i>Słownik starożytności słowiańskich</i> (zob. Bibliografia);
Symbola	– J. Rostafiński, <i>Symbola ad historiam naturalem...</i> (zob. Bibliografia);
Volckmar	– <i>Dictionarium trilingue tripartitum ...</i> (zob. Bibliografia).

Wykaz skrótów ogólnych i znaków

Acc.	– biernik
adv.	– <i>adverbium</i>
anat.	– anatomiczne
astr.	– astronomiczne
av.	– <i>ad vocem</i>
(bibl.)	– biblijne
bł.	– błędnie
bot.	– botaniczne
czas.	– czasownik
Dat.	– celownik
dem.	– <i>deminutivum</i>
dr	– <i>dicitur</i>
dzis.	– dzisiejszy
f., fem.	– rodzaj żeński
filozof.	– filozoficzne
Gen.	– dopełniacz
geogr.	– geograficzne

- gram. – gramatyczne
- i.* – *id est*
- Instr. – narzędnik
- k. – karta
- k. tyt. – karta tytułowa
- Loc. – miejscownik
- łac. – łacina, łaciński
- m., masc. – rodzaj męski
- md – margines dolny
- mg – margines górny
- mh – między hasłami
- ml – margines lewy
- mp – margines prawy
- muz. – muzyczne
- n. – rodzaj nijaki
- niem. – niemiecki
- Nom. – mianownik
- oryg. – oryginał
- os. – osoba
- plur. – liczba mnoga
- pol. – polski
- por. – porównaj
- praw. – prawnicze
- przym. – przymiotnik
- roz. – rozdział
- rzecz. – rzeczownik
- s. – strona
- sc.* – *scilicet*
- sing. – liczba pojedyncza
- S i R – zapis identyczny w obu źródłach
- (2×), (3×) – identyczny zapis powtórzony dwa lub więcej razy w S lub w R
- sv. – *sub voce*
- v – *verso*
- Voc. – wołacz
- wg – według
- wykl. – wyklejka (przednia lub tylna)
- zam. – zamiast

- zob. – zobacz
- zool. – zoologiczne
- ... – tekst opuszczony
- (?) – niepewne
- (!) – tak w oryginale
- ; – oddziela kolejne hasła lub odcienie znaczeniowe podane w łapkach ‘...’
- 1), -2), -3)... – kolejne znaczenia
- [] – wariant hasła nieobecny w oryginale
- () – uwagi i objaśnienia wydawców
- { } – dopiski Bartłomieja do hasła drukowanego w R
- < > – uzupełnienia od wydawców
- ‘...’ – znaczenie

Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy
– hasła od Plemię do Pytlowany

PLEMIĘ plemya (!) *propago, gnacio* S 124v; plemya *propago* {*gnacio, posteritas, genus*} R B₆; plyemyą *semen* S 141v; Syemyą, plemya, Rod, pocolenye *semen* R F₁; *semen, honeste exponatur i. plyemyą, pocolyenye, genealogia idem* SN 250v; *semen, exponatur honeste plemya, pocolenye, Narod RN I; plemya prosapia et hec prosapies i. progenies, generatio* R B₆v; *Corzen radix, fundamentum, progenies pocolenye, plemya* R C₄ (md); *plyemyą soboles i. progenies, sc. filius vel filia {successio}* R G₁v. Zob. **LUD, NARODA**.

PLENNY 'urodzajny, obfity' plenne zboze *luxuriosa frumenta* R s₃v (md); plynne szą *luxuriant segetes i. abundant nimis* R Q₆ (mg; av. *luxurio, -are*).

PLESZ 'tonsura, oznaka stanu duchownego' plyessh caplanski *clerica dr corona clericorum rasa* R g₆.

PLEŚĆ 'splatać' plyesz *necto, -ere i. ligare* S 227 i R Q₈v; plyesz *plecto, -ere ... ex virgis aliquid componere* S 230v (por. vplyesz kossik R S₁); *complico, -are {sportulas facere plyesz rogoze}* R N₂; czo vyanky plecy coronaria mulier R h₆ (mp). Zob. **OPLEŚĆ, PLECIE NIE, PLECIUCH, ROZPLEŚĆ, SPLEŚĆ, UPLEŚĆ**.

PLEŚĆ SIĘ 'wikłać się, wpłatać się w coś' plyesz syą *implico, -are* R P₆ (md) (por. Słstp sv. Pleść, Pleść się). Zob. **CZYNIĆ SIĘ, SPLEŚĆ SIĘ**.

PLEŚNIEĆ plesnyecz *muceo, -ere* R Q₈ (mp). Zob. **OPLEŚNIAŁY, SPLEŚNIAŁY**.

PLEŚNIWY – 1) 'spleśniały' plesznyvy *mucidus dr a mucus, mucorosus idem spleśniyal, ut mucidus panis spleśniyal* S 93v; plesnyvy *acermus* R a₄ (ml); – 2) 'o maści końskiej: siwy (Erz: „cisawy”)' plesnyvy *peculus equus* S 109v; plesznyvy kon *peculus equus* R z₂ (md).

PLEŚŃ pleszn *mucor dr sordes in vino et aqua, mucus, vel i. quedam lanugo in pane viciato aut in carnibus putredo ex vetustate, muffa idem in vino* S 93v; pleszn *mucus est lanugo quedam vel putredo in {carnibus} pane ex vetustate proveniens* R v₂; pleszn vel vilkosc *uligo dr naturalis humor terre ab ea nunquam recedens, sed ei semper inherens, quasi inseparabile accidens* S 172; vylkosc, pleszn *uligo* R L₃; pleszn *glis, glidis i. muffa panis aut vini* R n₈v (ml; av. *glis, -ris, quoddam genus murium ..., item a glisco, -cis hec glis, glidis, id est mufa panis vel vini*); quasznośc, czyrzpkosc, pleszn *acor dr corruptio vini {vel pomorum}* R a₄; pleszn, oleove drozdze *amurca ..., fex olei inferior* R b₇v; pleszn *zrucycz abacero, -are, acorem seu mucorem vini aut panis immundi auferre, eiicere, mundare* R M₁v (ml).

PLEURA 'choroba, której objawem jest ból w boku; zapalenie opłucnej' *pleura pleuresis est dolor lateris acutus cum febre et sputo sanguinolento* R A₄ (por. boczny ból, Strzekanye wbokv R A₄ (mg)). Zob. **BOCZNY, BOL, NIEMOC**.

PLEWA 'łuska ziarna, odpady przy młóceniu' *plyeva palea, paleola diminutivum, est frumentorum a pabulum* S 105v; Rzzysko, *pleva*, *Sloma palea* R y₂; *yączmyenna pleva gluna, gluma est folliculus ordeï grani frumentarii* S 65v; *yączmyenna pleva gluma, gluna i. decorticatus folliculus ordeï grani* R n_{8v} (md); *yagyelne plevy aceris* R a₃ (mp); *acerosus panis, a<cerosum> frumentum* *splyevamy* R a₃ (mp) (por. łac. hasło w S 3v: *aceris dr palea miliacea, inde acerosus et frumentum acerosum i. immundum, non sine paleis, et panis acerosus i. cum paleis* – bez odpowiednika pol.). Zob. **ŁUSKA, ŁUSZCZYNA, MŁOTO, OTRĘBY**.

PLEWIĆ 'wyrwać chwasty' *plyevicz zyelsko vellico,-are* R V₆; *czy plyevye zyelska vellicans i. eradicans* R K_{3v} (ml); *czy plyevyą zyelsko stirpices* R G₆ (mp; av. *stirps*); *czy plyevyą stirpices* R T_{7v} (mh; av. *stirpo,-are i. evellere, eradicare*). Zob. **WYPLEĆ**.

PLEWNIA 'szopa, miejsce na plewy' *plyewnya paleare vel palearium, locus, ubi palee reponuntur* S 105v i R y₂.

PLĘSAĆ, PLĘSANE zob. **PLĄSAĆ, PLĄSANE**.

PLFACZKA, PLFANIE zob. **PLWACZKA, PLWANIE**.

PLISZKA zool. *plisska corago, avicula* S 36; *plysska corago* RN IIIv; *pliszka phenicus, motacilla, cauda tremula, oriolus, avicula est cum rubea cauda* S 113v; *plisszka motacilla, oriolus, fenicus vel cauda tremula, cuius cauda semper movetur* RN IV.

PLON 'dobytek; zdobycz, łup' *substancia stworzenye, Gen. de diluvio, substancia eciam i. pylon* (bibl.) S 152; *substancia Stworzenye Gen. de diluvio, pylon, Bythnosc, gysnosc vel facultas bonorum gymyeny, fides est substancia zaclad* (bibl.) R H₂ (mg); *pylon manubie ... etiam dicuntur spolia, exuvie {rapine}, que {a} victis extrahuntur ... Manubie, spolia, rapine, res de preda manu collecte manubie dicte sunt, quia manibus detrahuntur i. vestes mortuorum, unde Ezech. XXXVIII,(13): Et diripies manubias infinitas {heretici}* *przebravy* (bibl.) R s_{6v}. Zob. **BITUNK, ŁUP, PRZEBRAWY**.

PLUGAWY *deformis i. turpis ozadzony, quasi deorsum a forma, sc. pulcra ..., deformis, cui deest forma et spectat ad corpus, turpe autem ad crimen vel ad animum refertur {oshpaczony, vel destructus plyvgavy}* R i₆. Zob. **MIRZIONY, OŻADZONY, SZARADNY, ŻADNY**.

PLUSKWA zool. Blosszczycza, pluskva *cimex*, *vermis ex carne putrida nascens* R g₃v (md); pluszkwy *cimices* (Erz bł.: „*cinices*”) S 28.

PLUTWA zob. **PLUTWA** ‘pletwa’.

PLWACZKA ‘choroba; flegma, katar’ flegma (Erz brak w części pol.-łac.), plfaczka, Ryma *pituuta*, *morbus est ex catarro proveniens* S 116v; plfaczka *pituuta i. humectatio sive infirmitas, que ex abundantia phlegmatis accidit* R A₂v (por. Mu28, s. 76). Zob. **PYPEĆ**.

PLWAK ‘często odpluwający flegmę’ plwak *pituitosus, qui sepe sput* R A₂v (mg) (por. plwawlyvy S 116v).

PLWANIE ‘plucie’ plfanye krwyą *hemoptisis, spuicio sanguinis* S 67v; plwanye krwyą *hemoptisis i. spuicio sanguinis* R o₃ (mp) (por. Mu28, s. 80); plfanye *screacio* R E₅v (ml; av. *screa, pituuta*).

PLWAWLIWY ‘często odpluwający flegmę’ plwawlyvy *pituitosus* S 116v (por. Mu28, s. 76). Zob. **PLWAK**.

PŁACENIE placzenye, wroczenye, przywroczenye *reditum* R C₅v (md; av. *reditus*). Zob. **PŁACIĆ**, **PŁAĆCA**, **PŁAT**.

PŁACH zob. **PLACH**.

PŁACHTA plachta *nebrida i. planeta ad induendum tempore sacrificii, vel qua lectus sternitur* S 96v; *nebrida i. planeta, que induebatur tempore sacrificii {vel i. plachtha lecti}* R v₅v; plachta, Czalvna, plothno *lintheum {mantile, sudariolum}* (bibl.) R r₈v; Czalvna, plachta *thoral vel lodex. Thoralia, omnia lecti stragula diversorum colorum* R J₃ (md). Zob. **DEKA**, **KORTYNA**, **OPONA**.

PŁACIĆ vrocicz, placzicz *reddo, -ere* S 232v; placzicz *reddo, -ere i. restituere, ipsi cuius erat dare {censum prestare przywracacz}* R S₆; *solario, -are i. in altum edificare aut plana tecta domorum facere. Solaria* Lethne syedzenya *vel linthea soli exponere* Byelicz na blyechv plothno *vel vectigal pro solo pendere* zapyszne placzicz R T₆v (ml); czo placzy *solutor est ille, qui solvit* R G₂; czo placzy (!) *pensionarius ..., qui pensionem reddit (sv. pensio)* R z₃v; czo placzy za robotą *mercedonius ... dominus, qui solvit mercedem operariis suis* R t₄v; placzczye *reddite* (bibl.) S 232v; placzczye *reddite Cesari etc.* (bibl.) R S₆ (md). Zob. **ODPŁACIĆ**, **PŁACENIE**, **PŁAĆCA**, **PŁAT**, **POPŁACIĆ**, **ZAPŁACIĆ**.

PŁACZ placz zelkanym *eiulatus i. ploratus vel clamor {fortis et amarus} pre dolore confusus* (bibl.) R k₆v; lkacz od placzv, Stąkacz, Strzekacz *gemo, -ere i. suspirare, dolere vel tristari* R P₃; lkayaczy od placzv *gemebundus* R n₆. Zob. **ŁKANIE**, **PŁAKAĆ**, **STĘKANIE**, **WYCIE**.

PLAĆCA 'ten, kto daje zapłatę, skarbnik' placzcza *prefectus erarii* S 121v i R B₂ (mp) (por. Mu28, s. 175, w roz. *Dignitatum secularium vocabula*). Zob. **PLACIĆ**.

PLAKAĆ plakacz *vagire leporum et puerorum* SN 257 (por. łac. hasło w RN V: *lepus vagit sicut homo* – bez odpowiednika pol.); plakacz zelkanym *eiulor,-ari i. flere, voce dolorem manifestare* R O₄v. Zob. **ŁKAĆ**, **OPLAKAĆ**, **UPLAKAĆ SIĘ**, **WYĆ**.

PLASKI plaskyego nosza *nasutus, simus idem* S 96; plaskyego nosza *nasutus eciam i. simus* R v₄v (ml; av. *nasus*); *simus dr qui habet recurvum nasum* pitonoszy, *resimus* (! – zam. *simus*) plaskyego (!) nosza S 144; *simus i. curvus* plaskyego nosza S 143v; plaszka mysza y malovana *lanx* S 79; plasska myssa malovana *lanx est latus discus* R r₂; hastrich, czegla plasska, czo paviement pocladaya *stratum* R G₆v (md). Zob. **KRZYWONOS**, **NOSATY**, **ORŁOWATY**, **PITONOSY**, **PLASKOWATY**.

PLASKONOSY plaskonosy *resimus* R F₇v (ml; av. *simus*) (por. Mym28, k. 24v: *Simus*, Flachansicht, Plaskonosy). Zob. **KRZYWONOS**, **NOS**, **NOSATY**, **ORŁOWATY**, **PITONOSY**.

PLASKOWATY 'płaski, spłaszczony?' plaskovatego (!) nosza *resimus* (!) R D₁v (md) (BB pomylił znaczenia dwu hasel łac. z Mu28, zob. Mu28, s. 52: *Simus*, Etwas das eyn flach nas hat, Nosu płaskyego; *Resimus, qui habet recurvum <nasum> sursum*, Eyner der eyn vberstulpte nasz hat, Ktory prątzkowáty nosz ma; może przym. z Mu28 ma związek z wyrazem „praczek”, występującym u BB i Mu28). Zob. **NOS**, **PLASKONOSY**.

PLASKUR, **PLASKURA** zob. **PLASKUR**, **PLASKURA**.

[**PLAST** – tak Erz; zob. **PLAST** 'plaster miodu'].

PLASZCZ plaszcz *mantellum* S 87 i R s₆ (mp); rzymska szata yako plaszcz *toga* S 160; kythel, Rzymska Shata yako plaszcz, Cechel (!) *toga* R J₅; plaszcz *pallium est speciale et insigne ornamentum archiepiscoporum, in quo plenitudo officii confertur* R y₂v (mg); dwoysta suknya (w oryg. oba wyrazy przekreślone), Shuba, Cabath riczersky, Sovyty plaszcz *diplois, duplex vestis ... et est vestis militaris* R k₁; *antependium altaris* plaszcz *vel pellicee* Torlop *vel* Darmolyeg R c₂v (mg). Zob. **DZIANICA**, **OPONĆZA**, **POŁAWIE**, **POŁAWNIK**.

PLASZCZYK plaszczyk *amiculum dr mitra virginalis vel dr pallium lineum meretricum* S 8v; plaszczyk *amiculum {vel dr mitra lata mulierum* Canya} R b₇; plascik *manticulus i. parvus mantellus* R s₆.

PLAT – 1) 'opłata, zapłata; dochód, zysk; czynsz; podatek' *plath census i. pecunia, facultas descripta publice vel estimata* S 26; *plath, czynsh census*,

pecunia, facultas descripta publice vel estimata ... , vel census est pensio, que solvitur de proventibus R f_{7v}; *plath redditus i. lucrum, merces, fructus, vectigal, prestacio, census* S 130; *plath, dochod roczny reditus* R C_{5v}; *pewny plath redditus fixus* R C_{5v} (md); *czynsz, plath pensio ... precii solucio, tributum, precium, quod datur pro agro ad pensionem ... conducto* S 110v i R z_{3v}; *emphiteota dr qui agrum conduxit vel accepit ad tempus colendum vel meliorandum sub certo precio, ut seu solvatur pensio plath seu census in pecunia vel avena* S 48; *emphiteota et emphyteoteca, qui rem accipit in emphyteosim* {opyekalnyk qui agrum conduxit ad tempus colendum et meliorandum sub certo precio, ut solvatur pensio plath in avena vel in pecunia} (sv. *emphyteosis*) R k₈; *roczny plath, Czynsh annua pensio* R c₂ (md); *zasluzenye, zasluga, zaplata, plath, Czynsh, Cramarstwo merces* R t_{4v}; *plat stipendium dr lucrum, precium, fructus laboris* R G₆; *vyelky plath feodolium* S 58; *vyelgy vyeczny plath feudolium* R m₆ (mg); *volny vyeczny plath feudum* R m₆ (mg); *plath davacz penso,-are* R R_{5v}; – *plathy reditus annui dicuntur, quia singulis annis redeunt* (sv. *redditus*) S 130; *dochody, plathy annui redditus, qui quotanne (?) dantur* R c₂ (md); *pensiones plathy, precium, exolucio, tributum* R z_{3v} (md); – 2) ‘kawałek tkaniny’ *plath sukna vel plathek pannus ... , inde panniculus i. parvus pannus* R y_{3v}. Zob. DAŃ, MAŃSTWO, PŁACIĆ, PŁAĆCA, PŁATNY, POBOR, ŻÓŁD.

PŁATEK ‘mały kawałek tkaniny’ *plath sukna vel plathek pannus ... , inde panniculus i. parvus pannus* R y_{3v}; *plathek pictacium, panniculus, qui precordiis aut capiti dolenti apponitur, pitima idem* R z_{8v} (md; av. *pictacium ... dr illa corii particula, que solee repetiate insuta est* oclad; por. *Lactifer: pictacium ... dr illa corii particula, que solee repeciate insuta est* Fleczek, zaplata); *plagilla et hec plagella ... i. parva plaga* {*linteolum*} *platek vel Pomek* R A₃; *plathek instite etiam ... sunt parve linteole, que mortuum involvunt, unde Joh. XI, (44) (bibl.)* (sv. *instita*) R p₈ (por. *povoynyk* S 75v i R p₈). Zob. CHUSTA, OKŁAD, PŁOTNO, POWOJNIK.

PŁATNIERZ ‘płatnerz, wytwarzający zbroje’ *platnyerz armifex* S 14; *plathnyerz armifex* R c₈ (mg); *plathnyerz laminarius faber* S 79 i R r₂ (md); *plathnyerz czo zbroią vypravya politor armorum* R A₅ (md) (por. *Myeczcz* S 118v). Zob. MIECZERZ.

PŁATNY ‘cenny, kosztowny’ *Czacz, zaclad plathny bravium ... , munus, premium cursus* {*velocissimi*} ... *paratum, acquisitum vi et virtute* R e_{3v}. Zob. CZACZ, PŁACIĆ, PŁAT.

PŁAWAĆ (?) zob. PLYWAĆ.

[PŁAWIĆ] zob. PRZEPLAWIĆ.

PŁEĆ plecz, poglovy *sexus* S 143; plecz, oboye poglovy *sexus* R F_{5v} (ml); plecz *complexio eciam i. natura vel dispositio* S 32v; mąszczyński plczy parobek *vel* chłopyecz, samyecz *masculus* S 87v; chłopyecz, Mąsskyey plczy, Samyecz, Parobek *masculus i. masculini sexus* R t₁ (md).

[PŁETWA] zob. PŁUTWA.

PŁOCHA 'narzędzie tkackie, grzebień tkacki' plocha *fluxorium* S 59v; plocha *fluxorium textorum* R m₈ (mp); plocha *pecten est instrumentum pectendi caput vel texendi* S 109v (por. grzebyen R z₂); plocha *trama est filum inter stamen discurrens vel instrumentum textricum, quod est inequale* S 162; plocha *trama ... etiam dr quoddam instrumentum textricum, quod inequale est* R J_{6v}; Crossna *vel* plocha *textorium* R J₂ (mp); bardum plocha *textorium* R d_{6v} (md). Zob. GRZEBIEŃ, PŁOSZNY.

PŁOCHY 'szybki, dziki, niespokojny – np. o koniu' plochy *rapidus i. velox vel rapax cum impetu currens* R C_{4v}; plochy *cespicator equus* S 27; plochi abo czo są potyka *cespicator equus* R g_{1v} (ml); *cespito, -are* plochym bicz, *i. fodere, cadere, offendere* pothknanecz S 213v; plochim bicz, podknanecz (!) są *cespito, -are* R M₈ (md) (por. Mu28, s. 38). Zob. BYSTRY, KOŃ, KUROPŁOCH.

PŁOCICA zool. 'ryba' plocicza *rubiculus, piscis* S 133v; plocicza abo Carass *rubiculus, piscis* R D_{3v} (md); Carassy (Nom. sing.) *vel* plocicza *rubiculus, rumbus* RN IIIv; plocicza *thechna vel teichna* RN IIIv (por. plothka *theichna, piscis* S 158). Zob. PŁOTKA, RYBA.

PŁOCIENNIK 'wytwórca lub sprzedawca płótna' plocyennyk *linterarius, linteo idem* S 82v; plocyennyk *lineo, linterarius, linista* R r₈ (mp) (por. Mu28, s. 185 i Mym28, k. 14). Zob. PŁOTNO.

PŁOD 'plód, potomstwo' plod *conceptus* S 32v; *conceptus* plod *i. femine partus* R h₂ (mp); plod, dzyeczy *proles* R B_{5v}.

[PŁODNO] zob. NIEPŁODNO.

PŁODNY plodny, rodzajny *fecundus* S 57; plodny, Rodzayny *fecundus* R m_{4v}; owocny, plodny, Szczepyony Sad *pomiferus ortus* R A₅ (mp); cyelna crova, plodna *feta vacca* (bibl.) R m₆ (mg). Zob. JAŁOWY, NIEPŁODNY, NIEŻYZNY, ROZPŁODZONY.

PŁODZENIE Szczepyenye, szadzenye, plodzenye *plantacio* R A₃ (mp); Curewstwo, plodzenye cyelesnoscy *fornicatio* (bibl.) R n₁.

PŁODZIĆ plodzicz, Sadzicz, Szczepicz *planto, -are* R S₁; *fecundo, -are i. fecundum facere* {i. *fetum facere*} {plodzicz, rodzicz *abundare*} R O₈; plo-

dzicz, ocyelicz są *feto*, -are i. *parere*, *generare* R O₈v; plodzycz *ubero*, -are R V₆. Zob. **ROZPŁODZIĆ**.

PŁOMIENNY plomyenny *flameus* S 59 i R m₈ (md).

PŁOMIEŃ plomyen *flamma* R m₈; plomyen *piramis* i. *flamma ex igne ardentis* R A₂ (mp; av. *pyrama*). Zob. **OGIEŃ**.

PŁONIA 'błonie, równina' *spacium dr distantia vel intervallum vel intercapedo ...*, *inde hec spaciositas* plonya R G₃. Zob. **BLONIE**.

PŁONKA 'młoda roślina, pęd' *plonka arbustum* i. *locus, ubi crescunt arbores, vel dr novella arbor et tenera, in qua insercio fieri potest* S 13; *plonka arbustum eciam* i. *arbor novella* S 13 (av. *arboretum*); *plonka, rosczka arbustum etiam dr quandoque arbor novella* R c₆; *plonky, Latoroszly plantaria* i. *plante* R A₃ (mp). Zob. **GAŁĄZKA, LATOROSŁKA, SZCZEP**.

PŁONNY 'dziki, nie szczepiony – o roślinach' *plonna olyva oleaster* i. *silvestris oliva vel olea* R x₅v (por. *plova* (!) *oliva* S 101v); *plonna fyga, Jalo-va morva, vyrzbye, Topolya sycomorus* (bibl.) R F₆. Zob. **JAŁOWY**.

PŁONY 'dziki, nie szczepiony – o roślinach; kwaśny, cierpki, niesmaczny' *plova* (!) *oliva oleaster dr silvestris oliva vel olea* S 101v (por. Mym41, k. 19v: *Oleaster*; *wilder olbaum*, *Płoua* (!) *oliwá*; w Mym28, k. 20v: *Dzika oliwa*); *plone vyno grestum* (!) S 66 (por. Słownik 1566, k. F III: *Agrestum*, *Agresto*, *Płoné wino*, *Schlecht wein* – w roz. XXVI, *de Pane, Vino, et omnibus comestibilibus*).

[**PŁOŃ**] zob. **PŁONIA**.

PŁOSA zob. **PŁOZA**.

PŁOSZNY (lub **PŁOŚNY**?) 'dotyczący płochy – grzebienia tkackiego' *plosshna szcotka dentrix* R i₆v (md). Zob. **PŁOCHA**.

[**PŁOSZYĆ**] zob. **KUROPŁOCH, PŁOCHY**.

PŁOŚNY zob. **PŁOSZNY**.

PŁOT *maceria* i. *sepes* *Ploth*, *lyepyona scyana in ortis aut vineis vel murus sine cemento* R s₄ (mg); *ploth sepes* i. *munitio de spinis vel lignis* R F₃; *parkany, plothy septa* R F₃v (mh; av. *septum*). Zob. **MUR, PRZEGRODA, ZAGRODA**.

PŁOTKA zool. 'ryba' *plothka theichna, piscis* S 158 (por. *ploczicza theichna vel teichna* RN IIIv). Zob. **PŁOCICA, RYBA**.

PŁOTNO *plachta*, *Czalvna*, *plothno linteum* {*mantile, sudariolum*} (bibl.) R r₈v; *plothno tela* R H₆ (mg); *vthkane plotno inferta tela* R p₇ (md; av. *infertum, vinum, quod altari {pro sacrificio} offertur vel libatur et dr ab in et fertum, quod est oblatio quedam, vel derivatur tamen ab infero, inferis*) (u BB

może bł. *inferta* zam. *inserta* z Księgi Wyjścia 26, 5 – por. Słstp sv. Utkać); Czvelich, presciradlo (!), plothno syndon {*sindo*} (bibl.) R F₈; vtkacz plothno *inferre telam* R P₆v (md); Thkacz plothno *texo,-ere ... et texto,-are i. sepe texere* R V₃; praczka abo czo byely plothno *candidatrix i. lotrix, que lavat pannos* R f₁ (mh; av. *candidarius*); *candido,-are* pracz vel byelicz plothno, chvsty vel *pelles dealbare* Lyessh dzyalacz R M₆v (md); *solario,-are i. in altum edificare aut plana tecta domorum facere. Solaria* Lethne syedzenya vel *lintea soli exponere* Byelicz na blyechv plothno vel *vectigal pro solo pendere* zapy-szne placicz R T₆v (ml); podrapacz, Nacyeracz cyalo plothnem szvrovym *frico,-are i. unam rem superadducendo exasperare cum alia* R P₂.

[PŁOWY] zob. PŁONY.

[PŁOZA ‘płaz, płaza’ *reptilis* – tak Erz, bł.; zob. PŁOZAĆ].

PŁOZA (lub PŁOSA) ‘część pługa’ *plossy dentale dr illud, in quod inducitur vomer quasi dens* R i₆v. Zob. KROJ, LEMIESZ.

PŁOZAĆ ‘pełzać, czołgać się’ *lazicz, plozacz, czolkacz po zyemy repto,-are* R T₁v; *reptilis* gad *ut sunt serpentes et omnia animalia et vermes, quorum corpora repunt super terram* czo pozyemy lazy, ploza (Erz w części pol.-łac. bł. uznał wyraz „ploza” za rzecz.: „Ploza (płaz, płaza) *reptilis*”) S 131.

PŁOZAĆ SIĘ ‘pełzać, czołgać się’ *plozacz syą po zyemy serpo,-ere ... corpore et ventre repere ... proserpere* R T₅v. Zob. CZOLKAĆ (SIĘ), ŁAZIĆ, SMYKAĆ SIĘ.

PŁOZAJĄCY ‘pełzający, czołgający się’ *plozaiące po zyemy serpentes aut illa reptilia sunt, que ventre et corpore reptant* R F₄. Zob. CZOLKAJĄCY.

PŁUCA anat. zapalyenye *plvcz peripneumonia i. vitium pulmonis cum dolore* R z₅.

PŁUCNY *pluczna* abo Denna (‘żyła’) *salvatella vena* R D₆v (md); *pneumonia, dolor vel tumor pulmonis {vel peripneumonia zapalyenye pluczne}* R A₄. Zob. DENNY, GŁOŹNI, ODDYSZNY, PANIEŃSKI, STACIWNY, ŚLICZNY, WĄTROBNY, ZERWANY, ŻYŁA.

PŁUG karcz, zyemya *plugyem robyona rus i. villa, terra, ager* S 134; zyemya *zorana plugyem rus i. villa, terra, ager* R D₄. Zob. BRONA, LEMIESZ, RADŁO.

PŁUTWA (lub PLUTWA) ‘płetwa u ryby’ *pinna et penna* Skrzelya, *pluthwa in dorso piscis* R A₁v (mg; av. *pinna ... dr quod supereminet in dorso piscis, quod aliter dr notria*).

PLYNĄCY cyekączy, plynączy *labilis* S 78v.

PLYNAĆ plynącz, Czyecz *labo,-are* {i. *fluere*} R Q₃; plyvacz, plynącz *fluo,-ere* R P_{1v}; czo pod zaglyem plynyc *velivola navis* R K_{3v} (ml). Zob. **OPLYNAĆ, PRZEPLYNAĆ, ROZPLYNAĆ SIĘ, SPLYNAĆ, WYPLYNAĆ.**

[**PLYNIENIE**] zob. **ROZPLYNIENIE, WYPLYNIENIE.**

PLYWAĆ plyvacz, plynącz *fluo,-ere* R P_{1v}; plyvacz na wodzye *fluito,-are* i. *supernatare* R P_{1v} (ml); czo plyva *natatilis* S 96; Czo plyva *natatilis* R V_{4v} (mg); plyval Corab *archa ferebatur* (bibl.) R O_{8v} (mh; av. *fero, ferre*); pliwala (? – możliwa lekcja: „plavala”) *ferebatur, Gen., de diluvio* (bibl.) S 220v. Zob. **SPLYWAĆ, WYPLYWAĆ.**

[**PLYWANIE**] zob. **SPLYWANIE, WYPLYWANIE.**

PNIAC pnyak *stirps i. radix, truncus* S 150v i R G₆. Zob. **PIEŃ.**

PO (łącznie ok. 50 razy) np.: znyenaczka, polyekkv, potrosshe *successive* S 249; zlyekka, polyekkv *paulatim* R Y₁; rozbyeracz po czlonkv *intercido,-ere, multa significat, dividere, perire* R Q₂ (md); gadaczstwo po znamyenyv zyemye rzeczy przyslich *geomancia* R n₇ (mg); mocruszcz po desshczy *substillum* R H₂ (mg); czo po zyemy chodzi *terrestre animal* S 157; vedlug pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R C₆ (md; av. *regula est norma vivendi* {vel i. *linea*}); Czo Broną wloczy po roley *lirans* R r_{8v} (md); Brnancz po wodzye *transvado,-are* R V_{4v}; yscz po zyto *frumentor,-ari* i. *frumentum colligere* R P₂; pyelgrzimovacz po goszczynye *peregrinor,-ari* (bibl.) S 229v; modla vissha po bodze *iperdulia, que fit persone singulari, ut virgini Marie* (sv. *latria*) S 79v; nadaremno, poproznyczy *frustra, adv. qualitatis, i. incassum, sine causa, sine effectu* S 244; po cząscy, osobnyye *particulariter* S 247; po nyektorym czassye *revoluto tempore* (bibl.) R D₂ (mp; av. *revolutio*); po wshitky czassy *per singula momenta* (bibl.) R t_{8v} (mg; av. *momentum*); przed zalobą y po zaloby *ante et post querelam* R c₂ (md) i R C_{2v} (md; av. *querela*) (por. Cervus); cyothka po mathcze *matertera ... est soror matris mee* SN 250v; Cyothka po oyczv *amita* RN I; itd.

POBICIE pobicye *conflictus i. bellum, pugna* S 33v i R h₃; wzburzenye, zwada, nyezgod, pobiczye *sedicio est discordia, tumultus ad pugnam seu preparacio ad eam* S 141; Nyezgod, zwada, Bycye, pobicye, wzburzenye *sedicio, tumultus ad pugnam* R E_{6v}; porasska, Rozlyanye krwy, Pobicye *strages, prostracio in bello* R G_{6v} (ml); Bycye, pobicye *cedes* R f_{6v}; Bytwa, zwada, pobicye *certamen* {certamen, *conflictus*} {heretici} R g₁. Zob. **BOJOWANIE, UBICIE.**

POBIĆ – 1) ‘uderzyć; zabić; zwyciężyć’ *deiicio*,-ere porazicz, pobicz, *auctoritate* (?) *depellere* R N₆v (ml; av. *deiicio*,-ere); pobicz, smagacz, stloczicz, zbicz *cedo*,-ere i. *verberare, ferire vel incidere* R M₇v; pobyl, podbyl syą (!), Smagał, Stloczył *cesus est* (!) R g₁v (mg; av. *cesus i. percussus, incisus*); pobyli swe nyepriacyelye (!) *in cede versati sunt* (bibl.) R f₆v (md; av. *cedes*); – 2) ‘pokryć deskami’ pobicz dach scudlamy, przikrycz dom dachowką *tego*,-ere R V₂v. Zob. **BIĆ, POBIJAĆ**.

POBIELENIE ‘otynkowanie’ *albarium* pobyelenye vapnem *in parietibus murorum* R b₃v (ml); pobyelenye, thynkovanye *litatura* R s₁ (md).

POBIELIĆ pobyelicz *albo*,-are i. *album facere* R M₃. Zob. **BIELIĆ, UBIELIĆ**.

POBIELONY pobyelyony *dealbatus* R b₃v (md; av. *album*); pobyelyona scyana abo potynkovana *decalicatus* (! – zam. *decalcatus*) *paries calce linitus, dealbatus, linitus* R i₅ (md). Zob. **BIAŁY**.

POBIJACZ ‘dekarz’ pobyacz dachow *tector* S 155v; pobyacz *tector domus* R H₅v (mh; av. *tectum*); pobyacz *tector domus* R V₂v (ml; av. *tego*,-ere). Zob. **GONT, POBIĆ**.

POBIJAĆ ‘pokrywać deskami’ gonthy abo skudly pobyacz *scindulo*,-are, *tectum domus cooperire* R T₄ (mp); czo dachy pobyya gonthy abo dranyczamy *sarcitectus* R E₂. Zob. **POBIĆ**.

POBITY ‘pokryty deskami’ pobyty dach gonty *scindulatum tectum* R E₄v (md; av. *scindula*).

POBOCZNIE pobocznye *lateraliter* S 245v i R X₈ (mg). Zob. **BOCZNY**.

POBOJ (?) ‘pokój, pomieszczenie’ *tristega i. camere a tris et tectum, bicamrate vel tricamrate, ut fuerunt in archa Noe, tristegum* Gen. poboy (bibl.) S 163 (Erz bł. łączy z sąsiednim hasłem łac. *tris*); poboy, Shachty *tristega* (bibl.) R J₈ (md; av. *tristegum dr locus tricameratus, unde in edificatione arce, ubi nos dicimus: Cenacula et tristega facies in ea, habet alia translatio: bicamerata et tricamerata {camera}*) („Poboy”, zapewne bł. zam. „pokoy”; inne źródła staropolskie w opisie arki Noego z Genesis 6, 16 mają „pokoj”; zob. Słstp sv. Pokój, zwłaszcza cytat z mamotrektu; por. też Lactifer: *Tristegum est locus tricameratus*, Pokog na tree przehrzeny. Zob. też łac. dopisek BB w R G₅ (md): *stega i. locus in navi contectus, i. tugurium, pristega, tristega idem* – bez odpowiednika pol.). Zob. **KOMORA, PODNIEBIE, PODNIEBIENIE, POKOJ**.

POBOR praw. ‘podatek, czynsz, danina’ pobor, szossh *exactio i. iniusta peticio. Exactio enim non est, ubi quis sponte solvit* S 53; pobor, Szosh,

Czyadza, dług *exactio magna* R l₆ (mg); pobor *contributio* R h_{4v} (mg); pobor davacz *contributio* R h_{4v} (md); pobor davacz abo poradlnie *contribuo,-ere* R N₄ (md); Czyadzac, vicyagacz, drączicz, Dacz (! – zapewne zam. „drać” ‘drzeć, zabierać’) pobor abo czopove *exigo,-ere* (bibl.) R O_{6v} (por. Lactifer: *Exactor i. iniustus petitor*, Kto wybijera dań anebo berni, dracz, nasylinijk). Zob. **CIADZA, CŁO, CYZA, CZYNSZ, DAŃ, MYTO, PŁAT.**

POBORCA poborcza *exactor, iniustus petitor* S 53 (av. *exactio*); poborcza, nasylinijk, drączny sylnijk *exactor i. iniustus petitor {debitorum}* R l₆; poborcza vel podskarby *questor ... , qui procurat tributa populi* S 128; *questor, tortor vel iudex maleficorum, vel poborcza qui exigit vectigalia* Czelnijk, podskarby i. *prepositus publice pecunie, vide Calepi.* R C₃ (md); poborcza, Celnyk, zły człowek, yawnogrzesnyk *publicanus dr conductor vectigalium vel rerum publicarum, vel exactor publicorum vectigalium aut publicorum lucrorum* (bibl.) S 126; yawno grzesnyk, Czelnijk, poborcza *publicanus* (bibl.) R B₈; poborcza abo Czelnikyem bicz *publico,-are, de re publica curam gerere* R S_{4v} (md).

POBOŻNIE pobożnye, zakonnye *pie vivere i. iuste* R Y_{1v} (mp). Zob. **NABOŻNIE.**

POBOŻNOŚĆ pobożnosc, pobożna, słuszhna rzecz *pietas aliquando accipitur pro cultu divino ... vel dr religio vel fides Christiana ... vel i. fidei devocio* (bibl.) S 115; pobożnosc, pobożna rzecz *pietas i. cultus divinus, fidei devocio, religio, fides Christiana* (bibl.) R A₁ (mg). Zob. **NABOŻEŃSTWO.**

POBOŻNY pobożnosc, pobożna, słuszhna rzecz *pietas aliquando accipitur pro cultu divino ... vel dr religio vel fides Christiana ... vel i. fidei devocio* (bibl.) S 115; pobożnosc, pobożna rzecz *pietas i. cultus divinus, fidei devocio, religio, fides Christiana* (bibl.) R A₁ (mg). Zob. **NABOŻNY, NIENABOŻNY.**

POBRAĆ porąbicz, pobracz, vyssyec, drzevo *succido,-ere* R T_{8v}. Zob. **BRAC.**

[**POBRATYM** – tak Erz, bł.; zob. **POBRATYN**].

POBRATYN ‘pobratymca, rodak; krewny (?)’ przyacyel, pobratyn (Erz bł.: „pobratym”) *compatriota i. unius et eiusdem patrie* S 31v; przyacyel, zymek, po bratyn *compatriota i. unius et eiusdem patrie* R h_{1v}; pobrathyn *confrater ... et dicuntur confratres, quasi simul fratres, sive in ecclesia sive in alio loco vel consortio, sive etiam secundum carnem* R h_{3v}. Zob. **BRAT.**

POBUDZAĆ Strzeci, pobudzacz, Czvcz *vigilo,-are* R X₁; czo pobudza stroze wnochy *vigilator i. excubitor* R L₁ (mg) (por. pobudzca S 170). Zob. **CZUĆ, ZBUDZIĆ.**

POBUDZENIE 'podniecenie, wzburzenie' sklonnosc, pobudzenye *passio anime* S 108v (mg); Sklonnosc, pobudzenye, Namyathnosc, zasmaczenye *passio anime* S 108v; sklonnosc, pobudzenye *passio anime* S 1; sklonnosc, pobudzenye, namyathnosc, zasmaczenye *passio* {*affectio, affectus, perturbacio*} R y₆; porushenye, Nadchnyenye, pobudzenye *instinctus i. instigatio, persuasio, stimulatio, incitatio* R p₈; pobudzenye *incitabulum, incitamen* R p₅v (ml). Zob. **CIRPIENIE, ŻAŁOŚĆ**.

POBUDZICIEL pobudzyciel bythvy *adagonista i. iniciator certaminis* R a₈. Zob. **POBUDŹCA**.

POBUDZIĆ porushicz, pobudzicz, nadchnacz *instigo, -are i. valde stigare* {*incitare*} R Q₁v; *concito, -are* przipozycz *vel ad iram provocare* pobudzicz R N₂ (mp); pobudzicz *commonefacio, -ere i. admonere, instruere* R N₁v. Zob. **ZBUDZIĆ**.

POBUDŹCA 'strażnik, wartownik' pobudzcza *vigilator* S 170 (por. czo pobudza stroże wnoczy R L₁ (mg)). Zob. **POBUDZICIEL**.

POCAŁOWAĆ poczalovacz *osculator, -ari i. osculum dare* R R₄.

POCAŁOWANIE poczalovanye *osculum* R x₈v; poczalovanye *basium i. osculum* {*pudicorum*} R d₇; poczalovanye *suavium i. basium cum salina mixtum* R H₁v.

POCHLEBCA gloznyk, pochlyepcza *adulator dr qui blanditur, sc. locutor ore et non corde* R b₁v; pochlyepcza *assentator, qui consentit in qualibet re* R d₂ (mg); pochlyebcza *assentator* R M₄v (md; av. *assentor, -ari*); *palpo, qui palpat ut cecus* czo macza *vel palpo dr adulator* {*blandus homo, blandiens, mulcens* pochlebcza} R y₃. Zob. **GŁOŹNIK (?)**, **LIZACZ**, **LIŻYGOŚĆ**.

POCHLEBOWAĆ 'pochlebiać' pochlebovacz *assentor, -ari* R M₄v (md); pochlebovacz *adulor, -ari i. assentiendo blandiri* R M₂v.

POCHODNIA pochodnya *fax i. teda, facula i. parva fax lucens, faciens lucem* S 56v; pochodnya *fax* R m₄v; pochodnya *facula i. parva fax* R m₂v; swyeczciz pochodnya *faculo, -are* R O₇v (mg). Zob. **GŁOWNIA**, **GŁOWNIK**, **ŁUCZYWO**.

POCHODZENIE pochodzenye, viplynyenye *emanacio i. processio, fluxus, Sap. 7, (25) (bibl.)* S 47v; pochodzenye, vyplynyenye *emanacio, emissio, processio, fluxus Sap. 7, sc. generacio, spiracio* (bibl.) R k₇v (md); pochodzenye *origo* S 103v (por. zdroy S 103v); pochodzenye *processio* S 123v i R B₄v (md); *derivacio, deviacio vel* pochodzenye *i. processio* R i₇ (mp). Zob. **ZDROJ**.

POCHODZIĆ viplivacz, pochodzicz, vicyecz *emano,-are i. extra manare, ebullire, procedere* R O₅; vyrvacz *derivo,-are et dirivo,-are differunt {aquam deducere, deflectere}*. Nam *derivare est quasi rivum de fonte ducere, sed dirivare est fontem in diversos fontes vel rivulos deducere* {originare pochodzicz} R O_{1v}; odeycz, postampicz (!), pochodzicz *procedo,-ere* {vide *Calepi*} R S₃; obchodzicz, pochodzicz *lusto,-are i. ... circumire* R Q_{5v}; pochodzi *derivatur* S 217v; pochodzi, *vel sic*, tak iest *vel i. stand* iest doвод podług tich słow *sequitur* S 142v; pochodzi, Stand iest, Thak iest, doвод według tich szłow *sequitur* R T_{5v} (ml; av. *sequor,-i*); branye rzeczy pochodzi (!) *corelarium* S 36; doводnye *vel i. Stand* pochodzi *corelarie* R h_{5v} (ml); vyvodnye, doводnye *vel i. Stand* pochodzi *corelarie* R X₄ (mp); pochodzą *trahuntur* R V₄ (mp; av. *traho,-ere* {*levare, pertrahere, remove*}). Zob. **CHODZIĆ, ŁAZĘCZYĆ**.

POCHOPIĆ 'pochwycić, ująć; zrozumieć' *capio,-ere i. obtinere, invadere, circumvenire* {Pochopicz, *vide Calepinum*} R M₇ (por. Ca1585: *Capio,-ere ... capere mente, intelligere*). Zob. **DOBYĆ, JĄĆ**.

POCHOPNOŚĆ 'biegłość, bystrość, spryt, zdolność' pochopnosc *capacitas* S 22v; pochopnosc, sprawa (3×), dowczipnosc, nalog (Erz brak) *habitus i. aptitudo, abilitas, dispositio ad aliquem actum seu opus vel est quedam qualitas anime proveniens ex actibus frequenter iteratis* S 67. Zob. **DOWCIP**.

POCHOPNY 'pojętny, zdolny, sprytny' pochopny *capax* S 22v i R f_{1v}; pochopny, dowczypny *abilis* R a₂ (md); pochopny, dowsczypny *habilis* R o₂ (mp). Zob. **CHYTRY, DOMYŚLNY, OPATRZNY, ROZUMNY**.

POCHWA 'przykrycie na konia lub część uprzęży końskiej, tzw. podogonie' gwnya, pochva, deka *amphibalus ... est vestis {equi} circumpilosa et villosa* R b_{7v}; *postela i. corrigia, que sub cauda equi tenditur sicut antela, que ante tenditur. Et dr postela quasi post sellam et antela quasi ante sellam. Et secundum hoc potest dici sic: quodlibet ornamentum equi ante vel retro* pochvy R A_{6v}. Zob. **PODPIRSINY, POSZWA**.

POCHWALENIE pochvalyeny, chvalebnosc, znamyenytosz *preconium i. annunciatio preconis vel i. laus aut annunciatio laudis* S 121; vyslovyeny, pochvaleny, znamyanytosy (!) powyadanye *preconium* R B_{1v} (md); poleczanye, zalyeczanye, pochvaleny *recommendacio* R C_{5v} (mg); vyslovicz, pochvaleny dzialacz, znamyenytosz powyadacz *preconiso,-are, laudare* R S₂ (mp); polyeczicz, zalyeczicz, pochvaleny davacz, dzialacz *recommendo,-are* R S₆ (mg). Zob. **CHWALENIE**.

POCHWATEM 'szybko, gwałtownie' czo pochvatem ye *tuburcinans i. raptim comedens* R K₁ (mp). Zob. **JEŚĆ**.

POCHWYCIĆ pochwyczicz, drapyeczycz, vvyescz, zachviczicz *rapio,-ere* R S₅v. Zob. **PODCHWYCIĆ**.

POCHYBIAJĄCY 'niepewny, błędzący, potykający się' *nutabundus i. dubius et incertus* lyakaiący syą, pochibyaiący {*nutans, cadere incipiens* potika syą} R x₃v. Zob. **BEZPOCHYBNY**.

POCHYBIĆ 'błądzić, mylić się; wątpić, wahać się' lyakacz syą, Chwyacz syą, pochibicz, Vantpicz, Chovyeracz syą *nuto,-are* R R₁v (md); pochybicz, pothknać syą *vacillo,-are i. titubare, instabilem esse, tremulare, labare, trepidare* {*inconstantem esse, hesitare, dubitare*} {*vide Calepi*} R V₅; *vacillans* czo pochiby, *iacens* potikayący (? – możliwa lekcja: „potikaiyący”) syą *tremulus, dubitans, labens, instabilis* (bibl.) R K₂ (mg) (por. łac. hasło w S 164v: *vacillans i. tremulus ...*, Job 4, (4) – bez odpowiednika pol.; zob. też Słstp sv. Pochybujący (?)). Zob. **CHYBIĆ, POTYKAĆ SIĘ**.

POCHYBNIE 'wątpliwie, niepewnie, dwuznacznie' pochibnye *amphibolice* R X₃ (mh; av. *amphi, Greca prepositio, Latine dr circum vel dubium*) (por. pochylnye S 241v). Zob. **POCHYLNIE**.

POCHYBNY 'wątpliwy, niepewny, dwuznaczny' pochybna rzecz *amphibolia dr dubiosa locutio dictionis vel sententie* R b₇v (por. pochylna rzecz *amphibologia* S 9). Zob. **BEZPOCHYBNY, POCHYLNÝ**.

POCHYLNIE 'wątpliwie, niepewnie, dwuznacznie' pochylnye *amphibolice* S 241v (por. pochibnye R X₃ (mh)). Zob. **POCHYBNIE**.

POCHYLNÝ 'wątpliwy, niepewny, dwuznaczny' pochylna rzecz *amphibologia i. dubiosa locutio dictionis vel sentencie* S 9 (por. pochybna rzecz *amphibolia* R b₇v). Zob. **POCHYBNY**.

POCIASK 'pogrzebacz' pocyask, grzeblo *carbotrax, tractula idem* S 23; grzeblo, pocyask *carbotrax vel tractula* R f₃ (mg); crukva, pocyask *rutabulum, instrumentum dictum a proruendo igne ut panes coquantur* S 134v; *rutabulum* Crukva, pocyask *ad proruendum ignem fornacis cum pistatur panis* R D₄v (ml); pocyask *vertibulum eciam i. instrumentum, quo carbones vertuntur in fornace* S 168v; pocyask, Crukva *vel Mantew vertibulum idem est quod vertebra vel illud instrumentum, cum quo carbones vertuntur in fornace* R K₅; pocyask *tractulus* R J₆ (md). Zob. **OŻEG, POGRZEBACZ, PRZYGRZEBADŁO, SZEROLC**.

POCIAGAĆ praw. 'pozywać, oskarżać' pocyagacz *convenire debitorem* S 216; pocyagacz, pozvacz *convenire debitorem* R N₄ (mp). Zob. **POZYWAĆ**.

POCIĆ SIĘ poczicz syą *ferveo,-ere et ferveo,-ere i. bullire, scatere, calefieri, estuare* {zagrzewacz syą *facere bulire vel i. irasci*} R O₈v; *sudus i. serenus, mundus, purus, et dr a sub et udus. Proprie quidem illud tempus serenum dr sudum, quod venit post pluviam* {i. *tempus serenum post pluviam*} ... *Item sudus componitur persudus i. valde sudus* czo syą poczy R H₃ (por. łac. hasło w R H₃: *sudatus ... i. sudus* – bez odpowiednika pol.). Zob. **POT**.

POCIECHA pocyecha *solacium* S 146 i R G₁v. Zob. **CIESZYĆ**, **POCIESZAĆ**.

POCIERANIE pocyeranye *intertrigo, confricacio pro sudore aut post sudorem, trasegacio idem* R q₂v (ml). Zob. **NACIERAĆ**.

POCIESZAĆ organysta, Spyevak, gandyecz, czo pocyesha, gadyecz *psaltes dr peritus in cithara vel organo* (bibl.) R B₇v. Zob. **CIESZYĆ**, **POCIECHA**.

POCZĄTEK grvnth, początek *fundamentum* S 62 i R n₃v; *caput i. superbia, Psalmus* (139,10): *Caput circuitus eorum, vel initium libri Psalmorum* początek R f₂v (mg); *causa* Sprawa, {*origo*} początek R f₅v; obiczay poczańthku vyvodenya *ratio principiandi* S 128v i R C₅ (md); *Spoczańthkv e rivulo* R D₃ (mp; av. *rivus*); wrzeczach stworzonych naydzye początek y konyecz *processus in infinitum* R S₃ (md; av. *procedo,-ere*). Zob. **PRZODEK**, **PRZYCZYNA**.

POCZĄTNY (lub **POCZĘTNY**) 'początkowy' poczańthny *initialis* R p₇v (ml).

POCZEKAĆ *sustineo,-ere i. sursum tenere vel pati* {vel poczekacz, *sustine i. expecta*} {znosicz, strzymacz *suffragium*} R V₂; zostancye, poczekaycye *manete* R Q₆ (mp; av. *maneo,-ere*). Zob. **CZEKAĆ**.

POCZESNOŚĆ 'cześć, chwała' poczesnosc, Cwalenye (!) *hiperdulia i. creaturis excellentibus cultus debitus, ut virgini Marie, vide sub dulia* R q₃ (mp); yawna poczesnosc *publica honestas* S 126 i R B₈ (mp). Zob. **CHWALENIE**, **CHWAŁA**, **CZEŚĆ**, **MODŁA**, **NIEPOCZESNOŚĆ**, **POCZLIWOŚĆ**, **UCZLIWOŚĆ**.

[**POCZESNY**] zob. **NIEPOCZESNY**.

POCZEŚNIE 'szlachetnie, właściwie' dobrze, poczesnye, wlasznye vrodzony *legitime natus* R r₄ (mg).

POCZET 'cyfra, liczba' ffiguri wselkyego pocztv *figure numerorum* S 58; ffiguri wshelkyego poczthv *figure numerorum* R m₇ (md); figuri wselkyego poczthv *figure numerorum* RN (wykl. przednia) (por. Mym28, k. 43v). Zob. **CZYSŁO**, **LICZBA**, **LIDŹBA**, **RACHUNEK**.

POCZETNIK 'rachmistrz' poczethnyk *arithmeticus* (!) (Erz: „*arithmeticus*”) S 13v i R c₇v (mg) (por. Mu28, s. 178: *Arithmecticus* (!), eyn tzalmeister, Poczętnik (!)). Zob. **RACHOWNIK**.

POCZĘTNY zob. **POCZĄTNY**.

POCZLIWOŚĆ 'uczciwość, honor; szacunek, uszanowanie' *honestas publice iusticie, honestitudo* poczlyvoszcz, *constitutum ecclesie, res facta propter publicam honestatem, quia sic iudicavit ecclesia esse honestum, quod nunquam consanguineus ducat sponsam sui consanguinei vivi vel mortui* R p₁v (mg); dzyalacz poczlyvoszcz, vczlyvoszcz myecz *revereor,-eri* R T₂. Zob. **POCZESNOŚĆ**.

POCZLIWY 'uczciwy, szlachetny, czysty' poczlyvi *honestus* S 70 (por. vczlyvy R p₁v); *pudens i. verecundus* {poczlyvy *castus, integer*} R B₈; vczlyvi, poczlyvi *reverens, valde verens vel honorans* R D₂. Zob. **SROMIĘZLIWY, UCZLIWY, WSTYDLIWY**.

POCZTA 'upominek, dar' pocztha *exenium dr munus parvum vel est quodcumque munus missum alicui* (bibl.) S 54; pocztha, Vpomynek *exenium dr munus parvum et quodcumque munus mittitur alicui* (bibl.) R l₆v; pocztha *obvencio* S 100v (Erz bł. „100”) i R x₄ (mp); pocztha *vel* darowne vyno *vinum honorarium, quo reges aut alii honorantur* S 170v; darowne ('wino') *vel* pocztha *vinum honoratum, quo reges honorantur* R L₁v (ml) (por. Mu28, s. 164); *precarium, donacio i.* pocztha R B₁v (ml; av. *precarium*); *precarium eciam* pocztha R B₁v (ml; av. *precarium*); poczthą dacz *obvenio,-ire* R R₂v (md); poczty, dari, vpomyanky dacz *exequior,-ari, exequias facere et beneficia pro mortuis in exequiis convivari* R O₆v (mg).

POCZYNAJĄCY gram. poczinaiące *inchoativa sunt, sc. fervesco, fervisco, ferbesco* (sv. *ferveo,-ere*) R O₈v; poczynayące *verba inchoativa* RN (k. tyt.).

POCZYRZNIĄŁY 'poczerniały' poczyrznyaly *subater i. aliquantulum ater i. niger* R H₁v. Zob. **CZARNY, CZERZNIDŁO, CZYRNIDŁO**.

POĆWIRDZAĆ 'potwierdzać, zapewniać' poczyrzdacz, dzyakovacz *affirmo,-are* R M₂v (md). Zob. **ĆWIRDZIĆ, POTWIRDZIĆ, UĆWIRDZIĆ**.

POĆWIRDZAJĄCY 'potwierdzający' gram. poczyrzdaiące (Nom. plur. n.) *rationales coniunctiones* R Y₃v (ml). Zob. **POTWIRDZAJĄCY, SPOJENIE, ZŁĄCZENIE**.

POĆWIRDZENIE 'potwierdzenie, zapewnienie; wzmocnienie; przywilej' poczyrzdzenye *privilegium dr ... privata lex et singularis ... i. prerogati-*

vum vel honor singularis S 123v; pravo, vyyācyē, poczvyrdzenye *privilegium est lex privata et singularis, que ad unum pertinet vel ad paucos, et privilegium dr prerogativum vel honor singularis {exemcio} {privilegia i. leges privatorum seu exemtorum i. aliqua concessa contra ius}* R B₄; Byrzmovanye, poczvyrdzenye, poswyatczyenye *confirmacio* R h₃ (mp); poswyadczenye, poczvyrdzenye *confirmatio* R h₃; zmova, vmova, Tharg, poczvyrdzenye *pactum {zmova omnis contractus}* R y₁v; Sylā, poczvyrdzenye *vigor i. vivacitas, virtus, firmitas, fortitudo* R L₁. Zob. **ĆWIRDZENIE, SILNOŚĆ, ŚĆWIRDZENIE, UĆWIRDZENIE, UPEWNNIENIE.**

POD (łącznie 25 razy) np.: pod *sub* R Y₄v; pod, od spody (? – może zam. „od spodv”; możliwa też lekcja: „odspody” lub „odspod<z>y” ‘odspodź’, por. Słwarsz sv. Odspód) *subter et subtus, adverbia* R Y₄v (por. Lactifer: *Subter et subtus, adver. Zespod*); pod *infra, adv. loci {deprese}* R X₇v; wloszi pod ramyenyem *subalares pili* S 152 (por. Mu28, s. 57); *preceptum negativum i. non facere* pod zakazany, *affirmativum i. facere* pod przikazany, dzylacz (sv. *preceptum*) S 121; pod zakazany *inhibitorie* R X₇v (ml); pod sepszczelnym (!) *subsolidati* R T₆v (md) (por. Cervus: *Subsolidati* pod szepszczelnikiem); pod zaslonā *in enigmatē* (bibl.) R l₁ (md; av. *enigma*); pod przysyagā *sub attestacione* (bibl.) R d₃v (ml; av. *attestationes*); zagrozicz pod vyczynā *interminor,-ari* R Q₂ (mg); pod strozā *sub manu est* R s₆v (ml; av. *manus i. potestas*); pod zbroyā *plach vel Cabath thorax ..., lorica* (bibl.) R J₃; vesshky pod skorā *pedicilli* R z₂v (md); czo pod zaglyem plynē *velivola navis* R K₃v (ml); itd. Zob. **PODSPOD.**

PODAĆ podacz, szhaffovacz {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz sȳā, polyecicz, poruczicz, zwyercicz *commendo,-are i. tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁. Zob. **DAĆ, PODDAĆ.**

PODAGRA (?) *artesis dr morbus artuum i. Podagra* (? – może wyraz łac.; por. Lamanye wnogach *podagra, quedam infirmitas pedum* R A₄v; Lamynoga *podagra est passio et dolor in articulis pedum, retractio pedum* S 118) S 14v.

PODAROWANIE podarovanye, vcztha, Rozmavyanye *collatio* R g₇v. Zob. **DAROWANIE.**

PODAWANIE praw. ‘prawo kolatorskie do nadawania beneficjów kościelnych’ podavanye *ius patronatus est potestas ad instituendum beneficium ecclesiasticum, i. collatura beneficii* S 78; *ius patronatus est autoritas sive potestas, quam patronus habet in libertum. Aliter ... est autoritas sive potestas proveniens ex beneficiis ante consecrationem ecclesie collatis* {podavanye *collatura beneficii*} R q₆. Zob. **PRAWO.**

PODAWCA praw. 'kolator, świecki opiekun kościoła; dobroczyńca, obrońca' podawcza *collator* S 30; *collator* podawcza *beneficii alicuius* R g₇v (ml); obroncza, dobrodziejey, podawcza, patron *patronus i. causidicus, advocatus vel defensor {in periculo}* R z₁.

PODBIĆ 'poskromić, ujarzmić, pokonać' podbicz, pod (w oryg. wyraz niedokończony) *subigo,-ere habet quattuor significationes, sc. cogere, impellere, acuere, supponere vel subiugare, quasi subitus agere* R T₈v; podbicz *subiugo,-are {sub mancipio habere}* R T₈v. Zob. **BIĆ**, **POBIĆ**.

PODBIĆ SIĘ 'być zwyciężonym, pokonanym?' pobyl, podbył syą (!), Smagal, Stloczył *cesus est (!)* R g₁v (mg; av. *cesus i. percussus, incisus*).

PODBRODEK anat. podbrodek (2×) *mentum dr ex quo mandibule oriuntur et iunguntur* S 89v; podbrodek, Czelyvscz *mentum* R t₄v; podbrodek *face-tum* R n₃ (mp); zroszyenye podbrodka ku pyrsyam *emprostotonus* R k₈v (mg) (por. zroszyenye brodi ku pirshyam *emprosthotonus* S 48v; por. też Mu28, s. 73). Zob. **BRODA**.

PODCHWYCENIE 'oszukiwanie, podstęp' Oshukanye, podesczye, podchviczenye *circumvencio i. deceptio* R g₄v (ml); *surreptio est repentina et festina alicuius falsitatis suggestio {aut locutio pranthkosc}* {*verborum ex passione prorupcio, latens suggestio podchvyczenye*} R H₄. Zob. **CHYCE-NIE**, **DYBAĆ**, **DYBEM**.

PODCHWYCIĆ 'podejść, oszukać; okraść' oclamacz, złudnicz, podchviczicz, podeycz *circumvenio,-ire dr circumdare, stringere vel inculpare, decipere {insidiis decipere}* (bibl.) R M₈; pranthko podchviczicz *surripio,-ere i. latenter rapere, subtrahere, furari* R V₂. Zob. **DRAPIEŻYĆ**, **POCHWY-CIĆ**, **ZACHWYCIĆ**.

PODCHWYTUJĄCY 'potajemnie kradnący; podchwytliwy' podchvy-tuyący *surripens i. latenter rapiens, furans vel pro falso suggerens, a surripio,-is* S 154v. Zob. **CHWYTACZ**, **DRAPIEŻNIK**.

PODCZASZY 'nadworny urzędnik lub sługa podający napoje' podczasz *suppincerna* S 154; podczashy *suppincerna* R H₄ (md); podczasz *acalculis, indecli., i. pincerna vel custos vel magister calicum* S 3v; podczashy (!) *acalculis, indecli.* R a₂v; podczashy *acalculis i. custos vel magister calicum* (sv. *acommentariis*) R a₄; pan podczasshy *a caliculis i. pincerna calicum* RN (wykl. przednia). Zob. **CZASZA**, **CZASZKA**.

PODCZOS 'łodyga, młody pęd kapusty' podczosz *cabucium* S 21; podczoss *cabucium caulium* R e₄v (md). Zob. **KAPUSTA**, **ODMŁODEK**.

PODDAĆ poddacz, podlozicz *submitto,-ere* S 236. Zob. **DAĆ**, **PODAĆ**.

PODDAĆ SIĘ *submitto*,-ere i. *latenter mittere* vel poddacz sya (!) S 236; przewrocycz, podrzucicz *subiicio*,-ere ... *Et etiam subiicio*,-are *invenitur pro eodem sensu*, sc. *pro supponere* poddacz sya R T₈v; poddacz sya, podlozicz, podrzucicz *summitto*,-ere R T₈v (ml); poddacz sya *prestiuo*,-ere (!), nye poddavay sya *non prestituas* (!), *vide Calepi* R S₃ (md) (BB pomylił łac. czas. *praestituere* z *prostituere*; por. cytat biblijny z Księgi Kapłańskiej 19,29 zamieszczony w Słstp sv. Poddawać, Poddawać się: Nye poddavay ... dziewczki swey kv nyecistocze (*ne prostituas filiam tuam*) BZ Lev 19,29); nye poddal sya *non posuit se* R S₁v (ml; av. *pono*,-ere).

PODDANY poddany *submissus* S 152; poddany, Spuszczony na dol, podrzuczony, przypuszczony *submissus*, *deiectus*, *humiliatus* R H₁v (md); poddany ku brzemieniy *subiugal*is R H₁v.

PODDAWAĆ SIĘ poddacz sya *prestiuo*,-ere (!), nye poddavay sya *non prestituas* (!), *vide Calepi* R S₃ (md) (BB pomylił łac. czas. *praestituere* z *prostituere*; por. cytat biblijny z Księgi Kapłańskiej 19,29 zamieszczony w Słstp sv. Poddawać, Poddawać się: Nye poddavay ... dziewczki swey kv nyecistocze (*ne prostituas filiam tuam*) BZ Lev 19,29).

[**PODDIAK**] zob. **PODDYJAK**.

PODDYJAK 'poddiakon, niższy duchowny' poddyyak *hipodiasconus* i. *subdiasconus* S 69v (por. Mu28, s. 173); poddyyak *subdiasconus Latine dr hypodiasconus Grece* R H₁v.

PODDYMAĆ 'dać, dmuchać' poddymacz *sufflo*,-are R V₁; poddymacz ogyen *suffio*,-ire i. *subfumigare* {*insufflare*} R V₁; fachlarem poddymacz ogyen *flabro*,-are R P₁ (md); poddymacz ogyen *fumigo*,-are i. *infumare* R P₂v. Zob. **DAĆ, ROZDYMANIE**.

PODDYMAJĄCY poddymaiący *suffiens* i. *suffumigans ignem* R H₃ (md). Zob. **DMUCHACZ**.

PODDZIEKANIE 'zastępca dziekana' *subdecanus* poddzyekanye R H₁v. Zob. **DZIEKAN, DZIEKAŃSTWO, DZIESIĄTNIK, PODKONIE, PODPLEBANIE**.

PODEIĆ zob. **PODEJĆ**.

PODEJĆ (lub **PODEIĆ**) 'podejść, szukać' oclamacz, złudycz, podchviczycz, podeycz *circumvenio*,-ire *dr circumdare, stringere vel inculpare, decipere* {*insidiis decipere*} (bibl.) R M₈. Zob. **IŚĆ, JIĆ, PODEŚCIE, POJĆ, ZŁUDZIĆ**.

PODEJMOWAĆ SIĘ czo sya podeymvye rzeczy *susciens* (bibl.) R H₄ (md). Zob. **PODJAĆ SIĘ**.

PODEJRZANY 'niepewny, nieuzasadniony; tu – o zarzutach' *presumptio* Smyalosc, podeyrzenie, domnymanye {*vel corporis notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria {temeraria, impudens} ... Alia est probabilis sive verissimilis {probabilis dovodna} ... Tertia est violenta {violenta podeyrzana}, que ad pronunciandum vel condemnandum sufficiens reputatur* R B₃.

PODEJRZENIE *presumcio* smyalosc, domnymanye, podeyrzenie *probabilis dovodne, et est filia superbie et si ex ea sequitur aliquid periculum anime vel corporis notabile damnum est peccatum mortale* S 122v; *presumptio* Smyalosc, podeyrzenie, domnymanye {*vel corporis notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria {temeraria, impudens} ... Alia est probabilis sive verissimilis {probabilis dovodna} ... Tertia est violenta {violenta podeyrzana}, que ad pronunciandum vel condemnandum sufficiens reputatur* R B₃; podeyrzenie abo domnymanye *suspicio* R H₄v; domnymacz sya, podeyrzenie myecz *suspicio*,-ari i. *suspicere* {*opinari*} R V₂; podeyrzenie myecz dovodnye, domnymacz sya *presumere probabiliter* R S₃ (md; av. *presumo*,-ere).

[**PODEJŚCIE**] zob. **PODEŚCIE**.

[**PODEJŚĆ**] zob. **PODEJĆ**.

PODEPRZEĆ podeprzecz *succurro*,-ere S 236v; podeprzecz, dopomocz *succuro*,-ere, *adiuvare* R V₁ (mg); *sustentor*,-ari i. *nutrire* zyvicz, karmycz *reficere, cibare vel* podeprzecz, zatrzymacz *expectare, manu tenere* znossicz, odchovac, Roscyagnancz (!) R V₂ (mp); *vesprzecz, podeprzecz, zvyessicz, vgygacz* (!) sya, *nachylicz reclino*,-are i. *iterum clinare sive iterum flectere vel curvare* R S₆; *ffylarem podeprzecz pilo*,-are *eciam i. parietem cum columna sustentare, ne cadat* R R₆v (ml). Zob. **PODPARCIE**, **PODPIERAĆ SIĘ**, **PODPOR**, **PODPORA**.

PODEPRZEĆ SIĘ podeprzecz sya *innitor*,-i R Q₁ (mp); naclonył, Sklonił sya, Sschilył sya, podparł sya *innixus* (bibl.) R p₇v (ml). Zob. **PODPIERAĆ SIĘ**.

PODESZCIE zob. **PODEŚCIE** 'podejście'.

PODESZWA anat. *podeshwa planta dr planicies pedum* S 117; stopa, *podeshva planta dr planicies pedum* R A₃; *podeshwy* (Nom. plur. f.) *plante anteriores partes, que ex multibus ossibus constant* (sv. *planta*) R A₃. Zob. **PIĘTA**, **PRZYSZWA**.

PODESZWARZ 'szewc, wytwórca obuwia' *podeshwarz soleolarius* S 145v; *podeshwarz soleolarius, solearius, qui soleas repectat* R G₁v (ml)

(por. Mu28, s. 184: *Solearius*, eyn solenmacher, Podesswarz; por. też *Lactifer: pictacium ... dr illa corii particula, que solee repeciate insuta est* Fleczek, zaplata). Zob. **SOLEATY**, **SULEATY**, **SZWIEC**.

PODEŚCIE (lub **PODESZCIE**) 'podejście, oszukanie' Oshukanye, podesczye, podchviczenye *circumvencio i. deceptio* R g_{4v} (ml). Zob. **PODEJĆ**.

PODFIRDZIĆ zob. **POĆWIRDZAĆ**, **POTWIRDZIĆ**.

PODGARDLE 'część szyi' przodek shyeye *vel* podgardlye *iugulus dr anterior pars colli, unde vox et halitus procedit, vel dr guttur vel gutturis incisio, astralagus (!)* S 77v; *iugulus i. guttur vel gutturis incisio* {podgardlye *astralagus (!)*, przodek shyeye} R q₅. Zob. **GARDŁO**.

PODGARDLEK 'część szyi u ptaków i zwierząt' podgardlek *palea, id quod pendet sub rostro galli* S 105v; podgardlek *paleare vel palearium ... dr pellis, que sub collo bovis fluitat, huc et illuc pendens* S 105v; podgardlek *paleare et hoc palearium ..., et etiam sic dr pellis, que sub collo bovis {aut galli} fluitat huc et illuc ad modum palee* R y₂. Zob. **GARDŁO**.

PODGIĄĆ SIĘ 'pochylić się' lyezecz, odpoczynacz, podgyancz syą *accubo, -are et accumbo, -ere* R M₂. Zob. **GIĄCY**, **UGIĄĆ SIĘ**.

PODGINAĆ SIĘ 'pochylać się' podgynacz syą *accubo, -are, accumbo, -ere i. toto corpore seu cubito accumbere, proprie in comestione* S 209v. Zob. **ZGINAĆ SIĘ**.

PODJAĆ SIĘ *suscipio, -ere {onus aut voluptatem} i. quasi sursum capere, et ad corpus et ad animam refertur {podyancz syą vel i. gignere}* R V₂; podyacz syą rzeczy *suscipere onus* R V₂ (md); podiawshy syą *suscepto onere* R V₂ (md); podyawshy syą rzeczy *suscepto onere* R H₄ (md; av. *suscipiens*) (por. Cervus). Zob. **JAĆ SIĘ**, **PODEJMOWAĆ SIĘ**.

PODKANTORZY 'kierujący chórem, intonujący, zastępca kantora' podcantorzy *succentor, qui in ecclesia post precentorem sive principalem cantorem consequenter canendo respondet, vel qui facit officium principaliter in choro sinistro* R H_{2v}.

PODKASAĆ 'podwinać ubranie' przepassacz, podkassacz *precingo, -ere* R S₂ (mg); podkassacz *succingo, -ere* R T_{8v}. Zob. **WYGUBAĆ SIĘ**.

PODKŁAD – 1) 'podstawa' Slup, podclad, podstavek, zalozenye *basis dr fultura, que supponitur columnne {arengeria idem}*. *Etiam est nomen fortissime petre lingua Syrorum. Est etiam extremitas plante ..., basis, sessio columnarum, confirmatio fundamenti, nomen petre durissime {spira idem} {bases i. pedes}* R d₇; – 2) 'miękką podkładką pod siodło lub czaprak koński' podclad

essedā in sella S 52; podkład syodlovy *essedā* R 1₄ (mp); podkład syodlovy *subsellium dr ornamentum equi sub sella positum* S 152v; *subsellium* podkład, *subsellium etiam dr sedes minorum lavy* R H₁; *stramentum selle* podkład, *vel preparacio lecti* posłanye R G₆v (md); – 3) ‘część paleniska, żelazny podkład pod palące się drewno’ *alarium* vylk, *ferrum in foco pro igne zelyazny* podkład S 6v; *alarium pro foco* żelazny podkład, *in quo ligna ponuntur*, *vel i. vylk* R b₃v (mg).

PODKNAĆ SIĘ zob. **POTKNAĆ (SIĘ)**.

PODKOMORZY podkomorzy *succamerarius* S 152v; podcomorzy *succamerarius* R H₂v (md). Zob. **KOMORA**, **KOMORNIK**.

PODKONI ‘stajenny; handlarz końmi’ potkony *subagazo* (Erz: „subagaso”) S 151v; *mango eciam i. podkony*, Rostucharz S 86; podkony, Rostucharz *mango i. mercator et proprie venditor equorum* R s₅v. Zob. **FRYMAR-CZYĆ**, **KONIUCH**, **KOŃ**, **PASTURZ**.

PODKONIE ‘stajenny; pasterz koni’ konsky pastirz *vel* podkonye *agaso* S 6v; skotopas, Mashthalyerz, konsky pastirz, podkonye *agaso* R b₂v. Zob. **KOŃ**.

PODKOPAĆ *suffodio, -ere* podcopacz, zagrzescz, zakopacz *tesaurum in terra* R V₁ (mp). Zob. **KOPAĆ**, **OKOPAWAĆ**.

PODKOPANY podcopany, zagrzebyony, zacopany *suffossus* R H₃ (mp).

PODKOWA podkova *babatum dr ferrum, quod annectit faber equo cum gumfo* S 17; podkova *babatum dr ferrum, quod annectit faber equo cum gumpho* R d₅. Zob. **OKOWAĆ**, **SKOWAĆ**, **ZAKOWAĆ**.

PODKOWANY ‘podkuty’ podcovany *calceatus equus* R e₅v (ml). Zob. **OKOWANY**, **SKOWANY**, **UKOWANY**.

PODKUPOWAĆ ‘oferować wyższą cenę, licytować’ podcupovac *licitator, -ari* S 225v; podcupovac *licitator, -ari* {*decipere, inducere, ut sibi res vendatur*} R Q₅; czo podcupvye *proseneta, proxeneta idem i. licitator* R B₆v (md) (por. Cupczyk R B₆v); czo podcupvyą *licitarii dicuntur qui emendo, vendendo vel conducendo rem aliquam vel negociando aliquod aliud plus offerendo alter alterum contendit superare* R r₇v. Zob. **KUPIĆ**.

PODKUPOWANIE ‘oferowanie wyższej ceny, licytowanie’ podcupovanye *licitatio est proprie, quando aliquid venditur* {*vel ille, qui pugnando sepe contendit dr licitator* podcupvyaczy} *et emptores super se augmentum vel diminutionem faciunt* {*precii addendo plus, ut sibi vendatur*} {*licitator, licitor et proseneta idem*} R r₇.

PODKUPUJĄCY ‘licytujący’ podcupvyaczi *licitans, licitator* S 82; podcupovanye *licitatio est proprie, quando aliquid venditur* {*vel ille, qui pugnando*

*do sepe contendit dr licitator podkupwyaczy} et emptores super se augmentum vel diminutionem faciunt {precii addendo plus, ut sibi vendatur} {licitator, licitor et proseneta idem} R r₇; podcupviaczy (Nom. plur.) *licitarii* S 225v (av. *licitor*, -ari). Zob. **KUPCZYK**.*

PODLE 'obok' podlye, vedlye, Blyzv, Blyssko *iuxta* R X₇v; podlye, vedlye *lyadzwya iuxta ilia* R p₄ (md; av. *ile*); *confinia dicuntur que adeo sunt proxima* {podlye, Thuss, vicina}, *ut nullus paries inter ea sit* R h₃; podlye *stolv e regione mense* (bibl.) R X₅ (md).

PODLESIE geogr. podlyesye *Silvania, terra* S 143v; podlyessye *Silvania, terra* R F₆v (mg) (por. Mu28, s. 36: *Silvania*, Vnderwalden, Podlesye (!) – w roz. *Terrarum, gentium et civitatum nomina*). Zob. **LAS**.

PODLEWA 'sos' *iurulenta seu iussulenta caro i. iusculo perfusa* podleva (Instr. sing.) S 78; *iussulenta, iurulenta caro i. iusculo perfusa* zwyerzyna *vel avis* Spodleva R q₅v (md) (por. Mu28, s. 160, hasło łac.: *Caro iurulenta seu iussulenta, iusculo perfusa* – bez odpowiedników niem. i pol.).

PODŁĄCZAJĄCY gram. podłaczaiące (Nom. sing. n.) *subiunctivum nomen* RN (k. tyt.) i R H₁v (ml; av. *subiunx*).

PODŁOGA pyątro *pavimentum, elaboratum solum ecclesie vel palatii, quod pedibus teritur, ... pavimentatum* poclad, podloga S 109; pyątro, poclad, podloga *pavimentum* R z₁v (ml); podloga *subiectum* S 152; podlogą czynycz, pocladacz *astrichem pavimento, -are* R R₅; podlogy czynycz *pavimento, -are* R z₁v (ml; av. *pavimentum*). Zob. **ASTRYCH, HASTRYCH, PAWIMENT, PIĘTRO, STRYCH**.

PODŁOŻONY *subiectus i. reus* vynny, podlozony, podstavyony, podrzuczony R H₁v (md). **DŁUŻNIK, WINNY 1**.

PODŁOŻYĆ poddacz, podlozicz *submitto, -ere* S 236; poddacz sya, podlozicz, podrzucicz *summitto, -ere* R T₈v (ml).

PODŁUG 'według' pochodzi, *vel sic*, tak iest *vel i.* stąnd iest *dovod* podlug tich slow *sequitur* S 142v (por. pochodzi, Stąnd iest, Thak iest, *dovod* *vedlug* tich szlow *sequitur* R T₅v (ml; av. *sequor, -i*)). Zob. **WEDŁUG**.

PODŁUGOWATY 'długi, zwisający' kądzyorek podlugowaty *cincinnus i. crinis prolixo et crispe dependens* S 28 (por. Mu28, s. 50); podlugovata ('broda') *promissa barba* S 124v; podlugovata ('broda') *promissa barba i. oblonga* R B₅v (md) (por. Mu28, s. 54). Zob. **DŁUGI**.

PODMISTRZEK 'pomocnik nauczyciela' Lyocat abo podmystrzek *hipodidasculus* S 69v (por. Mu28, s. 178); Locat *seu* podmystrzek *scolicus vicarius, hipodidasculus, subdoctor* S 140 i R E₅ (mp). Zob. **LOKAT, MISTRZ**.

PODNIATA 'podnieta, podniecenie – np. ognia, grzechu itp.' *fomes est peccatum vel incitamentum ad aliquid agendum vel lignum aridum* podnyatha, podnyeczenie, *Sussh vel incitabulum ingenii et virtutis* R m₈v (ml).

PODNIEBIE 'sklepienie, strop; tu – pomieszczenie, izba (w arce Noego), piętro, przegroda' podnyebye *traiego* (!) S 162; podnyebyenye, podnyebye *traiego* (!) R J₆v (ml) (BB zapewne nie zrozumiał pol. objaśnienia do łac. wyrazu *tristega*, występującego w mamotrepicie; por. Mamstp, część I, s. 6 w związku z Genesis 6,16: „*tristega* pokoy *trowego* podnyebyenya””. BB zapis „pokoy” odczytał jako „poboy”, a „*trowego*” uznał za łaciński wyraz *traiego* z odpowiednikiem pol. „podniebienie”, czyli „podniebie”. Zob. też Słstp. sv. Podniebienie). Zob. **POBOJ**.

PODNIEBIENIE – 1) 'sklepienie, strop; pomieszczenie, izba (np. w arce Noego), piętro, przegroda' podnyebyenye, podnyebye *traiego* (!) R J₆ (ml) (zob. wyżej, komentarz do hasła **PODNIEBIE**); podnyebyenye *traiego* (!) R V₄ (mp) (zob. wyżej, komentarz do hasła **PODNIEBIE**); podnyebyenye, oblok, Sklyep *lacunar i. testudo, que solet esse in cameris et in domibus arcuata et concava ad modum lacune* (bibl.) R r₁v; balky, podnyebyenye *laquear ..., item laquearia sunt, que cameram subtegunt et ornant {variis coloribus picta}* (bibl.) R r₂v; podnyebyenye *vel* poscyenye *medale, mediale* R t₂v (ml; av. *medianus i. medius {quod est in medio}*); podnyebyenye dzylacz, Sklyep *dzylacz lacuno,-are* R Q₃v; – 2) anat. 'część jamy ustnej' podnyebyenye *palatum dr a palatium, eo quod magnum sit, quasi palatium oris vel lingue* R y₂. Zob. **POBOJ**.

PODNECENIE 'ognia lub grzechu itp.' *fomes est peccatum vel incitamentum ad aliquid agendum vel lignum aridum* podnyatha, podnyeczenie, *Sussh vel incitabulum ingenii et virtutis* R m₈v (ml). Zob. **ROZNIECIE SIĘ**.

PODNIESIENIE 'dźwignięcie; wywyższenie się, pycha' podnyesyenye *elatio i. iactantia, confidentia* (sv. *elatus*) R k₇; podnyesyenye *elatio* (sv. *effero,-ferre*) R O₄v; hardoszcz, wspornoszcz, podnyesyenye, przechwalanye, przygana *arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈. Zob. **NIEŚĆ**.

PODNIESIONY roscyagnyony, podnyesyony *extensus* R m₁v (md); wspomozony, podnyesyony *relevatus* R C₆ (mp); *preerectus* podnyesyony, *elongatus vel pre aliis erectus* R B₂ (md). Zob. **NIESION**, **ODNIESION**.

PODNIĘĆ podnyescz *extendo,-ere* S 220; podnyescz, Roscyagacz *extendo,-ere* R O₇; podnyescz *relevo,-are* R S₆v (md); vynyescz, podnyescz *effero,-ferre i. extra ferre {extollere}, et proprie est cadaverum {elevare, superbire}* R O₄v; scyrpyecz, ponyechacz, podnyescz *suffero,-ferre i. pati vel*

sustinere vel sursum ferre et elevare R V₁ (por. cyrpyecz S 236v). Zob. **NIEŚĆ, PODNOSIĆ**.

[**PODNIETA**] zob. **PODNIATA**.

PODNOSIĆ (SIĘ) 'wywyższać się' prziganyecz, wspornye, hardo dzyalacz, podnosycz, przechvalyacz są *arrogō, -are* R M_{4v}.

PODNOŻEK 'podnózek, ławeczka' podnozek, lawka *scabellum* {*suppedaneum*} R E_{3v}. Zob. **NOGA, PODSTOLEK**.

PODOBA 'podobizna, posąg, figura, obraz' podoba *agalma* i. *figura* {*simulacrum, statua*} R b₂. Zob. **FIGURA, OBLUDA, OBRAZ, OSOBA, PODOBIENSTWO, PODOBNOŚĆ**.

[**PODOBAĆ** (SIĘ)] zob. **PRZYPODOBAĆ, PRZYPODOBAĆ SIĘ, SPODOBAĆ SIĘ**.

PODOBIENSTWO 'podobieństwo do kogoś lub czegoś; podobizna, obraz, figura; porównanie, alegoria, przypowieść' podobyenstvo *similitudo* dr *cum secundum aliquam speciem visam imago exprimitur, formatur, pingitur* S 143v; podobyenstvo *similitudo est cum secundum aliquam speciem visam imago exprimitur vel pingitur vel formatur* R F₇; obluda, obraz, podobyenstvo *fantasia ... est imago* {*incerta apparicio et inanis*} *alicuius corporis visa ...*, *fantasma vero est, quam nunquam vidimus, species animo figurata ...*, *visio vana* R m_{3v}; *tipus* *eciam* i. *adumbracio, exemplar* podobyenstvo, *status fidei vel ecclesie, falsa opinio, aspectus, tumor superbie* R J₄ (mp; av. *typus* i. *figura vel forma vel status vel similitudo*); podobyenstvo *enigma* i. *obscura locutio seu questio, sententia, similitudo, que difficulter solvitur nisi operiatur* S 49; gadka, podobyenstvo, zadanye *gadky* *enigma est sermo figurativus vel obscura locutio sive similitudo vel questio occulta vel obscura, que difficile intelligitur nisi operiatur* R l₁; podobyenstvo *parabola est rerum genere dissimilium comparacio* S 107; *parabola, sicut dicit Donatus, est rerum genere dissimilium comparatio* {podobyenstvo *eciam aliud sonat et aliud intelligitur*} R y₄; podobyenstvo *metaphora est rerum verborumque translatio* {*similitudinaria*} R t_{5v}; przesz podobyenstvo *transumtive* S 249v i R Y₅ (ml). Zob. **FIGURA, NIEPODOBIENSTWO, OSOBA, PODOBA, ROWNOŚĆ, WYOBRAŻENIE, ZASŁONA**.

PODOBNIE 'tak samo, w podobny sposób; stosownie, odpowiednio, należyć; metaforycznie, przenośnie; prawdopodobnie, możliwie' podobnye *similitudinarie* S 249 i R Y₄ (mg); *similo, -are* i. *facere similem* {*equare* podobnye *vdzialacz*} R T₆; *commode* *eciam* i. podobnye, *vide Calepi* R X₄ (md; av. *commode* i. *proficue, utiliter* *vziteczne*); Slushnye, podobnye *condecenter* R X₄ (mp); *vi cladnye* a *duchownye*, podobnye *allegorice, allegoria* i. *simili-*

tudo rerum S 241v; vieladnye, duchownye, podobnye, Smyslne *allegorice* R X₃ (mp); podobnye *metaphorice* S 246 i R X₈ (mp); podobnye *possibile*, *possibiliter* S 247v i R Y₁v (md); podobnye *verisimiliter* S 249v; podobnye, pewnye *verisimiliter* R Y₅ (mp).

PODOBNO 'na pewno; może, możliwie, prawdopodobnie' *verum i. sed, certe i.* podobno R Y₅ (md); y zaly, albo scy ('albości lub albości?') podobno *forsis, forsan et forsitan sunt adverbia dubitandi* R X₆. Zob. **PODOBNY**.

PODOBNOŚĆ 'podobieństwo, zgodność; możliwość' podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas i. conformacio* S 33v; podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas* R h₃ (md); podobnosc abo Rownosc *vel* vymalovanye obraza *similitudo, similitas idem* R F₇ (md); podobnosc *possibilitas* S 120 i R A₆v (ml). Zob. **PODOBA**.

PODOBNY podobny *similis* R F₇; *figuratum* rzecz podobna, *figura dr hominis forma vero nature* R m₇ (md); podobno *consonum* S 34v; podobno iesth *consomum* R h₄ (mg).

PODOŁEK 'brzeg, skraj szaty' podolek *ora ... signat finem vel extremitatem ... vestium* (bibl.) R x₇; podolek vysshvany *ore due* (bibl.) R x₇ (md). Zob. **KRAJNY, OKRAJEK, RUCHO**.

PODOSEK 'żelazne okucie osi wozowej' podoszek *axale* S 17; *axale* podossek *in curru* R d₅ (md); podoszek *subaxile* R H₁v (ml). Zob. **OŚ**.

PODOZORZE 'mięso wraz z ozorem zwierzęcym?' podozorze *gumfolium* S 66v i R o₂ (md) (zob. Slstř 13, Praha 1991, s. 915: *gufulicum, gufolicum, gufulitum, gufulium, guffolium intestina animalis, quae sunt circa cor* – osrdi: ozor *gufulicum* ...; *guffolium* osrdie; SP XVIw. podaje inne znaczenie: „gruczoł w gardzieli dzika”).

PODPARCIE 'oparcie, podpórka; część lektyki' podparcy, vesprzenye *reclinatorium* (bibl.) R C₅v (md). Zob. **OPARCIE, PODPIERANIE, PODPOR, PODPORA**.

PODPARTY nachilony, podparty, wsparty, zavyesshony *reclinatus* R C₅v (md); podparty, okrazony, ogarnyony *stipatus i. fallatus, circumdatus, fulcitus* R G₆; strzymany, podparty, vychovany, roscyagnyony *sustentatus* R H₄v (mg); *fulcitus* ocrashony, przyvyazany, podparty *protectus auxilio* R n₃v (mg). Zob. **PODEPRZEC, PODPIERAĆ SIĘ**.

[**PODPASZEK** – tak Erz.; zob. **PODPAŻEK**].

PODPAŻEK anat. 'miejsce pod pachą' pacha, podpazek *ascella dr locus sub brachiis* S 15v; *ascella, locus sub brachiis* podpazek {*asella, axilla idem*} R d₁v; *axilla i. ala* podpazek, Lopathka R d₅ (md).

PODPIERAĆ SIĘ podpyracz *syā podio,-are i. inniti vel baculo se sustentare* R S₁. Zob. **PODEPRZEĆ SIĘ**, **PODPARTY**.

PODPIERANIE 'podpora' podpyeranye *podium, baculus, super quem innititur* R A₄v. Zob. **PODPARCIE**, **PODPOR**, **PODPORA**.

PODPIRSINY 'część uprząży końskiej' poprag *antela dr cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* podpyrsyny R c₂ (por. popyerszyny S 11). Zob. **PIRSI**, **POCHWA**, **POPIERSIEŃ**, **POPIERSINY**, **POPIRSIEŃ**.

PODPIS podpyss *subscriptio* R H₁v (md). Zob. **NAPIS**, **PISMO**, **ZAPIS**.

PODPISAĆ podpissacz *subscribo,-ere* R T₈v (ml). Zob. **PISAĆ**.

PODPISANIE Podpyssanye *subsignacio i. subscriptio in cirographo* R H₂ (md). Zob. **ODPISANIE**, **WYPISANIE**.

PODPLEBANI 'wikary' *suppastor* podplyebany, *vicarius pastoris* R H₄ (mg) (por. Mu28, s. 172: *Suppastor*, *eyn capellan*, *Podplebani*, *Vicarius pastoris idem*). Zob. **FARARZ**, **PLEBAN**.

PODPLEBANIE 'wikary' podplyebanye *commendarius, vice plebanus* R g₈v (md). Zob. **FARARZ**, **PLEBAN**, **PODDZIEKANIE**.

PODPŁOMYK 'placek pieczony w popiele' podplomyk *subcinericius,-a,-um* (Erz: „*subcinerecius*”), *sub cinere coctus* S 152; podplomyk, *vichopyen subcinericius,-a,-um i. sub cinere coctus* R H₁v; podplomyk, *vychopyen focacius,-a,-um ... dr panis focacius in cinere coctus, idem et subcinericius dr* R m₈; *subcinerizo,-are i. sub cinere coquere {panem subcinericium}* podplomyk, *vichopyen* (Acc. sing.)} R T₈. Zob. **CHLEB**, **PLACEK**.

PODPOR 'podpora; wsparcie, pomoc, poparcie' podpor, *odchovanye sustentacio* R V₂ (mp). Zob. **PODPARCIE**.

PODPORA podpora *adminiculum i. auxilium* S 5v; *adminiculum, sustentaculum alicuius rei* podpora *i. auxilium* R b₁ (mg); podpora *fulcimentum* S 61v; *fulcimen i. sustentamentum* podpora, *firmamentum, auxilium, fulcimentum idem {fortificacio}* ocrashenye} R n₃v; podpora *okyenna erigenum* S 51v i R l₃v (ml); *vynna* podpora *lubrica* S 84; *lubrica eciam i. vynna* podpora R s₂ (mh; av. *lubricus*); podpora *infultura* R p₇ (mp); podpora *appendiculum* R c₅ (ml); podpora *sustentaculum* R H₄v (ml). Zob. **PODEPRZEĆ**, **PODPARCIE**, **PODPIERANIE**, **PODSADKA**.

PODRAPĄĆ podrapacz *scalpto,-are et scalpturio,-ire* (sv. *scalpo,-ere*) R T₄; podrapacz, *Nacyeracz cyalo plothnem szvrovym frico,-are i. unam rem superadducendo exasperare cum alia* R P₂. Zob. **CUDZIĆ**, **DRAPĄĆ**, **NADRAPĄĆ**, **PRZEDRAPĄĆ**, **ZDRAPĄĆ**.

PODROBNICA 'nadzienie, farsz' podrobnycza, nadzyenye *minutal i. minutum frustum vel genus cibi* R t₆v. Zob. **DROBIA, DROBY**.

PODROŚŁY 'dorosły, dojrzały' podrosly *adultus i. excretus ..., maturus, annosus* S 5v; podrosly, dorosli *adultus* R b₁v.

PODROŻNIK 'ekwipunek, żywność, pieniądze itp. – na podróż' podrozynek, *Strava viaticum dr victus, qui necessarius est in via ad expendendum {i. victus, pecunia, expensa, facultas, apparatus, accessus}* R K₆v. Zob. **DROGA**.

PODROŻNY 'potrzebny w podróży' podrozne *Loze baiunola dr lectus, qui in itinere baiulatur* R d₅v. Zob. **DROGA**.

PODRZEŻNIAĆ 'drwić, łąać' karacz, laiacz, przegarzac, potąpną rzecz movicz, podrzeznycz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro, -are {accusare} {insultare}* (bibl.) R O₇.

PODRZEŻNIANIE 'drwiny, łąanie' Layanye, karanye, podrzeznyanie *exprobacio (!), insultacio, accusacio, vituperium* R m₁v (ml). Zob. **PRZYMOWKA, URĄGANIE, WYMAWIANIE**.

PODRZUCENIE gram. wdanye, podrzuczenye, przerzucze<ny>e, wrzuczenye *interiectio, quedam pars orationis indeclinabilis apud Latinos* R q₂; podrzuczenye, wdanye *interiectio* RN (wykl. przednia). Zob. **ODRZUCENIE**.

PODRZUCIĆ przewrocycz, podrzucicz *subiicio, -ere ... Et etiam subiicito, -are invenitur pro eodem sensu, sc. pro supponere* poddacz syą R T₈v; poddacz syą, podlozicz, podrzucicz *summitto, -ere* R T₈v (ml). Zob. **ODRZUCIĆ, PRZERZUCIĆ, ROZDRZUCIĆ, ROZRZUCIĆ, WRZUCIĆ**.

PODRZUCONY *subiectus i. reus* vynny, podlozony, podstavyony, podrzuczony R H₁v (md); poddany, Spuszczony na dol, podrzuczony, przypuszczony *submissus, deiectus, humiliatus* R H₁v (md); podrzuczone dzyecyą *subditus partus* R T₈ (md). Zob. **ODRZUCONY, WRZUCONY**.

PODRZYTKI 'pośladki' podrzithky *nates, natis dr illa pars posterior, inferior mollis circa posteriora, sc. clunis, in quibus <natibus> sedemus* S 96 (por. polrzydki (!), wslyadky, poslyadky R v₄v). Zob. **DUPA, POŁRZYTKI, RZYĆ, TYŁ, ZAD**.

PODSADKA 'pomoc, obrona, wsparcie' podsadka, obrona, pomocz *presidium i. auxilium ..., refugium, subsidium, locus refugii munitus ad quem quis profugit, ut se defendat ab hostibus {propugnaculum}* R B₃. Zob. **PODPOR, PODPORA**.

PODSADZIĆ podsadzić cyelą do Crovy *subrumo,-are* R T₈v (md); Podsadzić cyelą do Crovy, do mammy *rumino,-are* R T₃ (mg). Zob. **ODSADZIĆ, PRZYSADZIĆ, SADZIĆ**.

PODSIENIE 'część budynku' kruscżganek, podszyenye *porticus i. domus illa, que preest foribus, quasi porta* S 120; Syennycza, podszyenye {*vel i. ambitus* Crvsganek, *vel ante ecclesiam* Cruchta} *porticus* R A₆. Zob. **GANEK, KRUŻGANEK**.

PODSKARBI 'skarbnik' poborcza *vel* podskarby *questor ..., qui procurat tributa populi* S 128; *questor, tortor vel iudex maleficorum, vel poborcza qui exigit vectigalia* Czelnik, podskarby *i. prepositus publice pecunie, vide Calepi.* R C₃ (md); podskarby *tesaurarius* S 157 i R J₁v (ml). Zob. **SKARB**.

PODSPÓD podspod *sub et supra* S 249 i R Y₄v (md) (BB przejął niejasny odpowiednik pol. z zaginionego obecnie Słownika 1532 r.; por. Słownik 1566, k. F IIv: *Sub et supra*, Soto sopra, Podspód, Vndem vnd oben; zob. też – wywodzący się ze wspólnego źródła ze Słowarzem – łac.-włosko-francusko-czesko-niem. słownik pt. *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymberga 1531, roz. 20 *De domibus et de domesticis: Sub et supra*, soto sopra, hault et bas, dole y nahorze, vnter vnd vber).

PODSTAWA moczna podstava *subiectum virtuale* R H₁v (md) i R T₈v (mg; av. *subiicio,-ere*).

PODSTAWEK 'podstawa' Slup, podclad, podstavek, zalozenye *basis dr futura, que supponitur columne {arengeria idem}*. *Etiam est nomen fortissime petre lingua Syrorum. Est etiam extremitas plante ..., basis, sessio columnarum, confirmatio fundamenti, nomen petre durissime {spira idem} {bases i. pedes}* R d₇.

PODSTAWIONY *subiectus i. reus* vynny, podlozony, podstavyony, podrzuczony R H₁v (md).

PODSTOLE 'podstoli, urzędnik lub sługa dworski' podstolye, Stolnyk *dapifer* S 39; Stolnyk *dapifer, qui fert dapem {subdapifer podstolye}* R i₄v; pan podstolye *prepositus mense* R B₂v (ml).

PODSTOLEK 'podnóżek' podstolek *suppedium ..., unde scabellum dr suppedaneum* S 153v. Zob. **PODNOŻEK, STOŁ, STOLEK**.

PODSTRZEGAĆ 'obserwować, śledzić; czyhać' *observo,-are, adimplere, ut precepta Dei, in bono vel contra servare, alicui insidiari, in malo podstrzegacz, ut observat peccator iustum i. insidiatur iusto* S 228; *observo,-are {podstrzegacz insidiari} invenitur in duabus significationibus. In bona significatione i. quasi undique servare et adimplere, ut iste observat precepta*

Domini. In mala significatione observare i. quasi contra servare, ut observabit peccator iustum i. insidiatur iusto {podstrzegacz, przedzyerzacz, *observat me iste*} R R₂.

PODSTRZEGANIE 'obserwowanie, śledzenie; czyhanie' podstrzegany *observacio* R x₄ (mg).

PODSZCZUWAĆ 'intrygować, donosić, obmawiać' podszcuvacz, Sheptacz, Opravyacz, Nyezgody virzadzacz, vtargacz *susurro*, -are i. *murmurare, in aure (!) alicuius latenter aliquid dicere* {*dissensionem et odium parare, latenter discordiam procurare*} R V₂; *insusurro*, -are Sheptacz, opravyacz, poduszczacz, podszczvacz, Nyezgody dzyalacz, *latenter murmurare etc.* R Q_{1v} (md).

PODSZCZUWANIE 'intrygi, podszepty, obmawianie' podszczvanye (! – zam. „ten, który podszczuwa”), poduszczza, zavshnyk *susurro* i. *murmurator, sententiosus, bilinguis, qui et hic susurrus dr* (bibl.) R H_{4v}. Zob. **OPRAWIANIE**.

PODUSZCZAĆ 'intrygować, donosić, obmawiać' *insusurro*, -are Sheptacz, opravyacz, poduszczacz, podszczvacz, Nyezgody dzyalacz, *latenter murmurare etc.* R Q_{1v} (md).

PODUSZCZANIE 'intrygowanie, obmawianie' *susurrium* i. *murmur septanye, latens locutio* vtarganye, vyrzadzanye, opravyanye, poduszczanye nyezgody R H_{4v}.

PODUSZCZCA (lub **PODUŚĆCA**) 'intrygant, podburzający przeciw komuś' poduszczza *susurro* i. *bilinguis, murmurator, latenter loquens, sententiosus, dicens uni malum de alio et faciens discordiam inter amicos, susurrus idem* (bibl.) S 154v; podszczvanye (! – zam. „ten, który podszczuwa”), poduszczza, zavshnyk *susurro* i. *murmurator, sententiosus, bilinguis, qui et hic susurrus dr* (bibl.) R H_{4v}.

PODUSZCZENIE 'intryga, obmowa; nakłanianie' *susurracio* Septanye, Shemranye *est filia invidie et est oblocutio mala de proximo, facta occulte ad dividendum amiciciam et faciendum discordiam* Opravyanye, poduszczenye nyezgody S 154v; dacz vyedzyeny, doradzenye, poduszczenye *suggestio* i. *persuasio, consultatio ...*, *suggestio etiam dr diabolica* {*in cor posicio*} *persuasio et consultatio* R H_{3v}.

PODUSZCZYĆ 'intrygować, obmówić, nękać' ponakacz, poduszczicz *stigo*, -are i. *stimulare* R T_{7v}.

PODUSZKA poduszka *cervical* i. *pulvinar aureale, cervicarium* S 27; poduska, zaglovek, vezglovy *cervical* i. *pulvinar aureale, quod et cervica-*

rium dr a cervix R g₁; podushka, pyerzynka *cussinus* R i₄ (mp); podusshka, vezglovye *acclinatorium est locus, in quo acclinari vel requiescere possimus vel supra quod acclinatur, ut culcitra vel pulvinar* R a₃; podussy, podshvy *cubitalia* R i_{2v} (ml).

PODUŚĆCA zob. **PODUSZCZCA**.

PODWESELIĆ 'rozweselić się trunkiem' *incaleo, -ere* zagrzacz syą, ocyepyl (! – zam. „ocieplić”), *incalet, incaluit mero* podvesselyl sobye R P₆ (mp). Zob. **UWESELENIE**, **WESELIĆ SIĘ**.

PODWIĄZAĆ (lub **PODWIĘZAĆ**) podwyżacz (w oryginale wyraz przekreślony) *suffibulo, -are i. subligare* R V₁; podwyżacz wstągą *ligulo, -are i. ligulis ligare* R Q₅. Zob. **OBWIĄZAĆ**, **ODWIĄZAĆ**, **ROZWIĄZAĆ**, **ZWIĄZAĆ**.

PODWIĄZANIE podwyżazane *suffibulatorium i. subligatorium* R H₃. Zob. **OBWIĄZANIE**, **ODWIĄZANIE**, **ROZWIĄZANIE**, **WIĄZANIE**.

PODWIĄZKI 'część ubioru, paski do podwiązywania, m.in. pończoch (Erz: „rękawice ?”)’ *chiroteca, ciroteca* rękawiczka *vel* podwyżsky S 28v (BB połączył tu w jedno dwa kolejne hasła Słownika 1532; por. Słownik 1566, k. F II: *chiroteca*, la Manica, Rękawica, Handtzigen – oraz *chirotecae*, il Guanto, Podwięski, Fustling. Zob. też – wywodzący się ze wspólnego źródła ze Słowarzem – łac.-włosko-francusko-czesko-niem. słownik pt. *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymberga 1531, roz. 19 *de supellectilibus et vestimentis*: *Chiroteca*, la manica, la manche, rukawitze, hendtschuech; *Chiroteca*, il guanto, le gant, podnozky, füsling. Trzeba dodać, że błędny odpowiednik niem. „fustling” do łac. hasła *chiroteca* występuje już w pierwowzorze Słownika i *Quinque...*, wydanym w Rzymie w r. 1510. Dopiero w kolejnej wersji *Quinque...*, którą opracował w 1538 r. Gabor Pesti pt. *Nomenclatura sex linguarum*, są dwa różne hasła łac.: *Chiroteca* i *Pedalia* z właściwymi odpowiednikami. Na temat tych słowników pisze E. Kędelska, Łacińsko-polskie słowniki drukowane ..., Wrocław 1986, s. 81-87 oraz s. 28.); podwyżsky *fascie cruales, fascie pedules, quibus pedes teguntur* S 56 (por. Mu28, s. 155 i Mym28, k. 31v); wstągi (? – zapis niewyraźny, trzecia litera podobna do „p”, możliwa więc lekcja „wspągi”), podwyżssky *fascie cruales, fascie pedules, quibus pedes teguntur* R m_{3v} (mg). Zob. **RĘKAWICA**.

PODWICZKA (? – lub **PODWIJKKA** ?; Erz sv. **PODWIEKA**) 'podwika, kwef, zasłona, chusta kobieca' podvycka (? – może zam. „podvyika”; Erz czyta „podvyeka”) *redimiculum* S 130 (por. podvyika, Shnvr złoty,

przepasska *redimiculum*, *monile vel corona vel vitta*, *qua mitra in capite feminarum alligatur* R C₅v). Zob. **PODWIJK**.

PODWIECZOREK Jvzyna, podvyeczorek *merenda i. cibus*, *qui ante nonam vel in nonam sumitur vel antecenia dr*, *quia post meridiem ante cenam datur ut panis cum caseo*, *merendula* S 89v. Zob. **KOLACYJA**, **OBIAD**, **PRZEDWIECZOREK**, **ŚNIADANIE**.

PODWIECZORKOWANIE 'podwieczorek' Jvzyna, podvyeczorkowane *merenda* R t₄v; podvyeczorkowane *merenda* R c₂ (mp; av. *antecenium*).

[**PODWIEKA** 'podwika, kwef, zasłona kobieca' – tak Erz; zob. **PODWICZKA**, **PODWIJK**].

PODWIJK 'podwika, kwef, zasłona, chusta kobieca' podvyyka *rica*, *ricula*, *diminutivum* S 132v; podvyyka *rica mulierum*, *ricula*, *ricella*, *vide Calepi* R D₂v (md); podvyyka, Shnvr złoty, przepasska *redimiculum*, *monile vel corona vel vitta*, *qua mitra in capite feminarum alligatur* R C₅v (por. podvycka (? – może zam. „podvyika”) *redimiculum* S 130); podvyyka *velum capitis mulierum* S 166v. Zob. **PODWICZKA**.

PODWODA (lub **PODWOD**) zob. **PODWODY**.

PODWODNIK 'koń używany do powinności zwanej podwodą' podvodnyk *podvodarius* S 118; podvodnyk *podvodarius i. subvectionarius* R A₄v (ml); podvodnyk *podvodarius equus*, *subvectionarius* R A₄v (ml).

PODWODNY 'koń używany do powinności zwanej podwodą' vozovy kon, podvodny, zavodnyk *veredus i. equus trahens redam seu currum* S 167v (por. Mu28, s. 38: *Veredus velocissimi cursus*, Ein postrosz, Wozowy kon, albo zăwodnik albo powodny kon). Zob. **KOŃ**.

PODWODY 'powinność dostarczania panującym środków transportu' podvody *subvectiones* R A₄v (ml; av. *podvodarius equus*, *subvectionarius* podvodnyk R A₄v (ml)); podvody *subvectiones* R H₂v (mg).

PODWOJ, **PODWOJE** 'futryna u drzwi; drzwi' wrotha, drzvy, prog, podvoy *postis* R A₆v; *liminare* podvoy, *liminaria*, *superliminaria*, *lapides*, *qui in ingressu domus ponuntur* R r₈ (mg); vyrssch podvoia v drzvy *superliminare i. limen superius* (bibl.) R H₃v; – *postes hostii i. valve* podvoye S 120v; podvoye stavicz *limino*,-are *i. limina preparare* R Q₅. Zob. **BRANA**, **BRONKA**, **WIERZEJE**.

PODWOJSKI 'herold; woźny miejski lub sądowy' podvoysky *preco*, *qui annunciat aliquid* S 121 (mp); podvoysky *preco i. annunciator* S 121v; vozny, podvoysky *preco*, *qui quodam preconatu aliquid annunciat* R B₁v. Zob. **ROTMISTRZ**, **WOJSKI**.

PODWORA 'żelazna poprzeczka do podnoszenia i obniżania kamienia młyńskiego' *figium podvora in molendino* S 58v; *podvora figium in molendino* R m₇ (mp).

PODWYSZYĆ (lub **PODWYSSZYĆ**, **PODWYSZYSZYĆ**) 'podwyższyć' *vysoko pod vyssicz superalto,-are* R V_{1v} (ml). Zob. **NADWYSZSZY**, **NAWYSZSZY**, **POWYSZSZONY**, **PRZEWYSZSZAĆ**, **WYSOKI**.

PODZIĘKOWAĆ przeznaczyć, podziękować, Chwalicz *benedico,-ere* R M₆. Zob. **DZIĘKOWAĆ**.

PODZIMKI bot. 'poziomki' podzimy, truskawki *fraga, uve* R n_{1v} (md). Zob. **JAGODA**, **POZIEMKI**.

PODŻWIGNĄĆ podzwynąć, wznyescz *levo,-are* R r₅ (mh; av. *levatorium*).

POGANIĆ 'zganić kogoś, oskarżyć, zniesławić' *poganycz, pohanbicz obprobno,-are i. infamare, vituperare, deridere* R R_{3v} (md). Zob. **FUKAĆ**, **GANIĆ**, **PRZYGANIĆ**, **ZGANIĆ**.

POGANIENIE 'nagana, oskarżenie, zniesławienie' *pohanbyenye, poganenye obprobracio* R x₇ (mg). Zob. **GANIĆ**.

POGANIN *poganyn ethnicus i. gentilis* (bibl.) S 52v i R l₅.

POGAŃSKI *sacerdotissa, uxor sacerdotis {vel ksyadzova poganska}* (sv. *sacerdos*) R D₅; *prepucia i. immundicie et mores gentilium* obyczaje pogan-skye, *Ad Gal. VI* (bibl.) R B_{2v} (md; av. *preputium*); *modly gorne, Modly na gorach* pogan-skye *excelsa i. alti montes* (bibl.) R l₆ (mp). Zob. **KAPŁAN**, **WIEŚNY**.

POGAŃSTWO *poganstwo paganitas i. multitudo et collectio paganorum, vel proprietates, qua pagani dicuntur, vel terra eorum* (sv. *paganus*) R y₂.

POGĘBEK 'uderzenie w twarz, policzek' *pogąbek alapa est percussio in gena faciei* (bibl.) S 6v; *policzek, pogąmbek alapa est faciei percussio* (bibl.) R b_{3v}. Zob. **GĘBA**.

POGLĄDAĆ (lub **POGLEDAĆ**) 'patrzeć, obserwować uważnie; rozważać' *napyącz kuszą vel poglądacz intendere arcum* S 224; *intendo,-ere i. augere vel adiungere ... Intendere etiam est operam dare, dirigere, intentum facere, intelligere, considerare* vmyslicz, *napyącz {arcum}*, *roscyagnąć, othązicz, poglądacz, Spylnoscyą słuchacz, wzgłyandacz* R Q_{1v}. Zob. **DZIWIĆ SIĘ**, **OGLĄDAĆ**, **PRZEGLĄDAĆ**, **PRZYGLĄDAĆ**, **WZGLĄDAĆ**.

POGŁOWIE 'pleć' plecz, poglovyte *sexus* S 143; plecz, oboye poglovyte *sexus* R F_{5v} (ml); oboyga poglovyta *promiscuum vulgus dr ex utroque sexu permixtum* R B_{5v}.

POGODA yasnosc, pogoda *serenitas* (sv. *serenus*) R F₄; pogoda, vmyarkovanye *temperies* R H₆; Burza, navalnosc, nyepogoda abo pogoda vedlug czaszv *tempestas* (bibl.) R H₆. Zob. **NAWALNOŚĆ**.

POGODNIE pogodnye bycz, wczesno, Myerno, vmyarkovac rzecz, vsmierzicz *tempero*,-are R V_{2v}.

POGODNY pogodny vyatr *aura i. ventus* S 16v; pogodny vyatr *aura ... dr ventus ...*, aer R d₄ (por. Mym28, k. 4).

POGON (lub **POGOŃ**) 'pościg' pogon, vczyek *fuga potest pertinere ad illum, qui fugit et tunc descendit a fugio vel pertinere ad illum, qui insequitur fugientem et tunc dr a fugo* (bibl.) R n₃. Zob. **GONIONY**, **UCIEKANIE**.

POGORZELISKO 'pusty plac, miejsce do młócenia zboża' gymno, pogorzelsko, syedlisko, gymnysko *area* S 13v; syedlisko, pogorzelsko, gymno, plyacz *area* R c_{6v}.

POGOTOWU 'pod ręką, w pogotowiu; a także; a więc' a zathym, Pogotowv *per consequens* R Y_{1v} (ml). Zob. **GOTOWOŚĆ**, **GOTOWY**.

POGRODKI 'drewniana konstrukcja, przegroda' pogrodki *interpretale* (!) (Erz: „błąd zam. *interceptale*”) S 76 i R q_{2v} (ml). Zob. **MIELCUCHOWY**, **PIĘTR**, **PRZEGRODA**, **PRZEGRODEK**, **PRZEŁOŻENIE**, **PRZĘTR**.

POGRZEBACZ *batillum, thuribulum, pala* (Erz i SP XVI w.: „pula”) *ozeg vel instrumentum, quo colliguntur carbones* pogrzebacz S 18; Sherolcz, pogrzebacz *batillum i. thuribulum, pala, instrumentum, quo colliguntur carbones* R d₇. Zob. **GRZEBŁO**, **KRUKWA**, **POCIASK**, **PRZYGRZEBADŁO**.

POGRZEŚĆ 'pogrzebać, pochować' pogrzeszcz *intumulo*,-are, *in sepulcro sepelire* R Q_{2v} (ml). Zob. **GRZEBAC**, **WYGRZEŚĆ**, **ZAGRZEŚĆ**.

POGUBIĆ 'zgubić, zniszczyć' pogubicz, zgładzicz, zlye stravicz *consumo*,-ere R N_{3v} (md; av. *consumo*,-ere i. *destruere, in malo expendere, absumere*). Zob. **ZAGUBIĆ**.

POHAŃBIĆ poganycz, pohanbicz *obproburo*,-are i. *infamare, vituperare, deridere* R R_{3v} (md). Zob. **GAŃBIĆ**, **HAŃBIĆ**, **SROMOCIĆ**.

POHAŃBIENIE pohanbyenye, poganyenye *obprobracio* R x₇ (mg). Zob. **GAŃBA**, **HAŃBA**.

POHAŃBIONY pohanbyony *fedus ...*, *adiectivum, i. turpis, deformis, sordidus {fedus, execratus, crudelis}* (sv. *fedus*,-eris) R m_{4v}. Zob. **NIE-POHAŃBIONY**.

[POIĆ] zob. NAPOIĆ, UPOIĆ.

POIĆ zob. POJĆ 'pójść'.

POJAĆ poyącz *uxorem accipere* S 175; poiąncz zoną *uxorem accipere* R L₆ (mp); wzyąncz, przyyącz na syą, pogymacz, poiąncz *accipio, -ere* R M₂; yąncz, ogarnącz, poyącz *apprehendo, -ere* S 211; przescygnącz, yącz, poyącz, ogarnąncz *apprehendo, -ere* R M₄. Zob. POJIMACĆ, POJMOWANIE.

POJAĆ SIĘ 'zawrzeć małżeństwo' *contrahere matrimonium* poiąncz syą *vel i.* skorziscicz R N₄ (md). Zob. JAĆ SIĘ, POJMOWANIE.

POJCHRZODEK 'środek; tu – trzon, słup' Spoychrzodka *de stipite* (bibl.) R G₆ (mh; av. *stipes*) (por. Słstp sv. Pośrodek, cytaty z mamotreptów dotyczące Księgi Wyjścia 37,19: *de stipite candelabri*). Zob. DRZEŃ, PAL, ŚRZODEK.

POJĆ (lub POIĆ, POJIĆ) 'pójść' *inde, adv., ut profectus inde* od tąd poszedł S 245; posshly, Mynały *transierunt* R V₄ (mp); poydz hayvo *veni huc* (sv. *huc*) S 244v (por. Słowarz). Zob. CHODZIĆ, DOJŚĆ, IŚĆ, JIĆ, POŚCIE, PRZEJĆ.

POJEDNAĆ 'układać się, rozważać, uzgadniać, pogodzić' poyednacz, zgodzicz *examino, -are {librare} i. probare, equaliter iudicare vel discutere et diligenter inquirere, investigare* wybadacz, vipitacz R O₆. Zob. JEDNAĆ, ZJEDNAĆ.

POJEDNANIE 'badanie, rozważanie, uzgadnianie, pogodzenie' poyednanye *examinacio* R l₅v (md); vypitanye, poiednanye *examinacio* R l₆ (mh; av. *examen*).

POJEDYNKOWY 'jeden, pojedynczy' poyedynkova smyercz *simpla mors* R F₇v (ml). Zob. JEDEN, OSOBNY.

POJEŚĆ 'zjeść' czo wshithko poye *panfagus* R y₃ (md; av. *panphagius dr quasi omnia comedens*). Zob. JEŚĆ, OBJEŚĆ, WYJEŚĆ.

POJIMACĆ 'pojać' wzyąncz, przyyącz na syą, pogymacz, poiąncz *accipio, -ere* R M₂. Zob. JAĆ.

POJMOWANIE 'zawarcie małżeństwa' poymovanye *contractus matrimonii* S 35v i R h₄v (md); poymovanye *contractus matrimonii* (sv. *matrimonium*) S 87v; poymovanye *m<atrimonii> contractus* R t₁v (md). Zob. JAĆ, POJAĆ SIĘ, ROZWOD, UMOWA, ZMOWA, ZWIĄZANIE, ZWOLENIE.

[POJŚCIE] zob. POŚCIE 'pójście'.

POJŚĆ zob. POJĆ 'pójść'.

[POJŚRZODEK] zob. POJCHRZODEK 'pośrodek'.

POJUTRO 'pojutrze?' *poyvtro postpridie i. altera die, post tertiam diem vel hodie* S 247v (por. łac. hasło w R Y₁v; *postpridie i. altera die, post tertiam diem secundum Papiam vel secundum Hugonem postpridie i. hodie* – bez odpowiednika pol.); *postridie i. post tres dies* *poyvtro* R Y₁v (por. Mu28, s. 15); *poyvtro postridie i. post tres dies* (sv. *post*) R Y₁v (por. Mu28, s.15). Zob. **ZAJUTRA, ZAJUTREK.**

POJUTRZEJSZY 'następujący po jutrze' *perendie i. quasi peremta una die zayvtra* (Erz bł.: „zayvtro”) ..., *perendie i. post cras, postridie* *poyvtrzejszy* ('dzień') S 247 (por. Mu28, s. 14). Zob. **JUTRZEJSZY, ZAJUTRZEJSZY.**

POKARM *pokarm pastus* S 108v i R y₆; *pabulum i. pastus* *potrava pas-cua, nutrimentum* *pokarm, pycza* S 105; *potrava, pastwa, pycza, pocarm, ob-rok pabulum {nutrimentum}* R y₁v; *alimonia* *pokarm vel ... elemosyna* *yalmuzna* R b₄; *potrava, pocarm, pozarcye esca* R l₄; *pastwa, potrava, pocarm, piczą zbyeracz pabulor,-ari i. pascere vel pabulum colligere* R R₄. Zob. **JEDZENIE, KARMIA, OBIAD, PICA, ŻYWNÓŚĆ.**

POKARMIE 'pokarm, posiłek' *holocaustum {offyara, obyata vel prandium pocarmye}* (bibl.) R p₁. Zob. **KARMIA.**

POKIWAĆ 'zamieszać' *varzacha pokyvacz vel shvmovacz vel i. czechovacz tudiculo,-are, vide Calepi., cum tudicula in coquina expumare* R V₅ (md); *tudicula, coclear* *varzacha qua expumatur in olla* *czy pokyva* *abo shvmvy* *wgarnczv vel instrumentum, quo signa vasis imprimuntur* R K₁ (md).

POKLAD 'kryty wóz' *Rydván, poklyad, pokryti vosz carpentum est vehiculum panno tectum ad pompam sedencium in eo* S 23v; *przicryty poclad, voss okovany carpentum est quoddam genus vehiculi seu curruum vel est currus, super quo sedent mulieres, tectus panno* R f₃v; *poclyad pilentum, genus currus* S 115v; *poclyath, Colyebka pylentum, quoddam genus curruum et dr a pyła pro instrumento terendi, eo quo terat terram* R A₁v. Zob. **KOLIMAGA, KOŁOMAGA.**

POKLATNY (lub **PUKLATNY**?) 'cenny, kosztowny lub wypukły; tu – o ozdobnej, cenniejszej szacie lub o wypukłej, okrągłej ozdobie' *bullā ... aliquando invenitur pro gemma pukyel, aliquando dr bulla ornamentum ... nobilium puerorum, solebant enim pueri nobiles in signum nobilitatis deferre quasdam bullas aureas a collo pendentes per quasdam corrigiolas wshelkye odzyanye poclathne* (? – możliwa lekcja: „pvcclathne”). *Unde tales pueri dicebantur bullati polny puclew. Unde et quedam vestis et etiam baltheus dr bulla, quia bul-*

lis ornatur. Et ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, que fiunt quasi inflata bulle dicuntur ... et a bulla secundum quamlibet significationem dr bullatus i. plenus bullis vel ornatus R e₄ (znaczenie wyrażenia „odzianie poklatne?” niejasne z uwagi na zapis BB i niepewną etymologię; „poklatny” lub „puklatny” może mieć związek z „pukłem” lub „pokładem, poklatem” ‘wóz’, albo też z „poklatem, poklatem, pokładem, pokładem” ‘skarb’ – por. czeskie „poklad”, „pokladni”; zob. Bohemizmy, s. 244). Zob. **BAŃKA, ODZIANIE, ODZIECIE, PUKIEL.**

POKLINAC ‘przeklinać, złorzeczyć’ ffukacz, poclynacz *imprecor,-ari i. execrari, maledicere* R P₆ (mg). Zob. **PRZEKŁAĆ.**

POKLINANIE ‘przeklinanie, złorzeczenie’ poklynanye, ffukanye *imprecacio dr optacio mali* S 72v; ffukanye, poclynanye *imprecacio* R p₅ (md; av. *imprecatio dr optatio mali*). Zob. **KŁATWA, PRZEKŁĘCIE, ZAKŁĘCIE.**

POKLAD ‘podłoga’ pyantro *pavimentum, elaboratum solum ecclesie vel palatii, quod pedibus teritur, ... pavimentatum* poclad, podłoga S 109; pyątro, poclad, podłoga *pavimentum* R z₁v (ml). Zob. **ASTRYCH, HASTRYCH, STRYCH, TŁO.**

POKLADAĆ ‘kłaść posadzkę’ pocladacz *pavimento,-are* S 229v; podłogą czynycz, pocladacz *astrichem pavimento,-are* R R₅; hastrich, czegła płaska, czo *paviment* pocladayą *stratum* R G₆v (md). Zob. **KŁAŚĆ, POŁOŻONY, WYKŁADAĆ.**

POKOJ – 1) ‘spokój, zgoda; przymierze’ Myr a pokoy *ocium et quies* R x₄v (md); myr a pokoy *ocium et requies* R R₂v (md); zmov a kv pokoyv *fedus inter dimicantes* R m₄v (md); zgodzicz, zmovicz syą ku pokoyv *feder o,-are i. pacificare, fedus firmare {consonare, copulare}* R O₈; *ferire pactum cum aliquo i. facere aut firmare* stwyrdzicz, vczynycz slyvb abo pokoy R O₈v (mg); – 2) ‘tu – schronienie’ Spokoyem dom *asilus vel municipiuncula* R d₁v (ml; av. *asilum*) (por. Spokoyny dom *asilum* S 15); – 3) ‘izba, komora’ *cubiculum i. lectus* Loznych, {camera} pokoy R i₂v. Zob. **KOMORA, NIE-POKOJ, POBOJ, POŚLUBIENIE, PRZYMIRZE, USPOKOIĆ.**

POKOLENIE *semen, honeste exponatur i. plyemya, pocolyenye, genealogia idem* SN 250v; *semen, exponatur honeste* plemya, pocolenye, Narod RN I; Syemya, plemya, Rod, pocolenye *semen* R F₁; wselkye pocolenye zydowskye *omnis Juda* (bibl.) S 68v (av. *Hierosolima*); wselkye pocolenye zydowskye *omnis Juda* (bibl.) R o₅ (md; av. *Hierosolima omnis*); Corzen *radix, fundamentum, progenies* pocolenye, plemya R C₄ (md); Rodzay, Rod, pocolyenye *femur ... et scias, quod femur et genus et stirps dr* R m₄v; *liber Ruth*

pocolyeny (Gen. sing. lub Nom. plur.) Ruth (bibl.) R D₄v (ml; av. *Ruth*); *contribulis i. de eadem tribu zgyednego pocolenya vel i. concivis* RN I; spocolyeny, znarodv *contribulis i. eiusdem tribus* R h₄v. Zob. **BIODRO, DOM, KORZEŃ, LUD.**

POKORA praw. 'hold; publiczne uniżenie się' *omagium, vel per h, i. old, i. pokora* S 102; old, pocora *omagium, cum h (!)* R x₆ (md); old, pocora *homagium idem est quod fidelitas* R p₁; pokora, oldovanye *hominium i. hominis servitium vel est homagium seu fidelitas* S 70; vyernoszcz, oldovanye, pocora *hominium i. hominis servitium vel est idem quod homagium* R p₁v. Zob. **OLDOWNIK.**

POKORNY nyssky, głaboky, pokorny *bassus i. non altus, quia pinguedo non sinit in altum crescere* S 18; pokorny, nyssky, vcroczoney *humilis i. abiectus, ignotus vel mitis* (bibl.) R p₂v. Zob. **UPOKORZYĆ, UŚMIERZONY.**

POKOST 'werniks do farb' pocost *vernix est gummi cuiusdam arboris, vel dr illud, quod conficitur ex oleo seminis lini et ex vernice pictoribus utile ad liniendum et solidandum colores* S 168; pocosth malarsky *vernix* R K₅ (md).

POKRYTY 'przykryty' Rydvan, poklyad, pokryti *vosz carpentum est vehiculum panno tectum ad pompam sedencium in eo* S 23v. Zob. **KOLEBKA, NIEPRZYKRYTY, POKLAD.**

POKRYWKA kocyel, pokrywka *cacabus* (bibl.) S 21 (por. pokrzywka R e₄v). Zob. **POKRZYWKA, PRZYKRYWKA.**

POKRZYK bot. 'magiczna roślina lecznicza' pokrzyk, Styczek (Erz i SP XVIw. bł.: „slyzek”; por. Wstęp do I t. naszej edycji, s. 44) *mandragora, herba, cuius* (Erz i SP XVI w. bł.: „cinus”) *poma sunt pulcra, odorifera, insipida, pro sterilibus fecundandis, malum terre, antroporeos* (bibl.) S 86; Sticzek, pokrzyk *mandragora* (bibl.) R s₅v (mg; av. *mandragora est genus pomi similis parvo peponi, odore vel sapore vel specie, vel quia habeat mala suave redolentia in magnitudine mali maciani. Unde et eam etiam Latini vocant malum terre. Hanc poete antroporeos appellant, eo quod habeat radicem formam hominis simulantem ... Huius species due sunt. Femina foliis lactuce similibus mala generans in similitudinem prunorum, masculus foliis bethe similibus. De hoc autem pomi genere quidam opinantur, quod acceptum in escam feminis sterilibus fecunditatem pariat. Unde Gen. XXX, (14): Egressus Ruben tempore messis triticee in agro repperit mandragoras, quas matri Lie detulit. Et infra: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui vir tuus).*

POKRZYWA bot. pokrzywa *accalissa dr urtica* R a₃.

POKRZYWKA 'pokrywka' pokrzywka *cacabus i. lebes a sono fervoris dictus* (bibl.) R e₄v (por. kocyel, pokrywka S 21; por. też Slstř 4, Praha 1981, s. 460: *caccabus ...* pokrzywka). Zob. **KOCIEŁ**, **PANEW**, **POKRYWKA**, **PRZYKRYWKA**.

POKUPA praw. 'grzywna' dany, kupupa, vyna pyenyazna abo dany *multa est animadversio vel pena pecuniaria arbitrio iudicis inflictia ad correctionem malorum morum {peccatorum} {mulcta, condemnacio, multa idem} {pena, collecta, tributum}* (bibl.) R v₂v. Zob. **DANŃ**.

POKUPNY praw. 'dotyczący grzywny; tu – suma pieniężna płacona jako odszkodowanie' kupupna vyna *emonda* (! – zam. *emenda*) S 47v (por. polyep-szenye, przemyennoscz, napravyenye *emenda* S 47v).

POKUSA czo nyedoswyatczył pokuss *intentatus i. inexpertus* R p₈v (ml).

POKUSIĆ 'spróbować, doświadczyć' gystnye doznacz *vel i. doswyath-czicz, pokusicz, doznacz experior,-iri* (bibl.) R O₆v; pocuszyl, doswyatczył, vznał *expertus est* (bibl.) R m₁ (md). Zob. **POSMAKOWAĆ**, **UKUSIĆ**.

POKUSIĆ SIĘ 'spróbować, usiłować; sprawdzać' vsylovacz, praczo-vacz, pokusicz syą *conor,-ari i. anniti, attemptari* R N₃; *conamen i. nisis, temptatio {diligencia}* vszilovanye, vmysl, praczovanye, *a conor,-aris* pokussicz syą *{mala custodia, Hester LX, (25)}* R h₂; pokuszmy syą *videamus nos* R X₁ (md; av. *video,-ere*).

POKUSZAĆ 'próbować, smakować' pocuszacz *tento,-are* S 237 (por. smakovacz R V₂v). Zob. **POSMAKOWAĆ**.

POKUTA pocuta, zaloscz, Lutoscz *penitencia* R z₃v (ml). Zob. **ŻAL**.

POKUTOWAĆ pocutovacz, lyvtovacz, zalovacz *peniteo,-ere* R R₅v.

POLAĆ polyacz *perfundo,-ere* R R₆ (md). Zob. **LAĆ**, **OBLAĆ**, **ROZLAĆ**, **WYLAĆ**, **ZALAĆ**.

POLANY *perfusus, repletus vel polyany* R z₄v (ml). Zob. **WYLANY**.

POLE 'ziemia, rola; pole walki' orana rolya, przeloga, przelog, Nyva, po-lye *arvus* R d₁ (md; av. *arvum*); *vallis* Scyre polye *vel campus depressus* R K₂v (mg); zyskal polya *potitus est victoria* R B₁ (mg; av. *potestas*); dosshedl yest, zyskal polya *potitus est* R S₂ (mg; av. *potior,-iri*); *consero,-ere i. plantare, similiter serere* {posyacz, zasyacz polye, oracz *seminare agrum*, Szczepicz ssad, *ornare* ocrasicz, vdzyalacz} R N₃; *campestris in plurali, i. campi* polya (Nom. plur.) *vel Rownya* R e₆v (md). Zob. **ŁAN**, **POLNY**, **SKIBA**, **WŁOKA**.

POLECANIE poleczanye, zalyeczanye, pochvalenye *recommendacio* R C₅v (mg).

POLECANY 'pochwalny, polecający – tu o piśmie, liście' *commendatie littere sunt dimissorie, quibus clericus dimittitur et absolvitur a potestate sui episcopi, in quibus perhibetur de vita et ordinibus illius testimonium* polyeczane (Nom. plur. fem. lub Nom. sing. n.) {*ut laus*} R h₁v.

POLECENIE 'zlecenie, nakaz; powierzenie, oddanie pod opiekę' polyeczenie *commissio* S 32 i R h₁ (mp) (por. Mym28, k.12: *Commissio*, Befelung, Polecenie); polyeczenie, poruczenie *commissio* R h₁v (mg); poleczenie *commissum i. in fide traditum, creditum* {*commissio*} R h₁v.

POLECIC 'rekomendować' polyeczicz, zalyeczicz, pochvalenye davacz, dzyalacz *recommendo*, -are R S₆ (mg); podacz, szhaffovac {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz sya, polyecicz, poruczicz, zwyerzicz *commendo*, -are i. *tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁.

POLEDNIA 'żerdź lub półka do suszenia drewna' polyednya *sicanium* S 143 (av. *sicaneum dr quod est naturaliter siccum* – bez odpowiednika pol.); *sicaneum, siccinum, siccinium* polyednya, *ubi ligna siccantur in stuba (?) vel i. quod est naturaliter siccum* R F₅v (md).

POLEPSZENIE polyepszenie, przemeyennosc, naprawyeny *emenda* S 47v; polepszenie, naprawyeny, przemeyennosc *emenda* R k₈ (mp).

POLEPSZYĆ polyepshicz *emendo*, -are, *corrigere* R O₅ (md); polepsicz, ocrassicz, przyvyazacz *fulcio*, -ire i. *sustentare, subportare, sublevare, submunire, firmare, adiuvere* R P₂v.

[**POLEROWAĆ, POLEROWANY**] zob. **WYPOLOROWAĆ, WYPOLOROWANY**.

POLEWECZKA 'delikatna potrawa, zupa' Jvcha, zuffka (w oryg. wyraz przekreślony), poleveczka *iusz, iutis* (! – por. *Vocabularius* J. Reuchlina, sv. *Ius ... ius, iutis per t pro aqua vel brodio. Unde ius iutis mando, ius iuris in agmine parando) dr cibus liquidus ex vitellis ovorum, croco et cinamono. Brodium pinguium carniū* R q₅v (md). Zob. **POLEWKA**.

POLEWKA 'zupa lub sos' polyewka *iuscum, iusculum* S 78; *offa iussulenta* zuffka *aut* polyewka S 101 (por. Mu28, s. 160); zvffka, polewka, ffamulka (lekcja niepewna; może „ffannulka” lub „ffarnulka”?) *offa iussulenta* R x₅ (md); polyewka schlyebem *insulata* (Erz poprawia na: „iussulata (?) ... w rkp. mylnie *insulata*”) S 75v; polyewka schlyebem *insulata* R p₈v (ml). Zob. **DROBIUNKA, FAMUŁKA, FARMUSZKA, JUCHA, JUSZKA, PODLEWA**.

POLICA 'szafka lub półka; spiżarnia, schowek' policza *teca* S 155v; policza *theca Grece, Latine positio, repositorium quodcumque sit, eo quod ibi*

reponatur aliquid {i. *coopertura vel folliculus seminum herbarum*} R J₂v. Zob. **POLICZKA**.

POLICZEK – 1) anat. 'część twarzy' czelyvscz, policzek *maxilla* R t₂ (por. yagoda S 87v); policzky *maxille* S 87v; yagody, policzky *maxille* *eciam i. gene faciei* R t₂ (md); – 2) 'uderzenie w twarz' policzek, pogambek *alapa est faciei percussio* (bibl.) R b₃v. Zob. **LICE**, **OBLICZE**, **POLICZKOWAĆ**.

POLICZENIE policzenye, rachovanye *vel* zliczenye lyath, zliczone roky *supputacio* R H₄ (mg). Zob. **CZYSŁO**, **DOLICZENIE**, **OBLICZANIE**, **POCZET**, **POLICZYĆ**.

POLICZKA 'mała szafka, półeczka; schowek' polyczka *theca, posicio, repositorium quodcumque sit, ubi reponitur aliquid, et folliculi herbarum, in quibus semen seu grana sunt, teca dr, vel i. coopertura alicuius rei* S 158. Zob. **POLICA**.

POLICZKOWAĆ 'bić po twarzy' policzkovacz *alapo, -are i. alapas dare* (bibl.) R M₃. Zob. **POGĘBEK**, **POLICZEK**.

POLICZYĆ 'rachować; uznać, poczytać' *supputo, -are i. latenter vel parum vel post putare, vel numerare* rachovacz, polyczicz {*pro ratione reddenda*} R V₂; za złe myecz, policzicz, prorokovacz *imputo, -are* R P₆ (mp); wlossh, polycz *imputa* (bibl.) R P₆ (mp). Zob. **DOLICZYĆ**, **LICZYĆ**, **OBLICZYĆ**, **PRZELICZYĆ**.

POLITURA 'bibuła' *carta bibula i. polytura* (Erz brak), *matultergium idem* S 23; *polytura carta bibula vel macultergium* R f₃v (md) (por. Mu28, s. 190: *Charta bibula*, Makulatur papyr, Politurá, *vulgus vocat macultergium*); *maculterium i. polythvra*, *Carta* R s₄ (mp); *matultergium i. carta politura* (? – może wyraz łac.; Erz brak) S 87v; *matultergium i. carta polytvra* R t₂ (mg). Zob. **KARTA**, **KARTKA**, **LIST**, **PAPIR**.

POLIZACZ 'pochlebca, darmozjad, pasożyt' polizacz, *passyrzith parasitus ... i. ioculator vel leccator, qui scit suo gestu representare gestus et compositiones multorum* R y₅. Zob. **LIZACZ**, **LIŻYGOŚĆ**.

POLNY 'wiejski, nieokrzesany, prostacki' rurak, dzyky, *polny agrestis i. agricola, quasi stans in agro* R b₃. Zob. **POLE**, **ROLNY**.

POLUBIĆ 'uznać, przybrać za syna' Spossobicz, *polyvbicz arrego, -are ... est aliquem, qui sui iuris est, in filium recipere ... et differunt arrogare et adoptare* R M₄v. Zob. **OBLUBIĆ**, **ZLUBIĆ SIĘ**.

POLUBIENIE 'adopcja' *adoptio est gratuita quedam electio, qua quis sibi eligit aliquem in filium* sposzobyenye, *polyvbyenye, adoptio per synco-*

pam ... i. desiderium vel affiliatio, in filium acceptio przyjąć R b₁. Zob. **OBLUBIENIE, PRZYJĘCIE, PRZYWŁOŚCIĆ, ZLUBIENIE.**

POLUBIENIEC 'oblubieniec, narzeczon' *Slyvbyenyecz, zenyvch, polubyenyecz sponsus i. promissus* S 148v. Zob. **MIŁOŚNIK, NAWOŻENIA, PANIC.**

POŁ (łącznie 26 razy) np.: pol *fyntha semilibra, selibra* S 141v i R F₁ (mg); pol *garcza metreta ... , mensura liquidorum* S 90v; pol *garcza vyna* abo *Czwyerthnya zytha metreta* R t₅v (md); pol *godzini semihora* S 141v; pol *godziny semihora* S 141v i R F₁ (mp); *semestris* czo pol *myesyacza* staro iest abo *trva et sic deducitur a semis. Item semestris a sex et mensis* czo staro iest *sescz myesyaczy* S 191v (por. Mu28, s. 9); *sshescy myesyaczny vel* pol *myessyacza semestris* R F₁ (md); pol *grziwny semis marce* S 87; pol *grzywny semis marce* S 142 i S 194v i R s₆v (md) i R F₁v (mg) (por. Mu28, s. 197); pol *shelyaga vel Qvarthnyk semis solidi* R F₁v (mg); pol *shelaga, Quartnik semis solidi* R G₁v (ml; av. *solidus*); pol *pyenyadza medalia i. medietas oboli* R t₂v (ml); pol *Lotha semiuncia* R F₁v (ml); pol *kola diametrum vel hic diametrus ... i. recta linea per centrum ducta in duas equales partes circulum dividens {medium rote}* R i₇v; Napoly *szhalyayaczi* abo *myslyaczy phanaticus i. lunaticus, insanus vel dr custos Phani seu templi, sacerdos, vel qui futura canit, cui fantasmata et imagines varie apparent* S 113 (por. Mu28, s. 72); polnocy (Erz sv. **PÓLNOC**) *conticinium i. nox intempesta* S 35; polnoczi, *pyrvospy conticinium, tempus noctis dr quando cuncta silent* R h₄v (por. Mu28, s. 12: *Nox in tempesta* (!), ..., Wpolnoci, *Conticinium idem*); *intempestus ... quedam pars noctis* polnocy S 76 (Erz sv. **PÓLNOC**) i R p₈v; itd. Zob. **NOC, POLGROSZEK, POLKARTEK, POLNOC, POŁOWICA, POLROCZNY, POLRZYTKI, POLSKRZYNEK, POŁTORA, POŁTRZECIA, POŁUDNIE.**

POŁAWIE 'tkanina do pokrycia ław lub ścian, narzuta, zasłona' polayve *antepedium* R c₂v (ml). Zob. **ŁAWA, ŁAWKA, PŁASZCZ, PODNOŻEK.**

POŁAWNIK 'tkanina do pokrycia ław lub ścian, narzuta, zasłona' polawnyk *aulea* S 17 i R d₄ (md) (por. opona *auleum i. cortina in aulis extensa* S 17). Zob. **CAŁUNA, KORTYNA, OPONA.**

POŁEĆ 'płat mięsa lub słoniny' polecz vel *Soldra perna dr media pars carniū porci, baffa, baconus, petaso idem* S 112; polecz, *gyza, Sholdra perna i. petaso, sc. baconus vel baffa porci* R z₅v; polecz *Slonyny lardum, larium idem, dr pinguedo porci cuti adherens* S 79v; *lardum Slonyny vel larium i. taxea, perna porci polecz myassa*, Strona R r₂v (mg); polecz

myąssa *succidia* S 153; *succidia* soldra, polecz myąssa R H₃ (mg). Zob. **GIŻA, SZOLDRA, TŁUSTOŚĆ**.

POŁGROSZEK 'moneta' polgroszek *dodrans solidi* S 44v i S 145v i R G₁v (ml); polgroshek *dodrans solidi* R k₂v (mg). Zob. **GROSZ, GRZYWNA, HALERZ, KRAJCAR, KWARTNIK, MONETA, MYNCA, NOBEL, NUBEL, ORT, PIENIĄDZ, SZART, SZELAĞ, ZŁOTY**.

POŁKARTEK polcartek *semipagina* S 105v (av. *pagina*); polcarthek *semipagina* R y₂ (mh; av. *pagina*). Zob. **KARTA**.

POŁNOC 'kierunek północny; tu – o zimnym wietrze' Spolnoczy vyatr *aquilo, idem boreas* SN 177 (sv. *De nominibus ventorum*); spolnoczy vyatr, morczyzna *aquilo est ventus quidam serenus* R c₅v; od polnoczy *ab aquilone i. septemtrione* (sv. *Africus*) R b₂. Zob. **MORCZYŻNA, NOC, POŁUDNIE, WSCHOD, ZACHOD**.

POŁNY 'pełny' polna gąba *bucea* S 20v; *bucea* polna gąmbka vel *i. bolus, quem nutrices ponunt infantibus in os. Vel i. liniamentum ex filis, quod in ulcus immittitur a medico, ut in fistulosis* Cnoth R e₄ (md); *bulla ... aliquando invenitur pro gemma* pukyel, *aliquando dr bulla ornamentum ... nobilium puerorum, solebant enim pueri nobiles in signum nobilitatis deferre quasdam bullas aureas a collo pendentes per quasdam corrigiolas* wshelkye odzyanye poclathe (? – możliwa lekcja: „pvclathne”). *Unde tales pueri dicebantur bullati* polny (Nom. plur. m. lub Nom. sing. m.) puclew. *Unde et quedam vestis et etiam baltheus dr bulla, quia bullis ornatur. Et ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, que fiunt quasi inflata bulle dicuntur ... et a bulla secundum quamlibet significationem dr bullatus i. plenus bullis vel ornatus* R e₄ (znaczenie wyrażenia „odzianie poklatne?” niejasne z uwagi na zapis BB i niepewną etymologię; „poklatny” lub „puklatny” może mieć związek z „puklem” lub „pokładem, poklatem” ‘wóz’, albo też z „poklatem, poklatem, pokładem, pokładem” ‘skarb’ – por. czeskie „poklad”, „pokladni”; zob. Bohemizmy, s. 244). Zob. **ODZIANIE, ODZIENIE, PEŁEN, POKLATNY, PUKIEL**.

POŁOK 'żarłok' polok *olofagus* S 101v; polog (!) *olofagus i. totum vorans* R x₆ (mg). Zob. **OBŻARŁY, OŻARŁY, ŻARŁOK**.

POŁOWICA 'połowa' ogryzly do polovicze *semesus i. in media parte corrosus et comestus, semicomestus* R F₁. Zob. **OGRYŻŁY, POŁ**.

POŁOŻENIE 'pozycja, warunki, sytuacja; usytuowanie' vmova *condicio in contrahendis contractibus vel matrimoniis, condiciones generales semper in pactionibus includuntur ... vide Breviloquus de condicionibus, condicio*

wzgląd, *eciam dr status i. vroda, polozenyne, vlasnosc S 33; condicio vroda, vmova, wzgłyąd, polozenyne, vlasnosc homo bone condicionis dr qui est in bona fortuna vel qui dives est* R h_3 (mg); twarz, kształt, osoba, twornosc, polozenyne *forma* R n_1 (mp); *situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio* postawyne {*loci qualitas, sicut stat* polozenyne, Na myessczv possadzenye} R G_1 ; polozenyne abo przyklad ku bogv mylemv *posicio* R A_6v (mg). Zob. **UMOWA, ZŁOŻENIE**.

POŁOŻONY – 1) ‘wyłożony czymś’ polozony strichem, czegłą *pavimentatus i. pavimento ornatus* (sv. *pavimentum*) R z_1v ; – 2) praw. Szand maly polozony *iudicium particulare expositum* R q_5 (mg) (por. Cervus); – 3) gram. *positivus gradus* przedny, *ut doctus*, polozony wstopyen RN (k. tyt.); pyrshe polozone slovo, przedny stopyen polozony *positivus gradus dr eo quod ponatur primus in comparationis gradibus, quasi fundamentum graduum* R A_6v ; *adverbia positivi gradus* polozonego stampnya, *comparativi* przyrownaiącego, *superlativi* przewisshaiącego R X_2v (md). Zob. **GORĄCY, GOŚCINNY, NADWYSZSZY, NAWYSZSZY, POTRZEBNY**.

POŁOŻYĆ na myesczv possadzycz, polozycz, postavicz *situo, -are, ordinare, reponere, repausare* R T_6v (mg); zalobą polozicz *causor, -ari i. lites animare, causam decidere* R M_7v (ml); czyrvoną pawłoką polozyl *media caritate constravit* (bibl.) R f_3v (ml; av. *charitas*). Zob. **KŁAŚĆ**.

POŁROCZNY polroczy *semiannus* S 141v i R F_1 (mh; av. *semianimus*). Zob. **LATO, POŁ, ROCZNY**.

POLRZYTKI ‘pośladki’ polrzythky *clunes* R g_6v (ml); polrzydky (!), wslyadky, poslyadky *nates ... a nitendo, quia in natibus nitimur, dum sedemus* R v_4v . Zob. **DUPA, PODRZYTKI, RZYĆ, TYŁ, ZAD**.

POLSKRZYNEK ‘przegroda w skrzyni; szuflada?’ *interceptale* pyanthr vel przelozenyne myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p_8v (md). Zob. **SKRZYNIA, SKRZYNKA**.

POLTORA polthora *semissem dimidii* R F_1v (mg); poltora dnya *sesquidies* S 142v i R F_5 (mp); poltora myesyacza *sesquimensis* S 142v; poltora myessyacza *sesquimensis* R F_5 (mp); polthora lyata *sesquiannus* S 142v; poltora lyata *sesquiannus* R F_5 (mp) (por. Mu28, s. 7); poltora fvnta *sesquilibra* S 143; poltora ffnthta *sesquilibra* R F_5 (mp); poltori godziny *sesquihora* S 142v; poltory godziny *sesquihora* R F_5 (mp); poltori nogy *sesquipes* R F_5 (mp). Zob. **POŁ**.

POLTRZECIA ‘dwa i pół’ poltrzecya *duo et semis* R F_1v (mg; av. *semis*); poltrzecya *sestercium* R F_5 (mp); poltrzecya fvnta *sestercium, quod-*

dam pondus duarum librarum et semis, quasi semistertium R F_{5v}. Zob. **POŁ, TROJE, TRZECI, TRZY**.

POŁUDNI (?) 'południowy, dotyczący kierunku południowego; tu – o gwiazdach Południa' yąndrzne rzeczy, połudnye (przym. Nom. plur. fem. lub rzecz. Nom. sing. n.) *Interiora Austri* (bibl.) R d_{4v} (ml; av. *Auster*) (*Interiora Austri* – wyrażenie biblijne z Księgi Hioba 9,9, gdzie wymienione są różne konstelacje gwiazd. Dawni polscy tłumacze Biblii różnie to miejsce oddają, np. Leopolda ma: „wnętrzości od Południa”, a Budny i Wujek: „gwiazdy południowe”). Zob. **JĘDRZNY**.

POŁUDNIE 'kierunek południowy' społudnya (! – zam. „z północy”) vyatr *aquilo, ventus serenus, nubes dissipans et aquas stringens* S 12v; społudnya ('wiatr') *auster, huius collateralis declinans ad occasum versus zephyrum dr nothus* SN 177; społudnya ('wiatr') *auster dr ab hauriendo aquas, hic Grece dr nothus, nam pestilenciam gignit* SN 177; spoldnya (!) vyatr *auster dr ventus perflans a meridie, dictus sic ab hauriendo aquas, nam nubila nutrit et aquas dat* R d_{4v}; społudnya *australis* R b₂ (mp; av. *Africus*); na połudnye *australis plaga* S 16v. Zob. **MORCZYŻNA, POŁNOC, WSCHOD, ZACHOD**.

POŁYKAĆ razem polikacz *glutio,-ire ... i. absorbere, vorare, comedere* R P_{3v}; czo razem polyka *gluciens, vorans, absorbens* R n_{8v} (md). Zob. **ŻARŁOK**.

POMAGAĆ pomagacz, Vzitek vczynycz, Spravicz *efficio,-ere* R O_{4v}; *obstetrico,-are* {pomagacz *parturienti*} R R_{2v}; *obstetrix i. femina, que steram tractat sc. que colligit puerum de ventre procedentem* {czo pomaga *parturienti*, pomoczna matrona} R x₄ (por. baba pomoczna, czo papky rzeze S 100); zdarz bog, pomagay bog *proficiat i. vade, recede* R B₅ (mp). Zob. **DOPOMAGAĆ, POMOC, PRZYPOMAGAĆ, SPOMAGAĆ, WSPOMAGAĆ**.

POMAGAJĄCY 'sprawczy – tu o przyczynie' pomagayacza, Sprawyacza *efficiens* S 46; Sprawyacza, pomagaiacza *efficiens causa* R k₆ (mp; av. *efficax*) (por. Sprawa doskonała *causa efficiens* S 25; sprawa doskonała, zamysł, zaloba *causa efficiens* R f_{5v} (md); por. też łac. dopisek BB w R f_{5v} (md): *causa efficiens mundi i. principium productum, est ipse Deus, ratione cuius est in creatura unitas, modus et mensura; causa dr, ex qua aliquid fit, ut ex pluviis fit via cenosa* – bez odpowiednika pol.). Zob. **MNOŻYĆ SIĘ, POMOCNY, SKARGA, SPRAWA**.

POMARAŃCZA 'owoc' pomarancza *malum punicum* S 86 (mg) i S 86 (md); Rayskye iablko zyarnyste i. pomarancza *malogranatum* R s₅.

POMASZCZONY 'okraszony tłuszczem, omastą' pomaszczony *adipatus i. adipe conditus et impinguatus {butiro aut alia pinguedine}* R a₈v; pomaszczona potrawa *adipatum* R a₈v (md). Zob. **POMAŚCIĆ, SADŁO**.

POMAŚCIĆ 'okraścić tłuszczem, omastą' pomascycz *adipo, -are i. impinguare* R M₂v (ml).

POMAZAĆ pomazacz *delibuo, -ere i. inungere* R N₆v. Zob. **ZAMAZAĆ, ZMAZAĆ**.

POMAZANIE *litura i. complanacio eciam attramento vel delecio vel i. feditas literarum* pomazanye, zamazanye *destructio scripture* R s₁ (md; av. *litura*).

POMAZANIEC 'Mesjasz' Pomazanyecz *Christus* (bibl.) R i₂ (mg).

POMAZANY pomazany *delibutus, quasi oleo vel liquore inunctus* R i₆; pomazany, zamazany *litus a lino, -nis* (sv. *litus est terra aque vel mari vicina*) R s₁.

POMEK 'sieć do łowienia ptaków' *tendicula vel tenticula* pomek *i. insidie, que tenduntur avibus pomek aut animalibus* Stąmpicza S 156v; pomek, stąpicza *tendicula et tenticula idem signant et sunt insidie, que tenduntur avibus vel leporibus vel etiam aliis animalibus* R H₆v; *plagilla et hec plagella ... i. parva plaga {linteolum}* platek *vel* Pomek R A₃. Zob. **ŁAPICA, SIDŁO, SIEĆ**.

POMIARA 'miara' Pomyara *mensura {duracio, certitudo rei et quantitas}* R t₄. Zob. **BEZMIERNY, MIARA, NIEPOMIARNY, NIEZMIERNY**.
[**POMIARNY**] zob. **NIEPOMIARNY**.

POMIESZANY dzyalo rozliczney barvy, Barvyone, Brvnathnym pomyesshane *polimitum opus* (bibl.) R A₄v (md). Zob. **ZAMIESZANY**.

POMIĘSZKANIE 'mieszkanie, dom' pomyąskanye *domicilium i. domus, habitacio, mansio* S 45; *domicilium {domus, habitacio, receptaculum}* {pomyąskanye *i. mansio*} R k₃. Zob. **DOM, MIĘSZKANIE, PRZEBYTEK**.

POMIOTŁO 'miotła lub kij do czyszczenia paleniska' pomyothlo *cacobrinum* R e₄v (md). Zob. **MIOTŁA**.

POMOC podsadka, obrona, pomocz *presidium i. auxilium ..., refugium, subsidium, locus refugii munitus ad quem quis profugit, ut se defendat ab hostibus {propugnaculum}* R B₃; pomocz *penna i. adiutorium* R z₃v (md; av. *penna ..., auxilio pennarum movent aves, volant*); pomocz *curacio* R i₃v (mg); pomocz *opitulacio* R x₆v (md); rzecz pomoczna, przyczynyenye, pomocy danye, zalyecenye *promocio* R B₅v (md); pomocz dacz, wspomagacz *opitulator, -ari i. auxiliari, opem ferre* R R₃v. Zob. **POMAGAĆ**.

POMOCNY – 1) *iucundus pomocny vel letus* S 77v; *iucundus i. letus vel pomocny, qui est causa alteri, ut gaudeat* R q₄v (mg); *iucundus pomocny kv vesselyv, ochothny, vessoly* R q₃ (mh; av. *iocundus i. letus, hilaris*); baba pomoczna, czo papky rzeze *obstetrix i. femina, que steram tractat seu que colligit puerum de ventre exeuntem* S 100; *obstetrix i. femina, que steram tractat sc. que colligit puerum de ventre procedentem* {czo pomaga parturienti, pomocna matrona} R x₄; rzecz pomoczna, przyczynienie, pomocy dane, zalyeczenie *promocio* R B₅v (md); – 2) praw. pomocna rzecz *impedimentum legale* R p₄v (md). Zob. **POMAGAJĄCY, SPOMOŻNIK, WSPOMOŻYCIEL**.

POMOKRODŁO ‘mokradło, bagno’ Blothna zyemya, pomocrodlo *paluster* R y₃ (md). Zob. **MOKROŚĆ**.

POMSTA *vindicta i. punitio, pena, supplicium, ultio* {pomsta vel liberacio, libertas, defensio} R L₁; *indignacio i. ira animi* pomsta, Myrzyączka filia ire R p₆v (mg) (por. Myrzyąntnoszcz S 74); *sententia* zupełnoszcz movy, vmysl, {voluntas}, Sądzenie, zrozvmyenie, głamboky smysl, zapovyedz, pomsta R F₂v.

POMŚCIĆ SIĘ *conari eciam pomscicz* są R N₃ (mp; av. *conor,-ari*); pomscylem są *ultus sum* (bibl.) R L₃ (mg; av. *ultus*). Zob. **MŚCIĆ SIĘ**.

POMYŚLAĆ pomyslyacz *dicere inter se* R i₈ (md; av. *dictiuncula*). Zob. **MYŚLIĆ**.

POMYŚLIĆ pomyslicz *dicere inter se* S 218; *dico,-ere, et est dicere semel* {loqui}, *memorari vero pluries*, {pomyslicz inter se} R O₂; nyecz zlego pomysly y vczyzny *benedixerit* (bibl.) R M₆ (mg; av. *benedico,-ere ... quandoque ponitur pro maledicere*). Zob. **MYŚLIĆ**.

[**PONCIEC** – tak Erz; zob. **PĄCIEC**].

PONEKAĆ ‘niepokoić, namawiać, ponaglać’ *ponākacz cohortor,-ari i. simul hortari* R N₁; *sollicito,-are i. persuadere, ex suo loco movere, quasi ex toto et multum citare et commovere* namavyacz, *ponākacz vel smācicz* {i. commovere}, pylny praczovacz R T₆v; *ponākacz, poduscicz stigo,-are i. stimulare* R T₇v. Zob. **PRZYNEKAĆ**.

PONEKANY ‘przynaglony, zachęcony; wzburzony?’ *provocatus, ad iram incitatus vel ponākany i. hortatus* R B₇v (mg).

PONIECHAĆ ‘zostawić, zaniechać’ *scyrpyecz, ponyechacz, podnyescz suf-fero,-ferre i. pati vel sustinere vel sursum ferre et elevare* R V₁. Zob. **NIECHAĆ**.

PONIEŚĆ przeycz, ponyescz, posslacz *transmitto,-ere i. celeriter transire, ultra mittere* R V₄v (mg). Zob. **NIEŚĆ, PODNIEŚĆ**.

PONOCKI 'straż nocna, warta; czuwanie' ponoczky *manubie i. excubie, que per spacia noctis vigilant* R s₆v. Zob. **CZUCIE, NOC**.

PONOCNIK 'przestępca, oszust' ponocznyk *tenebrio* S 156v (por. Mu28, s. 18); *tenebrio* ponocznyk *vel i. nullius precii homo, nugator, mendax, astutus, nebulo, dolosus* R H₆v (md). Zob. **NOC**.

PONOCOWAĆ 'czuwać, pełnić nocną straż' przeglydacz, czvez, striecz, ponoczovacz *excubo, -are* R O₆.

PONORZONY 'zanurzony' ponorzony *mersus in aqua* R t₅ (md). Zob. **NARZAĆ SIĘ, NARZAJĄCY SIĘ, NOR, NOREK, WYNARZAJĄCY SIĘ, WYNORZYĆ SIĘ**.

POŃCZOCHY ponczochy *calceus laneus* S 21 (por. Mu28, s. 155; por. też pvnczochy R e₅v (ml)). Zob. **PUNĆCZOCHY**.

[POP] zob. **POPADYJA, POPOWIC, POPOWNA**.

[POPADIA] zob. **POPADYJA**.

POPADYJA 'żona kapłana' popadia *flamita i. sacerdotissa* R m₈. Zob. **KSIĘDZOWA, POGAŃSKI**.

POPAŚNICA 'nałożnica, nierządnicza' *pellex* popasznycza, *que se commiscet cum marito alterius* SN 252 (por. Cervus); Mircha, popasznycza *pellex, concubina* R z₃. Zob. **FRYJERKA, GAMRATKA, KURWA, MIŁOŚNICA, MYRCHA, ZWODZICIELKA**.

POPCHNAĆ popchnąncz, vypchnąncz *trudo, -ere i. impellere, impingere* R V₄v. Zob. **PCHAĆ, POPYCHAĆ, PRZYPCHNAĆ, ZEPCHNAĆ**.

POPEDLIWIE 'gwałtownie' popądlyvy *pulsim, adverbium* R Y₂v.

POPEDLIWY 'gwałtowny, szalony, zły' popądlyvi *furiosus, qui furit, furialis, furiatus* (sv. *furia*) S 62; wscyecly, popądlyvy *furiosus* R n₄v (ml; av. *furia*); Slovo popądlyve y ganyebne *racha, est interiectio affectum indignantis ostendens ..., et est Hebreum* (bibl.) R Y₃v.

POPEDZENIE – 1) zagnanye, zapądzyenye (? – możliwa lekcja: „zapądzenye”), popądzenye bydla *minans boves* R t₆v (ml; av. *mina*); – 2) 'wzburzenie; irytacja' *proruptum i. prorupcio, effusio maris*, popądzenye *i. verborum insurrectio in aliquem* R B₆v (ml).

POPEDZIĆ zaganyacz, zagnacz, popądzicz bydło abo voly *mino, -are* R Q₇v. Zob. **PĘDZIĆ**.

POPEDZIĆ SIĘ 'wpaść w szal, rozgniewać się; wybuchnąć' *furio, -ire i. insanire* popądzicz syą {*ad iram commovere*} R P₃; popądzicz syą *prorum-po, -ere* R S₄ (mp). Zob. **PĘDZIĆ**.

POPIELICA zool. 'zwierzątko futerkowe' popyelicza *cisinus* RN IVv. Zob. **POPIOŁ**.

POPIERSIEŃ 'część ubioru kobiecego lub uprząży' popyersyen *pectorale*, *zona circa pectus equi aut mulieris, aut alterius animalis dependens* S 109v (por. popyrsyen R z₂). Zob. **PEKTORALIK**, **PIRSI**, **PODPIRSINY**, **POPIRSIEŃ**, **POPRAĞ**.

POPIERSINY 'część uprząży' popyerszyny *antela i. cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* S 11 (por. poprağ *antela dr cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* podpyrsyny R c₂).

POPIOŁ popyol *vel* Lvg *lix i. cinis* R s₁ (md). Zob. **ŁUG**, **POPIELICA**.

POPIRSIEŃ 'część ubioru kobiecego lub uprząży' popyrsyen *pectorale*, *zona circa pectus equi vel mulieris, vel alterius animalis dependens* (sv. *pectoralis*) R z₂ (por. popyersyen S 109v).

POPLACIE 'zbroja, pancerz' (Erz objaśnia: 'półplacie') poplaczye *torex* S 160v; poplaczye *torex* R J₃ (md). Zob. **PLACH**, **PLATNIERZ**.

POPLACIĆ 'zapłacić należność, podatek' poplaczicz *indico,-ere* R P₆v (ml; av. *indictiones*). Zob. **ODPŁACIĆ**, **PLACIĆ**, **WYPŁACIĆ**, **ZAPŁACIĆ**.

POPLATEK 'opłata, podatek' poplathky *indictiones* (bibl.) R p₆ (mp) i R P₆v (ml; av. *indico,-ere*). Zob. **ODPŁATA**, **PLAT**, **WYPŁATA**, **ZAPŁATA**.

POPOWIC (lub **POPOWICZ**) 'syn kapłana' popovicz *flamus* (! – może zam. „*flanius*”) *filius* R m₈ (md). Zob. **PANIC**, **POPADYJA**.

POPOWNA 'córka kapłana' popowna *flaminia ... est filia sacerdotis* R m₈. Zob. **POPADYJA**.

POPRAWIĆ napravycz, popravicz, zbudovac, vivodzicz, odnovicz *instauro,-are i. facere simile priori, restituere, reficere* R Q₁v. Zob. **OPRAWIAĆ**.

POPRAĞ (lub **POPREG**) 'część uprząży, pas' *cinctura* przepaska *vel* poprağ (Erz brak w części pol.-łac.), *cingula* S 28; poprağ *cingula animalium dr, ut equorum* S 28; poprağ *cingula equi* R g₃v (md); poprağ *cingula stringit equum* (sv. *cingulum*) R g₄; poprağ *antela dr cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* podpyrsyny R c₂; poprağ *stringula equi* R H₁ (md). Zob. **PAS**, **POPIERSIEŃ**, **POPIERSINY**, **POPIRSIEŃ**.

POPUSZCZENIE 'ulżenie, ulga; dispensa, zwolnienie od obowiązującego prawa' obelzenye (Erz bł. objaśnia jako „pohańbienie” i łączy z innym hasłem łac. – „*dispendiositas*”), Sfolgovanye, rozvyazanye, popus-

czenye *dispensacio est iuris communis et rigoris eius per eum, ad quem spectat, provida relaxacio utilitate et necessitate pensata factaque ex cause cognicione, ex causa rationabili ab eo, qui habet ius dispensandi in rigore iuris* S 43v; popuszczenye, Shaffovanye, Rozdavanye, sfolgovanye, obelzenye, Rozvyazanye *dispensatio est iuris communis provida relaxatio utilitate seu necessitate pensata {iuris declaracio} {divisio, distribucio}* R k₂. Zob. **FOLGOWANIE, OBELŻENIE, ODELŻYĆ.**

POPUŚCIĆ 'ulżyć, zwolnić od obowiązujących przepisów prawa' rozvyazacz, ffolgovacz, popuscicz *commutare et dispensare differunt ... dispensare vero est ipsum votum relaxare ab eo, qui habet potestatem* (sv. *commutacio*) S 32v. Zob. **DOPUŚCIĆ, ODPUŚCIĆ, OPUŚCIĆ, PRZYPUŚCIĆ, SPUŚCIĆ, WYPUŚCIĆ.**

POPYCHAĆ *stimulo,-are i. pungere, titillare, incitare, cogere, urgere, inflammare {cuspidē acuta aut fuste molestare pchacz, namyączicz ad libidinem, porushe nye myecz in corpore, osnem popichacz}* R T₇v. Zob. **OŚCIEŃ, PCHAĆ.**

PORADLNE praw. 'podatek, danina' poradnlne *tributum est census, qui prestatur ratione soli proprii a possidentibus* S 162v; czynssh, dany, poradnlne *tributum* R J₇; poradnlne *contributum* S 35v i R h₄v (md); poradnlne *exactio fomalium* R l₆ (mg) (por. Cervus); dany dacz abo poradnlne *tributo,-are, census solvere, vide Calepi.* R V₄v (md); pobor davacz abo poradnlne *contribuo,-ere* R N₄ (md). Zob. **CIĄDZA, CYZA, CZOPOWE, FURLON, MYTO, PŁAT, PORODLNY (?), RADLICA, RADŁO, SZOS.**

PORADNIE 'rozważnie, roztropnie' poradnlne *suadibiliter* R Y₄v (mp).

PORADZENIE 'rada, porada' male poradzenye *consiliolum i. parvum consilium* (sv. *consilium*) R h₄. Zob. **RADA.**

PORAZIĆ 'pobić, zwyciężyć' *deiicio,-ere* porazicz, pobicz, *auctoritate (?) depellere* R N₆v (ml; av. *deiicio,-ere*); porazicz, Rostrączicz *allido,-ere, in aliquid vehementer ledere, punire* R M₃. Zob. **ODRAZIĆ, ROZRAZIĆ, URAZIĆ.**

PORAŻENIE 'pokonanie; klęska' porazeny *deiectio, deiectus* R i₆ (mp). Zob. **ROZRAŻENIE, URAŻENIE.**

PORAŻKA 'pokonanie; klęska' kryve rozlyanye, poraszka *strages* S 151; porasska, Rozlyanye kryve, Pobycye *strages, prostracio in bello* R G₆v (ml).

PORAŻONY 'pobity' obrazony, rostrączony, porazony *allisus i. lesus* R b₄; Stluczony, porazony *concussus* R h₂v (md).

PORĄBIĆ (lub **PORĘBIĆ**) 'porąbać' porąbicz, pobracz, vyssyecz *drzevo succido,-ere* R T₈v. Zob. **PORĘBA, RĄBIĆ, WYRĄBIĆ.**

PORĄBIENIE 'wyrąb, porąbanie; poręba (?)' porąmbyenye, vissyec (? – może zam.: „vissyeczenye”) *succisio arborum* R H₃ (mg). Zob. **KARCZ**, **PORĘBA**.

PORDZEWIEĆ pordzevyecz *erugino,-are* R O₅v; *ferrugino,-are* zlyvto-vacz i. *compaginare, glutinare vel pordzevyecz* (!) R O₈v (ml). Zob. **RDZA**.

POREJ bot. 'roślina bagienna' porey vel Bagno *mirtus* S 91v; porey, Cru-shevyna, Bagno *myrtus est quedam arbor, que in litore maris abundat* R t₇. Zob. **KRUSZEWINA**.

PORĘBA 'miejsce po wyrębie lasu; zarośla' karcz vel porąmba *carectum est locus, ubi crescunt carices, herbe acute et dure* S 23v; porąmba, Carcz *carectum est locus, ubi crescit carex* rogozye R f₃. Zob. **PORĄBIENIE**, **RĄBIĆ**, **WYRĄBEK**.

PORĘBIĆ zob. **PORĄBIĆ**.

PORĘCZE 'uchwyt przy schodach' porące v wschodv *cubatorium, tam pro lecto, quam pro alia re, cui innitimur* R i₂v. Zob. **RĘKOJEŚĆ**.

POROCZKI praw. 'zwykle posiedzenia sądu ziemskiego' poroczky *termini particulares* R J₁ (mg). Zob. **ROK**.

PORODLNY (?) 'dotyczący rodu, rodziny?; tu – o drzewie genealogicznym' *stemata, inscripciones saxorum* porodlne (? – możliwa lek-cja: „poradlne”, wtedy 'wyrte, poradlone w kamieniu napisy?'), *ramusculi genealogie* i. Porodne R G₅v (mg; av. *stema vel scema eciam dr coronamen-tum ex multis floribus factum, clara familia insignium virorum, ut ex victoriis et magnis gestis, vide Calepi*) (por. łac. hasło w R G₅v: *stema i. nobilitas ...*, *stemata dicuntur etiam ramusculi, quos faciunt in genere, cum genus cognationum partiuntur, sicut ille pater, ille avus, ille proavus etc.* – bez odpowied-nika pol.). Zob. **PORADLNE**.

PORODNY 'dotyczący rodu, rodziny; tu – o drzewie genealogicznym' *stemata, inscripciones saxorum* porodlne (? – możliwa lek-cja: „poradlne”, wtedy 'wyrte, poradlone w kamieniu napisy?'), *ramusculi genealogie* i. Po-rodne R G₅v (mg; av. *stema vel scema eciam dr coronamentum ex multis flo-ribus factum, clara familia insignium virorum, ut ex victoriis et magnis gestis, vide Calepi*) (por. łac. hasło w R G₅v: *stema i. nobilitas ...*, *stemata dicuntur etiam ramusculi, quos faciunt in genere, cum genus cognationum partiuntur, sicut ille pater, ille avus, ille proavus etc.* – bez odpowiednika pol.). Zob. **RODNY**, **ZARODNY**.

PORODZENIE porodzenye *puerperium, partus pueri primus* S 126. Zob. **ROZRODZENIE**, **URODZENIE**.

PORODZIĆ porodziła *enixa i. peperit* R x₁v (ml; av. *nixus*). Zob. **NARODZIĆ SIĘ, ODRODZIĆ SIĘ, RODZIĆ, URODZIĆ SIĘ, ZARODZIĆ SIĘ.**

POROKOWAĆ 'gniewać się' nye porokvy *ne irascaris*, *Gen.* (18,32) (bibl.) S 97v (Erz zestawia z czeskim „porokovati”; por. Bohemizmy, s. 254).

POROZUMIEĆ 'zrozumieć; wyjaśnić w oparciu o etymologię' porozvmyecz *intelligo,-ere* R Q₁v; porozvmyecz *etymologizo,-are i. unum vocabulum per aliud exponere* R O₅v. Zob. **ROZUMIEĆ.**

POROZUMIENIE 'zrozumienie, zdolność pojmowania; rozum; etymologia' porozvmyenye *intelligencia* S 75v; porozvmyenye *intelligentia vero est vis anime {intelligencia prudencie est noticia presencium}* (sv. *intellectus*) R p₈v; porozvmyenye *ethimologia dr expositio unius vocabuli per aliud vocabulum* S 52v; porozvmyenye *etymologia est expositio unius vocabuli per aliud vocabulum ..., item etymologia est una species grammaticae scientie docens de signis vel consignatis dictionum, quarum sunt quattuor, sc. orthographia, etymologia, diasinthectica et prosodia* R l₅. Zob. **ROZUM, ROZUMIENIE.**

PORT 'przystań' Porth *portus i. statio navium tuta et continua* R A₆.

PORTKA 'furka, bramka' (Erz bł. uznał ten wyraz za liczbę pojedynczą od „portki” 'spodnie') porthka *porticella* S 119v (av. *porta*). Zob. **BRANA, BRONKA.**

[**PORTUGALIJA** (?) – tak Erz; *Lusitania i. Portugalia* (?) – raczej wyraz łac.) S 84v (por. Crolestwo portugalskye *Lusitania seu Portugalia* R s₃ (md); por. też Mu28, s. 30). Zob. **GERMANIJA** (?)].

PORTUGALSKI Crolestwo portugalskye *Lusitania seu Portugalia* R s₃ (md) (por. Mu28, s. 30).

PORUCZENIE 'polecenie' polyeczenye, poruczenye *commissio* R h₁v (mg).

PORUCZYĆ 'polecieć' podacz, szhaffovacz {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz sya, polyecicz, poruczicz, zwyierzicz *commendo,-are i. tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁.

PORUSZAJĄCY porushaiący *movens animum i. alliciens* R v₂ (mg). Zob. **PORUSZYĆ.**

PORUSZENIE *stimulus* oscyen *i. aculeus, compunctio*, poruszenye, *incitacio, molestacio* S 150; *stimulus dr aculeus, compunctio, incitatio, molestatio* {porushenye *in corpore ad libidinem* Namyathnosczy *vel* Oscyen} (bibl.) R G₅v; porushenye, Nadchnyenye, pobudzenye *instinctus i. instigatio, persuasio*,

stimulatio, incitatio R p₈; Roskosh, Cochanye, vzyvanye, porushenye nierzandne *voluptas* R L₄; *stimulo, -are i. pungere, titillare, incitare, cogere, urgere, inflammare* {*cuspidē acuta aut fuste molestare* pchacz, namyaczicz *ad libidinem*, porushenye myecz *in corpore*, osnem popichacz} R T₇v; Roskoshovacz, Cochacz syą, vzyvacz, nierzandne porushenya dzyalacz *volupto, -are* R X₁v (md). Zob. **WZRUSZENIE**.

PORUSZONY 'zły, zepsuty; zniesławiony' porushony, przepalony *cauteriatus potest esse participium ... ustus cauterio vel diffamatus, vel potest esse nomen ... durus, malus vel corruptus* R f₆. Zob. **SKAŻONY**.

PORUSZYĆ 'ruszyć, pobudzić; wzruszyć; napiętnować, zhańbić; naruszyć, zgwałcić' poruszciz *moveo, -ere, volvere* S 227; obraczacz, poruszciz *moveo, -ere i. volvere* R Q₈; porushicz, pobudzicz, nadchnącz *instigo, -are i. valde stigare* {*incitare*} R Q₁v; rozgnyevacz, rozdraszycz, rozgorzicz, porushicz *exacerbo, -are i. ... exasperare* R O₅v; wzrushicz, porushicz *commoveo, -ere* R N₁v (ml); *cauterio, -are i. cauterio inurere, damnare ...*, *et componitur cum in, ut incauteriare, et per translationem dr incauteriare diffamare* {*vel corrumpere* porushicz} R M₇v; poruszciz, zgwałcicz *corrumpo, -ere i. frangere, devirginare, vitare, inficere morbo vel malis moribus* R N₄v. Zob. **NAKAZIĆ, NARUSZYĆ, WZDRUSZYĆ**.

PORZĄD 'kolejno, po kolei' *certatim* na porząd *i. unus cum alio pro vicibus contendens studiose* R X₃v (mp) (por. Slstř 5, Praha 1983, s. 627: *certatim ... ordinatim* – po řadě: *c-m* porząd; zob. też Bohemizmy, s. 170). Zob. **NA**.

PORZĄDNIIE 'śluszenie, dobrze' porządnyie *rite i. recte, iuxta morem, legitime, probe vel i. iuste* S 248v; *rite i. recte ...*, *iuxta morem, legitime, probe* {*secundum statuta* pravye, porządnyie} R Y₃v; za obiczay, porządnyie *iugiter* R X₇v (md). Zob. **OBYCZAJNIE, RZĄDNIE, WŁAŚNIE**.

POSADZENIE namyesczv posadzenye *situs i. posicio, repausacio, ordinacio, reposicio* S 145v; *situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio* postavyenye {*loci qualitas, sicut stat* polozenye, Na myessczv possadzenye} R G₁. Zob. **SADZENIE**.

POSADZIĆ na myesczv possadzycz, polozycz, postavicz *situo, -are, ordinare, reponere, repausare* R T₆v (mg). Zob. **SADZIĆ**.

POSAG praw. 'wiano, wyprawa' posag *dos est quedam donacio facta a patre mulieri vel ab extraneo, vel facta a muliere ipsi viro pro oneribus matrimonii sustinendis, item dr vyano, oprava* S 44v; posag *dos* S 45; possag *dos dr quod datur uxori a marito, quando nubit* R k₃v; vyelgy possag *dos dapsilis*

R k₃v (md); posag *dotalicium* S 45; *paraferalia bona vel res parafernales* vyprava oyczysta *dicuntur res, quas mulieres iuxta dotem possag inferunt in domum viri {ut in vestimentis, ornamentis, scutellis, cantharis, cingulis, mensis etc.} {parafernum dr quod datur mulieri ab amicis post nupcias per aliquot dies secundum consuetudinem terrarum} {dos vero fit in pecunia, possessione rerum, civitatum, villarum}* R y₄v. Zob. **PRZYWIANEK, WYPOSAŻYC.**

POSELSTWO 'misja, cel, przedmiot misji; pismo, wiadomość; posłowie' poselstwo *nuncium* S 99; *nuncium, ambasiata* poselstwo, *res, que nunciatur* R x₃v (mg); poselstvo, Mandath *mandatum* R s₅v; poselstvo *legatio i. missio* R r₃v; poselstwo *internuncium id, quod internuncius nunciat vel portat* (sv. *internuncius*) R q₂v; Mova, Cazanye, *povyescz sermo ... Inde sermunculus i. parvus sermo* Navka, poselstwo R F₄; poselstwo *ambasiata est huius modi legatio conciliorum vel principum in causis suis* (sv. *ambasiator*) R b₆; poselstvo czynycz *nuncio, -are i. intimare vel notificare* R R₁v.

POSEŁ 'wysłannik' poszel *angelus* (bibl.) S 10; poszel *ambasiator dr legatus principis in arduis negociis* S 8 i R b₆; posel zlysty *tabellarius i. publicus notarius sacramento astrictus in civitate, ut rationes et acta in formam publicam redigat, a principe ad hoc officium deputatus et confirmatus, vide Breviloquium* S 155 (por. Mu28, s. 177: *Tabellarius, eyn brieffreger, Posel zlysty*); lyenyvi poszel *anxipeta* R c₃v (ml) i R M₄ (mg); *internuncius et hec internuncia, qui vel que inter duas partes aliquid nunciat vel nuncium portat {possel, orandownyk, ad aliquid sanitandum (? – możliwa lekcja „limitandum”)} R q₂; ffalsyvy possel pseudo angelus* R B₇v (md); possel, possekyny *pedissequus, <pedisse>qua* (bibl.) R z₂v (md); poslovy *nuncii* S 99 i R x₃v (mg). Zob. **POŚLAĆ 2., ZASTĘPCA.**

POSEŁKINI 'służebna, wysłanniczka' *pedissequus, <pedisse>qua* służebnyca, *i. famulus, famula* poselkyny, *ancilla, servus, serva, qui sequitur pedes domini sui, vel i. scutifer, familiaris* (bibl.) S 110; possel, possekyny *pedissequus, <pedisse>qua* (bibl.) R z₂v (md).

POSIAC *consero, -ere i. plantare, similiter serere* {posyacz, zasyacz polye, oracz *seminare agrum*, Szczepicz ssad, *ornare* ocrasicz, vdzyalacz} R N₃. Zob. **PRZESIAĆ, ROZSIAĆ, SIANY, ZASIAĆ.**

POSIADZIENIE (lub **POSIEDZIENIE**) 'objęcie w posiadanie; majątek; posiadanie' posyadzyenye, dostampyenye gymyeny *possessio* S 120; gymyeny, posyadzyenye *possessio* R A₆v; *occupacio* posyadzyenye *dr rerum mobilium, invasio – immobilium* R x₄v (ml; av. *occupatio*). Zob. **DZIERŻENIE, POSIEDZENIE, POSIEŚĆ.**

[POSIAŚĆ] zob. POSIEŚĆ.

POSIEC – 1) ‘zadać cios, zranić; pozabijać’ zabycz, possyecz *trucidō,-are i. interficere, iugulare, secare {crudelem esse}* R V_{4v}; – 2) ‘skosić’ posyecz łąką *sicilire pratum* R F_{5v} (md); *tondeo,-ere i. capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere {vstrzignąć vel i. possyecz łąką vel i. pascere}* {postrzigać sukno *in tonstrina* wpostrzigałnyey} R V_{3v}. Zob. **ROZSIEKAĆ, SIEC, USIEC, WYSIEC**.

POSIECZONY – 1) ‘zraniony, zabity’ zabyty (!), posyeczony (!) *truculentus i. plenus truciditate, crudelis, asper, ferus ...*, *truculentus idem* R J_{8v} (BB dał błędne odpowiedniki pol. do łac. hasła *truculentus*, zapewne myląc ten wyraz z *trucidatus* lub *truculatus*; por. dopisek BB: zabyty, vssyeczony *trucidatus* R J_{8v} (md) oraz łac. hasło *truculo,-are i. trucidare* R V_{4v} – bez odpowiednika pol., sąsiadujące z *trucido,-are* – zob. wyżej nasze hasło **POSIEC**); – 2) ‘skoszony’ posyeczona łąka *tonsum pratum* R J₅ (mp). Zob. **NASIEKANY, ROZSIEKANY, SIEC, USIECZONY**.

POSIEDZĄCY ‘posiadający’ gram. possyedzące, Czo posyedenye nam znamyonvya *possessiva nomina* R A_{6v} (ml). Zob. **POSIEŚĆ**.

POSIEDZENIE – 1) ‘posiadanie’ gram. possyedzące, Czo posyedenye nam znamyonvya *possessiva nomina* R A_{6v} (ml); – 2) ‘narada, zgromadzenie’ posyedenye *consessio* R h_{3v} (md). Zob. **POSIĄDZIE**.

POSIEŚĆ ‘posiaść, objąć w posiadanie; zdobyć’ possyecz *possidere naturaliter dr quis, cum est in re vel eius parte, vel saltem cum res est in conspectu eius, ut ipsam videat vel partem eius* R S_{1v}; przekazicz, posyecz *occupo,-are i. invadere ...*, *et proprie mobilia occupantur, et immobilia invaduntur* R R₃. Zob. **DOSTĄPIĆ, DZIERŻEĆ, JIMIENIE, POSIĄDZIE**.

POSIEŚĆ SIĘ ‘usiąść’ posyecz syą *resedeo,-ere* S 233v; vssyecz, posyecz syą *resedeo,-ere* R T_{1v} (ml). Zob. **OSIEŚĆ, SIEŚĆ**.

POSIĘDZIE zob. **POSIĄDZIE**.

POSILAĆ ‘wzmacniać, pokrzepiać’ poszylyacz *animo,-are i. animam dare, exhortari, audacem facere* S 210v; nyetroskacz syą, possylyacz, mąznym bicz *animo,-are i. animam dare vel exhortari, audacem facere* R M_{3v}. Zob. **SILA**.

POSILAJĄCY ‘dający siłę, wzmacniający’ *confortativa medicamenta* posylyaiące, potwyrdzaiące, *sc. debilia membra* R h₃ (md). Zob. **GOIĆ, MAŚĆ, MATERJA, MIĘKCZĄCY, RZECZ, SPAJAJĄCY, WYGRYZAJĄCY**.

POSILIĆ 'wzmocnić, nakarmić' *zyvicz*, *possylicz vegeto,-are* R V₆ (md); *vmocznycz*, *possylicz fortresco,-ere* R P₁v (md); *conforto,-are* *possilicz*, *podfyrdzicz debilem cum medicamentis vel robustum esse ad bellum* R N₂v (md). Zob. **POTWIRDZIĆ, SIŁA**.

POSILONY 'wzmocniony' *posilony animatus i. habens animam vel i. cordatus vel voluntarius* S 10v; *vegetus i. fortis, adultus, vividus {vividus}, validus* *ozyvyony, firmus {validus corpore possylyony}* R K₃; *possilony refectus* R l₆ (mg; av. *exagitatus, refocillatus, commotus in iram, vehementer vexatus*) (por. cytaty z mamotreptu z l Reg 16,23 w Słstp, sv. Posilać). Zob. **NASYCONY**.

POŚLAĆ 1. 'ozdobić, usłać łożę lub podłogę' *storio,-are i. storiis ornare {i. tapetis, tegetibus aut mattis}* *Cobyerczy* (Instr. plur.), *rogozamy poslacz ad iacendum in eis* R T₇v. Zob. **USŁAĆ**.

POŚLAĆ 2. 'wysłać' *przeycz*, *ponyescz*, *posslacz transmitto,-ere i. celeriter transire, ultra mittere* R V₄v (mg). Zob. **OBESŁAĆ, POSEŁ, PRZESŁAĆ**.

POŚLANEK 'posłanie, pościel; podściółka pod siodło' *stratorium i. stragulum* *poslanek, poscyel etc., sicut Rachel posuit idola in stratorio cameli* (bibl.; por. Gen 31,34) R G₆v (md); *czalvny, deky, vezglovya, poslanky dzylacz stragulo,-are, vide Calepi, i. texere* R T₈ (mg). Zob. **ŁOŻNICA, PODKŁAD, POŚCIELNY**.

POŚLANIE 'pościel, łożę; przygotowanie miejsca do odpoczynku' *stramentum selle* *podclad, vel preparacio lecti* *poslanye* R G₆v (md); *thalamus dr cubiculum vel camera* *Loznychza vel coniugalis lectus sponsi et sponse* *poslanye* R J₂. Zob. **KOMORA, ŁOŻE, POŚCIEL**.

POŚLUCHAĆ *posluchacz, poslushnym bicz ausculto,-are {auscultare} est obedire, attendere et audire mandatum cum effectu* R M₅v; *poslugovacz, poszluchacz obaudio,-ire ... invenitur etiam pro obedio, sed raro {i. obediendo audire}* R R₁v. Zob. **DOSŁYSZEĆ, NASŁUCHAWAJĄCY, SŁUCHAĆ**.

POŚLUGA *vrząd, posluga, Strzezenye ministeria angelorum* S 90v; *posluga famulamen i. famulatus, servitium vel servitus* R m₃. Zob. **USŁUGOWANIE**.

POŚLUGOWAĆ 'służyć' *poslugovacz obaudio,-ire i. ... obedire vel obediendo audire* S 227v; *poslugovacz, poszluchacz obaudio,-ire ... invenitur etiam pro obedio, sed raro {i. obediendo audire}* R R₁v. Zob. **POŚLUŻYĆ, SŁUŻYĆ, USŁUŻYĆ**.

POŚLUSZNY *nasluchavaiący, poslushny auscultans i. obediens, attendens diligenter mandata* R d₄v (mg); *poslushny obtemperans, non obtempe-*

rans i. inobediens R x₄ (mp) (por. łac. hasło w S 100: *obtemperans i. obediens* – bez odpowiednika pol.); posłuszny *parens ... i. obediens* R y₅; posłuchacz, posłusznym bicz *ausculto,-are {ascultare} est obedire, attendere et audire mandatum cum effectu* R M₅v.

POSŁUŻYĆ posłuzicz *famulor,-ari i. obsequi {servire}, obedire* R O₇v; vsłuzicz, posłuzicz *obsequor,-i* R R₂ (mp). Zob. **POSŁUGOWAĆ, SŁUŻYĆ, USŁUŻYĆ**.

POSMAKOWAĆ skostovac, doswyatczicz, posmakovac, {*experior,-iri*} vkvsicz *gusto,-are* R P₄v. Zob. **SMAKOWAĆ**.

POSMAKOWANIE *libamen {vel i. sacrificacio, libacio idem vel i. gustacio liquidorum* Cosstovanye, posmacovanye} (bibl.) R r₆; posmakovanye *delibatio i. degustatio, immolatio {inunctio}* R i₆. Zob. **ROZSMAKOWANIE, SMAK**.

POSMEĆCIĆ SIĘ ‘zasmucić się’ *concidit vultus eius* posmaczilo się (‘oblicze Kaina’) *ab ira vel aliis* (bibl.; Gen 4,5) (sv. *concido,-ere i. simul cadere a cado,-is per mortem illatam*) S 215 (Erz i SP XVIw. wyrazy „*per mortem illatam*” łączą bł. ze zwrotem bibl. „*concidit vultus eius*”, gdzie mowa o smutku Kaina, ale jeszcze przed śmiercią brata); *concidit vultus eius* zmyenylo, possmaczilo się (‘oblicze Kaina’) (bibl.; Gen 4,5) R N₂ (md; av. *concido,-ere*). Zob. **SMEĆCIĆ, ZASMEĆCIĆ**.

POSOKA ‘krew’ *possoka cruor ... et est cruor effusus, sanguis vero in corpore* R i₂; Sposzoką *kyelbasza apexabo* S 11v; *kyelbassa vel kysshka sposzoką apexabo* R c₃v (md) (por. Mu28, s. 161). Zob. **KREW**.

POSPIECH zob. **POŚPIECH**.

POSPIESZYĆ – tak Erz; zob. **POŚPIESZYĆ**.

POSPOLICIE ‘razem, wspólnie’ *spolnye, pospolicye collegiate* S 30 i R g₇v (ml); *pospolicye communiter* S 32v; *pospolicye communiter* R h₁v (ml; av. *communio*); *pospolicye, Spolnye commune* R X₄ (mh; av. *communiter*). Zob. **SPOŁEM, WESPOŁEK**.

POSPOLITEWNY ‘dotyczący państwa lub społeczeństwa’ *pospolytewna navka, czo vczy rzandzicz* *pospolstwo politica sciencia* R A₅ (md).

POSPOLITO ‘razem, wspólnie’ *pospolitovac, pospolito czynycz, gromadzicz, vzcicz* *communico,-are i. participare, communionem dare, communem facere* R N₁v.

POSPOLITOŚĆ ‘ogólność, powszechność; wspólnota, ogół’ *pospolitosc generalitas* R n₆v (mg); *Spolnosc, pospolitosc collegium est societas collegarum in uno honore positorum* R g₇v.

POSPOLITOWAĆ ‘czynić coś wspólnie, współdziałać’ *pospolitovacz*, *pospolito czynycz*, *gromadzicz*, *vziczicz* *communico*, -are i. *participare*, *communione dare*, *communem facere* R N₁v.

POSPOLITOWANIE ‘upowszechnianie?’ *pospolitovanye movy nashey communicacio idiomatum* S 31v; *pospolytovanye movy nashey communicacio idiomatum* R h₁ (md) (BB bł. tłumaczy tu termin teologiczny odnoszący się do połączenia ludzkiej i boskiej natury Chrystusa).

POSPOLITY – 1) ‘powszechny, wspólny, publiczny, ogólny, zwyczajny, częsty; znany, powszechnie używany’ *pospolyty generalis i. universalis* R n₆v; *pospolyty vulgaris* R L₆ (mg); *pospolyti*, *Slavanthny vulgatus i. publicus*, *communis* R L₆ (mg); *pospolyty lud vulgus i. plebs* S 174v; *pospoliti lyvd vulgus* R L₆; *pospoliti smysl sensus communis* S 142; *Pospolyti Smysl sensus communis, in quo omnes particulares sensus concurrunt* R F₂v (md); *pospolyty dom*, *gospoda diversorium* (bibl.) S 44; *foria, forica i. cloaca publica* *pospolyti secret extra civitatem, latrina idem vel dr quicquid est immundum et extra eiicitur* R n₁ (mg; av. *forica*); – *pospolyta mova* (Erz: ‘proza’) *solita* (Erz: „*soluta*”) *oracio* S 146; *pospolita mova solita oracio* R T₆v (ml; av. *soleo*, -ere); *pospolyta mova soluta, solita oracio* R G₂ (md) (por. Mu28, s. 189: *Soluta oratio*, *eyn prose*, *Pospolita mowá*); *pospolite slavanthnoscy vel wsithkich rzeczy pospolita bithnosc vel vyslovyenye, znamyonviacza wlosnosc, przyrodzona, wlyana, nabyta rzeczy vydomych* (Erz bł.: „*vydanych*”) y *domyslnych predicamenta* S 121v; *wsythky<ch> rzeczy pospolita bythnosc*, *Pospolite slavanthnosci, znamyonviache Bythnosc abo wlasnosc, wlyane abo nabyte, przyrodzenya rzeczy vydomich y domyslnych predicamenta* R B₂ (mg); – *publicus* {i. *popularis*, *ut res publica i. res populi* *pospolyte dobro*} R B₈; – *pospolitego lyvdiv vstavyenye scita sunt, que plebs constituit* (bibl.) R E₅ (mp; av. *scitus* ..., *scitum i. decretum*); *nalyepshy spospolitego Lyvdiv optimus plebis* R x₇ (mp); – 2) *gram. commune genus* *pospolythy rodzaj*, y *massky y nyevyesczy ut hic et hec homo aut virgo aut sacerdos* yako ten y *tha caplan* RN (wykl. *przednia*); *commune genus* *pospolity*, y *massky*, y *nyevyesci ut hic aut hec homo, virgo, latro panna, panycz* R n₇ (md; av. *genus*); *epicenum i. promiscuum genus* *pospolyty*, *zamyeshany rodzaj*, *gdzy nyemozemy rozeznacz, yestly ta abo ona rzecz iest ut hic passer, hec aquila, mustela, milvus* R l₁v (md); *pospolyte* (Nom. sing. n.) *nomen appellativum* RN (k. tyt.); *pospolite* (Nom. sing. n.) *appellativum nomen in grammatica* R c₅ (ml; av. *appellatio*); *pospolyte* (Nom. plur. m.) *<genera> communia* RN (k. tyt.); *pospolyte* (Nom. plur. n.) *<verba> communia* R a₈ (md; av. *activa*

verba); – 3) praw. ‘tu – o tzw. podstawieniu zwyczajnym, czyli zastąpieniu spadkobiercy przez inną osobę’ pospolyta *vulgaris substitucio* R L_{5v} (md).

POSPOLNIE ‘ogólnie, powszechnie; razem’ pospolnye *universim i. universaliter, universater* (?) R Y_{5v} (ml). Zob. **SPOLNIE, SPOŁEM, WE-SPOŁEK**.

POSPOLNY ‘wspólny, ogólny; tu – całość’ yednosc *pospolna universitas ... est plurium chororum inter se distantium uno nomine specialiter eis deputata collectio* R L_{3v}.

POSPOLSTWO ‘wspólnota, zgromadzenie, społeczność, lud; gmin, plebs’ pospolstvo *communitas* S 32v; zgromadzenye, zbor, pospolstvo *cetus i. congregatio hominum {i. multitudo}* R g_{1v}; *synagoga interpretatur congregatio, et est proprie Iudeorum ..., sed nostra ecclesia i. congregatio, convocatio interpretatur wshitko pospolstvo* R F_{7v}; *ecclesia convocatio {collectio pospolstvo} interpretatur, quia omnes ad se convocat et est fidelium, sed synagoga {synagoga}, quod interpretatur congregatio, proprie est Iudeorum* R k₅; *frequencia zbor, concursus, multitudo* pospolstvo R n_{2v} (ml); pospolstvo *vulgaritas* R L₆ (mg); vstava, vstavyeny od pospolstwa *scitum i. decretum, statutum vel indictum et componitur hoc plebiscitum* (sv. *scitus*) R E₅; pospolytewna navka, czo vczy rzandzicz pospolstvo *politica sciencia* R A₅ (md).

POSPOLU ‘razem’ wspolek, pospolv *simul ... i. una pariter in eodem loco vel in eodem tempore {adv. congregandi}* R Y₄; napyyac sya posspolv *compoto, -are i. simul potare* R N₂; Zgromadzenye slow ku gadanyv y dowodzenyv, Gadka, Gadowna mova, ku gadanyv mova pospolv zlozona, zgromadzona ku dovyedzyenyv rzeczy. Vymovne gadanye y slova ku gadanyv, gadka *syllogismus* R F_{6v} (md); mova pospolv zlozona, Gadowna mova *silogismus* R T₆ (md; av. *syllogizo, -are*).

POST ‘wstrzymywanie się od jedzenia, poszczenie’ vstavyony post *positivum ieiunium* R A_{6v} (ml).

POSTAĆ 1. filozof. ‘osoba’ postacz, rzecz nyemyenyona gymyenyem *hi-postasis Grece, persona Latine, ut in divinis sunt tres hipostases ... Item dr substantia intellecta sine forma sc. primordialis materia, que habet substare omnibus accidentibus et in se omnia accidentia recipit, nullo tamen informatur* S 69v (por. Rzecz nyemyenyona gymyenyem *hypostasis* R o_{6v}). Zob. **OSOBA, POŁOŻENIE, POSTAWA**.

POSTAĆ 2. ‘stać; trwać, czekać; zatrzymać się’ *subsistere gradum* postacz, *subsisterunt* postaly, *expectaverunt* R T_{8v} (ml) (por. *postavaiačy subsi-*

stens i. stans, expectans R H₂ (md)). Zob. **POSTAWAJĄCY, STAĆ, USTAĆ**.

POSTANOWIENIE gysthna prawda, Skonczenye, Postanovyenye, zamknyona mova *conclusio* R h₂v (ml).

POSTAW 'zwój, kawałek tkaniny' sukna postaw *stamen, filum tele, sc. orditura* R G₅.

POSTAWA 'wygląd, kształt, uroda; postać, figura, osoba' tvarz, ksthalt, postava, Twornoscz *forma* S 60; postava, ksthalt *forma* RN (wykl. przednia); względ spólny, postava *habitus* S 67; postava, Spólny względ, opczovanye *habitus est compositio corporis {composicio} ... vel aptitudo vel proprietates habendi vel convenientia* (sv. *habitus*) R o₂v; krassza, czudnoszcz, postava *species i. pulchritudo, forma vel i. substantia, essentia* S 147v; Slycznoszcz, pyaknoszcz, ossoba, wzor, oblicze, przybyor, Csthalth, ocrassa, Czudnoszcz, postava, ffigura *species* R G₃; *gestus i. factus ..., et hic gestus, -us i. actus vel corporis agitatio {postava ad iudicandum, quid geratur}* R n₇v; vkazanye prozne, postava dla chvaly *pompa* R A₅; wpostavye *in specie* S 147v (av. *species*); wpostavye, wokrasye *in specie* R G₃ (md; av. *species*). Zob. **OSOBA, POŁOŻENIE, POSTAĆ 1**.

POSTAWAJĄCY 'stojący' postavaiący *subsistens i. stans, expectans* R H₂ (md). Zob. **POSTAĆ 2., STAĆ, USTAĆ**.

POSTAWCEWY 'zrobiony z cennej tkaniny – postawca; jedwabny' przesshyvane, nacrapyane, Shachovane, Postawczeve abo axamynthne ('suknie?' – Nom. plur.) *polimita vestis* (bibl.) R A₄v (md; av. *polymita*). Zob. **AKSAMINTNY, CZAMLETOWY, JADWAB, JEDWAB, JEDWABNY, PAWŁOKA, POSTAWIEC**.

POSTAWIĆ na myesczv possadzytz, polozycz, postavicz *situo, -are, ordinare, reponere, repausare* R T₆v (mg); Slushnye, Crasnye, Czudnye vdzyalacz, postavicz, przybracz, ocrasicz etc. *specifico, -are, pulcrum formam aut figuram facere* R T₇ (md); rozmyathacz, postavicz namyothy, Stany rozbicz, Namyoty stanovicz *castrametor, -ari i. dividere vel ponere vel mutare castra* R M₇; vstanovicz, vstrzynovacz (? – możliwa lekcja „vskrzynovacz”? 'przyciskać'? – por. Mały słownik, sv. uskrzynać, a może zapis BB zniekształcony, zam. „wstrzymować” 'wstrzymywać'), vstavicz, postavicz *figo, -ere* R O₈v (md; av. *figo, -ere*). Zob. **POSTAWIENIE, ROZSTAWIĆ, STAWIĆ**.

POSTAWIĆ SIĘ 'pokazać się, popisać, chwalić się' vkazacz, postavicz *syā pompo, -are* R S₁v. Zob. **CHWAŁA, POSTAWA, PROŻNY**.

POSTAWIEC 'tканина jedwabna; rodzaj szerokiej sukni' yedwabny postavyecz *carimonia* (Erz bł.: „*carimosina*”) S 23; yedwabny postavyecz *carinonia* (!) R f_{3v} (ml); Czyrvony postavyecz *iacinctum* (!) (bibl.) R p_{2v} (mg); Czyrvony postavyecz *coccinum*, *pannus rubeus vel filum rubeum* (bibl.) R g_{6v} (md); postavyecz, Spodnya suknya *ciclas* S 27v; *cicla et ciclas, quoddam genus pallii circumtextum pawloka et continens multos intertextos cyclos ... Cyclas, genus vestis* postavyecz *a rotunditate dicta ... unde invenitur in legenda beate Agnetis: Induit me Dominus cyclade auro texta* Spodnya suknya R g₃. Zob. **POSTAWCEWY**.

POSTAWIENIE – 1) 'umieszczenie, ustawienie' *situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio* postavyenye {*loci qualitas, sicut stat* polozenye, Na myessczv possadzenye} R G₁; myesscze godne kv postavyenyv lodzy *stacio dr locus, ubi naves stant ad tempus* S 149; godne myesscze ku postavyenyv skuth *stacio navium* R G₅ (mg) (por. Mu28, s. 25); – 2) praw. 'tu – na wniosek, na żądanie' na postavyenye, na przeczyvo, na prozbą, na volyą *ad instantiam* R p₈ (mp; av. *instantia*). Zob. **POŁOŻENIE, POSTAWIĆ, STANOWISKO**.

POSTAWIONY pewny, postavyony, vmocznyony *fixus i. stabilis, firmus* R m_{7v}. Zob. **USTAWIONY**.

POSTAWNIK 'rodzaj dużej świecy' (Erz: „wielki świecznik”) postawnyk *ceroferarium* S 26v i R g₁ (mh; av. *ceroferarius*) (por. Mu28, s. 126 i Mym28, k. 7v).

POSTĄPIĆ (lub **POSTĘPIĆ**) odeycz, postampicz (!), pochodzicz *procedo,-ere* {*vide Calepi*} R S₃; za syą postampicz (!), przyzvolicz *cedo,-ere in pluribus significationibus invenitur, nam cedo i. do locum* R M_{7v}; *declinare in grammatica* postampicz (!), sklanyacz syą, staczacz syą, vlozycz, vstanovicz, *vide Calepi* R N_{5v} (md). Zob. **DOSTĄPIĆ, ODEJĆ, ODSTĄPIĆ, POSTĘPOWAĆ, PRZESTĄPIĆ, STĄPAĆ, WSTĄPIĆ**.

POSTELKA (lub **POSTELKA**) 'przybudówka, alkierz; miejsce do spania?' posthelka (? – ostatnia litera niewyraźna), Myessczyk mur *proiecta edificia, vide Calepi* R B_{5v} (mg; av. *proiectus, iactus i. extensio; proiectura i. appendix* Nastelka, *genus edificii etc.* R B_{5v} (mg)). Zob. **ALKIERZ, HALKIERZ, MUR, NASTELKA, PRZYDOMIE**.

POSTĘPNIE 'po kolei, stopniowo' postampnyye *successive* R Y_{4v} (mg) (por. znyenaczka, polyekkv, potrosshe S 249).

POSTĘPOWAĆ postampovacz (!) *incedo,-ere i. ire* R P₆. Zob. **POSTĄPIĆ**.

POSTRONEK postronek *vel* cyącziva *captinus* (! – zam. „*captivus*”) S 22v; postronek *captinus* (! – zam. „*captivus*”) R f₂v (ml); Shlya abo postronek *equiredia* R l₃ (mg); postronek *redium vel funerium* R C₅v (md). Zob. **LINA, LYCZAK, POWROZ, POWRZOSŁO, SZNUR, TREL.**

POSTRONNY ‘obcy, cudzy’ opczy, postronny *alienus i. extraneus* R b₄; *Non adorabis deos alienos* postronnych (bibl.) R b₄ (md; av. *alienus*). Zob. **CUDZY, OBCY, STRONA.**

POSTRZYGACZ ‘rzemieślnik wykańczający sukno’ postrzigacz *pannitionsor* S 106v i R y₃v (md); postrzigacz *tonsor panni* R J₅ (mp).

POSTRZYGAĆ ‘strzyć, ciąć’ *tondeo,-ere i. capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere* {vstrzignąć *vel i. possyecz* łąką *vel i. pascere*} {postrzigacz sukno *in tonstrina* wpostrzignalnyey} R V₃v; *tomentum i. stramentum* Syeczka *pro equis vel palea aut pluma, qua culcitre farciuntur vel Barvicza, czo sukno postrzigayą i. lana brevis et concisa* R J₅ (md). Zob. **SIECZKA, STRZYŻONY.**

POSTRZYGALNIA ‘warsztat, gdzie wykańcza się sukno’ postrzignalnya *tonsorium et tonstrina, locus, domus, ubi tondetur* S 160v; postrzignalnya *vel* Barvicza *tonsorium idem est quod tonstrina, sc. locus, ubi tondetur* R J₅; *tondeo,-ere i. capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere* {vstrzignąć *vel i. possyecz* łąką *vel i. pascere*} {postrzigacz sukno *in tonstrina* wpostrzignalnyey} R V₃v.

POSTRZYGALNY ‘służący do obcinania, np. kosmyków na suknie’ postrzignalne nozycze *forpex* R m₈v (md); nozicze postrzignalne *tonsorius culter* R J₅ (mp). Zob. **BARWICA, NOŻYCZKI.**

POSTYLLA (?) ‘komentarze do Biblii’ *scholion Grece, excerptum Latine i. postilla* (? – może wyraz łac.) S 140 (por. *scolion G<rece>, excerptum, postilla La<tine>* R E₅ (mp) – bez odpowiednika pol.).

POSYPAC poszypacz *prosipo,-are* R B₆v (md; av. *prosicum*); possypacz *prosipo,-are* R S₄ (mp). Zob. **OSYPAĆ, ROZSYPAĆ.**

POSZCIE zob. **POŚCIE.**

POSZWA – 1) ‘poszewka, powłóczka, pościel’ posshva *plumale* R A₄ (md); poscyel, poshva *cortina lecti* R r₃v (ml; av. *lectica* {*sedes divitum cum pulvinare ad sedentem in ea, hexaforum Grece*}); podusky, posshvy *cubitalia* R i₂v (ml); – 2) ‘pochwa na broń’ poszhvy *vagina i. teca gladii* S 165; nozny, posshvy *vagina, theca gladii* R K₂. Zob. **ŁOŻE, NOŻNY 1., PIERZYŃKA, POCHWA, WEZGŁOWIE, ZAGŁÓWEK.**

POSZWICZKI ‘mała pochewka na broń’ poswyczky *vaginula* S 165 (por. Mu28, s. 149). Zob. **NOŻNY 1., POCHWA.**

POSZYCIE 'słomiany dach' *culmen i. summitas tecti, que culmo cooperitur* posshicye slomyane *vel* visokosc S 38; *culmen, quod operitur culmis* posshicye slomyane *vel i. altitudo* R i₃ (md).

POŚCIE (lub **POSZCIE**) 'pójście' poshcye *progressus* R B₅ (md). Zob. **ODEŚCIE, POJĆ, PRZEŚCIE, PRZYŚCIE, ŚCIE, WYŚCIE.**

POŚCIEL poscyel *lectisternium, lectus stratus et preparatus vel locus, ubi lectuli sternuntur* S 80; poscyel (2×) *lectisternium* R r_{3v}; poscyel, poshva *cortina lecti* R r_{3v} (ml; av. *lectica {sedes divitum cum pulvinare ad sedentem in ea, hexaforum Grece}*); *stratorium i. stragulum* poslanek, poscyel *etc.*, *sicut Rachel posuit idola in stratorio cameli* (bibl.; por. Gen 31,34) R G_{6v} (md). Zob. **KOLEBKA, ŁOŻE, POSŁANIE.**

POŚCIELNY czalvna, vezglovye, deka, poscyelne Rucho *stragulum* R G_{6v}. Zob. **POSŁANIE.**

POŚCIENIE 'miejsce przy ścianie w izbie?' podnyebyenye *vel* poscyenye *medale, mediale* R t_{2v} (ml; av. *medianus i. medius {quod est in medio}*). Zob. **PODNIEBIE, ŚCIANKA, WŚCIANEK.**

POŚCIGAĆ 'następować; ścigać' poscigacz, czasz rozdzyliecz, namyastkyem bicz, wgymyenyenye wstąpicz *succedo, -ere* R T_{8v}. Zob. **GONIĆ, ŚCIGAĆ.**

POŚCIGAJĄCY 'następujący; ścigający' poscigaiący *succedens* R H_{2v} (md). Zob. **ŚCIGAĆ.**

POŚLADEK – 1) 'tył, tu – początek i koniec' przodek y poslyadek *a priori et posteriori* R B₄ (md; av. *prior*); – 2) anat. *anus* Stara zona *vetula idem, vel* poslyadek *i. culus, podex* S 11; poslyadek, rzicz *podex dr posterior pars corporis, i. culus* S 118; Rzicz, poslyadek *podex* R A_{4v}; polrzydki (!), wslyadky, poslyadky *nates ... a nitendo, quia in natibus nitimur, dum sedemus* R v_{4v}. Zob. **DUPA, PODRZYTki, RZYTka, TYŁ, ZAD.**

POŚLEDNI – 1) 'późniejszy, ostatni; tylny' poslyedny *posterior* S 120v i R A_{6v} (ml); poslyedny (Nom. plur.) *posteri, posteriores* R A_{6v} (ml); poslyednye ('zęby') <*dentes*> *genuini, qui sunt in extrema gingiva* S 40; poslyednye ('zęby') *genuini i. dentes posteriores, qui in extrema gingiva in homine gignuntur* S 63v; poslyednye ząby *genuini dentes, qui sunt in gingivis* R n₇ (md); – 2) 'gorszy, zły jakości' poslyednye pyvo *aut* vyno *deuteria* S 41 (por. Mu28, s. 164); poslyednye vyno abo pyvo *deuterium i. vinum aqua mixtum vel secundarium vinum* R i₇ (mp); poslyednye vyno *vinacium dr posterius vinum, quod etiam vinaceum dr* R L₁. Zob. **NAMIASTEK, POTOMEK, PRZEDNI, TRZONOWY, ŚRZEDNI, ZADNI.**

POŚLIZNAĆ SIĘ posliznać syą *lubrico*, -are i. *labi*, *vacillare* R Q₅v; *prolabor*, -i vpasz, a *gracia Dei procul esse*, poslyznąć syą R S₃v (md); *prolapsus* vpadł, poslyznał syą, a *gracia Dei odpadł* R B₅v (ml). Zob. **ŚLISKI**.

POŚLUBIĆ oddacz wmalzenstvo, poslyvbicz *despondeo*, -ere {*desponsare*} R O₁v. Zob. **ŚLUBIĆ, ZWIĄZAĆ**.

POŚLUBIENIE 'przymierze, ślub' Skrzynia myrv abo poslyvbyenya *archa federis* (bibl.) R m₄v (ml; av. *fedus*). Zob. **PRZEMIERZE, PRZEMIRZE, PRZYMIRZE, ŚLUB**.

POŚMIECH 'drwiny, żart, szyderstwo, naśmiewanie się' vmyslicz (?) nyerządnoysz *vel* Czo bywa wpomyech *ostentacio* R x₈v (md); *ostentus dr irrisio ...*, unde *Hebreorum VI*, (6): *Crucifigentes filium Dei et ostentui habentes* wpomyech (bibl.) R x₈v. Zob. **NAIGRAWANIE, NAŚMIEWANIE, ŚMIANIE, ŚMIECHOWISKO**.

POŚPIECH (lub **POSPIECH**) pospyech *acceleracio* R a₃ (ml). Zob. **NIEDOŚPIECH, ŚPIESZNOŚĆ**.

POŚPIESZYĆ (lub **POSPIESZYĆ** – tak Erz) pospieszicz *accelero*, -are i. *festinare*, Gen. XVIII, (6) (bibl.) S 209v; pospyeshicz *festino*, -are i. *accelerare* R O₈v. Zob. **PRZYŚPIESZYĆ, ŚPIESZNIE**.

POŚPIEWAĆ pospyevacz, zaczynacz spyevanye *precino*, -ere i. *valde canere vel ante* R S₂; pospyevaycye *modulate* R t₈ (mg; av. *modulata vox*). Zob. **PIAĆ, ŚPIEWAĆ**.

POŚPIEWANIE 'śpiew' pospyevanye *modulamen* R t₈ (mh; av. *modulus* oraz *modulamen i. cantatio dulcis et mellica*). Zob. **PIENIE, PIEŚŃ, ŚPIEWANIE**.

[**POŚRODEK, POŚRZODEK**] zob. **POJCHRZODEK**.

POŚWIADCZENIE 'umocnienie, utwierdzenie' Byrzmovanye, poczvyrzdenye, poswyatczyenye *confirmacio* R h₃ (mp); poswyadczenye, poczvyrzdenye *confirmatio* R h₃. Zob. **ŚWIADCZENIE**.

POŚWIATA 'jasność, blask' *lux est ipsa substantia* (Erz: „*flamma*”) swyatloysz, Swyecza, *sed lumen, quod a luce manat, i. candor et splendor lucis* poswyata S 84v (por. hasło *lux* w R s₃v: *yasznosz lux proprie est ipsa substantia, sed lumen quod a luce manat, i. candor et splendor lucis*); poswyata *luminare i. lumen vel quod lumen facit* R s₃. Zob. **JASNOŚĆ, ŚWIATŁO**.

POŚWIĄCANIE – tak Erz; zob. **POŚWIĘCANIE**.

POŚWIĘCANIE (lub **POŚWIĄCANIE** – tak Erz) 'uroczystość kościelna, odpust, kiermasz' poswyączany<e> *encenia i. iniciaciones vel inicia seu*

nova festa, sicut sunt dedicationes ecclesiarum S 48v (por. kyermassh R k₈v); poswyaczanye, dokonanye *dedicatio i. consecratio templi vel consummatio* (bibl.) R i₆. Zob. **KIERMASZ, NOWOSIEDLE**.

POŚWIĘCENIE (lub **POŚWIĄCENIE**) prozba, poswyaczenye *consecratio* R h₃v (md); *expiatio i. purgatio, pia actio, mundatio* oczyszczenie {*vel i. consecratio* poswyaczenye} R m₁v; *lustralis ... , quod lustrat vel quod aptum est ad lustrandum i. purgandum et circumdandum vel luminandum* {*ut aqua lustracionis i. benedicta* swyanczona voda, oczyszczenia, poswyaczenya} (bibl.) R s₃. Zob. **ŚWIĘCIĆ**.

POŚWIĘCIĆ (lub **POŚWIĄCIĆ**) doconacz, poswyaczicz *dedico, -are i. consecrare, Deo copulare vel dare, perficere* R N₆; *podfyrdzicz vel poswyaczicz, Birzmowacz confirmo, -are i. corroborare* R N₂v (mg); *poswyaczicz vel prossicz consecro, -are i. Deo dare, simul sacrare* R N₃; *lustratio, -are eciam i. wznovicz, lazanczicz, Schodzicz, poswyaczicz voda* R Q₅v (md); Clanyal sya, poswyacił sya na caplanstwo *iniciatus est* (bibl.) R Q₁ (mp; av. *inittior, -ari*). Zob. **ŚWIĘCIĆ**.

POŚWIĘCONY (lub **POŚWIĄCONY**) oczyszczone, poswyanczone, obe-sly *lustratus, circuitus* R s₃v (mg); martwa offyara, poswyanthna rzecz abo poswyanczona, obyatha, modla *sacrificium* (bibl.) R D₅; obyadne, offyadne, poswyanczone ('chleby') *panes propositiois* (bibl.) R y₃v (ml). Zob. **ŚWIĘCONY, ŚWIĘTY**.

POŚWIĘTNY (lub **POŚWIĄTNY**) 'poświęcony, ofiarowany, święty' zedel, Stolek, Poswyanthna Comora, Caplansky dom, Skarbnycza *exedra i. cathedra, thronus, sedes, sella, suggestus. Vel ... est camera secreta vel locus thesauri ... i. absida* (bibl.) R l₆v; obyata poswyanthna *oblacio sacrificii* (bibl.) R x₄ (md); martwa offyara, poswyanthna rzecz abo poswyanczona, obyatha, modla *sacrificium* (bibl.) R D₅; Martwą offyara *vel poswyanthną rzecz, Modlą abo obyata* dzyalacz *sacrifico, -are* R T₃ (md). Zob. **ŚWIĘTNY, ŚWIĘTY**.

POT poth smyerdzaczy *humor fedus* R p₂v (ml; av. *humor*). Zob. **POCIĆ SIĘ, WILGOTNOŚĆ**.

POTAJEMNIE potajemny *clam i. occulte, latenter vel me nesciente, Gen. 31, (26)* (bibl.) S 242v; potajemny *clam, adv. qualitatis, i. occulte, latenter* {*perclam i. valde occulte*} (bibl.) R X₄; potaiemny czynycz *clamdestino, -are i. abscondere* R M₈v. Zob. **TAJNIE**.

POTAJEMNY potajemny *clamdestinus i. occultus et latens* R g₅. Zob. **TAJEMNY, TAJNY**.

[POTEM] zob. POTYM.

POTĘPIĆ potapicz, nyenavidzyecz *despicio*, -ere R O₁v.

POTĘPIENIE *anathema quandoque est adiectivum utriusque numeri omnis generis, et tamen est idem, quod maledictus, excommunicatus et damnatus ... Item anathema quandoque est substantivum* przecłyacye, klyanthva, potampnyenye, odlączyenye, przekłyacye {*i. suspensio, exigio (?)*} {*i. maledictus, excommunicatus, damnatus etc.*} (bibl.) R b₈. Zob. PAMIĘĆ, POKLINANIE, WIECZNY.

POTĘPIONY potampnyony *anatematisatus* R b₈ (mp; av. *anathema*). Zob. MIRZIONY.

POTĘPNY 'potępiający' karacz, laiacz, przegarzac, potampną rzecz movicz, podrzeznycacz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro*, -are {*accusare*} {*insultare*} (bibl.) R O₇.

POTFIRDZIĆ zob. POĆWIRDZAĆ, POTWIRDZIĆ.

POTKAĆ 'spotkać, zastąpić drogę' podkacz (!), zabyezecz *obvio*, -are *i. esse obvium, alicui in via contraire* R R₂v. Zob. POTYKAĆ SIĘ.

POTKAĆ SIĘ 'spotkać się; towarzyszyć' pothkacz są skym *convio*, -are *i. simul viare vel per viam aliquem conducere* (sv. *vio*, -are) R X₁.

POTKANIE – 1) 'potyczka, walka' *congressio, congressus* pothkanye *in bello* S 34; pothkanye *compressus, congressus idem* S 32v; pothkanye *compressus i. congressus in bello* R h₂ (md); – 2) 'spotkanie, zastąpienie drogi' podkanye (!) *occursus* S 100v (por. łac. hasło *occursus i. obviatio* R x₄v (ml) – bez odpowiednika pol.); zabyezenye, pothkanye na drodze *obviatio* R x₄ (mp); *obviatio* pothkanye *in via* R x₄ (mp).

POTKNAĆ (SIĘ) *cespito*, -are plochym bicz, *i. fodere, cadere, offendere* pothknaćcz S 213v; pochybicz, pothknaćcz są *vacillo*, -are *i. titubare, instabilem esse, tremulare, labare, trepidare* {*inconstantem esse, hesitare, dubitare*} {*vide Calepi*} R V₅; plochim bicz, podknaćcz (!) są *cespito*, -are R M₈ (md); *titubo*, -are {*i. non posse stare in pedibus, ut facit infirmus aut ebrius vpadacz*} *i. dubitare* {*dissentire*} *vel vacillare* pothknaćcz są, *tremere* zamylkacz są R V₃v. Zob. POTYKAĆ SIĘ.

POTOK *aqueductus est ius ducendi aquam per fundum vel agrum alienum ad irrigandum agrum meum vel alterius iure servitutis constitute. Et fit in fistulis et meatibus subterraneis* pothok, Rynna, przecopa, kady voda vichodzy S 12v (por. Mu28, s. 24); pothok, kady voda vichodzi, Przecopa, Rvra, Ryna vodna *aqueductile est via per quam aqua agitatur* {*et exit*} *et ducitur de proprio loco* R c₅v; pothok *vel* Bystra voda *fluentum* R m₈ (mp); za

potokyem, za bystroscyą *trans fluenta i. decursus aquarum* (bibl.) R m₈ (mp; av. *fluentum*). Zob. **OBROCENIE, STRUGA, STRUMIEŃ**.

POTOMEK 'następca, syn; pogrobowiec; dziedzic' *namyastek*, *pothomek*, Czo potym bąndzye *posterus* R A₆v (ml); *pothomek posthumus est qui vel que nascitur post mortem patris i. post humacionem seu sepulturam, vel qui nascitur post testamentum patris ante mortem* SN 251v; *Pothomek posthumus i. serotinus et iturus, tardus, sequens, posterus, qui aut que nascitur post mortem aut sepulturam patris, aut post testamentum ante mortem patris* RN Iv; *namyastek, pothomek successor* R H₃ (mg) (por. Cervus); – *maiores* przodkovye, *minores i. poster i seu nepotes* pothomkovye S 85v; *maiores i. forciores vel przodkovye vel dicuntur avi, abavi, proavi, atavi, tritavi etc., minores vero i. poster i seu nepotes* pothomkovye, *vide Calepinum* R s₄v (md); *minores pothomkovye i. poster i vel nepotes* R t₆v (md); *pothomkovye posteritas ... sequens generatio* R A₆v; *pothomkovye progenitores* R B₅ (mp). Zob. **NAMIESTNIK, POTYM, STARZEC, WNEK, WNUK**.

POTOP *cataclismus i. diluvium {inundacio pothop}* R f₄v; *potop, povodz diluvium, cataclismus, nimia aquarum inundantia vel destructio* (bibl.) R k₁.

POTOPIENIE *zatopyenye, potopyenye naufragium i. navis fractio, quod et naufragum dr {navigandi periculum}* R v₅. Zob. **TOPIC**.

POTRAW 'powtórny pokos trawy' *potraw cordon dr quod tarde nascitur* S 36; *cordum, serotinum, quod tarde nascitur {potraw, sicilinum idem}* (sv. *cordus*) R h₅v; *potraw sicilinum, cordon* R T₅v (md; av. *sicilio,-ire*); *potraw sicilinum, cordon i. secunda seccio prati* R F₅v (md); *potraw syecz siciliuntur prata, quando falcibus iterum consecantur* R T₅v (md). Zob. **ŁAKA**.

POTRAWA *wselka potrava cuchenna obsonium, companaticum* R R₂v (ml; av. *obsono,-are*); *pabulum i. pastus potrava pascua, nutrimentum pokarm, pycza* S 105; *potrava, pastwa, pycza, pocarm, obrok pabulum {nutrimentum}* R y₁v; *potrawzona potrava adipatum* R a₈v (md); *potrava, pocarm, pozarcy escas* R l₄; *Myakka karmya, potrava pulmentarium i. pulmentum vel dr quilibet cibus preter panem* S 126v; *pulmentum myakka karmya abo potrava vel cibus delicatus et suavis ex farina et aqua confectus ut torta, companaticum idem* R B₈v (md); *karmya, Wszhelka potrava ku clyebv (!) vel yedny dar obsonium ..., parvus cibus et delicatus, ... quod alicui mittitur causa honoris* S 100; *potrava, Carmya, yedny dar obsonium* R x₄; *pastwa, potrava, pocarm, picza zbyeracz pabulor,-ari i. pascere vel pabulum colligere* R R₄; *cupedia i. cupiditas edendi aut bibendi, dapes lauciores potrawy prziprawne,*

Lakothky S 38v; przyprawne potrawy *cupedia* R i₃v (ml). Zob. **JEDZENIE, PICA, POKARMIE, ŻYWNOŚĆ.**

POTRĄCENIE 'umniejszenie kwoty' strącenye, potrącenye *deductio est defalcatio vel separatio, quia deducere separare dr* R i₆ (por. Cervus: *Deductio est defalcatio vel separatio* wytrącenie, odjęcie; cytujemy za oryg. wydaniem z 1540 r.).

POTRĄCIĆ 'umniejszyć kwotę' strącicz, potrącicz *defalco, -are est aliquid ab aliquo iure debito in solutum computare* R N₆; *defalco, -are* potrączyz *in solutum computare aliquid ab aliquo* R N₆ (mh; av. *deduco, -ere*). Zob. **ROZTRĄCIĆ.**

POTRĄCONY 'umniejszony' strączona rzecz, potrączona *defalcatum, vide defalco* R i₆ (md). Zob. **ROZTRĄCONY, WSTRĄCONY.**

POTRZEBA 'sprawa do załatwienia, zajęcie; koszt, wydatek' Robota, pracza i. taka (? – możliwa lekcja: „iaka”) rzecz, potrzeba, Szand, Zaloba wprawye, Cypya, wczynek *negocium i. mercatus vel actus alicuius rei {occupacio, cura, sollicitudo}* R v₆; potrzeba, naclad *impedium et hec impensa, ambo pro expensa vel dispensa* R p₄v.

POTRZEBKA 'niedostatek?' potrzebka *cophiola, diminutivum, i. parva copia* (sv. *copia*) R h₅.

POTRZEBNIE 'odpowiednio, stosownie' *in tempore i. oportune* potrzebne, *ut veni in tempore* R H₆v (ml; av. *tempus*).

POTRZEBNO 'tu – nateży, trzeba' *necesse et necessario sepe ponuntur adverbialiter {vide Calepi} pro necessarie* potrzebno iest {*utile, inevitabiliter*} R X₈v.

POTRZEBNOŚĆ 'ubóstwo, brak' potrzebnośc *egestas i. paupertas vel inopia* R k₆v.

POTRZEBNY – 1) 'użyteczny, słuszny, ważny, konieczny' potrzebny, poziteczny *oportunus i. utilis, conveniens, necessarius* S 102v; Slushny, potrzebny, vzyteczny *oportunus* R R₃v (md; av. *oporteo, -ere*); Vzyteczna a potrzebna rzecz *oporteo, -ere, convenire, oportuno esse* R R₃v (md); wshelka rzecz potrzebna *accessio dr aliquid adiacens alteri vel omne id, quod est accessorium et necessarium in principali, ut capistrum equo, vestis servo* R a₃; potrzebna sprawa *pregnans negocium* R B₂ (md) (por. Cervus); – 2) praw. 'wyjątkowy, nadzwyczajny' potrzebny ('sąd') *iudicium oportuno* R q₄v (md) (por. Cervus). Zob. **GAJNY, GORĄCY, GOŚCINNY, MAŁY, POŁOŻONY, PRZEWROTNY, SĄD.**

POTRZEBOWAĆ potrzebować *egeo, -ere i. non habere, opus habere* S 219; potrzebować *egeo, -ere i. non habere vel opus habere {indigere}*

R O₄v; *expeto*,-ere, vide *Calepi*, i. *exposcere* potrzebować, *expetam* *Judic.* XV, (7), *expetivit* i. *petivit* pożałował, wprosił *vel* i. *tentat occidere*, *Hester*, *ultimum* ('*capitulum*', tj. 16,3) (bibl.) R O₆v (md); żąda, potrzebując *requirit* S 233 i R T₁v (mg); nie powinien, nie potrzebując *non necessitat* R v₅v (ml; av. *necessitas*). Zob. **POŻADAĆ**.

POTULNY potulny, bojaźny *pusillanimis* R C₁v.

POTWARCA potvarcza *calumniator est falsus accusator* R e₆.

POTWARZ potwarz *calumnia dr accusacio falsa* S 21v; potwarz *calumnia est accusatio falsa* R e₆; *contumelia filia est ire* potwarz (Erz brak), *dr quando fit contra honorem alicuius* S 35; potwarz, Sromoczenie *contumelia* i. *iniuria*, *vituperium* R h₄v. Zob. **KRNABNOŚĆ**.

POTWARZYĆ potwarzicz *calumnior*,-ari i. *reprehendere crimen*, *falso accusare* R M₆v; potwarzicz kogo, ganyć, Ssoczicz, Sromocicz *criminator*,-ari {*causari*, *contendere*, *iurgari*} R N₅. Zob. **PRZYGANIĆ**.

POTWIRDZAJĄCY – 1) 'umacniający, wzmacniający, przywracający siły' *confortativa medicamenta* posyłaiające, potwyrdziające, *sc. debilia membra* R h₃ (md); – 2) gram. <*coniunctio*> *rationalis* potwyrdziające R h₃v (md). Zob. **DAWAJĄCY**, **ODDZIELAJĄCY**, **POĆWIRDZAJĄCY**, **PRZYCZYNA**, **SPOJENIE**, **WYPEŁNIAJĄCY**, **ZŁĄCZAJĄCY**, **ZŁĄCZENIE**.

POTWIRDZIĆ 'umocnić, wzmocnić' podfyrdzicz *vel* poswyącicz, *Birmovacz confirmo*,-are i. *corroborare* R N₂v (mg); *conforto*,-are possilicz, podfyrdzicz *debilem cum medicamentis vel robustum esse ad bellum* R N₂v (md); vyyącz prawem osobnym y podfyrdzicz *privilegio*,-are i. *prerogare*, *privilegiatum facere* R S₃; vstavy pothfyrdzicz *sancio*,-ire i. *statuere*, *consecrare* R T₃v. Zob. **ĆWIRDZIĆ**, **POĆWIRDZAĆ**, **POSILIĆ**, **STWIRDZIĆ**, **UĆWIRDZIĆ**, **UMOCNIĆ**.

POTWORA 'potwór' dzyw *vel* potwora *monstrum* S 92v i R v₁ (por. Mym28, k. 28).

POTYKAĆ SIĘ – 1) 'walczyć, bić się; uczestniczyć w walce' pothykacz są, Bicz są *ad bella procedere* (bibl.) (sv. *preliares dies*) R B₂; bicz są, potikacz są *prelior*,-ari R S₂v; *comprimo*,-ere vtlvmycz, Scisnancz, pothykacz są *in bello congredi* R N₂ (md); czo są pothyka *statarius equus* S 149 (por. Mu28, s. 38: *Equus statarius*, Ein stetigrosz, Kon co sye potyka rád; SP XVIw., sv. Potykać się, mylnie opatruje przykłady z BB i Mu28 znaczeniem „tracić równowagę, zawadzając o coś nogą” – chodzi tu bowiem o konia bojowego, wytrwale stojącego, niepłochliwego); – 2) 'spotykać się, wyjść

naprzeciw' potikacz są, zabyezecz *occurso,-are i. frequenter occurrere* R R₃; - 3) 'utykać, chwiać się, upadać' *nutabundus i. dubius et incertus* lyakaiący są, pochybiający {*nutans, cadere incipiens* potika są} R x₃v; plocchi abo czo są potyka *cespicator equus* R g₁v (ml) (por. Mu28, s. 38); *titubabat lingua, titubant dentes, pedes, quando stare non possunt* pothikayą są abo vpadayą R J₄v (md; av. *titubatio* {*titubans, defectuose loquens vel qui in pedibus stare nequit*}). Zob. **POTKAĆ SIĘ, POTKNAĆ (SIĘ).**

POTYKAJĄCY SIĘ 'upadający, niepewny' *vacillans* czo pochyby, *iacens* potikayący (? - możliwa lekcja: „potikaiący”) są *tremulus, dubitans, labens, instabilis* (bibl.) R K₂ (mg). Zob. **POCHYBIAJĄCY.**

POTYKANIE 'potyczka, bitwa' potykanye, Bythwa *prelium* R B₂. Zob. **POBICIE, POTKANIE, ZWADA.**

POTYM 'następnie, potem' pothym *porro i. consequenter ... , adv. ordinis* S 247v; pothym *porro, adv. ordinis, i. consequenter* R Y₁v; pothym *consequenter* R X₄ (mp); *posthac ... i. post pothym* {*vel i. ex nunc, ex aut ab hoc tempore, exinde, deiceps*} R Y₁v; potym *deinceps i. ab hodie in antea, adv. temporis vel ordinis* R X₄v; pothym *deinde i. decetero, iterum, denuo* R X₄v; *zayste, pothym denique i. postmodum, postremo, novissime* R X₄v; *namyastek, pothomek, Czo potym bąndzye posterus* R A₆v (ml); czo ma bicz na potym *profuturus* (sv. *prosum, prodesse*) R S₄v. Zob. **PRZEDTYM.**

POTYNKOWANY pobyelyona scyana abo potynkovana *decalicatus* (! - zam. *decalcatus*) *paries calce linitus, dealbatus, linitus* R i₅ (md); *calcatus paries* pothynkovana R e₆ (mp); *tectoria infunicata idem* potynkovane scyany R H₆ (mg; av. *gladkye tynkovanye na mvrze abo na scyenyte tectorium illimentum*). Zob. **NIEMALOWANY, TYNKOWAĆ.**

POWAGA povaga, moznoszcz *maiestas i. honor, dignitas, splendor* R s₄v.

POWAŻKA 'płótno lub woreczek do cedzenia mleka' povąsska *lactena* (tak czyta Erz, ale w oryg. jest tylko skrót; u BB możliwa zatem również błędna postać „*lactera*”, jak w R - zob. niżej) S 78v (av. *lactatum*); povąsska *lactera* (!) R r₁v (ml).

POWIADAĆ baiacz, Basny powyadacz *fabello,-are* R O₇v; vyslovicz, pochvalenye dzialacz, znamyenytoszcz powyadacz *preconiso,-are, laudare* R S₂ (mp). Zob. **MOWIĆ, ODPOWIADAĆ, POWIEDZIEĆ.**

POWIADANIE 'mówienie, głoszenie' vyslovyenye, pochvalenye, znamyanytoscy (!) powyadanye *preconium* R B₁v (md). Zob. **CHWALEBNOŚĆ, MOWIENIE, ODPOWIADANIE.**

POWIAT 'region, okręg, kraina – i jej mieszkańcy' gbyth, obyasd, povyat *districtus* S 44; Gbyth, povyat, obyazd, ocolycznoscz *districtus* R k₂ (md); wsitek povyath okolo iordana *omnis regio circa Jordanem* (bibl.; Mt 3,5) S 68v (av. *Hierosolima*); wszytek povyat okolo Jordanv *omnis regio circa Jordanem* (bibl.; Mt 3,5) R o₅ (md; av. *Hierosolima*). Zob. **GBIT, MIASTO, MIESZCZANIN, POKOLENIE**.

POWIATRZNY 'wróżący z wiatru' vyatrovyecz, gadacz povyatrzny *aeromanticus* (sv. *aeromantia*) R b₁v (por. Lactifer: *Aeromanticus* ..., Powietrny hadacz (sv. *Aeromantia*)). Zob. **CZAROWNIK, GUŚLNİK, POWIETRZNY, WIATR, WIESZCZEC**.

POWIĆ 'owinać niemowlę' *fasciare puerum, ligare* i. povycz R O₇v (md). Zob. **POWIJAĆ**.

POWIDŁA 'przetwory z owoców' povydla *melfragana* S 88v; povidla *mellifragana* R t₃v (mg); povidla vysnyove *cerasetum* S 26v; povydla vyssnyove *cerasetum* R f₈ (mp).

POWIECZKA anat. powyeczka (2×) *palpebra* i. *sinus oculorum* S 106 (Erz bł.: „s. 105”); powyeczka *palpebra* i. *sinus oculorum* R y₃; powyeczka *palpebra* (sv. *gena*) S 64; *gena est locus lachrymarum vel interior pars oculorum* powyeczka (w oryg. wyraz przekreślony), ... *gena etiam dr palpebra* R n₆; powyeczka, Brew, Mrugawicze *cilium* S 27v; powyeczka *lacrimale* i. *cilium oculi* R r₁v (ml; av. *lachryma*); powyeczky (! – zam. „powyeczka”) *cilum* i. *folliculus, quo oculus tegitur* R g₃v. Zob. **BŁONKA, JAGODA, OKO**.

POWIEDZIEĆ vyznavacz, povyedzyecz *confiteor,-eri* S 215; vyznavacz, povyedziecz, dzyąkovacz, Chvalicz boga *confiteor,-eri* i. *polliceri, promittere* Act. 7, (17), *accusare se de peccatis* (bibl.) R N₂v (mg); oszoczicz, povyedzyecz *denuntio,-are est crimen alicuius superiori nuntiare* {significare, declarare, revelare in timore} R O₁; povyedz *indica, dic, demonstra, accusa, vide* Calepi R P₆v (ml); *si quo minus sunt due partes* i. *si non esset* nycz nye gynaczey vel *si non dixissem vobis* By bilo gynaczey, povyedzyal bich vam (bibl.) R Y₃ (mp; av. *quo minus*); Bycz bylo gynaczey, povyedzial bich vam vel i. *si non dixissem vobis* vel i. *si in aliquo minus* (bibl.) R Y₄v (mg; av. *si quo minus* ..., *dixissem vobis*). Zob. **MOWIĆ, OPOWIEDZIEĆ, POWIADAĆ, PRZEPOWIEDZIEĆ, ROZPOWIEDZIEĆ, WYPOWIEDZIEĆ, WYSŁOWIĆ, ZAPOWADAĆ**.

POWIEDZIONY 'przeprowadzony' povyedzyony, przevyedzyony *transmissus* R J₆v (mg). Zob. **ODWIEDZIONY, ODWIEŚĆ, PRZEWIEDZIONY, PRZEWIEŚĆ, PRZYWIEDZIONY, PRZYWIEŚĆ, WYWIEŚĆ**.

POWIEŚĆ 'przemowa, opowieść' *povyescz*, *kazanye sermo* S 142v; *Mova*, *Cazanye*, *povyescz sermo* ... *Inde sermunculus i. parvus sermo* Navka, *posselstwo* R F₄; *nyestateczna* *povyescz*, *Baszn fabula* (bibl.) R m₂. Zob. **BAJKA, GADKA, WYKŁAD**.

POWIETRZE 'zaraza' *povyetrze* *zarazone*, *wszchądi* *bandące* *epidimia* S 50; *zarazone* *povyetrze* *wshady* *panviące* *epidimia*, *supervenien* *pestilencia* R l₂ (mg) (por. Mu28, s. 79); *Snyecz*, *zle* *povyetrze* *na zboze*, *Rdza arugo est color quidam, sicut pedes accipitris ... item aurugo est corruptio aure, per quam segetes contrahunt (! – zam. „contrahuntur”) in naturalem colorem ex aura corrupta* R d₁. Zob. **MOROWKA, NIEMOC**.

POWIETRZNY 'morowy, zaraźliwy' *povyetrzne* *zarazonye*, *Morowka pestilencia i. pestis est id, quod efficit morbum, aeris dispositio, per quam multiplicantur egritudines unius generis aut diversorum, ut in plurimum mortales. Et dr a pasco, quia depascit homines ad mortem, i. contagium, quod dum unum apprehendit celeriter ad plures transit. Et fit ex corrupto aere et in viscera penetrando immititur per totum corpus* S 112v; *Morowka*, *povyetrzne* *zarazonye* *pestilentia est idem quod pestis. Sed proprie pestis est nomen ipsius morbi. Pestilentia vero est id quod ex se efficit morbum ... Et sunt tres modi pestilentie: aut ex terra, aut ex aqua, aut ex aere (sv. pestilens)* R z₆ (por. Mu28, s. 79: *Pestilentia ...*, *Powyetrza zaráżonye*). Zob. **POWIATRZNY**.

POWIJAĆ 'owijać niemowlę' *cuno,-are i. puerum in cunis sopire* *vsspicz vel povyacz puerum in cunis* R N₅v (ml). Zob. **DZIECIĘ, KOŁYSAĆ, POWIĆ, POWOJNIK**.

[**POWINNOŚĆ**] zob. **NIEPOWINNOŚĆ**.

POWINNY 'zobowiązany do czegoś, dłużny, należny' *obnoxius ... proprie quidem obnoxius alicui dr qui propter noxam i. culpam vel propter offensam aliquam illi est suppositus, debitus vel obligatus {povynny vel astrictus vynny, occidi dignus}* R x₄; *dluzen bicz*, *povynnym bicz debeo,-ere i. debitum habere* R N₅v; *indulgencia est quedam remissio pene debite povynney ('kary') pro peccatis post contricionem habitam de eis* *za grzechy po skruszhe* S 74v; *odpuszczenye* *indulgencia, facilitas, clemencia, remissio pene debite pro peccatis post contricionem habitam de eis, debite povynney ('kary')* R p₆v (ml).

POWINOWAĆ 'zobowiązać kogoś do czegoś; zmuszać; potrzebować, musieć' *povynovacz*, *obvyazacz* *necessito,-are i. obligare, cogere ad aliquid faciendum* R Q₈v (md); *nye povynnye*, *nye potrebye* *non necessitat* R v₅v (ml; av. *necessitas*). Zob. **OBWIAZAĆ**.

POWINUJĄCY 'wynikający ze zobowiązania, konieczny' povynviacza rzecz *necessitans res* R v₅v (ml).

POWLEC – 1) 'pociągnąć coś, wlec, włóczyć' skyby oracz *vel* brona wloczicz, powlyecz *vel* na skripiczach (!) skrzypiecz *liro*, -are *i. arare, sulcare* R Q₅; – 2) 'zaćmić – o oczach' powlyecz oczi, zaczmycz, Mro<c>zicz *caligo*, -are ... *est obscurari, obcecar, obtenebrari* R M₆v. Zob. **OBWLEC, OKO, POWŁOCZYĆ**.

POWLEC SIĘ 'zamglić się, słabnąć – o wzroku' *caligo*, -are zaczmycz sya, *oculi caligaverunt* povlyekly sya (bibl.; Gen 27,1) S 212v; powlyecly sya *caligaverunt oculi* (bibl.) R e₆ (mg). Zob. **OKO**.

POWŁOCZYĆ 'ciągnąć, wlec, włóczyć' Brona powloczicz *sarpo*, -ere *i. aliquid sarpis {i. crate dentata} evellere* R T₃v. Zob. **POWLEC, WŁOCZYĆ**.

POWŁOKIEM 'rozwlekle, powoli; bez przerwy' dybyancz, lyekko, powlokyem *lente i. tarde, paulatim, gradatim, leniter* R X₈ (por. zlyekka, znyenaczka *lento gradu incedere* (bibl.) R r₄v (ml; av. *lentus*)); powlokyem *tractim, adverbium, i. lente* (sv. *tracto*, -are) R V₄; powlokyem *tractim causare* (? – zapis nieczytelny) R Y₅ (mg). Zob. **DYBAĆ, DYBEM, LEKKO**.

POWOD 'sprawca; opiekun prawny; oskarżyciel?' *powod actor i. defensor, patronus, causidicus, advocatus, factor, ductor, curator vel dr ille, qui agit et pulsat alium rem aliquam ab ipso petens in iudicio* gyscyecz S 4; *powod, sprawcza, rzancza, Rzemyaşnyk actor ... dr defensor, patronus, causidicus, advocatus, factor, ductor vel curator* R a₈. Zob. **JIŚCIEC, RZECZNIK**.

POWODŹ *potop, povodz diluvium, cataclismus, nimia aquarum inundantia vel destructio* (bibl.) R k₁; *povodz alluvio et alluvies* (bibl.) R b₅; *povodz aquositas i. inundantia aquarum* (sv. *aquosus*) R c₅v. Zob. **WODA**.

POWOJNIK 'pieluszka, powijaki' povoynyk *fascia i. ligatura seu pannus, quo stringitur pectus aut mamille mulierum, vel qua puer ligatur et involvitur* pyelyvszka S 56; povoynyk *fasciale i. fascia, i. latum cingulum, quo puer ligatur* S 56; povoynyk *fasciale i. fascia. Et proprie fasciale est latum cingulum, quo puer circumligatur in fasciis* R m₃v; povoynyk *instita ... latum cingulum, quo puer ligatur in cuna* S 75v; povoynyk *instita* R p₈. Zob. **PIELUCHA, PŁATEK, POWIĆ, POWIJAĆ**.

[**POWOLNIE, POWOLNOŚĆ**] zob. **NIEPOWOLNIE, NIEPOWOLNOŚĆ**.

POWOLNY 'posłuszny, łagodny' povolny *mansuetus i. mitis, nulli faciens iniuriam* S 86v; skromny, povolny *mansuetus i. mitis, nulli iniuriam fa-*

ciens vel domitus {tolerans iniurias} R s₆; *modestus i. discretus, temperatus* smyerny, *non irascens* povolny S 92; *tractabilis i. ducibilis* povolny, *qui de facili potest tractari et duci* S 161v; *tractabilis {povolny ad voluntatem}* R J₆; przyemny, *povolny attrectabilis* R d₃ (md). Zob. **ŚMIERNY**.

[**POWROSŁO**] zob. **POWRZOSŁO**.

POWROZ 'sznur' wicz, powrosz liczany, *liczak restis i. funis* S 131v; powrosz, wycz, *lyczak restis* R D₂; konopny powrosz *sandala* S 136; *canabum ... Inde hec canabis pro eodem et pro chorda inde facta* {Konopny powross i. *canopeum*} R e₆v; wadzidło *chamus est quoddam genus freni vel pars {retinaculum equi}* ogłow, *vzda capistrum vel zlodzyeysky* powross *vel Crygova* *vzda, vzdzyenyca* R g₁v; powrosz *chorda* R h₅v; Trelnyk (!), powrosz, *cum quo scaffa trahitur* R J₇ (mg) (wyjątkowa glosa, gdzie pierwszy wyraz, „trelnik”, który my uznajemy za polski, został przez BB potraktowany tak, jakby był wyrazem łac., jest bowiem zapisany większymi literami i występuje wśród łac. haseł na literę T; zapewne jest to zniekształcony wyraz niem.); *sce-nofactoria ars ... dr ars faciendi tabernacula vel umbracula vel funes* Namoty, powrozy (bibl.; Act 18,3) R E₄v. Zob. **LINA**, **ŁYCZAK**, **POSTRONEK**, **POWRZOSŁO**, **STRUNA**, **STRYK**, **SZNUK**, **TREL**.

POWROZEK 'sznurek' powrozek *funiculus i. parvus funis* R n₄; myerzyny powrozek *funiculus distribucionis* (bibl.) R n₄ (md; av. *funiculus*); strvńka, *povrozek chordula i. parva chorda* R h₅v. Zob. **POSTRONEK**.

POWROŻNICZY 'dotyczący wyrobu powrozów' glynarstwo *cenofactoria ars est illorum, qui operantur de ceno i. luto. Act. XVIII, (3) dr scenofactoria per sc, et melius vide infra scenofactoria* powroznyca ('sztuka') (bibl.) R f₇v. Zob. **NAMOT**, **POWROZ**.

POWROŻNIK 'wytwórca lub sprzedawca powrozów' *funarius* powroznyk, *restio idem* S 61v (por. Mu28, s. 183); *funarius* powroznyk *a restio* (! – zapewne błąd zam. „a restis” ‘powróż’, łac. odpowiednik dla wyrazu „Łyczak” ‘powróż’) *Łyczak* R n₃v (mg); powroznyk *restio i. funarius* S 131v i R D₂ (mp); powroznyk *resticularius, qui facit resticulas* (sv. *resticula*) R D₂; *scenoplocus* powroznyk *restio* czo *liczaky krąnczy* R E₄v (ml; av. *scenofactoria ... scenofactor dr artifex faciens tabernacula, umbras vel funes*); Strvńnyk, *povroznyk chordex, qui facit chordas vel qui canit cum cordis* R h₅v. Zob. **ŁYCZAK**.

POWRZOSŁO 'powrósł, powróż ze słomy' *powrzoslo ligamen, ligaculum, ligamentum, ligatura idem* R r₇v (ml); *snop zyta vel powrzoslo gelima i. garba vel coma segetis* R n₆. Zob. **POWROZ**.

POWSZEDNIE 'stale, ustawicznie, ciągle' *powsshednye iugiter, adv., i. assidue, continue, perseveranter {cotidiano} {pro ritu et consuetudine, quasi iterum idem}* R X₇v. Zob. **PORZĄDNIĘ**.

POWŚCIAĞACZ 'zakazujący, zatrzymujący' *inhibitor {vel i. prohibitor powscopyagacz}* R p₇v. Zob. **WŚCIAĞNIENIE**.

POWŚCIAĞAĆ 'hamować, zatrzymywać; zakazywać, zabraniać' *zakazacz, powscopyagacz inhibeo, -ere* S 223v; *odczygacz, odczyskacz, powscopyagacz, hamovac, odrazicz reprimo, -ere* R T₁. Zob. **WŚCIAĞAĆ, ZASTANOWIĆ**.

POWŚCIAĞAJĄCY 'hamujący, powstrzymujący, tłumiący – tu o lekach' *powscopyagaiacza* (? – możliwa lekcja: „powscopyagnacza”) *mascz abo vodka czo zastanovya restrictivum ungentum* R D₂ (mg); *vtlvmyaiące, odrazayące, powscopyaiące, hamviące* (Nom. plur.) *repressiva medicamenta aut ungenta* R D₁ (mg). Zob. **GNOJĄCY, GOIĆ, POSILAJĄCY, POTWIRDZAJĄCY, SPAJAJĄCY, WYCZYŚCIAJĄCY, WYGRYZAJĄCY**.

POWŚCIAĞNAĆ 'zatrzymać, zabronić' *zakazacz, powscopyagnancz, zapovyedziecz inhibeo, -ere i. prohibere, cohibere, vitare, remove, separare* R Q₁; *restringo, -ere i. ... a strictura remove* *rozwyżacz, powscopyagnancz, zastanovicz {ut sanguinem}* R F₂. Zob. **HAMOWAĆ, ODCIĄGNAĆ, PRZYCIĄGNAĆ, PRZYŚCIAĞNAĆ, WŚCIAĞAĆ, WYCIĄGNAĆ**.

POWŚCIAĞNIENIE praw. – 1) 'wezwanie do zapłaty długu' *bannum i. proscriptio seu edictum publicum a rege vel episcopo* *zapovyedzenie, vivolanye vel zapovyedanye, vel quando suum debitorem quis retrahit* *powscopyagnyenne* S 17v; – 2) 'zatrzymanie mienia z nakazu urzędu' *powscopyagnyenne, hamovanye repressalia dr rerum alienarum generalis retencio auctoritate principis vel civitatis pro recompensacione damni dati indulta vel sic: est potestas pignorandi contra quemlibet de terra debitoris data creditori pro iniuriis et damnis* S 131; *hamovanye, powscopyagnyenne repressalia {i. rerum alienarum auctoritate principis aut civitatis retencio} {i. rerum alienarum generalis retencio auctoritate principis aut civitatis pro recompensacione damni dati indulta}* R D₁. Zob. **WŚCIAĞNIENIE**.

[**POWŚCIAĞNIONY**] zob. **NIEPOWŚCIAĞNIONY**.

POWTARZAĆ *napomynacz, odpyeracz* (w oryg. wyraz przekreślony), *powtarzacz, roskazovacz repeto, -ere* R T₁v; *powtarzacz epilogo, -are i. epilogum facere, breviter predicta recapitulare* R O₅; *powtarzacz itero, -are i. ... repetere* R Q₃. Zob. **POWTORZYĆ**.

POWTARZAJĄCY powtarzający *relativus*, -a, -um, *quod ad aliquid refertur, vel potius iterum fert aliquid ad memoriam* R C₆; ksyaggy powtarzanya, Powtarzający (Nom. sing. m.?) *Paralipomenon* (bibl.) R y₄v.

POWTARZANIE powtarzanie, napomynanie *repetitio capitulorum in iure pro reacceptione in testamento vel substitutione heredum* R D₁; powtarzanie, odpynanie, rozwyższanie *replicatio* R D₁ (mg); powtarzanie *iteracio* R q₄ (mg); *epilogus ... supradictorum brevis recapitulatio* powtarzanie {conclusio} R l₂; ksyaggy powtarzanya, Powtarzający (Nom. sing. m.?) *Paralipomenon* (bibl.) R y₄v.

POWTORZYĆ powtorzyć, odpieracz *replico*, -are i. *revolvere, repetere aliquid multotiens* R T₁v. Zob. **POWTARZAĆ**.

POWYREK 'drażek do noszenia ciężarów' powyрек *cuppinus* S 38v; *cuppinus* powyрек, *qui collo appenditur cum urceis ad portandum aquam* R i₃v (ml).

POWYSZSZENIE (lub **POWYSZENIE**, **POWYSSZENIE**) 'podwyższenie' powyssheny, vvyelbye<nye> (końcowe litery zamazane) *exaltacio* (bibl.) R l₆ (md).

POWYSZSZONY (lub **POWYSZONY**, **POWYSSZONY**) 'podwyższony; wyższy urzędnik' *Starostha vel przelozony*, powysshony *prefectus* R B₂; *povisszony sublimis i. altus* R H₁v; *vissoko povisszony superexaltatus* R H₃v (md). Zob. **NADWYSZSZY**, **NAWYSZSZY**, **PRZEOR**, **PRZEWYSZSZONY**, **RAJCA**, **STARSZY**, **WYSOKI**.

POWYSZSZYĆ (lub **POWYSZYĆ**, **POWYSSZYĆ**) (Erz: **POWYŻSZYĆ**) 'podwyższyć; wywyższyć; wielbić' powysshicz *preficio*, -ere S 231; powysshicz, vstavicz, przelozicz *preficio*, -ere i. *preponere* {*exaltare*} R S₂v; powysshicz, vvyelbicz, vvyesch (? – możliwa lekcja: „vynyesch”) *vissoko exalto*, -are i. *in altum tollere* (bibl.) R O₅v; powysshicz *sublimo*, -are, *sublimem vel altum facere, exaltare* R T₈v. Zob. **PRZEWYSZSZAĆ**.

POWZORNY (?) (wyraz niejasny – może: 'zrobiony według wzoru, tu: na wzór niebios, piękny, przyjemny? – lub: poorany bruzdami, zagonami?') *vagroda tempe ... sunt loca temperata et delectabilia et intestalia, licet et que libet loca delectabilia dicantur tempe, sicut et testa dicuntur loca aspera et inculta secundum Hugonem. Papias vero dicit: Tempe loca delectabilia proprie {a celi temperancia dicta, intestalia idem powzorne (?) myescza} sive locus amenissimus et nemorosus* R H₆ (por. Lex, k. 442v: *Tempe ... amoenissima Thessaliae loca. Tempe etiam sunt in Beocia ad Teumessum montem, item in Sicilia. Tempe abusive dicuntur queque tandem loca amoena ad amnes* – bez odpowiednika pol.). Zob. **BROZDA**, **PRZELAŻ**, **WZOR**.

POZDNO 'późno' *sero, adv. {pozdno tarde, vespere} {i. post occasum, post tempus}* R Y₄. Zob. **POŹDZIE**.

POZDNY 'późny; niedojrzały' *pozdny serotinus i. tarde veniens seu vespertinus* S 142v; *pozdny ovocz oporum dr fructus autumnalis* S 103; *oppora, opporum i. fructus autumnalis i. pozdny ovocz* R x₇ (mg); *immicia poma i. tarda pozdne* R t₇v (ml; av. *mitis*). Zob. **DOJRZAŁY, DOSTAŁY, RANY, SKOROJRZANY**.

POZDZIE zob. **POŹDZIE** 'późno'.

POZEW praw. *pozew citatio est in ius vocatio vel invitatio* R g₅; *crida i. pozew, caucio* R i₁ (mp). Zob. **NADWORNÝ, POZWAĆ, POZYWAĆ, ROK**.

POZIEMKI bot. 'poziomki' *pozyemky fragum* S 60v. Zob. **JAGODA, PODZIMKI, TRUSKAWKI**.

POZŁOCIĆ *pozlocicz inaurō,-are* R P₆ (mp). Zob. **PAZŁOTKA, PAZŁOTKO, ZŁOTO**.

POZŁOCONY *pozloczony inauratus calix* S 73 i R p₅ (mp). Zob. **ZŁOTY**.

POZNANIE *znayomosc, poznanye, znamyenytoscz, vyadomosc innotesciencia* S 74v; *znayemosc, poznanye, vyadomosc, znamyenytoscz innotesciencia* R p₇v (ml); *znayomosc, poznanye, znamyenytoscz, vyadomosc innotesciencia* R Q₁ (mp; av. *innotesco,-ere*).

POZNAWAĆ (SIĘ) *poznavacz bosskye rzeczy theoro,-are i. videre, et dr a Theos, quia Deus omnia videt. Et theorare proprie est considerare divina {inspicere et speculari}* R V₃; *Skazvye syā, obyavya syā, Myonvye syā, poznava syā innotescit* S 223v; *Skazvye, obiavya syā, poznava syā innotescit* R Q₁ (mp).

POZNAWAJĄCY 'poznający, badający' *theoria, theorica i. sciencia tractans de invisibilibus vel dr vita contemplativa poznavayacza* S 158 (por. *poznawanye bosskich rzeczy* R J₂v).

POZNAWANIE *poznavanye bosskich rzeczy theoria vel theorica, scientia, que tractat de invisibilibus vel vita contemplativa {speculacio et intellectus Dei}* R J₂v. Zob. **POZNANIE**.

POZWAĆ praw. 'wezwać przed sąd' *cito,-are {ad ius vel ad iudicium vocare pozvacz na sprawa}* R M₈; *pocyagacz, pozvacz convenire debitorem* R N₄ (mp). Zob. **POZEW, POZYWAĆ, PRZYPOZWAĆ, WEZWAĆ**.

[**POZWANIE**] zob. **PRZYPOZWANIE**.

POZYSKAĆ *dostāpicz, pozyskacz pravem acquirere iure* R M₂v (mg; av. *adquiro,-ere*). Zob. **DOSTAĆ, NABYĆ, POSIEŚĆ, PRZEZYSKAĆ, ZYSKAĆ**.

POZYSKANIE praw. *evictio ... est rei empte vel ex alia iusta causa accepta per sententiam iudicis abductio* poziskanye {*acquisicio*} R 15v. Zob. **PRAWO, PRZEZYSKANIE**.

POZYWAĆ targowacz, Naymovacz, robicz vel pozivacz *convenio, -ire i. pacisci vel exigere aliquid ab aliquo vel adunari insimul* S 35v.

POŹDZIE (lub **POZDZIE**) 'późno' pozdzye sere, adv., i. *tarde, extreme* R Y₄. Zob. **POZDNO**.

[**POŹREĆ**] zob. **POŹRZEĆ** 'pożreć'.

POŹRZEĆ zob. **POŹRZEĆ** 'pożreć'.

POŻAR 'ogień; ofiara całopalna' *cremium* skvarek, skrzeczky *dr quod frixum est de pinguedine, vel i. siccamentum lignorum, item dr sacrificium vel holocaustum* i. pożar (bibl.) S 36v; *cremium* i. *sacrificium, quod et holocaustum dicebatur* {vel pożar} (bibl.) R 1₁; pożar *arropirium* R c₈ (md). Zob. **OBIATA, OFIARA, POŻEŻCA, WYSZOLC**.

POŻARCIE 'pokarm' potrava, pocarm, pozarcy *esca* R 1₄. Zob. **KARMIA, POKARMIE, POŹRZEĆ**.

POŻARTY pozarty *absorptus i. evacuatus vel valde sorptus* R a₂v. Zob. **POŹRZEĆ, ZAWZIĘTY, ZGINEŁY**.

POŻADAĆ (lub **POŻĘDAĆ**) *expeto, -ere, vide Calepi, i. exposcere* potrzebowacz, *expetam* Iudic. XV, (7), *expetivit* i. *petivit* pożańdal, vprosyl vel i. *tentat occidere, Hester, ultimum* ('*capitulum*', tj. 16,3) (bibl.) R O₆v (md).

POŻADANIE pożańdanye, żandlyvosć *concupiscencia* S 32v; pożańdanye *desiderium* i. *cupiditas, et proprie celestium* (bibl.) R 1₇.

POŻADANY pożańdany *expetitus* R m₁ (md).

POŻEGNANY 'błogosławiony' *benedictus* pozeżnany, *benedicta tu* pozeżnana ty (bibl.) S 18v. Zob. **BOGOSŁAWIONY, DOBRY, PRZEŻEGNANY**.

POŻEŻCA 'podpalacz' pozeższa, Czo paly *incendiarius est qui ob inimicitiam aut propter gratiam edes, arbores sive segetes incendit* R p₅. Zob. **OŹŻEC, PAŁACY, POŹŻEC**.

POŻĘDAĆ zob. **POŻADAĆ**.

POŹRZEĆ (lub **POŹRZEĆ**) 'pożreć' pożrzecz, bydleń vipasz *depasco, -ere* {*depastus agere*} R O₁; pożrzecz *deglutio, -ire* {*devorare, vorare*} R N₆v; pożrzecz *absorbeo, -ere* R M₁v (md); *abligurio, -ire* i. *deglutio, sorbeo, lambo, consumo vel devasto, et proprie abligurio* zagubicz i. *per luxuriam bona mea dissipo* pożrzecz, marno travicz R M₁v. Zob. **MARNOTRAWIĆ, POŻARTY, ZAWZIAĆ**.

POŻYCZACZ 'pożyczający komuś' *pozyczacz creditor ... dr ideo creditor, quia credit debitori {item in spem credere}* R i₁ (por. Cervus: *Creditor* ysciecz *vel* pożyczacz). Zob. **DŁUŻNIK, JIŚCIEC**.

POŻYCZAĆ 'pożyczać coś komuś' *poziczayā credunt i. committunt* R i₁ (mg; av. *creditum*). Zob. **BORGOWAĆ**.

POŻYCZANIE 'komuś czegoś' *poziczanye concessio* S 32v (por. pożyczenie R h₂).

POŻYCZENIE 'komuś czegoś' *pozyczenie concessio* R h₂ (por. pożyczanye S 32v); *laskave* *poziczenie commodatum est alicuius certe rei ad aliquem specialem usum gratuite facta concessio, quamdiu velit ad utilitatem non ad proprietatem* S 31v; *Laskave* *poziczenie commodum* (sv. *commodus*) R h_{1v}.

POŻYCZONY – 1) 'dający się podzielić, możliwy do przekazania, podzielny – o czci, chwale świętych, pochodzącej od Boga' *modla* *poziczona dulia, <honor>, qui sanctis <datur>* (sv. *latria est honor, qui soli Deo datur*) S 79v; *dulia, que fit sanctis* *poziczona* R r₃ (md; av. *latria*); – 2) 'użyczony – o rzeczach' *poziczona rzecz mutuum, quia mutuo datur et accipitur* (sv. *mutuus*) R v₄; *poziczona rzecz, wzajemne danye mutuum* R Q_{8v} (ml; av. *mutuo, -are*); *zaprzecz rzecz poziczoną abiuro, -are i. negare* R M_{1v}. Zob. **BOSKI, CHWAŁA, NIEUŻYCZONY**.

POŻYCZYĆ *poziczicz* *zlassky commodo, -are, rem aliquam in tuum commodum concedere, quamdiu velis* S 31v (av. *commodatum*); *commodo, -are* *poziczicz, vzcicz, wzajem dacz zlasszky gratuite et sine aliqua mercede, oddacz* R N_{1v} (mg; av. *commodo, -are*); *credo, -ere* *vyczicz, pozyczicz {fidei dictis adhibere, fidei committere, exponere}* R N_{4v}; *poziczicz credo, -ere* R i₁ (mh; av. *creditor*); *poziczicz concedo, -ere* R N₂ (mg); *poziczicz a wrocicz in mutuum dare* R v₄ (md; av. *mutuum*) (por. *wzagyem dacz* S 95v); *poziczicz a wrocicz vespolek, myedzy sobą mutuo, -are* R Q_{8v}.

POŻYTECZNOŚĆ *efficiencia, efficacia i. vis pozitecznosc* R k₆ (mp; av. *efficax*) (por. *vzytecznosc* S 46).

POŻYTECZNY *Stateczny, dostateczny, mocny, poziteczny efficax ... i. capax* S 46; *potrzebny, poziteczny oportunus i. utilis, conveniens, necessarius* S 102v; *mozny, pozyteczny efficax i. potens ... Efficax, effectus, capax, qui facile potest implere, quod vult {vel stateczny}* R k₆; *rodna, poziteczna rolya frugifera i. terra* (sv. *frugifer*) R n₃. Zob. **NIEUŻYTECZNY, UŻYTECZNY**.

POŻYTEK *pozytek efficacia* (bibl.) S 46; *pozytek usus i. assiduitas, exercicium, consuetudo exercicii in aliqua re* S 174; *pozitek, vzytek, travyenyne,*

pozywanye *usus est ius utendi rebus alienis, salva rerum substantia proprietate et dominio* R L₅v; zboze, pozytek *fruges, bladum, annona, alimonia, copia, cibaria, anni utilitas pro usu hominum* R n₃ (md); pozitek, owocz *fructus percipiendi dicuntur qui immaturi sunt, quos verus dominus possidet* R n₃; pozi-tek *fructificacio* R n₃ (ml; av. *fructus*); dostanye syą komv wpozytek *cedet in usum* (bibl.) R f₆v (md); pozythky *fructus ... alii sunt fructus naturales, qui ex ipsa natura proveniunt sine magna industria hominis, ut poma, pira, ficus et huius modi* R n₃. Zob. NIEUŻYTEK.

POŻYWAĆ 'używać, korzystać z czegoś' pozywacz *fruor,-i, utor* R P₂ (mp; av. *fruor,-i*); zlye czego pozivacz *abutor,-i i. male et perverse et contra rationem uti* (bibl.) R M₂. Zob. UŻYWAĆ.

POŻYWANIE 'używanie, użytek' pozitek, vzytek, travyeny, pozywanye *usus est ius utendi rebus alienis, salva rerum substantia proprietate et dominio* R L₅v; shafovanye, zle pozywanye rzeczy *abusus i. perversus usus* R a₂v. Zob. UŻYWANIE.

POŻYWIEŃIE ziwność, pozyvyeny *victus dr omne, quod necessarium est homini ad vivendum* S 170; pozyvyeny *victus* R K₆v; *victo,-are i. victum querere* pozyvyenya (Gen. sing.) R X₁. Zob. JEDZENIE, KARMIA, OBROK, PASTWA, PICA, POKARM, POKARMIE, POTRAWA, POŻARCIE.

POŻŻEC 'spalić' pozzecz, zapalicz *incendo,-ere i. valde accendere* R P₆. Zob. OŻŻEC, POŻEŻCA.

PRACA pracza, Trvd *fatiga* S 56; Trud, Pracza *fatiga* R m₄ (mg); *pracza sollicitudo* S 146 (por. pilność S 145v); Robota, pracza i. taka (? – możliwa lekcja „iaka”) rzecz, potrzeba, Szand, Zaloba wprawye, Cvpya, vczynek *negocium i. mercatus vel actus alicuius rei {occupacio, cura, sollicitudo}* R v₆; doszcz ma dzyen na pracy szvey *sufficit diei malicia sua* (bibl.) S 153v; doszcz ma dzyen na swej pracy *sufficit diei malicia sua* (bibl.) R H₃ (mp; av. *sufficiencia*); doszcz ma dzyen na swej pracy *sufficit diei malicia sua* (bibl.) R V₁ (md; av. *sufficio,-ere*). Zob. PRACOWAĆ, ROBOTA, SPRACOWANY, ZMUDA.

PRACEL 'precel, obwarzanek' Begyel, praczel, obwarzanek *circinellus* R g₄ (md); Begyel, praczel, obwarzanek *spira i. basis, que supponitur columne vel i. serpens vel est genus panis vel est funis, qui a pileo ad fauces distenditur et sub mento alligatur* Szynr v Myczky R G₄ (mp); *spira eciam dr genus pistorii operis i. praczlye vel obwarzanky* S 148.

PRACHNA 'imię żeńskie' Prachna *Praxedis, proprium nomen* R B₁ (mp).

PRACOWAĆ pracowacz *fatigo*, -are S 220v; Sprawyacz są, obyerać są wrobocye, pracowacz *exercito*, -are i. *frequenter exercere* R O₆v; vsylovacz, pracowacz, pokusicz są *conor*, -ari i. *anniti, attemptari* R N₃; przeczac są, Swarzicz, pracowacz (! – może zam. „prawować” – por. pravovacz są, Dopyracz *contendo*, -ere S 216), dopyeracz, wspyeracz *contendo*, -ere R N₃v (mg); *sollicito*, -are i. *persuadere, ex suo loco movere, quasi ex toto et multum citare et commovere* namavyacz, ponakacz vel smacicz {i. *commovere*}, pylno pracowacz R T₆v; praczoval o tho *nisus est* R x₁ (mp; av. *nisus ... i. conamen*). Zob. **OBIERAĆ SIĘ, ROBIĆ, SPRACOWAĆ SIĘ.**

PRACOWANIE *conamen i. nisus, temptatio {diligencia}* vszilovanye, vmysl, pracowanye, a *conor*, -aris pokussicz są {*mala custodia, Hester IX, (25)*} R h₂. Zob. **PRACA.**

PRACOWITY pracowyty (2×) *operosus i. laboriosus, intentus, studiosus* R x₆v. Zob. **DZIALNIK, DZIELNIK, ROBOTNIK.**

PRACUJĄCY pylny, pracziaczy *sollicitus* R G₁v. Zob. **SPRACOWANY.**

PRACZEK ‘mały pies (myśliwski?)’ (Erz: „z niem. Brack, mały piesek”) praczek *plaudus, canis* S 117 i R A₃v (ml) (por. Mu28, s. 40: *Canis*, ein hundt, Pyesz; *Canis venaticus*, ein iaghundt, Lowni pyesz; *caniculus*, ein hundlein, Sczenye, *Catulus idem, Catellus idem; Plaudus*, ein brack, Práczek; w edycji słownika Mureliusza z 1533 r., cytowanej przez Erz, oraz w edycji z około 1535 r., egz. Biblioteki Czartoryskich, jest natomiast *Plaudus*, Psiaczek, ein brak).

PRACZKA praczka *lotrix* S 84 i R s₂ (mh; av. *lotio*); praczka abo czo byely plothno *candidatrix i. lotrix, que lavat pannos* R f₁ (mh; av. *candidarius*).

PRĄĆ *candido*, -are pracz vel byelicz plothno, chvsty vel pelles dealbare Lyessh dzyalacz R M₆v (md).

PRAGNAĆ *flagrare eciam i. pragnacz* R P₁ (md; av. *flagro*, -are).

PRAGNIENIE pragnyenye *sitis, desiderium bibendi* R G₁.

PRASA (lub **PRASSA**, tak Erz) (Erz: „prasa do wygniatańia soku z jagód”) *prassa torcular, calcatorium, expressorium uvarum vini, vel i. prelum* S 160v; *torcularz, prassa torcular ... i. calcatorium et dr a torqueo*, -ques, *quia ibi uve et olive calcantur et extorte exprimuntur. Dicunt tamen quidam, quod torcular proprie dr prelum, quo uve calcate exprimuntur {i. trabs}* R J₅v; *torcularz, prassa bacchinal i. torcular, pressorium* R d₅v; *prassa*, dragy czo gymy vino vicziskaya *prelum {torcular}* R B₂.

PRASOWANIE (lub **PRASSOWANIE**, tak Erz) ‘nacisk, ucisk, ściskanie w prasie’ Sczyskanye, prassovanye *pressura i. confricacio ad invicem* S 122v; *pressus* prassovanye i. *pressio, vide Calepi* R B₃ (mg).

PRASOWANY (lub **PRASSOWANY**) *distilatum vinum prassovane* R k₂ (mg).

PRAWDA gystna prawda *conclusio* S 33; gysthna prawda, Skonczenye, Postanovyenye, zamknyona mova *conclusio* R h₂v (ml); zadavanye ku rozeznanyv prawdy *vel* zaloba *propositio* S 125; *propositio* zadavanye questiey ku rozeznanyv prawdy *que disputationem solvitur i. verum et falsum significans oracio* disputovanye R B₆v (mg); zadavacz ku rozvmyenyv prawdy *propono,-ere multum signat* R S₄ (md); zadavacz slova ku rozeznanyv prawdy *disputo,-are* {*argumentare, allegare, contendere*} {*per probationes roborare*} R O₃v; zadavacz slova kv rozeznanyv prawdy *disputo,-are* R O₃v (md); *argumentor,-ari i. disputare, arguere* doliczycz {*sc. rationibus probare* zadavacz slova ku rozeznanyv prawdy} R M₄; zadavanye slow ku rozeznanyv prawdy *argumenta* R c₇ (mp); *scrutinium i. scrutatio* {wybadanye prawdy *inquisicio veritatis*} R E₅v; dovozdzycz pismem pewnym, dovyescz prawdi *probo,-are* R S₃; *verissimilis res i. que licet non sit vera, tamen habet similitudinem veri* i. Rzecz kv prawdze R K₅ (mp); przegabanye, wspor przeczyw prawdze *impugnacio* R p₅ (mp); a wszhakosz *vel i. poprawdzye verumtamen* R Y₅ (md). Zob. **DOLICZENIE, PRAWDZIWY, ZAPRAWDĘ.**

PRAWDOMOWNY *logica* navka prawdomowna, Rozeznavaiaacza *veri* (!) *a falso, i. rationalis philosophia* R s₁v (mg). Zob. **MOWNY.**

PRAWDZIWIE prawdyvy *movycz verificor,-ari* R V₆v (ml).

PRAWDZIWY prawdyvy *veridicus i. veraicens* R K₄v; prawdyvy *verus i. non falsus, certus, equus, iustus* R K₅v; doliczenye prawdyvey rzeczy *res verissimilis* R c₇ (mp; av. *argumenta*); doliczenye prawdzivey rzeczy *verissimilis res* R K₄v (mg). Zob. **DOWODNY.**

PRAWIDŁO – 1) ‘reguła, przepis; zbiór przepisów’ pravydlo *registrum* S 130; Regestr, pravydlo *registrum, quidam liber de regimine ecclesie ..., registrum, liber, qui rerum gestarum memoriam continet* R C₆; vedlug pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R C₆ (md; av. *regula est norma vivendi* {*vel i. linea*}); vedlug pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R S₆v (mg; av. *regulo,-are*); – 2) ‘kopyto szewskie’ *formale* pravydlo, Copyto *apud sutores* R n₁ (mp) (por. kopito v szewcza S 60). Zob. **LINIJA.**

PRAWIE ‘prawdziwie, dobrze, właściwie, słusznie, zgodnie z prawem; właśnie’ przednye, Bithnye, vlasnye (lekcja niepewna: możliwe „włosnye”), kstaltownye, vytworznye, pravye *formaliter* R n₁ (mp; av. *forma*); *rite i. recte ..., iuxta morem, legitime, probe* {*secundum statuta* pravye, porzandnye} R Y₃v; *siccine i. sic ne* {thakly yest, *adverbium interrogantis*, thakyesh pravye}

(bibl.) R Y₄ (w związku z 1 Reg 15, 32 – por. Mamstp, I, s. 67: *Siccine thakyesch prawye*). Zob. **BYTNIE**.

PRAWNIACY (?) zob. **PRAWUJĄCY**.

PRAWNIE ‘zgodnie z prawem, słusznie’ prawnye, Sprawnye, Vedlye prava, Wlasznye, Rzandnye *legittime vel i. perseveranter* R r₄ (mg). Zob. **DOBRE, JAWNIE, NIEPRAWNIE, POCZEŚNIE**.

PRAWNUK prawnvk *abnepos est qui seiungitur a nepote, i. inter eum et nepotem, i. pronepotis filius* SN 251v. Zob. **PREWNUK, PRZEWNUK, WNEK, WNUK**.

PRAWNY ‘wynikający z postanowienia sądu’ *precepta iudicialia* prawne S 121 i R B₁v (md). Zob. **OBYCZAJNY, ZNAMIONUJĄCY**.

PRAWO (łącznie ok. 60 razy) np.: dzyalo, pravo, Sprava *actio* R a₃ (ml); pravo, Sprava *sromothna actio famosa* R a₃ (ml); pravo *decretum* S 39v; wydane pravo, wydanye, Skazanye, pravo *vstavyone decretum {i. constitutio, determinacio}* R i₅v; pravo *ius civile est quod quisque populus vel queque civitas auctoritate prudenciam constituit* S 77v; pravo bosskye, zakon bozy *lex divina* (sv. *ius*) R q₅v; pravo *ius* R q₅v; riczerskye pravo *ius feudale* R q₆ (md; av. *ius*); pravo nyebyesskye, Bosskye *ius poli* R q₆ (md; av. *ius*); boze pravo *canon Grece, regula distinctiva L<atine>* S 22; Boze pravo *canon {canon eciam i. Biblia in conciliis generalibus vel provincialibus facta vel i. regula distinctiva, vel est interior scuti locus, quo brachia immittuntur Canonem i. Bibliam}* R f₁; *lex* pravo pizsane *vel i. vstava* S 81v; vstava, pravo pissane, zakon *lex est ius scriptum* R r₅; *iusiurandum i. affirmacio religiosa* pravo przisyazne, vyelgye zaprzysyaganye, *iurisiuracio idem* (bibl.) R q₅v (md); Zolnyerskye pravo *municipalis lex* R v₃ (mg); opcze pravo *forus alienus* R n₁v (mh; av. *forus*); *forus alienus* opcze pravo, *vide Calepi* R n₁v (mg) (por. Cervus: *Forus alienus* obcze pravo); pravo, vyyacye, poczvyrdzenye *privilegium est lex privata et singularis, que ad unum pertinet vel ad paucos, et privilegium dr prerogativum vel honor singularis {exemcio} {privilegia i. leges privatorum seu exemtorum i. aliqua concessa contra ius}* R B₄; Skazane pravo *diffinitiva sententia* R i₈v (ml); – Stanye prava *iusticium* S 78; sthanye prava *iustitium i. taciturnitas iuris et cessatio* R q₆; vysshego prava voyth *satrapes* S 137; voyth vysshego prava *satrapes* R E₃ (md) (por. Mu28, s. 175: *Satrapa*, eyn landtvogt, Wyssego prawá wogt, *Satrapes idem, Satraps idem*); skazanye panskye, dokonczyenye, Skazanye prava *decisio i. litis determinacio dominorum* R i₅v (mg); obrona prava *defensa iuris* R i₆ (mg) (por. Cervus); vyrzeczyenye prava *edictio iuris* R k₅v (md) (por. Cervus); vedlug prava *de for-*

ma iuris R n₁ (mp; av. *forma*); Raycza, Lawnyk, przissluchacz *prava assessor dr quasi assidens iudici in cognitione causarum, suum prebens consilium iudici, qui alio nomine dr officialis iudicis et consiliarius* R d₂; przeziskanye *prava acquisicio cause* R c₅v (ml); odvolanye, odzyvanye do visszhego *prava apellacio est a minore ad maiorem iudicem provocacio* S 11v; – nad pravo *ex superabundanti* R a₂v (md; av. *abundans*) i R m₁v (ml) (por. *Cervus*); wstąmpicz wpravo, zalożicz *pravo litis contestatio est negotii principalis ab actore et reo hincinde facta narratio* (sv. *lis*) R r₈v; *litis contestacio vel wyedyenye* wpravo R r₈v (md); wpravo *wyescz litem contestari dr quando actor proponit intentionem suam et actionem coram iudicem contra aliquem, et ille statim negat* (sv. *lis*) R r₈v; – *disceptacio in iudicio, a iure contencio* pravem obchodzenye, Rokovanye *vel disputacio* R k₁v (ml); vyyat̃hy pravem osobnym, vczvyrdzony *privilegiatus* (sv. *privilegium*) R B₄; dostąmpicz, pozyskacz pravem *acquirere iure* R M₂v (mg; av. *adquiro,-ere*); przeziskanye pravem *vel zastąmpyenne evictio iure* R l₅v (ml); thym pravem *ea lege* R r₅ (md; av. *lex*); – wprawy navczony *iurisconsultus i. iurisperitus* S 78 i R q₅v; Robota, pracza i. taka (? – możliwa lekcja „iaka”) rzecz, potrzeba, Szand, Zaloba wprawye, Cvpya, vczynek *negocium i. mercatus vel actus alicuius rei* {*occupacio, cura, sollicitudo*} R v₆; – praw dawcza *legislator, qui dedit legem* R r₄ (mg) (por. *pravodawcza* S 80v); itd. Zob. **HORTYL, MIESCKI, OBYCZAJ, ORTYL.**

PRAWODAWCA *pravodawcza legislator* S 80v (por. *praw dawcza* R r₄ (mg)). Zob. **DAWACZ, DAWCA.**

PRAWOWAĆ SIĘ ‘procesować się, sprzeczać, spierać’ *pravovacz sya*, Dopyracz *contendo,-ere* S 216 (por. *przczacz sya*, Swarzicz, *praczovacz* (! – może zam. „prawować”), *dopyeracz, wspyeracz* R N₃v (mg)).

PRAWOWANIE ‘procesowanie się, spór’ *wspyeranye, przeczyvyanye, zvada, dopyeranye, przczanye, pravovanye contentio* R h₄v; *zvada, pravovanye lis* R r₈v. Zob. **WSPORA.**

PRAWUJĄCY gram. oddzielne, czo nye *prawuyacze* (? – możliwa lekcja: „prawnuyacze”) *sza*, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayaczi *spadek <verba> neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzielne, Czo nye *prawuiacze* *sza*, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayaczy *spadek verba neutra* RN (k. tyt.). Zob. **SPRAWUJĄCY.**

PRAWY ‘tu – o ręce’ sponky s *pravey rąky dextralia, ornamenta quedam sunt communia viris et feminis larga et ampla* R i₇.

PRAŻMO ‘prażone ziarna zbóż’ *farrago i. stramen vel quelibet vilis annona vel quelibet mixtura pabulorum oszypka vel farrago proprie est herba*

ordeacea adhuc viridis et granis ad maturitatem adhuc non turgescentibus prazmo S 56; *farrago i. stramen* Sloma vel ... *quelibet mixtura pabulorum* osypka, ... *proprie tamen farrago est herba hordeacea adhuc viridis et granis ad maturitatem adhuc non turgescentibus* prazmo R m₃v; prazmo, Crupi, wshelka mąka far (bibl.) R m₃v; *polenta eciam i. manipulus spicarum* prazmo vel i. *caseata*, vide *Calepi* R A₄v (md; av. *polenta*). Zob. JAGŁY, JĘCZMIENNY, MIAŁ, MŁOTO, OTRĘBY.

PRAŻONY prazony groch, Smazona rzecz *frixura* ... *coctura illa {in oleo}*, *talis actio vel quod frigitur {sine aqua}* (sv. *frixatura*) R n₂v. Zob. UPRAŻONY.

PRAŻYĆ palicz, zapalicz, zakadzicz, prazicz *adoleo*, -ere i. *cremare*, *comburere*, *incendere* R M₂v; smazicz, prazicz, Squarzicz *frigo*, -ere i. *coquere in patella sine aqua vel vino cum oleo vel sanguine* R P₂. Zob. SKWARZYĆ, UPRAŻYĆ.

PRĄCIE 'pręt, gałązka, pęd roślinny' *propagineus* i. *ad propaginem pertinens vel de propagine existens {flagellum vitis vynne prący, vide Calepi in verbo propagare}* R B₅v; prący vynne roscyagacz *propago*, -are {*propaginare*} R S₄. Zob. PRĄTEK, PRĘT.

PRĄCZEK (lub PRZĄCZEK) zool. 'chrząszcz, szkodnik roślin' *prączek gurgulio, sed potius curculio per c, est vermis legumina comedens* S 66v; *prączek, krzeczek curculio, quidam vermis, qui comedit legumina* R i₃v (por. Słstp sv. Przączek; por. też niem. odpowiednik w Mu28, s. 97: *Brucus, vermiculus haud dissimilis locustae herbas erodens, sine alis tamen*, eyn sprenckel, Chrząszcz yákoby konyk). Zob. CZYRW, KONIK, ROBAK, ŻYTNI.

PRĄGA (lub PRĘGA) 'pręgierz' (Erz: „pręga?, pręgierz”; por. Słsr sv. *Mediastrum*: „pręgierz”; SP XVIw. bł.: „Prawdopodobnie: Bruzda na wodzie za płynącym statkiem”) *praga meastrum* S 87v i R t₂v (ml) (por. Słownik 1566, roz. XVII: *de Civitate, Iudicibus, et Officialibus: Meastrum*, la Berlina, Praga, Die Prange; zob. też *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymberga 1531, roz. 12 *de civitate, iudicibus, et officialibus: Meastrum*, la berlina, le pilori, pranirzi, der branger – w roku 1550, w edycji Gabora Pesti pt. *Nomenclatura sex linguarum*, zmienione na: *Mediastrum*, la berlina, le pilori, pranirzi, pelenger, der pranger; por. też Cervus: *Mediastinus* praga).

PRĄTEK – 1) 'pręcik, znak w kształcie grotu, którym opatrywano wątpliwe miejsca w tekście' (SP XVIw. cytat z BB mylnie łączy ze znaczeniem „gałązka, łodyga, odrośl”, idąc za Mym28, k. 20 i Mu28, s. 104, gdzie

rzeczywiście mowa jest o roślinach) prątek *virgula* i. *obelus* S 171 (por. *virgula, diminutivum, i. parva virga {obelus in libro, scriptura}* R L₂ – bez odpowiednika pol., oraz hasło *obelus* Strzała *dr quedam virgula iacens sic facta, que apponitur in verbis vel sententiis superflue iteratis vel in his locis, ubi lectio aliqua fallacia vel falsitate notata est, ut quasi sagitta iuguler (! – zam. „iugulet”) superflua et falsa confodiet (! – zam. „confodiat”). Obelos enim sagitta dr, asteriscus est alia virgula sic facta et ponitur in his, de quibus dubitatur an tolli debeant vel apponi* R x_{3v}); *veru eciam i. obelus, virgula, ut in prologo Daniel. prāthek (bibl.)* R K_{5v} (mg; av. *veru rozen*) (por. Słstp sv. Strzała: „2. ‘znak pisarski przypominający strzałę’ ... Strzałą przevyadayačza anteposito iaculo ... Dan prol.” – cytat z Mamstp; por. też Słstp sv. Prątek); – 2) ‘znaczenie niejasne, może realne, odnoszące się do pioruna, jako broni związanej z mitem o Tyfonie (por. Lex, sv. *Typhoeus* ..., *ut tela Typhoea, Verg<ilius>*), albo chodzi tu o tzw. strzałki piorunowe (belemnity), czyli ko-palne szczątki zwierząt, lub też jest to tzw. fulguryt’ pyorvnovy prątek, Trzaskawicza *Tiphea tela* R J₃ (md); – 3) ‘wskazówka zegara słonecznego’ *solarium* pyąntro *a sol, quasi solaurium, quia soli et aeri vel auribus (! – zam. auris) patet* prątek słonecznego zegara S 146 (por. Mu28, s. 3); Słoneczny zegar i. *Compass* abo prāthek słonecznego zegara *solaria, plana tecta domorum soli patencia* R G_{1v} (mg; av. *solarium dr a sol, quasi solaurium, quia soli et aeri vel auris pateat {domatum idem}*). Zob. BŁYSKAWICA, ŁYSKAWICA, PIORUN, PRĄCIE, PRĘT, STRZAŁA.

[PRECEL] zob. PRACEL.

PRECZ *foris* i. *intus, in loco, ut foris sum, foras, ad locum, ut Lazare veni foras* precz (bibl.) S 244v; *foris et foras et utrumque est adv. loci, sed differunt, quia foras significat ad locum, ut Lazare veni foras ... Intro foras ad significat precz* (bibl.) R X₆; *precz* vychodzą (1. sing. praesentis) *foras exeo* R X₆ (md; av. *foris*); *precz* byerzączy, odbyerayący *ablativus ... ponitur pro casu {ut doctior illa, doctior illis}* R a₂; odbyeraiący, *precz* byerzączy *vel i. oddalyonek ablativus casus in grammatica* R a₂ (md); *ablativus precz* byerzączy, oddalonek, *ut doctior illa, doctior illis, vide de a* (BB odsyła tu do haseł na literę „a”), odbyeraiący RN (wykl. przednia); *vignacz precz, vivolacz, vipądzicz exulo,-are ... i. extra solum sue terre poni et exterminari* R O_{7v}. Zob. DWOR, IŚĆ, NA.

PREWNĘCZKA ‘prawnuczka’ *abneptis est filia pronepotis vel proneptis, vel nepotis vel neptis* prewnączka (Erz: „sic!”) SN 251v. Zob. PRAWNUK, PREWNUK, PRZEDWNĘCZKA, PRZEWNUK, SYNOWICA, WNĘCZKA, WNEK, WNUK.

PREWNUK 'prawnuk' *pronepos i. filius abnepotis* prewnuk (Erz: „sic!”) *vel est filius ex nepote natus* prewnvk (Erz: „sic!”) SN 251v (por. przewnuk RN Iv). Zob. **PRAWNUK**, **PRZEWNUK**, **SYNOWIEC**, **WNEK**, **WNUK**.

PRĘDKI prąnthky *agilis dr facilis ad agendum* R b₂v; prąnthky *citus i. velox, agilis, vivax* R g₅; Rychly, prąnthky, Nyebaczny *preceps, qui cadit capite inclinato et corpore sequente ... preceps etiam dr homo omnia sine mora et cum periculo faciens* rychlo a zlye R B₁v; prąnthky *ptak volucris i. avis* S 173; prąnthky *ptak volucer ... i. velox ... et hec volucris ... i. avis* R L₄; prąnthky *ptaszek volucer i. velox* S 173; prąnthka (!) *voda torrens i. fluvius vel aqua veniens cum impetu ex imbribus* S 160v. Zob. **BYSTRY**, **NIEPRĘDKI**, **NIERYCHŁY**.

PRĘDKO prąnthko *chodzych prepeto,-ere* (sv. *prepes*) R B₂v; prąnthko *chodz<icz> prepeto,-ere* R S₂v; naglye, prąnthko, gwałtownye, zdradlyvye, Nyespocoynye *in preceps* R B₁v (md; av. *preceps*); prąnthko, Bystro *vehementer* R Y₅; czo prąnthko (!) *vyskakvye prosiliens* R B₇ (mg); prąnthko *czyny agenator, qui rem suam celeriter agit* R b₂v; prąnthko *dzyalacz, zepchnacz, richlo a nyebacznye strącicz abo skazicz* *precipito,-are, precipitanter aliquid obruere, de alto ducere, temere festinare* R S₂; *subito,-are* prąnthko *zmyenycz, subito mutare, adipisci gloriam, Sap. V, (2)* R T₈v (ml); prąnthko *podchviczicz surripio,-ere i. latenter rapere, subtrahere, furari* R V₂; Chvthko, prąnthko, *Richlo celere, celeriter i. velociter* R X₃v (md); prąnthko, *sprawnye, Nye przedluzo, Bysz przedluzenya nescit tarda molimina Spiritus Sancti gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*); rąnczo, prąnthko (!) *vczynycz celero,-are i. maturare, festinare* R M₇v. Zob. **CHUTKO**, **KWAPLIWIE**, **RYCHŁO**, **WARTKO**.

PRĘDKOŚĆ 'szybkość; pośpiech' prąnthkosc *precipitacio* S 121v; strąnczenye, Skazenye, Rychloscz, prąnthkosc, Nyebacznosc *precipitacio* R B₁v (ml); prąnthkosc *precipitacio* R S₂ (mp; av. *precipito,-are*); gotovosc, prąthkosc *promtitudo* S 124v; prąthkosc, gotovosc *promtitudo* R B₅v (mg); prąnthkosc *surrepcio i. repentina suggestio alicuius falsitatis, i. quando quis ex passione subito in verba prorumpit, quorum significaciones non considerat* S 154v; *surreptio est repentina et festina alicuius falsitatis suggestio {aut locutio prąnthkosc} {verborum ex passione prorupcio, latens suggestio podchvyczenye}* R H₄; prąnthkosc *subitacio, Sap. V, (2), in subitacione i. de hoc, quam sancti tam subito gratiam sunt adepti* (bibl.) R H₁v (md); Quapyenye, navalnosc, Bystroszcz, varthkosc, prąnthkosc *impetus Marsus* (?) – zapis BB niewyraźny; por. łac. hasło *Marsia quedam terra*

*est. Inde Marsus, -a, -um, vel Marsi sunt dicti, quasi Martem scientes vel si-
tientes, quia bellicosi sunt* R t₁; możliwa również lekcja „*incursus*”) R p₅
(mg). Zob. NAGŁOŚĆ.

PRĘGA zob. **PRĄGA**.

PRĘT *pranth*, *Rokiczina vimen dr mollis virga et viridis* S 170v; *pranth*,
Rokiczyna vimen, mollis virga et viridis R L₁; *prant virga* S 171 (por. *Lasska*
moczna R L₁v); *ferula, quoddam genus herbe, et palmatorium inde factum dr*
ferula {*pranth*, *palmathka virga, baculus*} R m₅v; *pranth dulatrum* R k₄v
(mg); *chrost, praty virgultum* R L₂. Zob. **PRĄCIE**, **PRĄTEK**, **ROŻDŻKA**.

PROBOSZCZ *proboszcz archipresbiter i. decanus vel princeps presbite-
rorum ecclesie cathedralis* S 13; *proboszcz prepositus ecclesie i. senior* R B₂v
(ml). Zob. **DUCHOWNY**, **DZIEKAN**, **FARARZ**, **KAPŁAN**, **KSIĄDZ**,
PLEBAN.

PROCA *procza funda, qua lapides iaciuntur* S 62; *procza funda dr a fun-
dendis lapidibus* R n₃v; *procza fundibula i. funda, fundula i. parva funda*
S 61v; *procza balea i. funda vel instrumentum, quod vulgo vocatur balestrum*
R d₅v; *procza balearis et hoc baleare ..., invenitur etiam balearis pro funda*
R d₅v. Zob. **KUSZA**.

PROCES – 1) ‘postęp, powodzenie, pomyślność’ *process processus i.*
prosper eventus, augmentum S 123v; – 2) ‘kościelne pismo urzędowe, decy-
zja, wyrok biskupa’ *przevyedzyenyne, process processus i. carta Episcopi*
(w oryg. skrót oznaczający wyraz: *episcopi*; por. łac. dopisek BB przy druko-
wanym hasle w R l₂v: *episcopus ... et hoc episcopium i. dignitas vel officium*
episcopi {*vel domus Episcopi, ubi habitat*} – bez odpowiednika pol.) R B₄v
(mg; av. *processus*).

PROCH ‘pył, kurz; proch strzelniczy’ *proch pulvis vel pulver dr quod vi*
tollitur venti R C₁; *Mlynsky proch amola* R b₇ (mp); *puszeczny proch nitra-
tus pulvis* S 98; *puszeczny proch nitratus pulvis* R x₁ (mp) (por. *Mym28*,
k. 6v); *specillum, instrumentum aurium i. auricularium vel Sccllyane oczy*
dlya prochv wdrodze, vel instrumentum, quo oculi munguntur (?). *Idem con-
spicilla, specilla i. ocularia* R G₃v (ml). Zob. **PROSZEK**, **SALETRA**,
SALNIETRA.

PROCHNIEĆ *prochnyecz cario, -are i. putrescere et est lignorum* R M₇.
Zob. **SPROCHNIAŁY**.

PROCHNO *prochno caries i. putredo lignorum ... caria idem* S 23; *proch-
no caries i. putredo, quia caret soliditate, sed caries est proprie lignorum, pu-
tredo vero aliarum rerum, item caria idem* {*caria*} R f₃v; *prochno glos,*

glossis, lignum vetus est de nocte serenum (sv. glos, glotis) R n₈v (por. sprochnyale glos, glossis i. lignum putridum et vetus, de nocte serenum S 65v); *cario,-ire i. dividere {putredinem fieri ex lignis prochno}* R M₇ (BB mylnie umieścił tę głosę tu, zam. przy haśle *cario,-are ... prochnyecz* R M₇).

[PROĆ] 'pruć' zob. **ROZPARAĆ, ROZPROĆ.**

PROG *prog limen ... est inferior pars ostii* S 82; *prog limen est terminus domus vel lignum in foribus domorum, per quod intratur* R r₇v; *wrotha, drzvy, prog, podvoy postis* R A₆v.

PROM *prom liburnus, libunnus (!)* S 82; *liburna, navis ad transvehendum per fluvium i. prom vel Colymaga* R r₇ (mp; av. *liburnia ... , hic liburnus, quoddam genus currus velocissimi*); *Comyaga abo Prom trabica, scedia i. navis trabibus confixa* R J₆ (ml); *scedia Comyaga vel prom przewożny vel carmen inconditum, non expositum, silva idem, trabica idem, vide Calepi, extemporale idem* R E₄ (md); – *promy pontones, naves* S 119; *promy abo lodzye przewożne pontones i. naves, ponciones idem* R A₅v (ml); *promy vel lodzye przewożne pontones* R S₁v (ml; av. *ponto,-are*). Zob. **BATKA, CZOŁN, DUBAS, KORAB, OKRĘT, SMYCZEK, SZKUTA, TRAWTA.**

PROMIEŃ *promyen iubar i. splendor, ortus solis, initium* S 77v.

PROPORCZNIK 'choraży' choraży, *proporczyk signifer* S 143 i R F₆.

PROPORZEC *proporzecz borenarium* (Erz: „*borcanarium (?)*”) S 20 i R e₃ (mg); *proporzecz vel Choragyew banarium, vexillum, exercitus* R d₆ (mg).

PROROK *videns i. propheta, sacerdos, videntes* proroczy R L₁ (mg); *krzyvy* (Nom. plur.) *proroczy divini ... qui divinant et astutia quadam fraudulentia hominibus futura coniecturant* (bibl.; sv. *divinus*) R k₂.

PROROKOWAĆ *vyesczicz, czarovac, prorokovac* *divino,-are* (bibl.) R O₃v; *za zle myecz, policzicz, prorokovac* *imputo,-are* R P₆ (mp). Zob. **PRZEPOWIADAĆ, WIESZCZBIĆ.**

PROSIĄTKO *prosyatko suillus i. parvus sus* (sv. *suinus*) R H₃v. Zob. **PROSIĘ, ŚWINKA.**

PROSIĆ *prosicz invito,-are* S 224v; *invito,-are vczczicz in nupciis, prosicz, przedzyczacnye dzyalacz coacte et involuntarie facere* R Q₂v (ml; av. *invideo,-ere ... , invideo te facere hoc i. per invidiam prohibeo*) (BB może bł. połączył tu znaczenia łac. wyrazów: „*invito,-are*” ‘zapraszać’ i „*invidus*” ‘oporny, niedobrowolny, niechętny’); *prosicz, Modlicz syą supplico,-are* R V₁v; *nabożnye prossicz deprecor,-ari i. valde precari {devote}* R O₁v; *procio,-ere et proco,-are in eodem sensu i. novam coniugem vel nuptam petere*

vel generaliter mulierem, et ponuntur simpliciter pro petere prosić {*ut venerunt procitum i. petitum* prosić}, navoženym bycz R S₃; poswyącicz *vel* prossić *consecro*,-are i. *Deo dare, simul sacrare* R N₃; vpomynał, prossyl *hortatus est* (bibl.) R P₅ (md; av. *hortor*,-ari). Zob. **PROSZAK, PROSZENIE, PROŻBA, PRZEZDZIĘCZNIE, UPROSIĆ.**

PROSIĘ – 1) zool. prosyą *susculus* S 154v; prossyą *susculus* R H₄ (mh; av. *sus*); prosyą, mała swynka *sucula i. parva sus* {*suellus*} R H₃; *depubis i. deorsum a pube i. a barba. Unde et depubis dr porcus* prosyą *sugens, quasi deorsum a setis* R i₇; – 2) ‘tu – potrawa’ nadzyevane prosyą *troienus* (Erz: „sic!”) *porcellus* S 163v; nadzyevane prossyą *troienus porcellus* R J₈v (ml) (por. Mu28, s. 161). Zob. **KIERNOZ, PROSIĄTKO, ŚWINIA, WIEPRZ.**

PROSIĘCINA ‘potrawa’ prosyączyna *nefrendinum ferculum* R v₅v (md; av. *nephrendus*). Zob. **CZYŚCIONY, MIĘSO.**

PROSO bot. proszo, yarzyna *bladum* S 20; *scrutum eciam i. proszo* S 140v; *scrutum eciam proso pro milio* R E₅v (md); proso, yagly *miliun est genus seminis minuti* R t₆. Zob. **OWSIANY, PSZENICA, ŻYTO.**

PROSTAK rurakym abo prostakym bicz *rusticor*,-ari R T₃ (md). Zob. **CHŁOP, DZIKI, GBUR, KMIEĆ, PROSTY, RATAJ, SIODŁAK, WIEŚNIAK.**

PROSTO *orthodoxus i. vir recte glorie, sc. recte credens ..., orthodoxus Grece rite catholicus homo dr, fide rectus* {prostovyerzający *vel qui vivit aliter, quam credit* (!)} R x₈ (por. proscye vyerzający S 104); navka prosto a zgodno mowna *grammatica* R o₁ (por. navka zgodnomowna S 66). Zob. **KRZYWO, MOWNY, PROŚCIE, WIERZĄCY, ZGODNOMOWNY.**

PROSTOMOWNY (?) zob. **MOWNY, PROSTO, ZGODNOMOWNY.**

PROSTOTA *rectitudo, iusticia, equitas* prostota, *rectitudo anime i. ordo* rząd R C₅v (ml).

PROSTY – 1) ‘zwykły, skromny – o człowieku’ prosty człovyek, *Besz vrzādv privata persona est persona carens functione publica* {*i. publico officio et dignitate*} R B₄; – 2) ‘nieskomplikowany; niezłożony; podstawowy; rzeczywisty’ *figura simplex* prosty ksthalth, *ut doctus* R m₇ (md); *figura ksthalth simplex* prosty, *ut doctus, composita* sładany RN (wykl. przednia); *figura simplex* prosty ksthalth, *ut doctus* RN (wykl. przednia); prosty rozvm *historicus sensus, expositivus* R o₆v (md; av. *historia*); rzecz vymowna *vel* prosta (w oryg. wyraz przekreślony; Erz brak), *gysta suppositum* S 154; prosta, nyezložona *simplicitas in Deo, summe simplex* S 143v; *simplicitas in Deo* prosta, nye zložona *summe simplex* R F₇v (ml); – 3) ‘ubogi, wiejski, skromny,

zwykły' vyessky dom, prosty domek *casa* S 23v (por. Chyss R f₄); prosty domek, Buda *casula i. parva casa* R f₄v; *usuarius, cui tantum re nuda uti licet ad usum quottidianum, sicut sunt fratres minores* proste vzyvanye etc. R L₅ (mp) (por. łac. hasło w S 174: *usuarius dr cui tantum re sc. nuda ad usum quottidianum uti licet. Sic sunt fratres minores, qui tantum usum rerum habent et non plus, quia utuntur alienis, ut pane, oleribus, potu, caseo etc., que mendicantur ab eis. Et sic habent simplicem usum facti, non iuris etc.* – bez odpowiednika pol.). Zob. **JISTY, NIEZŁOŻONY, SKŁADANY, SŁOŻONY, ZŁOŻONY.**

PROSZAK 'proszący o coś; kwestarz' *proshak rogator elemosine* S 133 (por. Mu 28, s. 173, w roz. *Nomina dignitatum ecclesiasticarum: Cucullatus rogator, eyn terminirer, Proshak*); *proshak rogator* R D₃ (mp); *proshak rogator* R T₂v (mh; av. *rogo, -are*); *proshak petitor i. postulator vel questor* R z₆v; *proshak petitor* R R₆ (mh; av. *peto, -ere*). Zob. **KORTYZAN, PROSIĆ, ŻEBRAK.**

PROSZEK 'odrobina; pyłek, najmniejsza cząsteczka' *proshhek athomus dr corpus indivisibile propter sui parvitatem* S 16; *proshhek atomus* R d₃; *individuus ... individuum, quod non dividit vel non dividitur ... individuum dr ... carentia partium, ut atomus* malyvthky *proshhek* R p₆v. Zob. **PROCH.**

PROSZENIE *mąka supplicium i. tormentum, pena ... et supplicium i. supplicatio* proshenye, modlenye R H₄; *nabozne proshenye deprecacio* (bibl.) R i₇ (mg); *interpellacio, allocucio vel supplicacio i. proshenye* R q₂v (ml); *proshenye rogacio* R D₃ (md). Zob. **MODLITWA, PROSIĆ, PROŻBA.**

PROSZONY 'zaproszony' *proshony invitatus* R q₃ (mg). Zob. **PROSIĆ.**

[**PROŚBA** – tak Erz; zob. **PROŻBA**].

PROŚCIE 'prosto; tu – dobrze, właściwie' *ortodoxus* (Erz: „*orthodoxus*”), *vir recte glorie, recte credens vel femina orthodoxa, catholicus homo, vite probabilis* proscye vyerzaczy S 104 (por. *prostovyerzaczy* R x₈). Zob. **PROSTO.**

PROWADZIĆ *sludzy czo pana provadzą do domv adversitores* R b₁v (mg). Zob. **ODPROWADZIĆ, PRZEPROWADZIĆ SIĘ.**

PROZBA zob. **PROŻBA.**

PROZNICA, PROZNO, PROZNOCHOD, PROZNOWAĆ, PROZNUJĄCY, PROZNY zob. **PROŻNICA, PROŻNO, PROŻNOCHOD, PROŻNOWAĆ, PROŻNUJĄCY, PROŻNY.**

PROŻBA (lub **PROZBA**) 'prośba' modlenye, *prozba supplicatio* S 153v; *modlenye, prozba supplicatio {vide Calepi}* R H₄; *prozba petitio*

R z₆v; prozba, poświęcenie *consecratio* R h₃v (md); na postawyenie, na przeczywo, na prozbą, na volyą *ad instanciam* R p₈ (mp; av. *instantia*). Zob. **PROSZENIE**.

PROŻNICA (lub **PROZNICA**) 'tu – daremnie, niepotrzebnie' nadaremno, poproznyczy *frustra*, adv. *qualitatis*, i. *incassum*, *sine causa*, *sine effectu* S 244; na daremno, poproznyczy *frustra* R X₆. Zob. **NIEDAREMNO**.

PROŻNO (lub **PROZNO**) 'leniwie, beczynnienie, bez celu; pusto' prozno *ociose* R Y₁ (mh; av. *ocius*); proznochodnicz, wshandy (!) bycz *girovagor*,-ari i. *circumcirca vagari* R P₃v; wydzoicz, prozno vdzyalacz *concavo*,-are R M₇v (ml; av. *cavo*,-are).

PROŻNOCHOD (lub **PROZNOCHOD**) 'włóczęga, tułacz' proznochod *girovagus* i. *erroneus*, *instabilis*, *circumcirca vagans* R n₈. Zob. **BIEGACZ**, **BIEGUN**, **CHODZIĆ**, **ŁAZĘKA**, **PASIRZYT**.

PROŻNOCHODZIĆ (?) (lub **PROZNOCHODZIĆ**?) zob. **PROŻNO**.

PROŻNOWAĆ (lub **PROZNOWAĆ**) proznovac, vydacz syą, yącz syą, vsylovacz *vaco*,-are i. *esse vel fieri vacuum*. Et licet videatur ad alias significationes transferri {ocio insistere} R V₅.

PROŻNUJĄCY (lub **PROZNUJĄCY**) proznviący *vacans ocio* R K₂ (mg; av. *vacatio*).

PROŻNY (lub **PROZNY**) 'pusty; bezowocny; pyszny; daremny, nieuzasadniony (?)'; lichy, marny' Lyekky, prozny {*sine fructu*} *inanis* R p₅; marny, skarady, prozny *abnormis* i. *deformis*, *turpis*, *inanis*, *grandis*, *irregularis*, *illiteratus*, *crassus* R a₂; thscza, prozna rzecz *concavum* R h₂ (mp; av. *concha*); vkazanye prozne, postava dla chvaly *pompa* R A₅; prozne odvloky *frivole dilaciones* R n₂ (mh; av. *frivolus*) (por. Cervus); prozne ('naczynia') *frivola dicuntur fictilia vasa et inutilia* (sv. *frivolus*) R n₂. Zob. **TSZCZY**, **WYPROŻNIĆ**.

PRYSZCZ *pusula*, *genus morbi* pryszcz i. *sacer ignis* pyekyelny ogyen, *morbus regius*, *Gallicus* ffrancosa S 127 (por. Mu28, s. 70: *Morbus gallicus*, Die kranckheit der frantzosen, Nyemoc słych (!) krost, álbo fránczozy); pryszcz abo pyekyelny ogyen *pusula* R C₁v (mg). Zob. **BOLAČZKA**, **DYMIENICA**, **KIŁA**, **KROSTA**, **OTOK**, **PARCHY**, **PRZYMIOT**, **PUCHLINA**, **WRZOD**.

PRYSZCZEL 'żylak goleni; owrzodzenie żylakowe?' *varix* zyla zervana vel i. pryszczel S 165v (ml; av. *varica* vel *hec varix est vena intercoxanea, que si ledatur ex itinere vel percussione fit homo curvus, inflatus, facit quoque coxas turgescere et poplices* – bez odpowiednika pol.). Zob. **ŻYŁA**.

PRZA 'dowód; oskarżenie' *prza causacio i. excusacio, rei geste ostensiva racio, Ad Romanos 3,(9): Causati sumus, i. rationem ostendimus, vel i. adductio accusationis prza, vel occasio, racio, vel i. viciū interius vel egritudo (bibl.) R f₆ (mg). Zob. PRZEĆ.*

PRZAŚNY (lub **PRZASNY**) 'niekwaszony – o chlebie' *nyequassony chlyeb, przasny azimus i. infermentatus seu sine fermento, sincerus (bibl.) S 17; przasny, nye kwashony chlyeb azymus i. syncerus, sine fermento (bibl.) R d₅.*

PRZĄCZEK zob. **PRĄCZEK**.

PRZĄCZKA zob. **PRZĘCZKA** 'sprzączka, zapinka'.

PRZADACZ zob. **PRZĘDACZ**.

PRZĄDKA *prząntka filatissa, filatrix, mulier, que pro mercede filat S 58v; prząndka filatrix, mulier R m₇ (mh; av. filatista); prząndka netrix S 97v i R v₆v (ml). Zob. PRZĘDACZ, PRZĘDZA.*

PRZĄDNY (lub **PRZĘDNY**) 'tu – o plecionym koszu (Erz bł.: „do przędzy, w którym chowają przędzywo”)’ *prządny cossh calatus S 21; prządny kossh calatus i. canistrum de virgis vel genus poculi ex ligno, ciatus S 21v; prządny Cossh, Corczak calatus i. canistrum vel quoddam genus poculorum R e₅v (por. Mu28, s. 145: Calathus, Spinnelkorb, Prządny koss; Mym28, k. 28v: Calathus, Spynnelkorb, Prządny kosz). Zob. PRZĘDZIWO.*

PRZĄŚĆ *prząszcz filo,-are, fila facere S 221; prząszcz nyczy filo,-are R O₈v; prząszcz nyczy neo,-ere i. filare R R₁; czo prządze nyczy na kądzyely pensans mulier, que pensum facit i. filat R z₃v (md); mulier pensum facit prądze nyczy R z₃v (md; av. pensans mulier). Zob. PRZĘDZA.*

PRZĄŚLICA zob. **PRZĘŚLICA**.

PRZEBABA 'praprababka' *przebaba (Erz bł.: „przedbaba”) abavia est mater proavi vel proavie SN 250v i RN I (por. Cervus). Zob. BABA, BABKA, PRZEDBABA, PRZEDZIADKA.*

PRZEBABKA 'prababka' *przedzyadka vel przebabka proavia est mater avi vel avie RN I. Zob. BABA, BABKA, PRZEDBABA.*

PRZEBIERANIE 'tu – względ na osobę, wyróżnianie kogoś' *accepicio personarum przebyeranye, przelozenye (bibl.; Rom 2,11) R a₃ (mg). Zob. PRZEBRANY, WYBRANY.*

[**PRZEBIJANY**] zob. **NIEPRZEBIJANY**.

PRZEBOR 'wybór, różnicowanie; tu – zapewne też przedziałek we włosach (Erz: „przedział między włosami na głowie”) *przebor discrimen i. dis-*

tigium, separacio, differencia, linea, capillorum distinctio przedzyal, *vel i. periculum vite* S 43; przedzyal, Roznosc, Nyeprzespyeczność, przebor *discrimen i. periculum vite, aliquando discrimen dr linea vel distantia, que dividit capillos capitis alicuius, quandoque dr differentia, separatio in duo* R k₁v. Zob. **PĄCIEC**.

PRZEBRANY 'wybrany; przeznaczony, wyznaczony' *predestinatus* przebrany, *preordinatus idem, i. ostensus, indicatus, ut est illud Apostoli: Qui predestinatus est filius Dei* (bibl.; Rom 1,4) R S₂ (mh; av. *predestino,-are*); vybrany, przebrany (Nom. plur.) *electi* (bibl.) R k₇ (mh; av. *electio*). Zob. **PRZEBIERANIE**.

PRZEBRAWY (lub **PRZEBRAW?**, **PRZEBRAW'**?) 'zdobycz, łupy?' pylon *manubie ... etiam dicuntur spolia, exuvie {rapine}, que {a} victis extrahuntur ... Manubie, spolia, rapine, res de preda manu collecte manubie dicte sunt, quia manibus detrahuntur i. vestes mortuorum, unde Ezech. XXXVIII, (13): Et diripies manubias infinitas {heretici}* przebrawy (Nom. plur. lub Nom. sing.) (bibl.) R s₆v (Wyraz „przebrawy” 'rzeczy wybrane, złupione' niejasny; może pochodzi od czeskiego „přebrav” – imiesłów przysłówkowy uprzedni od „přebrati” 'wybrać, przejąć'; por. formę „przebraw” 'wybrawszy' z Biblii Zofii w Słstp sv. Przebrać; mniej prawdopodobne wydaje się, że pochodzi od czeskiego rzecz. „brav” 'mniejszy dobytek, np. owce, wieprze' – por. Geb. I, sv. brav; zob. też BFJP I, 39. Łac. dopisek „heretici” może świadczyć o korzystaniu przez BB z czeskiego źródła – lub może się odnosić do złej cechy ludzkiej, tj. drapieżności, chciwości). Zob. **BITUNK**, **LUP**, **PLON**.

PRZEBRNĄĆ przebrnąćcz brod *pervado,-are* (sv. *vado,-are*) R V₅; przebrnąćcz, przeplawicz *transvado,-are* (sv. *vado,-are*) R V₅v. Zob. **BRNĄĆ**, **BRODZIĆ**.

PRZEBYTEK 'mieszkanie, miejsce przebywania, pobytu' *accubitus i. comestio, refectio vel* Loznicza, przebitek S 4v; Loznicza, przebitek *accubitus i. locus requiei* R a₃; przebytek *incolatus, inhabitacio, mansio* S 73v; przebytek, Stolyecz Panny Mariey *hierarchia Marie* R o₅ (mg). Zob. **MIESZKANIE**, **POMIESZKANIE**, **PRZEBYWANIE**.

PRZEBYWACZ 'przebywający; przybysz, osadnik' *przychodzyen, przebivacz colonus i. terre cultor et proprie advena, qui aliunde veniens agrum locatum sibi colit vel qui habet predium agri colendi causa* R g₈.

PRZEBYWAĆ Byvacz, przebyvacz *versito,-are i. frequenter versare {in aliqua re assiduum esse}* R V₆v.

PRZEBYWANIE 'miejsce pobytu, mieszkanie' przebywanye, Myąsskanye *incolatus i. inhabitatio, mansio* (sv. *incola*) R p₅v. Zob. **BYWANIE**, **POMIESZKANIE**, **PRZEBYTEK**.

PRZECADZIĆ (lub **PRZECSADZIĆ**, **PRZECZSADZIĆ**) 'przecedzić' *colo,-are* przeczsadzicz (!) *liquorem per sacculum* R N₁ (md). Zob. **CADNY**, **CADZIĆ**, **CADZIDŁO**, **CADZIWOREK**.

PRZECHADZAĆ 'spacerować' przechadzdacz (! – w oryg. wyraz poprawiony, BB skreślił zbędne, powtórzone „dz”) *deambulo,-are i. de loco ad locum ambulando spaciari* R N₅v. Zob. **CHODZIĆ**, **PRZECHOD**.

PRZECHARSŁY 'słaby, nędzny, wyczerpany' chudy, roscyagniony, vi-chudnyali, *precharsly attenuatus i. depauperatus* (bibl.) R d₃v (mg).

PRZECHĘTNY 'najsmaczniejszy' *merax i. purus, clarus, defecatus* {*sine aqua vinum optimum seu preclarissimum* *prechęnthne* ('wino')) ... , *unde Deut. XXXII, (14): Et sanguinem uve biberent meracissimum* (bibl.) R t₄v. Zob. **CHĘTNY**, **JASNY**, **SMACZNY**, **WINO**.

PRZECHOD 'przejście, korytarz, krużganek' *prechod deambulacrum* ..., *ubi deambulari bene potest* (bibl.) R i₅. Zob. **CHODZIĆ**, **PRZELAŻ**, **WYCHOD**, **ZACHOD**.

PRZECHODZĄCY 'poprzedzający, wyprzedzający – tu o jednym z traktatów logicznych Arystotelesa' o przechodzączey y naslyadwiączey *movye Liber Priorum et Posteriorum* R B₄ (mg; av. *prior*). Zob. **CHODZĄCY**, **UPRZEDZIĆ**.

PRZECHODZENIE 'poprzedzenie' przechodzenye, vprzedzenye *preambulum* R B₁ (mp; av. *preambulus,-a,-um i. ante ambulans, quod etiam potest substantive poni*). Zob. **CHODZENIE**.

PRZECHODZIĆ 'przekraczać; mijać; poprzedzać' byegacz, przeicz, *prechodzicz transeo,-ire* R V₄; *vprzedzicz, prechodzicz preambulo,-are* R S₂ (md). Zob. **CHODZIĆ**, **MIJAĆ**, **PRZEJĆ**, **UBIEŻEĆ**, **UPRZEDZIĆ**, **WYPRZEDZIĆ**.

PRZECHWALAĆ SIĘ prziganycz, wspornye, hardo dzyalacz, podnosycz, *prechvalyacz syą arrego,-are* R M₄v; *prechwalacz syą glorior,-ari i. triumphare vel superbire* R P₃v; *zlyvbicz syą, prechvalacz syą compla-ceo,-ere* R N₁v (md). Zob. **CHWALIĆ**.

PRZECHWALANIE 'wywyższanie się, pycha' hardoscz, wspornoscz, podnyesyenye, *prechvalanye, przygana arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈.

[**PRZECIĄĆ**] zob. **PRZECIĘTY**.

PRZECIERAĆ 'trzeć, tu – piłować' czo pyłą przecyera *serrans* R F₄ (mp). Zob. **PIŁA 2., PIŁOWAĆ, PRZETARTY, PRZETRZEĆ, TRZEĆ, UCIERANIE.**

PRZECIECIE przecyające *sectura* S 141.

PRZECIĘTY przecyany *sectus* R E₆ (mp). Zob. **OBCIĘTY, OCIĘTY, ODCIĘTY, PRZYCIĘTY, ROZCIĘTY, UCIĘTY.**

PRZECIW przeczyw, przeczywko *contra* R X₄ (mp); przeczyw mnye *contra me* R X₅ (mp; av. *erga*); *altrinsecus* {adv. loci od obv stron 3 Reg. 6 y thv y wshady} {*aliunde, utrinque, hincinde, coniunctum* Rozno, ku obv stron, przeczyw sobye, y tam y sam} (bibl.) R X₃; przeczyw sobye *e regione i. ex opposito, sicut una regio opponitur alii* R I₃v; na oney stronye, od thand, od strony, SStron, przeczyw sobye *eregione* R X₅ (md); przegabanye, wspor przeczyw prawdze *impugnatio* R p₅ (mp). Zob. **NAPRZECIW, NA-PRZECIWO, PODLE, WEDLE.**

PRZECIWIĄĆ (SIĘ) przecyvyacz syą, przegarzacz, drażnycz, hanbicz, naskakovacz *insulto,-are* R Q₁v (md); prziskakovacz, przecyvyacz syą *assilio,-ire i. aggredi, invadere, impetere* R M₅; przecyvyacz syą *compugno,-are* R N₂ (md); przecyvyacz syą *contrario,-are* R N₄ (md); przecyvyacz syą *adversor,-ari* R X₂v (ml; av. *adversus*); przecyvyacz *adversor,-ari i. esse vel fieri adversum* R M₂v. Zob. **PRZECZAĆ SIĘ, SPRZECIWIĄĆ, SPRZECIWIĆ SIĘ, WZGARDZIĆ.**

PRZECIWIANIE 'sprzeciwianie się, spieranie; procesowanie się' wspyeyranye, przecyvyanye, zvada, dopyeranye, przeczanye, pravovanye *contentio* R h₄v; przecywyanye, odmowyenye, przecywne movyeny *contradictio* R h₄v (mg); prziskakovanye, przecyvyanye *assultus, impetus, assumptus saltu* R d₂. Zob. **SPRZECIWIANIE, WSPORA.**

PRZECIWIĆ SIĘ 'sprzeciwiać się, spierać' zdradą nasyadacz, zalavyacz, przecyvicz syą, zalozicz chitrosyą *insidior,-ari i. insidias tendere et preparare* R Q₁v; przecyvicz syą *oppono,-ere i. interponere, obicere* R R₃v. Zob. **SPRZECIWIĆ SIĘ.**

PRZECIWIENSTWO 'obelga, zniewaga, zniesławienie; prześladowanie' przecyvyenstwo *obprobrium* S 99v i R x₄ (md).

PRZECIWKO przeczyw, przeczywko *contra* R X₄ (mp); przeczywko *adversus et adversum ponuntur pro adverbis qualitatis vel loci* R X₂v.

PRZECIWNIE 'nieprzychylnie; niezgodnie z czymś' przecywyne *sinistre* R Y₄ (mp); przecywyne movicz, odmavyacz *contradico,-ere* R N₄ (md).

PRZECIWNİK przecywynek *contrarius i. adversarius* R h₄v.

PRZECIWNOSĆ *przeciwnosc* *oppositio i. contrarietas* (bibl.) S 103; *przeciwnosc* *oppositio i. contrarietas* (bibl.) R x₇ (mg); *instancja i. perseverancia, sedulitas* *vstavicznosc*, *vssylovanye vel przeciwnosc* R p₈ (mp); *przeciwnosc* *insultus i. invasio, aggressio, quasi saltus in alium impetuose factus {insultura}* R p₈v; *vstaviczyne vssylovacz*, *przeciwnosc* *vdzylacz insto,-are* R Q₁v (ml). Zob. **NAPRZECIW, NAPRZECIWO**.

PRZECIWNY 'inny, różny, nierówny, odmienny, przeciwstawny, niewłaściwy, zły' *Rozna vel przeciwna vyara disparitas cultus i. contractus inequalis matrimonii fidei, ut Christianus cum pagana Ruthena* S 43v; *nyecyrplyva, zbithna, gorzlyva, goracza, przeciwna mylosz zelotypia* (sv. *zelotypus*) R M₁; *zelotypia nyecyrplyva mylosz, przeciwna, zbythna, gorzlyva viri in uxorem et uxoris in virum* R X₂ (mp; av. *zelotypo,-are*); *przeciwna mova antifrasis dr contraria locutio, sc. quando sermo per contrarium intelligitur {antiphrasis}* R c₂v; *dowod przeciwny rzeczy argumentum in contrarium* R c₇ (mp); *przeciwyanye, odmowyenye, przeciwyne movyenyne contradictio* R h₄v (mg). Zob. **NIEROWNY, PRZEZLICZNY**.

PRZECIWO zob. **NAPRZECIWO**.

PRZEC<K>NAĆ (?) zob. **PRZECŚNAĆ**.

PRZECŚADZIĆ, PRZECZŚADZIĆ (?) zob. **PRZECADZIĆ**.

PRZECŚNAĆ (lub **PRZECKNAĆ, PRZECNAĆ, PRZECZŚNAĆ**?) 'obudzić; obudzić się, ocknać się' *oczuczicz, przecz<s>nać expergefacio,-ere i. excitare vel facere evigilare* R O₆v; *oczuczyl, przeczuczil, przeczśnął experrectus i. per se vigilans* R m₁. Zob. **CZUĆ, OCUCIĆ, POBUDZIĆ, ZBUDZIĆ**.

PRZECUCIĆ 'obudzić się' *oczuczyl, przeczuczil, przeczśnął experrectus i. per se vigilans* R m₁. Zob. **OCUCIĆ**.

PRZECZ 'dlaczego' *przez qua de re i. propter quam rem, cur, quomodo, qua ratione* R Y₂v. Zob. **CO, DLA**.

PRZECZAĆ SIĘ 'sprzeczać się, spierać, procesować' *przeczacz sya, Swarzicz, praczovacz (! – może zam. „prawować” – por. pravovacz sya, Dopyracz contendo,-ere* S 216), *dopyracz, wspyeracz contendo,-ere* R N₃v (mg).

PRZECZANIE 'spieranie się, procesowanie' *wspyeranye, przeciwyvanye, zvada, dopyeranye, przeczanye, pravovanye contentio* R h₄v. Zob. **DOPOR, WSPORA**.

PRZECZNICA 'dróżka polna' *przecznycza trames, via compendii, i. parva et transversa per agrum, ad aliam partem agri ducens, Judith* 7, (5) (bibl.)

S 162; przecznycza *trames agri*, *Judith* 7, (5) (bibl.) R J₆v (ml; av. *trames dr via parva et transversa per agrum*) (por. *Lactifer: Trames est via parva et transversa per agrum* Stezka). Zob. **DROGA, GOŚCINIEC, STECZKA, ŚCIEŻKA.**

PRZECZNY 'poprzeczny' otworziste a długie myasteczko iakoby vlicza vel vlicza przeczna vicus S 170 (por. Mu28, s. 26); *viculus* przeczna vlicza vel parva villula, *domus rusticana* Chyss R K₆v (md); przeczna desska *transtrum* ..., *transtra tabule, ubi sedent remiges, quia in transverso navis sunt posite, unde Ezech. XXVII, (6): Transtra tua fecerunt tibi ex Indico ebore* (bibl.) R J₆v.

PRZECZSNAĆ zob. **PRZECZSNAĆ.**

PRZEC 'wymówić się; odrzucić sprawę' *causo, -are i. inducere, efficere* rzecz doconacz vel przecz i. *causam reiicere* R M₇v (ml) (por. Lex, k. 163: *Causam ad senatum reiicere* Wziąć sobie przed Pány albo odesłać przed Pány). Zob. **PRZA, PRZYPIERAĆ, ZAPRZEĆ.**

PRZED przed tym, przed szobą *ante, adverbium, signat locum et tempus* S 241v; *ante* przed tym, przed sobą, przed {*ut ante edes* przed domem} R X₃; *coram, prepositio, servit ablativo, ut coram* przed *Deo placet humilitas* {*coram testibus*} R X₄; przed *pre, prepositio, ponitur pro ad* R Y₁v; przed oczyma, oblicznoscya *in conspectu* (sv. *conspectus*) S 34v; przed oczyma, przed oblicznoscya *in conspectu* (sv. *conspectus*) R h₄ (mg); przed oczyma *in conspectu* (sv. *conspectus*) R h₄ (md); czo myecz nossi przed crolym *a pugione, qui principis gladium gestat et ei semper presto est* RN (wykl. przednia); *presto sum* przed vamy stoią (1 os. sing. praesentis), *presidio sum, advenio, compareo* R Y₂ (ml; av. *presto, adv. temporis vel loci, i. in presentia sum, quasi sto pre* {*aliis, in presenti paratus sum*}); – przed dnyem *antelucanus i. ante lucem seu ante diem existens vel surgens. Vel dr splendor matutinus, Sap. XI.* (bibl.) S 11; przed wczorayszym dnyem *pridie* S 247v; *pridie, adverbium temporis, i. primo vel priori die* {*vel i. precedenti die*} ..., *unde II. Machab., ultimum* ('*capitulum*', tj. 15,37): *Pridie Mardochei die* wczora, przed wczoraysim dnyem (bibl.) R Y₂; przed wczoraysym dnyem *nudiustertius* (bibl.) S 246v; przed wczoraysym dnyem, od trzecyego dnya *nudiustertius* (bibl.) R X₈v; przed zalobą y po zaloby *ante et post querelam* R c₂ (md) i R C₂v (md; av. *querela*) (por. Cervus). Zob. **NAPIRWEJ, NIŻLI, PIRWEJ, PRZEDTYM.**

PRZEDAĆ 'sprzedawać' Bogate kramy, gdzye korzenye przedaya *speciarius vicus* S 147v (por. Mu28, s. 29). Zob. **PRZEDAWAĆ.**

PRZEDAJNY 'przeznaczony na sprzedaż' przedayna rzecz *venalis, res, que venditur* R K₃v.

PRZEDANIEC 'niewolnik' przedanyecz *sclavo* S 139v i R E₅ (mp). Zob. **KUPIENIEC, KUPIONY, NIEWOLNIK**.

PRZEDARŁY 'ten, który się przedarł, wydostał na zewnątrz?' przedarly *eruptus* S 52 (por. przedarty R l₄ (mg)). Zob. **PRZEDRZEĆ SIĘ, WYNORZYĆ SIĘ, WYDRZEĆ SIĘ**.

PRZEDARTY 'ten, który się przedarł, wydostał na zewnątrz?' przedarty *eruptus* R l₄ (mg) (por. przedarly S 52). Zob. **DRAĆ, ODRZEĆ, PRZEDRZEĆ SIĘ, ROZDARTY, ZEDRANY**.

PRZEDAWAĆ 'sprzedawać' czo przedava crupy, yagly *leguminarius* R r₄; Bogate Cramy, gdzie corzenye przedavayą *speciarius vicus* R G₃v (mg). Zob. **FRYMARCYĆ, KRAMOWAĆ, KUPCZYĆ, PRZEDAĆ, PRZEKUPOWAĆ**.

PRZEDBABA 'prababka' Vyelka Babka, przedbaba, przedzyadka *pro-avia est mater avi vel avie* SN 250v (Erz sv. *abavia*). Zob. **PRZEBABA**.

[**PRZEDCHODZĄCY**] zob. **PRZECHODZĄCY** 'poprzedzający'.

PRZEDDOMIE przeddomye, przednye drzvy *antica vel anticum est ostium anterius* R c₂v. Zob. **DOM, PRZYDOMIE**.

PRZEDDZIAD – tak Erz; zob. **PRZEDZIAD**.

PRZEDECH – 1) 'zasuwa, śluza w niebiosach, po otwarciu której pada deszcz, otwór, upust wodny; kanał podziemny?' przedech, okna (Nom. plur. – Erz. bł. uznał za Gen. sing., czyli dopełnienie do „przedech”) *cataracta celi i. fenestra celi, nubes dans aquas, discursus, meatus pluviarum vel tonitrua, via subterranea, qua aqua sub terra discurret, Malach. III, (10) (bibl.)* S 24; *cataracta est via subterranea przedech, qua aqua sub terra discurret, unde per translationem in celo dicuntur cataracte okno, nubes vel discursus et meatus pluviarum vel tonitrua ..., cataracte celi, fenestre {vel papille oculi}* (bibl.) R f₅; – 2) 'otwór przewodzący powietrze, oddech; tchawica' staczywna zyła, zyła oddysshna, odgardlna *vel i. gardzyel abo pulss vel przedech arteria est vena, per quam exit et intrat aer et spiritus {vel dr utraque pars faciei} vel ... arterie sunt fistule vel vene ..., quia per eas aer i. spiritus a pulmone fertur* R c₈v (por. oddysshna zyła, odgardlna *arteria Grece, vena dr Latine, per quam intrat et exit aer et spiritus a pulmone, i. vena vitalis ...* S 14v). Zob. **DECH, DESZCZOWY, DUCH, DZIEŃ, PRZEDUCH, PRZERWANIE, WZWOD**.

PRZEDŁUŻAĆ 'wydłużać, opóźniać, zwlekać; odraczać sprawę sądową' przedluzacz *prorogo, -are* S 231v i R S₄ (mp); odwlaczac, przedlu-

zacz *compendino, -are* (! – zam. „*comperendino, -are*”) i. *differre* R N₁v (por. Lactifer: *Compendino, -are, idem differre* Wahati, prodlewati; por. też Slstř 6, Praha 1983, s. 801, sv. *comperendino, -are*); roscyagacz, przedłużacz *prolongo, -are* R S₃v (md); przedłużacz *protelo, -are* i. *distendere, prolongare* {*debellare*} {*perturbationem exagitare*} R S₄v; nyebaczicz, oscządacz, przedłużacz *dissimulo, -are* R O₃v (ml); czo przedłuża *protelans* i. *prolongans* R B₇ (mg; av. *protelum*); pranthko, sprawnye, Nye przedłuża, Besz przedłużenya *nescit tarda molimina Spiritus Sancti gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*). Zob. **DŁUGI, FRYSTOWAĆ, ODŁOŻYĆ, ODWŁOCZYĆ, OSZCZĄDAĆ (SIE), PRZEWŁACZAĆ.**

PRZEDŁUŻANIE ‘odwlekane, odraczanie sprawy sądowej’ odwleczayne, przedłużayne *compendinacio* (! – zam. „*comperendinacio*”), *dilacio de die in diem* R h₁v (md) (por. łac. hasło w R h₂ (mg): *compendinaria dies* i. *iudicium in tertium diem constitutum* – bez odpowiednika pol.; por. też Slstř 6, Praha 1983, s. 801, sv. *comperendinacio*). Zob. **FRYSZT, ODWŁOKA.**

PRZEDŁUŻENIE ‘odwleczenie, opóźnienie, opieszałość, zwłoka; przesunięcie na inny termin’ przedłużenye *prorogacio* S 125 i R B₆v (ml); przedłużenye *morositas* R v₁v (ml); cyag, przedłużenye *tractus temporis* R J₆ (md; av. *tractus, regio, plaga, spacium* R J₆ (ml) – bez odpowiednika pol.); przedłużenye *tractus temporis* R V₄ (mh; av. *tracto, -are*); za giste, Besz przedłużenya *perempte, peremptorie, adv., i. cito, sine mora* R Y₁v; pranthko, sprawnye, Nye przedłuża, Besz przedłużenya *nescit tarda molimina Spiritus Sancti gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*). Zob. **CIĄG, FRYSZT, ODWŁOKA.**

PRZEDŁUŻNIE ‘bardzo długo’ przedłużnye *protelenter* R Y₂ (md) (por. Mamstp, I, s. 48, zwłaszcza komentarz w przypisie do Księgi Powtórzonego Prawa 5,33).

PRZEDŁUŻONY – 1) roscyagnony (!), przedłużony *prolongatus* R B₅v (ml); – 2) gram. vkroczone *littera correpta*, przedłużona *littera producta* RN (k. tyt.); przedłużona *producta littera* R B₅ (mh; av. *productilis*). Zob. **UKROCONY.**

PRZEDMIESZCZANIN przedmieszczanyn *suburbanus* R H₂v (md). Zob. **MIASTO 1., MIESZCZANIN.**

PRZEDMIEŚCIE przedmiescyce *preurbium* S 123; przedmiescyce *preurbium vel suburbium* R B₃v (ml); przedmiescyce *suburbium* R H₂v (md). Zob. **MIASTO 1.**

PRZEDMOWA ‘wstęp, prolog, przedmowa’ przedmowa *prohemium est sermo generalis preambulans in principiis librorum* {*exordium, initium*} ...,

prologus R B₅v; przedmową dzyalacz *proemio,-are i. incipere vel proemium facere vel dicere* R S₃v. Zob. **MOWA, PRZEMOWA.**

PRZEDNI – 1) gram. *comparativus gradus in grammatica* przyrownaiący stopyen, *positivus* przedny, *ut doctus, doctior comparativus, superlativus* przewysshaiący R h₁v (md); pyrwshe polozone slovo, przedny stopyen polozony *positivus gradus dr eo quod ponatur primus in comparationis gradibus, quasi fundamentum graduum* R A₆v; *positivus gradus* przedny, *ut doctus*, polozony wstopyen RN (k. tyt.); *comparativus gradus, ut doctior* przedny (!) (w oryg. wyraz przekreślony), przyrownaiący RN (k.tyt.); – 2) ‘znajdujący się z przodu’ przeddomye, przednye drzwy *antica vel anticum est ostium anterius* R c₂v; przednye zambi *dentes precisores, acuti, primores* S 40; przednye *dentes, quorum primi incisivi vel precisores dicuntur* (sv. *dens*) R i₆v; – 3) ‘najważniejszy, podstawowy, kardynalny – o cnotach’ *cardinales virtutes i. principales et alte* vyssokye, przednye, przelozone, Scyezayne, zavyeszne R f₃ (md; av. *cardinalis*). Zob. **CNOTA, MEŻNOŚĆ, MIERNOŚĆ, MOC 1., POŚLEDNI, PRZYROWNAJĄCY, ŚRZEDNI, TRZONOWY, ZADNI.**

PRZEDNIE ‘przednio, dobrze, właściwie, słusznie’ przednye, Bithnye, własnye, kształtownye, vytvornye *formaliter* S 244; przednye, Bithnye, własnye (lekcja niepewna: możliwe „włosnye”), kształtownye, vytworznye, pravye *formaliter* R n₁ (mp; av. *forma*).

PRZEDPRZEDZIAD ‘prapradziad’ Vyelgy dzyad, przedprzedzyad *abavus est pater proavi, i. pater propatris mei vel proavie* SN 250v. Zob. **PRZEDZIAD.**

PRZEDRAPAĆ ‘podrapać, zadrapać; nacierać’ przedrapacz *perfrico,-are* R R₆ (mg). Zob. **DRAPAC, NACIERAĆ, NADRAPAĆ, PODRAPAĆ, ZDRAPAC.**

PRZEDRAPNIENIE ‘podrapanie, zadraśnięcie; nacieranie?’ przedrapnyenye *perfricatio* R R₆ (mg).

PRZEDRZEĆ SIĘ *erumpo,-ere* vderzicz, viskoczicz, przedrzecz syą *cum impetu i. vynorzicz* syą, *vel i. vocem laudis emittere, erupit* vydarł syą (bibl.) R O₅v (ml). Zob. **PRZEDARŁY, PRZEDARTY.**

PRZEDSIENNIK ‘przedsionek’ *vestibulum, prothiron idem, dr exterior pars domus, sicut porticus* przedsyennyk, *in qua vestiuntur homines et ibidem introeuntes non stant i. non morantur, sicut sacristia, i. locus ante fores seu atrium, Exodi 29, (32) et Hester 2, (11)* (bibl.) S 169v (por. Mu28, s. 131); przedsyennyk, Syennycza *vestibulum est exterior pars domus, sicut est porti-*

cus ... in quo vestimur ... sine statione, quia introeuntes non stant in illa parte neque morantur, sed transeunt in interiorem partem domus (bibl.) R K₆ (por. Trich, wcyen (?), *vel i. dwor, Syen, oblyecznycza vestibulum* (bibl.) R K₆ (md)). Zob. **GANEK, OBLECZNICA, PRZEDDOMIE, SIENĆ**.

PRZEDSOBNICA 'ozdoba szyi lub ubioru' zaponka, przedsobnycza, Colnyerzyk *armilla dr torques, brachiale, dextrocherium, et sunt proprie virorum* R c₈.

PRZEDSTOLICA 'kredens, mebel do stawiania posiłków przed podaniem na stół' Sluzba *vel* przedstolicza *abacus* S 2 (por. Cuchenny sthol *abax vel abacus ... dr quelibet mensa* S 2; por. też Mym28, k. 28v: *Abacus*, kredencz tysch, Przedstolica; Mu28, s. 139: *Abacus*, eyn kredentztisch do man die trinckgeschirr auffsetzt, ader ein anricht, Służbá). Zob. **KUCHENNY, SŁUŻBA, STOŁ**.

[**PRZEDTEM**] zob. **PRZEDTYM**.

PRZEDTYM 'przedtem, wcześniej, uprzednio' przed tym *antea, adverbium temporis* R X₃; przed tym, przed sobą *ante, adverbium, signat locum et tempus* S 241v; *ante* przed tym, przed sobą, przed {*ut ante edes* przed domem} R X₃; przed tym nyszły ssobą myąsshkaly *antequam convenirent* (bibl.; Mt 1,18) R N₄ (md; av. *convenio,-ire*). Zob. **NIŻLI, POTYM**.

PRZEDUCH 'otwór w skórze, por' przeduch *amphorisma dr foramen, per quod exit sudor* S 8v; *amporisma dr foramen, per quod exit sudor* {przeduch in corpore} R b₇v; przeduch *porus dr minimum foramen in corpore, per quod sudor emanat* S 119v; *porus, minimum et subtile foramen in corpore* przeduch, *per quod sudor emanat* R A₆v; Sirodky, przeduchy *pori* S 119v; Syrotky, przeduchy *pori i. meatus* R A₆v (ml). Zob. **DECH, DUCH, PRZEDECH**.

PRZEDWIECZOREK 'posilek, podwieczorek' przedvyeczorek, Snyadanye *merenda* S 89v. Zob. **JUŻYNA, OBIAD, PODWIECZOREK, PODWIECZORKOWANIE**.

PRZEDWNĘCZKA 'prawnuczka' przedwnącza *proneptis est filia ex nepote nata* SN 251v (por. przewnuczka RN IV). Zob. **PRAWNUK, PREWNĘCZKA, PRZEWNUCZKA, PRZEWNUK, SYNOWICA, WNĘCZKA, WNEK, WNUK**.

PRZEDZIAD (lub **PRZEDDZIAD** – tak Erz) 'pradziad' przedzyad (nad „dz” dopisana jeszcze jedna litera „d”, możliwa zatem lekcja zgodna z Erz: „przeddzyad”) *proavus est pater avi vel avie* SN 250v; *proavus est pater avi vel avie* przedzyad, *i. avi paterni vel materni* RN I. Zob. **DZIAD, PRZEDPRZEDZIAD**.

PRZEDZIADKA 'prababka' Vyelka Babka, przedbaba, przedzyadka *proavia est mater avi vel avie* SN 250v (Erz sv. *abavia*); przedzyadka *vel* przedbabka *proavia est mater avi vel avie* RN I. Zob. **BABA**, **BABKA**, **PRZEDBABA**.

PRZEDZIAŁ 'przedziałek we włosach na głowie' *taranella i. discrimen* przedzyał S 155v; przebor *discrimen i. distigium, separacio, differentia, linea, capillorum distinctio* przedzyał, *vel i. periculum vite* S 43; przedzyał, Roznosc, Nyeprzespyeczność, przebor *discrimen i. periculum vite, aliquando discrimen dr linea vel distantia, que dividit capillos capitis alicuius, quandoque dr differentia, separatio in duo* R k₁v. Zob. **DZIAŁ**, **DZIELIĆ**, **ROZDZIAŁ**.

PRZEDZIERŻAĆ 'czyhać na kogoś; przylapać' *obserwo,-are* {podstrzegacz *insidiari*} *invenitur in duabus significationibus. In bona significatione i. quasi undique servare et adimplere, ut iste observat precepta Domini. In mala significatione observare i. quasi contra servare, ut observabit peccator iustum i. insidiatur iusto* {podstrzegacz, przedzyerzacz, *observat me iste*} R R₂.

PRZEGABAĆ 'dręczyć, prześladować; spierać się' *impugno,-are* przegabacz, wspor dzyalacz *contra veritatem* R P₆ (mg). Zob. **GABAĆ**, **NAGABAĆ**, **PRZENAGABAĆ**.

PRZEGABANIE 'dręczenie, prześladowanie; kłótnia, spór' przegabanye, wspor przeczyw prawdze *impugnacio* R p₅ (mp). Zob. **GABANIE**, **PRZENAGABANIE**, **PRZYGANA**.

PRZEGARZAĆ 'łajać, uragać, zarzucać komuś coś' przecyvyacz są, przegarzac, drażnycz, hanbicz, naskakovacz *insulto,-are* R Q₁v (md); karacz, laiacz, przegarzac, potąpną rzecz movicz, podrzeżnyacz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro,-are* {accusare} {insultare} (bibl.) R O₇. Zob. **DRAŻNIĆ**, **GABAĆ**, **GAŃBIĆ**, **PRZYSKAKOWAĆ**, **WYRZUCAĆ**.

PRZEGLĄDACZ (lub **PRZEGLĘDACZ**) 'przyglądający się; obserwator – tu o Bogu' *speculator* przeglyandacz, *contemplator omnium, ut est Deus, vel* Strossh R G₃v (ml).

PRZEGLĄDAĆ (lub **PRZEGLĘDAĆ**) 'przyglądać się, obserwować, badać; pilnować' przeglyadacz *perspicor,-ari i. perspicere* R R₆; przeglyadacz *scrutor,-ari i. inquirere, investigare* R T₄v; przeglyadacz, czvcz, strzec, ponoczovacz *excubo,-are* R O₆. Zob. **DOGLĘDAĆ**, **OGLĄDAĆ**, **POGLĄDAĆ**, **PRZYGLĄDAĆ**, **STRZEC**, **WZGLĄDAĆ**.

PRZEGLĄDAJĄCY (lub **PRZEGLĘDAJĄCY**) 'obserwujący, pilnujący, czuwający; badacz' przenoczvyaczy, przeglyadaiacy *excubans* R l₆v (mg); przeglyadaiacy *scrutator* R E₅v (md). Zob. **WZGLĄDAJĄCY**.

PRZEGRADZAĆ 'odgradzać, oddzielać' przegradzacz *distinguere gemmis* przegradzacz R P₃ (mp; av. *gemmo,-are* ... i. *gemmis ornare*); przegradzacz pacyorky *internodare spacium* R Q₂ (mp).

PRZEGRODA przegroda *septum dr locus circumclusus vel stabulum pecudum vel ambitus* S 142; zagroda, przegroda *septum dr locus circumclusus vel stabulum pecudum* {*clausura claustrum* parkan ovium, bovinum, caprinorum} R F_{3v}; *interceptale* pyanthr *vel* przelożenie myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p_{8v} (md). Zob. **PŁOT**, **WĄGRODA**.

PRZEGRODEK – 1) 'przegroda, odstęp' *interceptale* pyanthr *vel* przelożenie myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p_{8v} (md); przegrodki wpacyerzach *internodium* i. *spacium inter nodos* R q₂; – 2) 'przedzamek, podgrodzie' przegrodek *procastrum, locus foris ante castra vel castrum* {*cum turribus*} R B_{4v}; val, Bashta, przekop, przegrodek *antemurale* R c_{2v}. Zob. **FOSA**, **WAŁ**.

PRZEGRYZAĆ 'gryźć, odgryźć; niszczyć – tu o działaniu leków' przegrizacz *prerodo,-ere* R S_{2v} (md); czo przegrzyza, przepalaya, vmarthwya skora na cyelye *causticum medicamentum* R f₆ (md). Zob. **GRYŻĆ**, **WYGRYZAJĄCY**.

PRZEGRYZOWAĆ 'przegryzać; tu – zjadać, niszczyć' *opicus* czo przegrizvye *corrodens, mures commedens* (! – zam. *commedentes*), *sordidus, imundus* R x_{6v} (md) (por. łac. hasło w S 102v: *opicus* i. *balbuciens* ... *vel* i. *corrodens, ab opico,-are, ut mures*; por. też Lex, k. 265: *Opici mures*, Plugawe myszy). Zob. **SZEPIOLAK**.

PRZEGRYŻĆ przegriscz *prerodo,-ere* R B_{2v} (mg). Zob. **GRYŻĆ**, **OGRYŻĆ**.

PRZEJCĆ (lub **PRZEICĆ**) 'przejść' gwałtem preycz (!) *irrumpe,-ere* R Q_{2v} (md); byegacz, przeicz, przechodzicz *transeo,-ire* R V₄; przeycz, ponyescz, posslacz *transmitto,-ere* i. *celeriter transire, ultra mittere* R V_{4v} (mg); przesly dzyen, przeshedl dzyen *premotus dies, transactus* R B_{2v} (ml); przeshly dzyen, przeshedl *premotus dies* i. *transactus* R S_{2v} (mg; av. *premoveo,-ere*). Zob. **IŚĆ**, **JIĆ**, **NAJCĆ**, **OBEJCĆ**, **POJCĆ**, **PRZECHODZIĆ**, **PRZESZŁY**, **PRZEŚCIE**.

PRZEJRZANY 'sprawdzony' przeyrzany, zlyczony *recensitus* R C_{5v}.

PRZEJRZEĆ 'obejrzyć, sprawdzić' przeyrzecz *recenseo,-ere* R S_{5v}; obeyrzecz, przeyrzecz *prevideo,-ere* R S₃ (mp). Zob. **OBEJRZEĆ**, **PRZYJRZEĆ**, **WEJRZEĆ**.

[**PRZEJŚCIE**] zob. **PRZEŚCIE**.

[**PRZEJŚĆ**] zob. **PRZEJĆ**.

[**PRZEK** – tak Erz; zob. **PRZEKI**].

PRZEKADEK ‘mała kadź, naczynie’ przekadek (Erz bł. „przikadek”) vel Skopyecz *succinula* S 153; *succinula* przecadek i. *semidolium* vel Skopyecz R H₃ (md); przecadek *semidolium* R F₁ (mp). Zob. **KADŹ**.

PRZEKAPAC ‘o kroplach’ przecapacz *perstillo*,-are R R₆ (mp). Zob. **KAPAC**.

PRZEKAZA ‘przegroda, przeszkoda; utrudnienie’ Jass, przecaza, zaloga *obstaculum* i. *impedimentum*, *obstagium* idem R R_{2v} (ml); *obex* i. *obstaculum*, *quod obiicitur* przekaza, vvzrass (? – lekcja niepewna, może: „wzrass”), wstargnyenye R x_{3v} (por. wstarg S 99v). Zob. **JAZ**, **SKAŻENIE**, **WSTARG**, **WZRAZ**, **ZAŁOGA**.

PRZEKAZIĆ ‘przeszkodzić, postawić przeszkodę, zasadzkę; skazać, zepsuć, zniszczyć’ zalozicz, przekazycz *obsto*,-are i. *nocere*, *impedire*, *contra stare* R R_{2v}; Burzą (Acc. lub Instr. sing.) rozvyacz, nyepogoda (Acc. lub Instr. sing.) przekazicz *tempesto*,-are i. *molestare*. *Et tempestare destruere, dissipare vel tempestatem facere* R V_{2v}; przekazicz, posyecz *occupo*,-are i. *invadere* ..., *et proprie mobilia occupantur, et immobilia invaduntur* R R₃; vynovacz, wstargnancz, zarzucicz, oprzez, przeczazicz *obiicio*,-ere i. *opponere*, *improperare* R R₂. Zob. **KAZIĆ**, **NAKAZIĆ**, **PSOWAĆ**, **SKAZIĆ**, **ZAŁOŻYĆ**.

PRZEKI ‘w poprzek’ wprzeky *per transversum* S 247 (Erz sv. **PRZEK**); na przeky, wprzeky *per transversum* R Y_{1v} (mg). Zob. **NA**.

PRZEKŁAĆ przekłyacz *maledico*,-ere S 226; przeclancz *anathemo*,-are *et anathematizare* i. *maledicere*, *excommunicare* R M_{3v}. Zob. **KŁATWA**, **POKLINAC**.

PRZEKLĘCIE *anathema quandoque est adiectivum utriusque numeri omnis generis, et tamen est idem, quod maledictus, excommunicatus et damnatus ... Item anathema quandoque est substantivum przeclącyce, klyanthva, potampyenyne, odlączyenye, przekłyącyce {i. *suspensio*, *exigio* (?)}*

{i. *maledictus*, *excommunicatus*, *damnatus* etc.} (bibl.) R b₈. Zob. **ZA-
KLĘCIE**.

PRZEKŁAD ‘przykład, wzór; przekład – tu chodzi o tzw. Heksapłę, tekst Starego Testamentu Orygenes, zestawiony w sześciu kolumnach’ wzor, She-scyoraky przeclad *exaplum* i. *exemplar*, *exapla* i. *exemplaria* R l₆ (mp) (por. wzor S 53v). Zob. **PRZYKŁAD**.

PRZEKŁADACZ (?) przecladacz (!) *pressuppositio* (!) R B₃ (mg) (BB dał tu niewłaściwy odpowiednik do wyrazu łac. – zam. rzecz. „przekładanie”,

albo też „przekładać” jest bezokolicznikiem, wtedy jednak nie odpowiada rzeczownikowej formie łac.).

PRZEKŁADAĆ ‘dawać pierwszeństwo, preferować, kłaść wyżej; zmienić miejsce?’ *przecladacz prefero,-ferre* S 231; *przecladacz, chwalicz prefero,-ferre, preponere etc., prefert, pretende ostendit, representat etc.* R S_{2v} (ml); *przeclada presupponit* S 122v i R S₃ (md). Zob. **KŁAŚĆ**, **PRZEŁOŻYĆ**, **PRZYKŁADAĆ**.

PRZEKŁADANIE gram. *przełożenye, przepolozenye, przecladanye*, na przodku chodzące *prepositio {in grammatica}* R B_{2v}. Zob. **PRZEŁOŻENIE**, **PRZEPOŁOŻENIE**.

PRZEKŁADANY gram. *prepositive coniunctiones* *przecladane, ut at, ac, ast* R Y_{1v} (md).

PRZEKŁADZIONY ‘przestawiony?; wymieniony wyżej?; chwalony, preferowany?’ *przecladzyony presuppositus* S 122v i R S₃ (md).

PRZEKŁOĆ ‘przekłuć, przebić, zranić’ *przeclocz confodio,-ere i. simul fodere {vulnerare}* R N_{2v}. Zob. **KŁOCIE**, **KOLĄCY**, **KOLBA**.

PRZEKŁOTA ‘snopek słomy na poszycie dachu’ *Clocz, przeclota, Gardlyna glossus* R n_{8v} (md) (por. Volckmar: *Przykłota Stramen*; por. też Słwarsz sv. *Przekłota*). Zob. **KŁOĆ**, **SŁOMA**.

PRZEKŁOTY ‘przekłuty, zraniony’ *Scloty, przecloty confossus ..., quasi simul fossus, iaculatus, vulneratus* R h₃.

PRZEKOBIAŁY ‘o koniu – z białym pasem, smugą’ *przecobyaly cutillatus* S 39; *przecobyaly cutillatus equus* S 39; *przecobyaly cutilatus equus* R i₄ (mp). Zob. **KOŃ**.

PRZEKONAĆ ‘pokonać, zwyciężyć; udowodnić coś’ *przemocz kogo, przekonacz, dolyczacz convinco,-ere i. superare* R N₄ (mp). Zob. **DO-KONAĆ**, **DOLICZYĆ**.

PRZEKOP ‘dół, rów, fosa’ *dol, przekop fossa i. fovea* S 60; *przecop, przecopa fossa i. fovea, inde fossatum dictum, eo quod multas fossas habeat {fossa etiam dr receptaculum aque manu factum ad castra aut urbes munientas}* R n_{1v}; val, Bashta, *przekop, przegrodek antemurale* R c_{2v}. Zob. **FOSA**, **KOPAĆ**, **PRZYKOPA**.

PRZEKOPA ‘dół, rów, fosa, kanał’ *przecopa fossatum, locus habens multas foveas* (sv. *fossa*) S 60; *przecop, przecopa fossa i. fovea, inde fossatum dictum, eo quod multas fossas habeat {fossa etiam dr receptaculum aque manu factum ad castra aut urbes muniendas}* R n_{1v}; *przecopa studzyenna putearius* S 127v (por. Mu28, s. 24: *Putearius, ..., Przykopá studzyenna*); *puteal, tribu-*

nal pretoris, subsellium idem, vel pręcopa studzyenna, vel quo puteus operitur R C₁v (md); *pręcopa aqueductus i. decursus aquarum* S 12v; *aqueductus est ius ducendi aquam per fundum vel agrum alienum ad irrigandum agrum meum vel alterius iure servitutis constitute. Et fit in fistulis et meatibus subterraneis* pothok, Rynna, pręcopa, kady voda vichodzy S 12v (por. Mu28, s. 24); *pothok, kady voda vichodzi, Pręcopa, Rvra, Ryna vodna aqueductile est via per quam aqua agitatur {et exit} et ducitur de proprio loco* R c₅v; *dol yakoby pręcopa, kadi rzeka cyecze alveus i. fossa fluminis, per quam labitur flumen* S 7v (por. Mu28, s. 24); *pręcopa ocolo gor convallis i. magna vallis vel loca terrarum depressa inter montes* R h₄v (por. pręcopa myedzi goramy abo okolo gor S 35). Zob. **PRZYKOPA**.

PRZEKRESIĆ 'przekreślić' *przecreszycz cancello,-are i. delere vel lineam trahere per scripturam* S 212v; *przecressicz cancello,-are* R M₆v; *przecressicz suppuncto,-ari* R T₈v (ml). Zob. **KRES**.

PRZEKUPIEŃ *przekupyen propola* S 124v; *przekupyen propola {i. negociator}* R B₆; *przecupyen sensalis* S 141v; *przecupyen sensalis vel censalis* R F₂v (md); *prenestico,-are* *przecupovac, inde prenesticus, <prenesti>ca* *przecupyen, przekupka* R S₂v (md); *przekupyen, przecupka prenesticus, <prenesti>ca* R B₂v (ml); *penesticus* *przecupyen, penestica, mulier* *przecupka* R z₃ (md); *cupedinarius i. mercator vel i. przecupyen* R i₃v (ml). Zob. **FRYMARCZNIK, GREMLARZ, KRAMARZ, KUPCZYK, KUPIEC**.

PRZEKUPKA *przecupka penestica* S 110v; *penesticus* *przecupyen, penestica, mulier* *przecupka* R z₃ (md); *prenestico,-are* *przecupovac, inde prenesticus, <prenesti>ca* *przecupyen, przekupka* R S₂v (md); *przekupyen, przecupka prenesticus, <prenesti>ca* R B₂v (ml); *foracia, mulier* *przecupka, villana, que portat de villa et vendit fructus, ova, rapas, pulas etc.* R m₈v (mg); *przecupka cupedinaria, mulier* R i₃v (ml).

PRZEKUPOWAĆ 'handlować' *prenestico,-are* *przecupovac, inde prenesticus, <prenesti>ca* *przecupyen, przekupka* R S₂v (md). Zob. **KUPIĆ, PODKUPOWAĆ**.

PRZELĄC SIĘ *attonitus i. tonitruo stupefactus* *przestrashony, territus, confusus, perturbatus* *przelyakl* *syą* R d₃v. Zob. **LĘKAĆ SIĘ, PRZEŁĘKNAĆ SIĘ, ZŁĘKNAĆ SIĘ**.

PRZELEWACZ zob. **PRZYLEWACZ**.

PRZELEWAĆ *przelyevacz, przetaczacz pyvo transfundo,-ere* R J₆v (md); *przetaczacz, przelyevacz transfundere de uno vase in aliud* R V₄ (mp). Zob. **LAĆ**.

PRZEŁĘKNAĆ SIĘ przestraszyć, przelyąknąć syą *attono*,-are i. *stupescere, terrere tonitruo* R M₅. Zob. **ŁĘKAĆ SIĘ, PRZELAĆ SIĘ, STRASZYĆ SIĘ, WSTRASZYĆ SIĘ, ZŁĘKNAĆ SIĘ.**

PRZELICZYĆ przelyczicz *dinumerare ossa* (bibl.; Ps 28,11) R O_{2v} (md). Zob. **LICZYĆ.**

PRZELAŻ – 1) ‘bruzda w ziemi’ przelasz *araciuncula* i. *parva aracio*, 3 Regis XVIII, (32), i. *fossa parva, que instar sulci aratur* (bibl.) S 13 (por. przekład 3 Reg 18,32 z Biblii Wujka: „y uczynił rów, iakoby na dwie bródzkie około ołtarza”); – 2) ‘człowiek ostrożny, przezorny, przewidujący – lub leniwy, wążsający się, łazik, łazęga’ przelasz *argus* (Erz bł.: „*argirus* (?)”) S 13v; przelog, przelass *Argus dr pastor quidam, qui fabulose legitur habuisse centum oculos. Item argus idem est quod cautus {circumspectus} et transumptive dr homo providus, qui hincinde respicit considerando illud, quod eveniat et illud, quod sequitur, vel argus dr piger vel vagus* R c₇ (por. u Lindego t. IV, s. 546, sv. Przelaz, rosyjski wyraz „prołaz, prołaza” ‘ćwik, chytrzec, przebiegły’; por. też A. Łuczak, Łacińskie osobliwości leksykalne w „Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy”, SFPS 30, 1993, s. 62). Zob. **BROZDA, CHYTRZEC, ŁAZĘKA, PRZEŁOG, WZOR.**

PRZELBICA ‘przyłbica; hełm’ przelbicza *culptrum* S 38v; przelbycza *culptrum* R i₃ (mp); Lapka, Capalyn, przelbicza *cassis* i. *galea, quia caput tegit et est de ferro et est proprie militum* R f₄; Capalyn, lapka, przelbycza (Erz: „przilbycza”) *galea* i. *capellus eneus* S 63; Lapka, przelbycza *galea* i. *cassis. Sed cassis est de ferro et militum, galea ex corio et est peditum* R n₅. Zob. **HEŁM, ŁAPKA.**

PRZEŁOG – 1) ‘pole, rola’ (Erz: „przyłóg, odłóg, pole nieorane”) przelog, orana rolya *arvum* i. *campus* S 15; orana rolya, przeloga, przelog, Nyva, polye *arvus* R d₁ (md; av. *arvum*); – 2) ‘człowiek ostrożny, przezorny, przewidujący – lub leniwy, wążsający się, łazik, łazęga’ *argus* (Erz: „?, pomyłone z *arvum*”; podobnie SP XVIw.) i. *homo providus vel i. piger, vagus vel i. przelog* S 13; przelog, przelass *Argus dr pastor quidam, qui fabulose legitur habuisse centum oculos. Item argus idem est quod cautus {circumspectus} et transumptive dr homo providus, qui hincinde respicit considerando illud, quod eveniat et illud, quod sequitur, vel argus dr piger vel vagus* R c₇ (niewykluczone, że BB pomylił wyrazy *argus* ‘człowiek leniwy; roztropny’ z *agrum* ‘pole’). Zob. **BROZDA, ŁAZĘKA, PRZELAŻ.**

PRZEŁOGA ‘pole, rola’ orana rolya, przeloga, przelog, Nyva, polye *arvus* R d₁ (md; av. *arvum*).

PRZEŁOŻENIE – 1) ‘piętro, strop, przegroda’ *interceptale* prząntr vel przelozenye myelczuchove aut in cista S 75v; *interceptale* pyanthr vel przelozenye myelczvchove, przegroda, przegrodek aut in cista polskrzynek R p₈v (md); – 2) ‘uznanie, tu – wzgląd na osobę, protekcja, wyróżnianie kogoś’ przebyeranye, przelozenye *accepicio personarum* (bibl.; Rom 2,11) R a₃ (mg); – 3) gram. na przodkv chodzące, przelozenye *preposicio* RN (wykl. przednia); przelozenye, przepolozenye, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio* {in grammatica} R B₂v; czlonkow przelozenye vel czo przylozony yest do ymyon *articulare prepositivum* R c₈v (mg; av. *articulus*); czlonkow przelozenye, Czo przilozony yest do ymyon *articulare prepositivum* RN (k. tyt.). Zob. **PRZEPOŁOŻENIE**.

PRZEŁOŻEŃSTWO ‘godność, funkcja’ przelozenstvo *prefectura, eius dignitas* (sv. *prefectus*) R B₂ (por. Starostwo S 121v). Zob. **DOSTOJEŃSTWO**.

PRZEŁOŻONOŚĆ ‘godność, funkcja’ Czeszcz, vrzānd, Dostoyenstvo, przelozonosc *dignitas* R i₈v.

PRZEŁOŻONY – 1) ‘o człowieku: wyższy urzędnik, dygnitarz, świecki lub duchowny’ przelozony zyemyany *baro* S 17v; slachczicz, Chorāzy, przelozony zyemyany *baro i. nobilis, dominus vel fortis* R d₆v; *presul, qui vel que preest solitudini* Stroszh vel *i. episcopus, protector, favens iudex, actor* przelozony S 122v; przelozony *presul* {defensor} {episcopus} R B₃; przelozony *prepositor et hic prepositus* R B₂v; Starostha vel przelozony, powysshony *prefectus* R B; przelozonym bicz *presulo,-are i. preesse alicui solo* R S₃; – 2) ‘najważniejszy, podstawowy, najwyższy – tu o chrześcijańskich cnotach kardynalnych’ *cardinales virtutes i. principales et alte* vyssoke, przednye, przelozone, Sczyzayne, zavyeszne R f₃ (md; av. *cardinalis*). Zob. **CNOTA**, **MĘŻNOŚĆ**, **MIERNOŚĆ**, **MOC 1.**, **PAN**, **PRZEOR**, **STARSZY**.

PRZEŁOŻYĆ ‘przedkładać, wywyższyć’ powysshicz, vstavicz, przelozicz *preficio,-ere i. preponere* {exaltare} R S₂v; przelozicz, przepolozicz *prepono,-ere i. ante vel pre aliis ponere* {sc. in dignitate} R S₂v. Zob. **PRZEKŁADAĆ**.

PRZEMARZŁY ‘zmarznięty’ *gelidus* zmarzly, *pregelidus* przemarzly R n₆ (md). Zob. **MARZNAĆ**.

PRZEMIENIANIE rzemyaślo przemyenyanya *alchimia dr scientia docens facere aurum vel argentum ex pulveribus metalli* R b₃v.

PRZEMIENIĆ przemyenycz *muto,-are* R Q₈v; *transmuto,-are* przemienycz, *ut apud Deum non est transmutacio, sc. in essencia* R V₄v (ml). Zob. **ODMIENIĆ**, **ZAMIENIĆ**.

PRZEMIENIĆ SIĘ vyobrazicz, przemienycz syą *transfiguro,-are i. transformare, sc. ultra in aliam figuram mutare* R V₄. Zob. **ZMIENIĆ SIĘ**.

PRZEMIENIENIE – 1) ‘przemiana, zmiana’ przemienienie *transfiguracio* R J₆v (ml); *transmutacio non est apud Deum, sc. in essentia* przemienienie R J₆v (md); – 2) praw. *permutacio, vide verba iuris, i. unius rei certe pro altera vicaria prestacio* przemienienie, zamyona R z₅v (mg); *permutacio* zamyona abo przemienienie *unius rei etc., ut supra* R z₅v (ml).

PRZEMIENNOŚĆ ‘zmiana; tu – poprawa, naprawa’ polyepszenie, przemienność, naprawienie *emenda* S 47v; polepszenie, naprawienie, przemienność *emenda* R k₈ (mp).

PRZEMIENNY ‘przemijający, przejściowy; na zmianę – o szatach’ przemienna rzecz *transibile* S 162; *transitorium dr quod cito transit* przemienna rzecz, *transibile idem* R J₆v (mg); *mutatorium, vestis preciosa pro qua sumenda alia mutatur ..., unde legitur IV Re. 5, (5) de Naaman, qui cum tulisset decem mutatoria vestimentorum detulit litteras ad regem Israel* przemienne odzienie (bibl.) R v₄. Zob. **NIEODMIENNY, NIEPRZEMIENNY, ODMIENNY**.

PRZEMIERZE ‘przymierze, pokój, rozejm, zawieszenie broni’ przymierze, gleyth *inducie, partes federis* S 74; przymierze *treuga est securitas prestita personis et rebus ad tempus concessa discordia nondum finita et vocatur fedus vel inducia* S 162v (por. przymierze R J₇). Zob. **GLEJT, MIR, POKOJ, PRZYMIRZE**.

PRZEMIRZE ‘ugoda, układ; przymierze, pokój, rozejm, zawieszenie broni’ przymierze *dlugv transactio debiti* R J₆v (ml); frysht, przymierze, gleyth *inducie sunt partes federis, et dr ab induco,-cis, quasi inducta ocia ..., tempus induciale i. in quo habentur vel debent haberi inducie* R p₆v; *treuga {i. fedus} est scriptio regalis vel securitas prestita personis et rebus ad tempus discordia nondum finita {przymierze inducie}* R J₇ (por. przymierze S 162v); przymierze *federa pacis* R m₄v (md; av. *fedus*); wlozicz slyvb aut przymierze *ponere fedus* S 57 (av. *fedus*). Zob. **FRYSZT, GLEJT, MIR, ODWŁOKA, POKOJ, PRZYMIRZE**.

PRZEMIRZNI ‘z propozycją ugody, zawieszenia broni’ przymierzny *inducialiter* R X₇v (mh; av. *industrie*).

PRZEMIRZYĆ ‘zawrzeć pokój, ugodę’ *treugo,-are i. securare, pacificare, treugam {i. pacis} facere* przymierzcz R V₄v. Zob. **MIR, ZMIRZYĆ**.

PRZEMOC – 1) ‘zwyciężyć, pokonać’ przemocz kogo, przekonać, dołyczacz *convinco,-ere i. superare* R N₄ (mp); nyzvicyżacz, Nye przemocz

invincio,-ere R Q₂v (mg); przemogl, Osthal są *prevaluit* (bibl.) R S₃ (mp; av. *prevaleo,-ere*) (por. Mamstp, część I, s. 83, III Regum 16,22: *Prevaluit* ostal ..., *prevaluit* przemogl); – 2) ‘nie zatrzymywać się, pędzić – tu o wozie’ *agito,-are i. frequenter agere {currum vehere, przemocz}* (bibl.; por. 2 Mach 9,4) R M₃. Zob. **MOC 2., UPRZEMOC (SIĘ), WZMOC.**

PRZEMOWA *przemova*, wsschycące (!) rzeczy *arenga est apta et concors verborum sententia, que ponitur post salutationem in privilegiis arduorum negotiorum* R c₆v. Zob. **MOWA, PRZEDMOWA.**

PRZEMOŻENIE ‘siła, możliwość; tu – na miarę możliwości’ *pro modulo i. iuxta possibilitatem* vedlug przemożenia R t₈ (mg; av. *modulus*).

PRZEMOŻNY ‘bardzo silny, potężny’ *przemozny prevalidus* R B₃v (ml) i R S₃ (mp; av. *prevaleo,-ere*). Zob. **MOŻNY, NIEPRZEMOŻNY, PRZEMOC.**

PRZEMOŻONY (lub **PRZEMOŻON**) ‘zmęczony’ *przemozony są fatigati sunt* (bibl.; por. 1 Mach 3,17) R m₄ (mg) i R O₈ (mh; av. *fatigo,-are*). Zob. **SPRACOWANY.**

PRZENAGABAC ‘dręczyć, zaczepiać, napastować, dokuczać’ *przenagabacz impedio,-ire i. retinere, quasi in pedicam trahere vel in pedicam ponere {pedibus ligari}* R P₆; *przenagabacz, zasmącisz molest,-are i. molestum vel molestiam facere {tristare}, inquietare* R Q₇v. Zob. **GABAC, NAGABAC, PRZEGABAC.**

PRZENAGABANIE – 1) ‘zaczepianie, dokuczanie, dręczenie’ *przenagabanye, zasmączenie molestia* S 92v; – 2) praw. ‘przeszkoda prawnie uznana’ *Jawne przenagabanye impedimentum legitimum dr quod arbitrio boni viri rationabiliter impedit, ut non proficiatur, quod quis cupit* R p₄v (md) (por. łac. hasło w S 73: *impedimentum legitimum dr omne, quod arbitrio boni viri rationabiliter impedit viam, quia quis habet capitales inimicicias cum aliqua potestate ... vide in Summa angelorum* – bez odpowiednika pol.; por. też: *potoczna rzecz impedimentum legale* R p₄v (md)). Zob. **GABANIE, JAWNY, PRZEGABANIE.**

PRZENAGABANY ‘ten, któremu coś przeszkadza’ *przenagabany impeditus* R p₄v (ml) i R p₄v (md). Zob. **NIEPRZESTRONNY.**

PRZENAGABUJĄCY ‘dokuczający, dręczący, ten, który nagabuje’ *przenagabujący molestus ... etiam dr molestiam inferens, inquietans ..., inde molestiosus i. molestiam inferens {i. gravitatem et tristitiam}* R t₈.

PRZENIESIENIE *przevyezyenye, przenyesyenye transductio* R J₆v (ml); *przenyesyenye translatio i. ultra latio, transportatio ..., item translatio*

i. expositio sententie per aliam linguam vylozenye R J₆v; *transmigracio Babilonis* yanczstwo, przeprowadzenye, przeniesyeny *ad regnum Babilonie* (bibl.) R J₆v (md) (por. przeprowadzenye do crolestva babylonskyego S 162). Zob. NIEŚĆ.

PRZENIKŁOŚĆ 'cudowna zdolność przenikania' *przenycloscz subtilitas in corpore glorioso* S 152v i R H₂v (ml); *przenycloscz subtilitas in glorioso corpore* R T₈v (md; av. *subtilio,-are*).

PRZENOCUJĄCY 'czuwający w nocy, stróżujący' *przenoczwyaczy*, przeglydaiący *excubans* R l₆v (mg). Zob. PONOCNIK, PRZEGLĄDAJĄCY, WZGLĄDAJĄCY.

PRZEOR *prefectus religiosorum aut cenobii i. prior* przeor R B₂ (mp). Zob. PRZEŁOŻONY.

PRZEPADEK praw. 'zapłacenie kary, utrata pieniędzy lub mienia w wyniku zasądzonej kary' *przepadek vyny pena est autem certa imposita a lege* (sv. *multa*) R v₂v. Zob. DAŃ, PIENIEŻNY, POKUPA, PRZEPAŚĆ 2., WINA.

PRZEPALAĆ 'tu – o zabiegu medycznym, leku' czo przegryza, przepalaya, vmarthwya skórą na cyelye *causticum medicamentum* R f₆ (md). Zob. PALIĆ.

PRZEPALENIE 'wypalanie, zabieg medyczny lub piętnowanie' zegadlo ku przepalenyv *cauterium est ferrum, quo utuntur infirmi ..., et etiam, quo inuruntur damnati pro signo* R f₆. Zob. PALENIE, ŻEGADŁO.

PRZEPALIĆ 'tu – o zabiegu medycznym lub piętnowaniu' przepalicz zegadlem *cauterizo,-are i. urere cauterio* R M₇v. Zob. PALIĆ.

PRZEPALONY 'napiętnowany' porushony, przepalony *cauteriatus potest esse participium ... ustus cauterio vel diffamatus, vel potest esse nomen ... durus, malus vel corruptus* R f₆. Zob. PORUSZONY.

PRZEPASAĆ *przepassacz accingo,-ere i. valde cingere, preparare, adornare* R M₂; *przepassacz, podkassacz precingo,-ere* R S₂ (mg). Zob. ODPASAĆ, OPASAĆ, PAS.

PRZEPASKA *cinctura* przepaska *vel* poprag (Erz brak w części pol.-łac.), *cingula* S 28; *przepasska cinctura* R g₃v; *przepasska baltheus* {*balteum*} ... *et est balteum cingulum militare* R d₆; podvyyka, Shnvr złoty, *przepasska redimiculum, monile vel corona vel vitta, qua mitra in capite feminarum alligatur* R C₅v; *przepasska stromacium i. cingulum varie contextum cum gemmis* R H₁. Zob. PAS.

PRZEPAŚĆ 1. 'rozpadlina; głębina morska; piekło?' *przepaszcz abissus dr profunditas aquarum, a qua fontes et flumina procedunt vel i. oblok, vel dr*

profunditas scripturarum Nyezmyernosc, Nyeogarnyenye (bibl.) S 2; bezdno, oblok, przepaszcz, głambokosc *abyssus* (bibl.) R a₂; przepaszcz *caribdis*, *periculum marinum naves absorbens* S 23; przepaszcz morska *carybdis est quoddam periculum marinum* R f₃; przepaszcz *barathrum*, *nomen est nimie altitudinis et profunditatis et dr barathrum quasi voratrum, id est vorago atra ex profunditate, quia omnia devorat ...*, *profundissimus locus inferni* {pernicies} R d₆; przepaszcz *vorago* (sv. *vorax*) R L₄. Zob. JAMA, ODCHŁAŃ, PADOL.

PRZEPAŚĆ 2. praw. 'tu – zapłacić karę' przepadł vyną (Acc. sing.) *luit penam i. succubuit* R s_{2v} (md). Zob. PRZEPADEK.

PRZEPIĆ przepicz, dobrze pycz *perbibō,-ere* R R_{5v} (md). Zob. PIĆ, WYPIĆ.

PRZEPIORKA zool. 'przepiórka; zapewne też ptak wodny z rodziny chruścieli' *ortix*, *quiscula* przepyorka *vel fuliga* pyegza RN IVv; *porphirio i. pellicanus*, *pellicarius*, *secundum aliquos* przepyorka RN IVv (por. Mu28, s. 85: *Coturnix ...*, *Przepyürká*; *Porphyrio eadem auis*, *Grapaldo authore*; *Ortyx graeco uocabulo idem*; por. też Lactifer, *Liber IX: Porphirio vel porphirius id est pellicanus, ut dicunt quidam, sed fallit in hoc opinio ...*); *querquedula vel quiscula, qualea* przepyorka *i. ortix, avis est semper natans in aquis* RN IVv (por. Lex, k. 270v: *Ortyx*, *Latine Coturnix*, *Przepiórká*. *Vulgo qualea*; *Ortygometa*, *Przepiórczy król*, *jest ptak mało większy niż pospolite przepiórki ...*; por. też J. Strutyński, *Polskie nazwy ptaków krajowych*, Wrocław 1972, s. 64 oraz Lactifer, *Liber IX: Qualia avis est a voce, quam facit dicta, sc. quaquera* Chrzijestelijk).

PRZEPIS – 1) 'odpis, kopia' przepysz listovy *copia* S 36; przepysz lystv *copia litterarum* R h₅ (mp); – 2) 'wzór; przykład, norma postępowania' *exemplum ... est alicuius dicti vel facti preteriti propositio* {wzor, prziclad, przepyss *quod sequimur aut vitamus*} R l_{6v}.

PRZEPISAĆ *exemplo,-are i. ad similitudinem* na prziclad *alicuius aliquid ponere* {*vel facere opus simile* przepissacz} R O₆. Zob. PISAĆ.

PRZEPLAWIĆ 'przeprowadzić przez wodę' przevyesch, przeplavicz *transvado,-are* R V₅ (mp; av. *vado,-are*); przebrnancz, przeplavicz *transvado,-are ... transire per vadum* (sv. *vado,-are*) R V_{5v}.

PRZEPLYNĄĆ *inno,-are i. intus nare, transno* {przeplynancz *ad aliam partem fluvii*} (sv. *no,-are*) R R₁; przeplynacz *transnato,-are* R V_{4v} (ml). Zob. PLYNĄĆ, PLYWAĆ.

PRZEPOLÓŻENIE gram. przelozenye, przepolozenye, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio* {*in grammatica*} R B_{2v}.

PRZEPOŁOŻYĆ ‘przedkładać, wywyższyć, wyróżnić’ przelozicz, prepolozicz *prepono,-ere i. ante vel pre aliis ponere* {sc. *in dignitate*} R S₂v. Zob. **PRZEKŁADAĆ, PRZEŁOŻYĆ, PRZYŁOŻYĆ**.

PRZEPOWIADAĆ ‘wróżyć, prorokować’ czuda przepovyadacz *prodi-go,-ere i. futura, mirabilia predicere* R S₃v (ml) (por. marno travicz *prodi-go,-ere, vastare* ... R S₃v); guslicz, Szczescye przepovyadacz *ominor,-ari i. auguror* {*fortunare, futura prenunciare*} R R₃v. Zob. **PROROKOWAĆ, WIESZCZBIĆ, WIESZCZYĆ, ZAKLINAĆ**.

PRZEPOWIEDNY gram. osoba przepovyedna *predicatum* R B₂ (mg).

PRZEPOWIEDZIEĆ ‘wyjawić, ogłosić, donieść’ *insinuo,-are i. denunciare* wzygavicz, *signare, quasi in sinum mittere, intimare* {*manifestare* (?) vislovicz, przepovyedzyecz, Roskazacz} R Q₁v. Zob. **POWIEDZIEĆ, WYPOWIEDZIEĆ, WZWIASTOWAĆ**.

PRZEPOWIEDZIENIE praw. ‘wyjawienie sprawy, wniesienie skargi’ *insinuacio, occulta ingressio* wskazanye, vyslovyenye, przepovyedzyenye *vel callida et omnino latens oracio* wzygavyenye dobrovolney zaloby *vel i. Lyvpr* R p₈ (md) (por. Cervus: *Insinuatio* lupr *vel* luprnik (! – zam. „luprynk”) *vel* vyslowienie *vel* przepowiedzenie *vel* wzgiawienie dobrovolney żaloby).

PRZEPOWIEŚĆ ‘przypowieść, parabola’ przepovyesch *proverbium i. similitudo, parabola, quando aliud dicitur et aliud intelligitur* S 125 (por. przislovye, przypovyesch R B₇). Zob. **PRZYPOWIEŚĆ**.

PRZEPRAWIENIE ‘część obrzędu weselnego, poprawiny’ przewaba, przeprawyenye *god repocia dicta sunt, quando apud novum sponsum post tri-duum cena celebratur et potacio iteratur, repetitur, reficitur* S 131; przewaba, przeprawyenye, odprowadzenye *repocia* R D₁ (md). Zob. **GODY, ODPROWADZINY, PRZEWABA**.

PRZEPROSIĆ *reconcilio,-are* {*in amiciciam pristinam*} przeprössicz, zgyednacz *i. repacificare* R S₆. Zob. **POJEDNAĆ**.

PRZEPROWADZENIE przeprowadzenye do crolestva babylonskyego *transmigracio Babilonis* (bibl.) S 162; *transmigracio Babilonis* yanczstwo, przeprowadzenye, przenyesyenye *ad regnum Babilonie* (bibl.) R J₆v (md); *ducatus* przeprowadzenye *per viam* R k₄v (ml); *guida* przeprowadzenye *ostensio vie vel alicuius rei i. ducendi actio aut gubernandi vel i. regio, cui dux dominat vel i. dignitas ducis aut terra eius* ksyasstwo R o₂ (mg).

PRZEPROWADZIĆ SIĘ przevyesch, przeprowadzicz sya *transmigro,-are i. ultra migrare, transire* {*ad habitandum longius ire i. transire de uno loco in alium*} R V₄v. Zob. **ODPROWADZIĆ, PROWADZIĆ**.

PRZEPUKLINA 'ruptura' przepuclyna *ruptura, hernia dr pellicula ventris, videlicet siphath* S 134. Zob. **KLIN**.

PRZEPUKŁOŚĆ 'ruptura' przepucloszcz *vel klyn hernia dr tumor seu defluxio intestinorum in mentulam seu bursam virge, hernia dr pellicula ventris, sc. siphath* S 68; przepucloszcz, Clyn *hernia est tumor vel defluxio intestinorum in mentulam {ruptura}* R 04 (por. Mu28, s. 78). Zob. **KLIN**.

PRZEPUKŁY 'obszarpany, obdarty; rozerwany, pęknięty, tu – może o człowieku mającym przepuklinę?' *ruptus* przerwany, przepucly, *odarthi pannosus, in veste laceratus* R D4 (mp) (por. Lex, k. 360v: *Ruptus, a, um, participium*, Złamany, zerwany ... *Rupti etiam uocantur*, Przepukli albo wypukli zwłaszcza w łonie). Zob. **KLINATY, KLINOWATY, ROZPUKŁY**.

PRZEPUSZCZAĆ 'wypływać, tu – o leku powodującym pęknięcie wrzodu i usunięcie ropy' Czo są od nyego zbyera ropa ve wrzodye y przepuszcza *maturatissimum unguentum* R t2 (mg).

PRZEPUSZCZONY 'wypróbowany, oczyszczony – tu o złocie' przetopyone, przepuszczone *probatum aurum* R B4v (ml). Zob. **CZYSTY**.

PRZEPUŚCIĆ – 1) 'wypróbować, oczyścić – tu o złocie' przetopicz, przepuscicz *probare aurum* R S3 (mp); – 2) 'darować, odpuścić karę, grzywnę' przepuscicz vyną pyenyązną abo dany *multo, -are i. verberare, punire, damnare, et proprie pro pecunia et aliquando ponitur pro abbreviare {idem est sicut mulctare, vide Calepi}* R Q8. Zob. **DAŃ, DOŚWIADCZYĆ, PRZEPADEK, PRZEPAŚĆ 2., PRZYPUSZCZAĆ**.

PRZEPYCHAĆ przepichacz, wnycz *penetro, -are i. pertransire, perforare, penitus intrare* R R5v. Zob. **PCHAĆ, POPYCHAĆ, PRZYPYCHANIE**.

PRZEPYCHAJĄCY przepichaiący *penetralis et hoc penetrabile ... quod penetrat vel aptum est penetrare* R z3v.

PRZEPYTAĆ 'wybadać, poznać' wyslyadovacz, nye (!) wybadacz (w oryg. czasownik połączony kreską z wyrazem „nie”, wbrew znaczeniu hasła łac.), przepitacz *investigo, -are i. inquirere et dr ab in et vestigo, -gas ...*, unde *Theodolus: Grecorum primus vestigat grammata Cadmus* przepitacz (? – zapis niewyraźny, po końcowym „cz” jeszcze jakieś dopiski; niewykluczone, że „przepitacz” jest tu rzeczownikiem, odnoszącym się do Kadmosa), Sczygacz R Q2v. Zob. **BADAĆ, PRZYPYTAĆ SIĘ, PYTAĆ, SZUKAĆ**.

PRZEPYTAWANIE 'przesłuchanie, badanie, śledztwo' przepithavanye, Sczyganye *investigacio i. inquisicio cum diligencia* R q2v (md). Zob. **BADANIE, PRZYPYTANIE, PYTANIE, WYPYTANIE**.

PRZERĘBL (lub **PRZERĄBL**) 'otwór wyrąbany w lodzie' *przerąmbi lama est locus voraginosus* R r₂; *lema vel lemos Grece, Latine dr vorago* *przerąmbi {vel lacrima congelata}* R r₄. Zob. **RABIĆ**.

PRZERWA zob. **PRZERWY**.

PRZERWAĆ *przervacz rumpo, -ere i. frangere, solvere* S 233v; *przervacz rumpo, -ere i. frangere vel solvere* R T₃; *przervacz, rozethnancz abrumpo, -ere* R M₁v (md); *przervacz rzecz intercipio, -ere et intercapio, -ere in eodem sensu* R Q₂; *przervacz intercipio, -ere* R Q₂ (md). Zob. **PRZERYWAĆ**, **URWAĆ**, **WYRWAĆ**.

PRZERWANIE – 1) 'dziura, otwór lub wyłom w niebiosach powstały na skutek naporu wody; powstanie wyłomu' *dny desczowe, przervanye, wzvod cataracta ..., cataracte celi, fenestre i. nubes vel tonitrua* (bibl.) R f₅; – 2) 'zatrzymanie, ustanie, przerwa' *przervanye intercepcio* R p₈v (md) (por. Cervus). Zob. **OKNO**, **PRZEDECH**, **ROZERWANIE**.

PRZERWANY 'rozerwany, pęknięty, tu – może o człowieku mającym przepuklinę' *ruptus przervany, przepucly, odarthy pannosus, in veste lacertatus* R D₄ (mp). Zob. **KLINATY**, **KLINOWATY**, **ZERWANY**.

PRZERWY 'rozpadliny, przepaście górskie' *abrupta dicuntur loca aspera et acuta inter montes przervy, ubi vie non possunt fieri* (bibl.) S 3; *abrupta przervy, naprzikrzeyshe skaly, ubi vie non possunt fieri* (bibl.) R a₂v (ml; av. *abrupta dicuntur loca aspera inter montes et acuta*).

PRZERYWAĆ 'wyrywać – np. chwasty' *przeryvacz, vyrvacz perrumpe-re herbas aut radices* R R₆ (mp). Zob. **PRZERWAĆ**.

PRZERYWANIE 'robienie przerw w wypowiedzi, tu o figurze retorycznej' *przeryvanye slow precisio ... fit, cum quis verba in animo concipit et loquendo interrumpit* R B₁v. Zob. **MOWIENIE**.

PRZERZAZOWAĆ 'ciąć, rozcinać' *deartuo, -are i. separare artus a se invicem, ut fit de gallinis et similibus {incidere rozbyeracz, przerzazovacz}* R N₅v. Zob. **KURA**, **OBRZAZAĆ**, **OBRZAZOWAĆ**, **RZAZAĆ**, **RZEZAĆ**.

PRZERZUCENIE gram. wdanye, podrzuczenye, *przerzucze<ny>e, wrzuczenye interiectio, quedam pars orationis indeclinabilis apud Latinos* R q₂. Zob. **ODRZUCENIE**.

PRZERZUCIĆ *wrzuczicz, przerzucicz interiatio, -ere* R Q₂ (md).

PRZESIAĆ 'odسياć, oczyścić ziarno lub mąkę' *przesiacz cribro, -are i. frumentum purgare, cernere, examinare, ventilare* R N₅; *Sythem przesyacz setacio, -are* R T₅v (md; av. *setatio, -are i. farinam purgare*); *przetakyem,*

opalką przewyacz, przesyacz *vanno*, -are i. *ventillare aut purgare frumentum vel avenam pro equis* R V_{5v} (md). Zob. **MAKA, POSIAĆ, PRZESIEWAĆ, PYTLOWAĆ, ROZSIAĆ, WYSIAĆ, ZASIAĆ.**

PRZESIANY 'oczyszczony, przewiany' przessyany *cribratus i. purgatus a pulvere* R i₁ (mp); przethakyem przessyany, przewiany *vannatus* R K_{2v} (ml). Zob. **MAKA, PYTLOWANY, SIANY, WYSIANY.**

PRZESIEK – 1) 'zaporą z drzew, zasięć' przesyek *asera* (Erz kojarzył z 'siekierą': „*assera (ascia?)*”) S 15v; przesyek *asseca* (? – możliwa też lekcja „*assera*”, ponieważ litery „c” i „r” są u BB niekiedy bardzo podobne) R d₂ (ml); – 2) anat. 'staw, przegub; kość pacierzowa' przesyek *spondilus* S 148v (Erz sv. Przęsłęk, kierując się Mym41, k. 30, mylnie uznał zapis BB za zniekształcony wyraz „przęsłęk”, niem. Wirtel); *spondilus, verticulus* przasłyk, *ut melius vertatur spondilus, cubus idem, vel i.* przesyek R G_{4v} (mg). Zob. **PRZESŁĘK, SIEC.**

PRZESIEWAĆ 'odsiewać, oczyszczać mąkę' przessyevacz *polinare farinam* R A_{4v} (md; av. *polinarium*); Sytho czo mąką przessyevayą *polinarium, cribrum* R A_{4v} (md). Zob. **PRZESIAĆ, PYTLOWAĆ.**

PRZESKOCZYĆ *transilio*, -ire, *ultra salire* przeskoczicz, *trans silvas aut colles transire* R V₄ (md). Zob. **NASKAKOWAĆ, PRZYSKAKOWAĆ, SKAKAĆ, SKOCZYĆ.**

PRZESŁAĆ 'posłać, wysłać' przesłacz *destino*, -are (sv. *predestino*, -are) R S₂. Zob. **OBESŁAĆ, ODESŁAĆ, POSEŁ, POSŁAĆ 2.**

PRZESŁAWNY Slawny, Slavanthny, przesławny *celebris* R f_{6v} (md).

PRZESMALCOWAĆ zob. **PRZESZMALCOWAĆ.**

PRZESPIECZNOŚĆ zob. **PRZEPZIECZNOŚĆ.**

PRZESTAĆ *intermitto*, -ere i. *inter aliquem mittere vel interpolare vel interim dimittere vel relinquere* {*cessare ad tempus* przestacz, opuszczać} R Q₂; *resipio*, -ere i. *iterum sapere, redire ad sapere, proprie ille resipit, qui penitens forefacti redit ad satisfactionem et ad sapere, quod dimiserat forefaciendo* przestacz R T_{1v}; *nyeprestacz, trwacz persevero*, -are i. *persistere et in proposito permanere* R R₆; gdi przestanye wrzecz *deferbeo*, -ere (bibl.; Est 2,1) R N₆ (md) (por. Mamstp, część II, s. 113). Zob. **PRZYSTAĆ, USTAĆ.**

PRZESTANIE 'skończenie albo przerwanie działania lub trwania czegoś' przestanye *intermissio i. cessacio* R q₂ (mp). Zob. **STANIE, USTANIE.**

PRZESTAWKA 'misa, przystawka' *catinus* przestawka *vel* srzednya mi-sza, *catinum idem, paropsis* S 24v; srzednya myssa *catillum i. parvum cati-*

num, catinum ... est vas vinarium fictile przestawka {*catinus*} R f₅. Zob. **PRZYSTAWKA**.

PRZESTĄPIĆ (lub **PRZESTĘPIĆ**) 'przejsć, przekroczyć coś; postąpić wbrew nakazom, prawu itd.' *prevaricor, -ari vel prevarico, -are i. transgredi, infringere* {*a recto discedere* przestąpicz} R S₃; przestąpicz *transgredior, -i i. ultra gradi, prevaricari* R V₄. Zob. **DOSTĄPIĆ, ODSĄPIĆ, POSTĄPIĆ, PRZESTĘPCA, PRZYSTĄPIĆ, WYSTĄPIĆ**.

PRZESTĄPIENIE 'przekroczenie; występek, przestępstwo' *comissum* zwyerzona rzecz *vel* przestąmpyeny *sc. peccatorum* R h₁v (ml; av. *comissum i. in fide traditum, creditum, coniunctum, peccatum, forefactum*); *transgressus i. transfretacio vel* przestąmpyeny R J₆v (md). Zob. **ODSTĄPIENIE, PRZEWROTNOŚĆ**.

PRZESTĘP bot. 'roślina' *psilotrum i. brionia, herba przestąmp vel est unguentum depilatorium* R B₈ (mg).

PRZESTĘPCA przestąmpcza *prevaricator, transgressor, claudicator* (sv. *prevaricacio*) S 123; przestąmpcza *prevaricator* R B₃v (por. Mym28, k. 35v, w roz. *Vitiorum vocabula*).

PRZESTĘPNIE 'niegodziwie, występnie' przestąmpny *apostatite* (! – zam. *apostatice*) *i. perverse, prevaricanter, prevaricose* R X₃. Zob. **PRZEWROTNIE**.

PRZESTĘPNY 'tu – o roku' przestąpnny rok *bissextilis annus* S 19v; przestąpnny rok *bissextilis annus* R e₁v (md) (por. Mu28, s. 7: *Annus bisextilis*, Ein schaltiar, Przestępnny rok; por. też Cervus).

PRZESTRASZONY przestraszony *attonitus* S 16; *attonitus i. tonitruo stupefactus* przestrashony, *territus, confusus, perturbatus* przelyąkl syą R d₃v; przestrashony *percussus* R R₅v (mh; av. *percello, -ere*); zlyąkl syą, przestrashony *percussus i. in animo commotus* {*percussus*}, *perterritus, turbatus* R z₄v.

PRZESTRASZYĆ (SIĘ) przestraszicz *percello, -ere i. percutere, terrefacere* S 229v; zlyąknącz syą, przestrashicz syą *percello, -ere i. percutere vel potius terrefacere* R R₅v; przestrashicz *perterreo, -ere i. perfecte vel valde terreo* R R₆; przestrashicz, przelyąknącz syą *attono, -are i. stupefacere, terrere tonitruo* R M₅. Zob. **LĘKAĆ SIĘ, PRZELĄC SIĘ, STRASZYĆ, STRASZYĆ SIĘ, WSTRASZYĆ SIĘ**.

PRZESTRONNY 'obszerny, długi – tu o mówieniu' *prosa cum prolixita* <ta> *te verborum* rzecz przestronna, długye movyeny (bibl.) R B₆v (md) (por. Mamstp, część II, s. 117). Zob. **MOWA, NIEPRZESTRONNY, SZYROKI**.

PRZESTWORY 'szeroki, szeroko otwarty – tu przenośnie o Piśmie św.' przestworna mova jako drzwy otworzone *ostium, sacra scriptura* (bibl.) R y₁ (mg).

PRZESUKANY 'zwinięty, skręcony – o niciach' *retortus* przethkany, przessusany *de bisso* Byale zzyelyonym R T₂ (md; av. *retorqueo, -ere*); przesusany (!), przethkany byalym y zyelyonym *retortus vel retorsus ... iterum volutus, sicut filum bis filatum* R D₂ (md) (por. Ex 36,8 oraz Z. Wanicowa, Na marginesie prac nad Słownikiem staropolskim. Trzy zagadkowe wyrazy: „zamisac”, „ziele” i „zielony”, *Język Polski* LXXIX, 1999, z. 1-2, s. 69). Zob. **NIĆ, KRĘCIĆ, PRZETKANY, SKRĘCONY, SUKAĆ, SUKADŁO.**

PRZESZCIE zob. **PRZEŚCIE.**

PRZESZŁY – 1) 'dawny, miniony' przesly dzyen, przeshedl dzyen *premotus dies, transactus* R B_{2v} (ml); przesshly dzyen, przeshedl *premotus dies i. transactus* R S_{2v} (mg; av. *removeo, -ere*); – 2) gram. przeszly czasz *preteritum tempus* R B₃ (mp); przesly dawny czasz *preteritum plus quam perfectum, ut amaveram, amaveras* RN IIv; przeszly dawny czasz *preteritum plusquam perfectum, ut amaveram, amaveras* R B₃ (md); *preteritum imperfectum* przesle nyezupelne, *ut amabam, amabas, amabat* RN IIv i R B₃ (md); *preteritum perfectum in grammatica* przeshle zupelne, *ut amavi, amavisti, amaverunt* R B₃ (md); *preteritum perfectum* przesle zupelne, *ut amavi, amavisti, amaverunt* RN IIv. Zob. **PRZEJĆ, PRZYSZŁY.**

PRZESZMALCOWAĆ (lub **PRZESMALCOWAĆ**) 'przetopić – o metalach' dancz *conflo, -are i. flare vel fundere aurum et aliud metallum* sstopicz, przesmalczowacz R N_{2v} (por. Volckmar: Szmelcuie *ex germ. Conflo, liquo, liquefacio*). Zob. **PRZETOPICĆ, SMALC.**

PRZESZYWAĆ 'haftować, wyszywać' pyorem abo gyglą vysshivacz abo barvamy przesshyvacz *plumo, -are* R S₁; czo barvamy przesshywa abo gyglą *plumarius* R A₄. Zob. **HAWTOWAĆ, SZYĆ.**

PRZESZYWANY 'haftowany, wyszywany' Barvyony, Crasshony, vysshivany czyrwczem, zlotem, abo yedvabyem przesshywany *vermiculatus* R K_{4v} (md); przesshyvana, nacrapyana, Shachovana *polimita res* R S₁ (mp); pyerzym abo barvamy przesshywane *plumarium opus* R A₄ (md); przesshywane, nacrapyane, Shachovane, Postawczeve abo axamynthne ('suknie?' – Nom. plur.?) *polimita vestis* (bibl.) R A_{4v} (md; av. *polymita*). Zob. **HAWTOWANY, SZYCIE.**

PRZEŚCIE (lub **PRZESZCIE**) 'przejście' *transitus i. iter, via, que transiri potest {transicio idem}* przescye, prziscye (? – możliwa lekcja „przesce”) R J_{6v}. Zob. **ODEŚCIE, POŚCIE, PRZYŚCIE, ŚCIE, WYŚCIE.**

PRZEŚCIGNAĆ przescygnąć, yącz, poyącz, ogarnąć *apprehendo, -ere* R M₄. Zob. **ŚCIGAĆ**.

PRZEŚCIRADŁO 'prześcieradło' Czvelich, presciradlo (!), plothno *syn-don {sindo}* (bibl.) R F₈. Zob. **CWELICH**.

PRZETACZAĆ 'przelewać' przelyevacz, przetaczacz *pyvo transfundo, -ere* R J_{6v} (md); przetaczacz, przelyevacz *transfundere de uno vase in aliud* R V₄ (mp). Zob. **NATOCZYĆ, WYTOCZYĆ**.

PRZETAK 'sito; łopata do wiania zboża' krzynow, przethak, nyeczky *capisterium dr vas, quo frumenta purgantur* S 22v; przetak, krzynow, nyeczky *capisterium* R f₂; rzeshoto, przethak *cribrum est instrumentum aptum ad purgandum fruges* R i₁; opalka, przetak, Rzeszoto *vannus i. cribrum de vimine, vannus eciam i. vanna* (? – może wyraz łac.) S 165 (por. Mym28, k. 37: *Vannus*, Wanne, Wanna; por. też Mym41, k. 39: *Vannus*, wan, wánná – w roz. *De balneo et pertinentibus*); *vannus* przethak *vel* opalka, rzeshoto, vanna (? – może wyraz łac.) *idem* R K_{2v} (ml; av. *vannus instrumentum est de vimine factum in modum scuti, cribrum*); opalka, przethak *ventilabrum dr pala ventilandi ..., unde Math. III, (12): Cuius ventilabrum in manu sua {ventilacio, vide Calepi}* (bibl.) R K₄; przetakiem, opalką przevyacz, przesyacz *vanno, -are i. ventillare aut purgare frumentum vel avenam pro equis* R V_{5v} (md). Zob. **FACHLAR, ŁOPATA, OGANKA, PYTEL, RZESZOTO, SITO, WACHLARZ, WIEJACZKA**.

PRZETARTY 'tu – przepiłowany' vtarty, przetharty *pilā serratus i. serra sectus* (sv. *serra*) R F₄; przetharty *pylā sarritus* R E_{2v} (ml). Zob. **PIŁA 2., PRZECIERAĆ, PRZETRZEĆ, TRZEĆ**.

PRZETKAĆ 'utkać lub przepleść dodatkową nicią' przetkacz *contexo, -ere, consuere, coniungere, artificiose connectere* (?) R N_{3v} (md). Zob. **TKAĆ, UTKAĆ**.

PRZETKANY 'utkany; przetykany nicią, haftowany' przetykany, przedkany (!) *contextus* R h_{4v} (ml); *retortus* przethkany, przessusany *de bisso* Byale zzyelyonym R T₂ (md; av. *retorqueo, -ere*); przesusany (!), przethkany byalym y zzyelyonym *retortus vel retorsus ... iterum volutus, sicut filum bis filatum* R D₂ (md) (por. Ex 36,8 oraz Z. Wanicowa, Na marginesie prac nad Słownikiem staropolskim. Trzy zagadkowe wyrazy: „zamisać”, „ziele” i „zielony”, *Język Polski* LXXIX, 1999, z. 1-2, s. 69). Zob. **HAWTOWANY, PRZESUKANY, PRZETYKANY, UTKANY**.

PRZETO Juss przeto *nunc ergo* S 246v; Jvsz przetho *nunc ergo* R X_{8v} (mh; av. *nunquam*); przeto *ergo i. idcirco* R X₅; przetho, *eyze eia i. age ...,*

adverbium hortandi R X₅; dla tego, przeto *ideo, i. ob eam causam* R X_{6v} (mg); przeto *idcirco {coniunctio est}* R X_{6v}; przetoly, azaly *num* S 246v (Erz sv. **PRZETO-LI**); oddzielne, czo nye prawuyące (? – możliwa lekcja: „prawnyące”) sza, a przeto nyemozemy ich vymowicz przesz oskarzayący spadek <*verba*> *neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzielne, Czo nye prawnyące sza, a przeto nyemozemy ich vymowicz przesz oskarzayący spadek *verba neutra* RN (k. tyt.). Zob. **PRZETOŻ**.

[**PRZETO-LI**, tak Erz; zob. **PRZETO**].

PRZETOPIC ‘oczyścić (o złocie)’ przetopicz, przepuscicz *probare aurum* R S₃ (mp). Zob. **PRZESZMALCOWAĆ**.

PRZETOPIONY ‘oczyszczony (o złocie)’ przetopyone, przepuszczone *probatum aurum* R B_{4v} (ml). Zob. **CZYSTY**.

PRZETOŻ ‘zatem, więc, toteż’ a Thak *vel* przetoszh (w oryginale wyrazy „*vel* przetoszh” przekreślone – lub podkreślone) *igitur* S 245; a thak, lak, przethosz *igitur* (bibl.) R X_{6v} (mg).

PRZETRAWIĆ ‘zużyć, zmarnować przez rozrzutność’ przetravicz, roshproshicz *dilapidare est res vel bona prodigaliter et indifferenter erogare {male expandere}* R O_{2v}. Zob. **MARNOTRAWIĆ**, **STRAWIĆ**, **TRAWIĆ**.

PRZETRZEĆ ‘przepiłować’ przetrzec, pyłą trzec, pylovacz *serro,-are i. serra secare* R T_{5v}. Zob. **PIŁA 2.**, **PRZECIERAĆ**, **PRZETARTY**.

PRZETWARDZIEJEĆ ‘stwardnieć lub utwardzić’ przetwardzyeiecz *preduro,-are* R S_{2v} (mg). Zob. **STWARDZIEJEĆ**, **TWARDY**.

PRZETWARZENIE ‘przetworzenie, przemiana, przekształcenie’ przetwarzenye *transformacio* R J_{6v} (ml). Zob. **TWARZNY**, **TWORNOŚĆ**.

PRZETYKANY ‘utkany lub przepleciony, haftowany’ przetykany, przedkany (!) *contextus* R h_{4v} (ml). Zob. **HAWTOWANY**, **PRZETKAĆ**, **PRZETKANY**.

PRZEWABA ‘część obrzędu weselnego, poprawiny’ przewaba, przeprawyeny *god repocia dicta sunt, quando apud novum sponsum post triduum cena celebratur et potacio iteratur, repetitur, reficitur* S 131; przewaba, przeprawyeny, odprowadzenye *repocia* R D₁ (md). Zob. **GODY**, **ODPROWADZINY**, **PRZEPROWADZENIE**.

PRZEWARZYĆ ‘przegotować, ugotować’ przewarzciz *precoquo,-ere* R S₂ (md). Zob. **UWARZYĆ**, **WARZONY**.

PRZEWIAĆ ‘oczyścić zboże’ przetakyem, opalką przewyacz, przesyacz *vanno,-are i. ventillare aut purgare frumentum vel avenam pro equis* R V_{5v} (md). Zob. **DAĆ**, **WIAĆ**, **WYWIAĆ**.

PRZEWIANIE ‘oczyszczenie zboża’ vyvyanye, przewyanye *subiactacio frumenti* R H₁v (mg).

PRZEWIANY ‘przesiany, oczyszczony’ przethakym przessyany, przewyany *vannatus* R K₂v (ml). Zob. **WIAĆ, WIEJACZKA**.

PRZEWIEDZIANY ‘przewidziany, z góry wiadomy’ przewyedyany *prescitus* R B₂v (md).

PRZEWIEDZIEĆ ‘przewidzieć, mieć wiedzę o przyszłości’ przewyedyecz *prescio, -ire i. ante scire* R S₂v. Zob. **DOWIEDZIEĆ SIĘ, WIEDZIEĆ**.

PRZEWIEDZIENIE ‘przeprowadzenie (decyzji?, postępowania?); kościelne pismo urzędowe, decyzja, wyrok biskupa’ przewyedyeny, *processus i. carta Episcopi* (w oryg. skrót oznaczający wyraz: *episcopi*; por. łac. dopisek BB przy drukowanym haśle w R I₂v: *episcopus ... et hoc episcopium i. dignitas vel officium episcopi {vel domus Episcopi, ubi habitat}* – bez odpowiednika pol.) R B₄v (mg; av. *processus*). Zob. **PROCES, PRZENIESIENIE, PRZEPROWADZENIE, PRZESTĄPIENIE**.

PRZEWIEDZIONY ‘przeprowadzony’ przewyedyony *directus* R k₁v (mg); powyedyony, przewyedyony *transmissus* R J₆v (mg). Zob. **ODWIEDZIONY, POWIEDZIONY, PRZYWIEDZIONY**.

PRZEWIEŚĆ (SIĘ) ‘przeprowadzić się, przenieść (się), pokierować?’ rzandicz, przewyecz *dirigo, -ere, quasi in diversam partem rego, unde Psalmus: Dirige gressus meos {emendare}* (bibl.; Ps 118,133) R O₃; przewyecz *transduco, -ere* R V₄ (mp); wmyotacz, przewyecz *transfero, -ferre {mutare} i. ultra ferre, vel de uno loco ad alium ferre* R V₄; przewyecz, przeprowadzić się *transmigo, -are i. ultra migrare, transire {ad habitandum longius ire i. transire de uno loco in alium}* R V₄v. Zob. **ODWIEŚĆ, PRZYWIEŚĆ, PRZYWODZIC, WYWIEŚĆ**.

PRZEWIEZIENIE przewyeczy, przeniesyeny *transductio* R J₆v (ml); *transfretacio* przewyeczy (?) – wyraz słabo czytelny, możliwa lekcja: „przewyedyeny”), *transgressus idem* R J₆v (md). Zob. **PRZESTĄPIENIE**.

PRZEWIEŻĆ przewyecz *perveho, -ere* R R₆ (mp); *traiectio i. ultra iactio {i. transvectio per fluvium przewyecz} {vide Calepi in verbo traicio}* R J₆v; przewyecz, przeplawicz *transvado, -are* R V₅ (mp; av. *vado, -are*). Zob. **ODWIEŻĆ, PRZEWOŹNY, WOZIC**.

PRZEWIEŻĆ SIĘ ‘przeprowadzić się’ przewyecz się *navicular, -ari* R Q₈v (md); *transfreto, -are i. ultra fretum ire, mare transire {de una parte fluvii ad aliam se vehere przewyecz się}* R V₄. Zob. **PRZEWOŹNY**.

PRZEWIRCIANY 'przewiercony' przewyrcyany *terebratus* R J₁ (mh; av. *terebrum*). Zob. **WIERCIANY, WIRCIANY**.

PRZEWIRCIEĆ 'przewiercić' przewyrcyec *swydem terebro, -are i. perforare terebro* R V₃; przewyrcyec *perforo, -are* R R₆ (mg). Zob. **WIRCIĆ, WIRCIEĆ, WIRCIOCH**.

PRZEWLEC 'wyprostować nogi?' *protendere pedes* roscyagacz nogi, przewlyecz *etc., vel porrigere*, *Hest. 8* (bibl.) R S_{4v} (ml). Zob. **POWLEC**.

PRZEWLECZENIE 'wyprostowanie (nóg)?' przewlyeczenie *protensio* S 125; roscyaganye, przewlyeczenie *protensio* R B₇ (mg); przewleczenie, roscyagnyenie *nog protensio pedum* R B₇ (md).

PRZEWŁACZAĆ 'opóźniać, odwlekać' *tardiusculus* {i. czo przewłacza} i. *aliquantum tardus et sepe recens* omyąszkaly {*tardus, piger, ultimus, rudis, densus, crassus, diuturnus, perseverans*} R H_{5v}. Zob. **ODWŁACZAĆ**.

[**PRZEWŁOCZYĆ**] zob. **PRZEWŁACZAĆ**.

PRZEWNUCZKA 'prawnuczka' przewnuczka *proneptis est filia ex nep<o>te nata* RN Iv (por. przedwnączka *proneptis est filia ex nepote nata* SN 251v). Zob. **PRAWNUK, PREWNECZKA, WNĘCZKA, WNĘK, WNUK**.

PRZEWNUK 'prawnuk' przewnuk *pronepos est filius abnepotis vel filius ex nepote natus* RN Iv (por. prewnuk SN 251v). Zob. **PRAWNUK, PREWNUK, SYNOWIEC, WNĘK, WNUK**.

PRZEWOD 'przeprowadzenie; orszak?' *comitatus* Margrabstvo *etiam ... i. societas vel comitatio* zastamp (!), towarzistvo, przewod R h₁ (por. Słstp sv. Przewód). Zob. **RADA**.

PRZEWOZ 'opłata za przewóz; przewóz?' *naulum i. precium, quod datur pro navigio* przewosz, *quasi navis lucrum* S 96v; przewosz *naulum* R v₄ (mh; av. *nabulum*); przewosz *naulum dr precium pro transmeatione datum sive quod datur pro his, qui portantur in navi et dr naulum, quasi navis lucrum* R v₅; przewoss *vectura i. naulum, sc. precium, quod datur pro portatura* R K₃; *velatura i. precium pro navigio* przewoss *vel i. qui vecturis vivunt* fflormanstvo R K_{3v} (ml). Zob. **CŁO, FURLON, MYTO, WOZOWY**.

PRZEWOŹNIK zeglyarz, przewożnyk *nauta, qui ducit et gubernat navem vel qui maior est in navi, vel qui laborat in ea* S 96v (por. zeglyarz, Shipper R v₅); przewożnyk *navigator* S 96v i R v₅ (md); *portineus, portitor* przewożnyk *etc., vel qui portus custodit et vectigal exigit* R S_{1v} (mg; av. *porto, -are*); *portitor i. ... portator et tunc dr a porto, -tas* {przewożnyk *vel teolo-*

narius} {portineus idem, qui portus observat} R A₆. Zob. **MARYNARZ**, **TRAGARZ**.

PRZEWOŹNY 'służący do przewożenia' *scedia Comyaga vel prom przewożny vel carmen inconditum, non expolitum, silva idem, trabica idem, vide Calepi, extemporale idem* R E₄ (md); promy abo lodzye przewożne *pontones i. naves, ponciones idem* R A_{5v} (ml); promy *vel* lodzye przewożne *pontones* R S_{1v} (ml; av. *ponto,-are*).

PRZEWOŻENIE przewożenye *navigium i. actio navis, sc. navigatio* R v₅.

PRZEWRAĆ przewracacz (Erz bl. „prziwracacz”) *evolvo,-ere* S 219v; przewracacz *evolvo,-ere* R O_{5v} (md). Zob. **PRZYWRACAĆ**, **SPRZEWRAĆ**, **WYWRACAĆ**.

PRZEWROCIĆ przewrocycz, podrzucicz *subiicio,-ere ... Et etiam subiicio,-are invenitur pro eodem sensu, sc. pro supponere* poddacz syą R T_{8v}.

PRZEWROT 'przewrotność, występek, grzech' *przewroth, zly zviczay, przewrothnosc, Nyestatek, Sromotha, nye rząnd abusio i. malus usus, perversio* (bibl.) S 3. Zob. **NIERZĄD**.

PRZEWROTNI 'występnie' *iniuste, inconstanter zlosnye, przewrothnye petulanter* R Y_{1v} (md; av. *perpere ... i. perverse, male*). Zob. **PRZESTĘPNIE**.

PRZEWROTNOŚĆ 'występek, grzech' *przewroth, zly zviczay, przewrothnosc, Nyestatek, Sromotha, nye rząnd abusio i. malus usus, perversio* (bibl.) S 3; *zly zviczay, przewrothnosc, nyestatek, nyerząd, przykroscz abusio dr malus usus* (bibl.) R a_{2v}. Zob. **NIERZĄDNOŚĆ**, **PRZESTĄPIENIE**.

PRZEWROTNY 'niesłuszny, zły' *przewrothny sand iudicium iniquum* R q₅ (mg).

PRZEWYSZSZAĆ (lub **PRZEWYSZAĆ**; Erz sv. **PRZEWYŻSZAĆ**) *przevisshacz prerogo,-are* S 231v; *przevisshacz wdostoinoscy prerogo,-are i. precellere, excellere, superare vel preponere* R S_{2v}; *viskytacz syą, przewysshacz emineo,-ere i. extra manere, apparere ..., superstare* (bibl.) R O₅. Zob. **PODWYSZYĆ**, **POWYSZSZYĆ**, **WYSKITAĆ SIĘ**.

PRZEWYSZSZAJĄCY (lub **PRZEWYSZAJĄCY**) – 1) 'przewyższający, czyli najwyższy, istotny, niezależny; górujący' *przevisshayący substantialis* S 152v; *przevisshaiącza rzecz excedens* S 53v; – 2) gram. *superlatus gradus* stopyen *przevisshaiący ut doctissimus* jako *navczenshy* R H_{3v} (md); *superlatus <gradus>* *Nadvysshy* stopyen, *przevisshaiący ut doctissimus* *Navczenshy* RN (wykl. przednia); *superlatus <gradus>* prze-

vysshaiączy, nadvysshi *ut doctissimus* RN (k. tyt.); *comparativus gradus in grammatica* przyrównaiący stopyem, *positivus* przedny, *ut doctus, doctior comparativus, superlativus* przevysshaiący R h_{1v} (md); *adverbia positivi gradus* polozonego stąpnyn, *comparativi* przyrównaiącego, *superlativi* przevisshaiącego R X_{2v} (md). Zob. **NADWYSZSZY, NAWYSZSZY, POWYSZSZONY, WYSOKI.**

PRZEWYSZSZENIE (lub **PRZEWYSZENIE**) 'wywyższenie' dostoiestvo (?), prz<e>vyssheny, osobna dostoiynosc *prerogativa i. singularis excellentia vel privilegium* {*donum i.*} vyyączye R B_{2v}.

PRZEWYSZSZONY (lub **PRZEWYSZONY**) 'wywyższony' wysoki, dostoiyny, przevysszony *eminens* R k₈. Zob. **POWYSZSZONY, WYSOKI.**

PRZEWYSZSZYĆ (lub **PRZEWYSZYĆ**) przevysshicz *supergradior, -gredi* R V_{1v} (ml); wdostoiynstvye przevyssicz *excello, -ere* R O₆; przevysshilas *supergressa es* (bibl.; Prov 31,29) R H₄ (mg). Zob. **PODWYSZYĆ.**

PRZEZ – 1) przesz podobienstwo *transumtive* S 249v i R Y₅ (ml); za, przesz *trans i. ultra* R Y₅; przesz, za rzeką *trans fluvium* R Y₅ (ml); przesz boga edepol *i. per edem Pollucis, adv. iurandi* R X₅; przesz herculesza *Hercule, adverbium iurandi i. per Herculem iuro* R X_{6v}; przesz *per, prepositio* R Y_{1v}; przesz lysty *per scripturam* R E_{5v} (mg; av. *scriptum*); *fascinns eciam i. zmamyenye per histriones* przesz cuglarze, *decepcio, invidia in laudando in ludendo. Quando homo ligatur ut non sit liber aut compos mentis et sit macilentus* R m_{3v} (md); przesz voznego dacz volacz *preconio iubere* R S₂ (md); Robotha przesz myessyąncz *menstruum opus i. labor cum quo satis est per mensem facere* R t₄ (mp); – oddzielne, czo nye prawuyące (? – możliwa lekcyj: „prawnuyące”) są, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayączy spadek <*verba*> *neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzielne, Czo nye prawuiące są, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayący spadek *verba neutra* RN (k. tyt.); przesz ktorego pythamy, czyya iest rzecz *casus genitivus* R n_{6v} (md; av. *genitivus*); *casus genitivus* rodzączy, przesz ktorego pythamy, czyya yest rzecz RN (wykl. przednia); cyrpyący, przesz ktori cyrpyimy *genus passivum* RN (k. tyt.); rodzaj spravuiący, przesz ktori spravuyemy *genus activum* RN (k. tyt.); cyrpyące, przesz ktore cyrpyimy *verba passiva* R a₈ (md; av. *activa verba*); – 2) 'bez, oprócz' *besz vel* przesz *sine* {*ut sine labore*} R Y₄; dluga svknya przesz opassanya *demissicia tunica i. longa et demissa, et nulla zona succincta* R i_{6v} (md); przesz smyslv *exanimatus i. debilitatus, perterrefactus, consternatus* R l₆; przesz vrazv *vulnus*

cassum R L₆ (mg); osobne, przez zawały, Samowsoby *absolute* R X₂v (ml). Zob. **BEZ, KROM, PRZEZKOST, PRZEZZĘBY**.

PRZEZDZIĘCZNIE – 1) ‘wbrew woli, przymusowo’ przedzdyacznie *improbe i. importune* R X₆v (por. *Lactifer: Improbe i. importune* Neporzadnie, bezdiecznie); – 2) ‘wbrew woli, niechętnie, pod przymusem – tu może o nakłanianiu gości do przyjścia na gody’ *invito,-are* wczicz *in nupciis*, prosic, przedzdyacznie dzialacz *coacte et involuntarie facere* R Q₂v (ml; av. *invideo,-ere ...*, *invideo te facere hoc i. per invidiam prohibeo*) (BB może bł. połączył tu znaczenia łac. wyrazów: „*invito,-are*” ‘zapraszać’ i „*invitus*” ‘oporny, niedobrowolny, niechętny’ – zob. niżej **PRZEZDZIĘCZNY**; może też miał tu na myśli biblijną przypowieść o uczcie weselnej u króla, który kazał sprowadzić na gody syna przypadkowych gości – por. Mt 22, 1-10). Zob. **NIEWZDZIĘCZNIE, WDZIĘCZNY, WZDZIĘCZNIE**.

PRZEZDZIĘCZNY ‘wymuszony, niechętny’ przedzdyaczny *invitus* R q₂v (md; av. *invitus i. non volens, quasi contra vitam et voluntatem {coactus, involuntarius}*).

PRZEZIĘBNAĆ vmarnacz, przezybnacz *gelo,-are i. stringere terram gelu {pregelidare}* R P₃; przezybnacz *prefrigesco,-ere* R S₂v (ml). Zob. **UZIĘBNAĆ**.

PRZEZKOST ‘giętki, jakby bez kości; karzeł’ jako przescost *pumilis, pumilio i. mollis, enervis* R C₁ (md). Zob. **BEZKOST, KARŁOWATY, KARZEŁ, KOŚĆ, KRĄPCIOWATY, MAŻ, PIĘDZIA**.

PRZEZLICZNY ‘nadmierny, przesadny’ przezlyczna myloszcz *zelotipia* R M₁ (mg). Zob. **GORĄCY, GORZLIWY, NIECIRPLIWY, PRZECIWNY**.

PRZEZNACZONY ‘oznaczony, symbolizowany, wyobrażony’ przeznaczony, przeznamyonowany *prefiguratus* R B₂ (mp). Zob. **NAZNAMIONOWANY**.

PRZEZNACZYĆ ‘oznaczyć, przedstawiać, symbolizować, wyobrażać’ przeznaczcic, przeznamyonowacz *prefiguro,-are* R S₂v (ml).

PRZEZNAMIONOWAĆ ‘oznaczyć, przedstawiać, symbolizować, wyobrażać’ przeznaczcic, przeznamyonowacz *prefiguro,-are* R S₂v (ml). Zob. **NAZNAMIONOWAĆ, ZNAMIONOWAĆ**.

PRZEZNAMIONOWANY ‘oznaczony, symbolizowany, wyobrażony’ przeznaczony, przeznamyonowany *prefiguratus* R B₂ (mp). Zob. **NAZNAMIONOWANY**.

PRZEZPIECZNOŚĆ (lub **PRZESPIECZNOŚĆ, PRZEŚPIECZNOŚĆ**) ‘bezpieczeństwo’ przespyeczność *securitas* R E₆v (ml). Zob.

BEZPIECZNOŚĆ, NIEPRZEZPIECZNOŚĆ, UBEZPIECZENIE, UPRZEZPIECZENIE.

PRZEZROCZYSTY (lub **PRZEŻROCZYSTY**) 'przejrzysty, jasny, czysty' *perspicuum dr per cuius medium videmus* przezroczysta, rzethelna rzecz, *ut aqua* R z₆ (mp).

PRZEWISKO 'przydomek; imię własne' *agnomen est nomen, quod alicui imponitur ab eventu, ut Scipio dictus est Africanus, quia Africam subiugavit et Pilatus dr Pontius ab insula, que dr Pontus* {Przewysko *cognomen idem*} R b₂v; przewysko *cognomen est commune nomen totius cognationis* R g₇; przewyskyem *vezvacz prenomino,-are i. prenomine vocare vel prenommen imponere* R S₂v. Zob. **PRZEZYWAĆ**.

PRZYZYSK praw. 'wygranie sprawy w sądzie lub uzyskanie czegoś w jej wyniku' *przezysk prelucratio* (! – zam. *perlucratio*) R B₂ (mp) (por. Cervus: *Perlucratio* *przezisk*). Zob. **ZYSK**.

PRZYZYSKAĆ praw. 'wygrać sprawę w sądzie i uzyskać coś w jej wyniku' *przeziskacz prelucror,-ari* (! – zam. *perlucror,-ari*) R S₂v (ml); *przeziskacz evinco,-ere i. iure acquirere* R O₅v (md); *przezyskal prelucratus* (! – zam. *perlucratus*) *est* R B₂ (mp). Zob. **POZYSKAĆ, ZYSKAĆ**.

PRZYZYSKANIE praw. 'wygranie sprawy w sądzie; uzyskanie czegoś w jej wyniku' *przezyskanye adquisicio* R a₄ (md); *przezyskanye prelucratio* (! – zam. *perlucratio*) R B₂ (mp); *przeziskanye prava adquisicio cause* R c₅v (ml); *przeziskanye pravem vel zastampyeny evictio iure* R l₅v (ml). Zob. **POZYSKANIE**.

PRZEZYWAĆ 'przywoływać lub nadawać przydomek' *przezylvacz agnomino,-are i. agnomine vocare vel agnomen imponere* R M₃. Zob. **PRZEWISKO, WEZWAĆ**.

PRZEZŻĘBY 'bezzębny' *przezżąby edentatus i. extra dentes, qui dentibus caret* R k₅v. Zob. **BEZ, PRZEZ, ZĄB**.

PRZEŻEGNAĆ 'błogosławić' *przezegnacz, podzyąkovacz, Chwalicz benedico,-ere* R M₆.

PRZEŻEGNANY 'pobłogosławiony' *przezegnany benedictus* (bibl.) R d₇v (md) (por. *pozegnany* S 18v); *przezegnana offyara hostia ..., hostie autem erant sacrificia, que fiebant antequam pergerent ad hostes, quasi pro hostibus devincendis facta* R p₂. Zob. **POŻEGNANY**.

PRZĘCZKA (lub **PRZĄCZKA, PRZĘCKA**) 'sprzączka, zapinka' *zaponka, hawthka, prząciczka fibula* S 58; *hawthka, zaponka, pagwycza, prząciczka fibula* R M₆ (por. Mu28, s. 156: *Fibula, eyn rinck am gürtel*,

Przęcká; Mym28, k. 31v: *Fibula*, Gurtelryng, Przęcka); *sibia* przącčka *cinguli* S 143; przącčka v passa *sibia* R F₅v (ml); kopistka, Spyen v przączky *lingula* S 82v; *lingula aromatariorum* Copysthka vel i. Stpyen v przączky R r₈ (md); spoicz, zapyącz przącčką, hawthką, pagviczą, zaponką *fibulo*,-are i. *fibulis ligare* {*apponere*} R O₈v; odpyańcz przącčką *diffibulo*,-are R O₂v (ml). Zob. SPONKA, SPRZĄC.

PRZĘDACZ (lub **PRZĄDACZ**) 'ten, który przędzie' prządacz *filator* S 58v (por. Słownik 1566, k. N IV: *Filator*, il Filatore, Przędacz, Der spinner). Zob. PRZĄDKA, PRZĄŚĆ.

PRZĘDNY zob. **PRZĄDNY**.

PRZĘDZA 'nici' prządza *medulum* (Erz: „*medullum*”) S 88; prządzyvo, prządza *medulum* R t₃ (mp); prządza *pensa pluraliter* lyen aut velna na kądzyely S 110v; prządzyvo, prządza *pensum ... dr mulierum, sc. lana vel linum ad opus datum vel filatura* R z₃v. Zob. NIĆ, PRZĄDKA, PRZĄŚĆ.

PRZĘDZENIE 'nici, przędza' prządzenye *netus i. filamen, unde Marcialis Capellis: Ex candentis byssi netibus ludebatur* (sv. *netus*,-a,-um i. *filatus*) R v₆v.

PRZĘDZIWO 'nici, przędza' prządzyvo *calestrum* S 21v i R e₅v (md); prządzyvo *filatura* S 58v; prządzyvo *filatura* R m₇ (md); prządzyvo *pensum ... dr mulierum lana vel linum vel filatura in mensura data* S 111; prządzyvo, prządza *pensum ... dr mulierum, sc. lana vel linum ad opus datum vel filatura* R z₃v; prządzyvo, prządza *medulum* R t₃ (mp). Zob. NIĆ, PRZĄŚĆ.

[PRZĘSŁEK – tak Erz; zob. PRZESIEK].

PRZĘŚLICA 'część kołowrotka do mocowania kądzieli' prząslicza *cola* S 29v; *colus, coli vel colus, colus dr rota feminarum motovidlo vel instrumentum, unde femine nent* prząslicza, kądzyel S 31; motovydlo, prząslycza, Cądzyel *colus, colus vel colus, coli pro rota feminarum vel instrumento, unde femine nent* (sv. *cholus*) R g₈v; wrzeczyono, prząslicza *verticillus, verticulus* S 168v. Zob. PRZĄŚĆ.

PRZĘŚLIK 'wrzeczono lub jego część' *verticulum, verticillum* prząslyk *quod ponitur in fuso ad facilius filandum* R K₅ (mp) (por. *verticillus, fuso, verticulus* wrzeczyono, *verticulum eciam potest dici* Motovydlo R K₅ (md)); *spondilus, verticulus* prząslyk, *ut melius vertatur spondilus, cubus idem, vel i. przesyek* R G₄v (mg); *cubus eciam i. prząslyk na wrzeczyono* R i₂v (ml; av. *cubus est figura solida, que longitudine, altitudine, latitudine continetur*); vyyadlo, Motovydlo, prząslyk, Colovroth *girgillus dr instrumentum femina-*

rum, quod alio nomine dr volutorium ... Item girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam Colovroth v studnyey R n₈. Zob. KĄDZIEL, PRZAŚĆ.

PRZĘTR 'piętro, strop' *interceptale* prząntr vel przelożeny myelczuchove aut in cista S 75v (por. *interceptale* pyānthr vel przelożeny myelczvchove, przegroda, przegrodek aut in cista polskrzynek R p₈v (md)). Zob. PIĘTR, PIĘTRO.

PRZMIEL bot. 'trzmiel, trzmielina, krzew' przmyel *vertebrum* S 168v i R K₅ (mp) (por. Słstp sv. Trzmiel: *vertebrum*, przmyel, *est genus arboris*; por. też Artomiusz, roz. *De arboribus: Euonymus ...*, Spindelbaum, Trzmiel). Zob. ŚĆMIEL.

PRZODEK – 1) 'poprzedzający; poprzednik w rodzie' przodek *antecessor* R c₂ (mp); *maiores* przodkovye, *minores i. posteri seu nepotes* pothomkovye S 85v; *maiores i. forciores vel* przodkovye vel *dicuntur avi, abavi, proavi, atavi, tritavi etc., minores vero i. posteri seu nepotes* pothomkovye, vide *Calopinum* R s₄v (md) (por. Mu28, s. 165: *Maiores ...*, Przodkovye); – 2) 'przód, początek; pierwszeństwo' przodek y poslyadek *a priori et posteriori* R B₄ (md; av. *prior*); przodek shyie vel podgardlye *iugulus dr anterior pars colli, unde vox et halitus procedit, vel dr guttur vel gutturis incisio, astralagus (!)* S 77v; *iugulus i. guttur vel gutturis incisio* {podgardlye *astralagus (!)*, przodek shyie} R q₅ (por. Mu28, s. 54: *Iugulus ...*, Przodek ssyye álbo podgárlye); wrzeczach stworzonych naydzye przodek y konyecz *processus in infinitum* R B₄v (mg; av. *processus*) (por. wrzeczach stworzonych naydzye początek y konyecz R S₃ (md; av. *procedo,-ere*)); przodkyem gycz *antegradior,-i i. ante ire* R M₃v; Baran czo na przodku chodzy *sectarius, ductor ovium* R E₆ (mp); – 3) gram. na przodkv chodzące, przelożeny *prepositio* RN (wykl. przednia); przelożeny, przepolożeny, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio {in grammatica}* R B₂v. Zob. NAMIASTEK, NAŚLADUJĄCY, POCZĄTEK, PRZEDNI, STARZEC, UPRZEDZIĆ, WYPRZEDZIĆ.

PRZY – 1) Brzeg przy morzv *littus* S 83; Brzeg przy valach *litus* R s₁; Brzeg przy rzecze *rippa* S 132v; Brzeg przy rzecze *ripa* R D₃; gora przy vodzye *promontorium* S 124v; gora przy rzecze abo vodzye *promontorium* R B₅v; dvor y zagroda przy myesscy *suburbanus ortus* S 152v; dvor y zagroda przy myesscy *suburbanus ortus* R H₂v (md) (por. Mu28, s. 27); vokrag, okolo vshego, przy, blyssko, vedlye *circum, circa* R X₃v; przy, vedlye *penes, prepositio, i. apud, iuxta, prope* R Y₁v; Cloda na rynkv przy rathvszv *custodia*

ligna R i_4 (mp); dzyerzyły syą przy skorze *involuta cutti* R Q_2v (mp; av. *involve*,-ere); – 2) *quocirca est compositum a quo et circa, et nota, quod circa per compositionem vel potius per quandam irregularitatem iungitur cum istis, sc. quocirca pro coniunctione causali vel illativa {i. quam ob rem}*. *Circumcirca vel circumquaque* przytim R Y_3 (odpowiednik pol. odnosi się albo do złożenia „*circumcirca, circumquaque*” ‘przy tym, dookoła, wokoło’ – albo też do łac. wyrazu „*quocirca*” i wówczas ma znaczenie ‘zatem, wskutek tego’). Zob. **BLIZU, PODLE**.

PRZYBIĆ ‘przymocować, wbić’ *przibicz, rozbicz figo*,-ere R O_8v ; *przibicz, zbicz affigo*,-ere i. *ad aliquid figere* R M_2v (niewykluczone, że wyraz „*zbicz*” ‘zbić’ odnosi się do następnego łac. hasła w druku, tj. *affligo*,-ere i. *valde fligere*, a wówczas miałyby znaczenie ‘pobić, powalić’); *przibicz configo*,-ere i. *simul figere* R N_2v ; *conglobo*,-are wcląmb *zwynąncz vel coniungere* prziląnczicz, *conglutinare* przilepicz, *przibicz* R N_2v (md). Zob. **BIĆ, PRZYŁĄCZYĆ**.

PRZYBIJAĆ *przibyyacz, vstanovicz figo*,-ere S 221. Zob. **POBIJAĆ, ROZBIJAĆ, WYBIJAĆ**.

PRZYBIOR ‘ubiór, ozdoba’ *Slycznosc, pyąknosc, ossoba, wzor, oblicze, przybyor, Csthalth, ocrassa, Czudnosc, postava, ffigura species* R G_3 . Zob. **PRZYPRAWA, UBIOR**.

PRZYBRAC ‘ozdobić, upiększyć’ *Slushnye, Crasnye, Czudnye vdzyalacz, postavicz, przybracz, ocrasicz etc. specifico*,-are, *pulcrum formam aut figuram facere* R T_7 (md). Zob. **KRASIĆ**.

PRZYBRANY ‘ozdobiony, przystrojony’ *ornatus* przybrany, *ornatus*,-tus,-tui, *honor vel vbyor* (bibl.) R x_8 (mg). Zob. **OKRASZONY**.

PRZYBYĆ ‘przybywać, powiększyć się, przyrosnąć’ *przybilo* (! – tu czasownik zam. rzeczownika) *embolismus i. superaugmentum* R k_8 .

[**PRZYBYTEK**] zob. **PRZEBYTEK** ‘miejsce pobytu, przebywania’.

[**PRZYBYWACZ**] zob. **PRZEBYWACZ**.

PRZYCHODZĄCY *Blysska rzecz, przichodzącza, Napadaiaacza, Nastavaiacza imminens res i. instans* R p_4v (ml).

PRZYCHODZIĆ *blyzy syą, nastava, przichodzy imminens* (sv. *immineo*,-ere) R P_5v . Zob. **BLIŻYĆ SIĘ, CHODZIĆ**.

PRZYCHODZIEN ‘przybysz, osadnik’ *przychodzyen, przebivacz colonus i. terre cultor et proprie advena, qui aliunde veniens agrum locatum sibi colit vel qui habet predium agri colendi causa* R g_8 .

[**PRZYCIAGAĆ** – tak Erz; zob. **PRZYCIAGAJĄCY**].

PRZYCIĄGAJĄCY przycygaiający *attrahens* S 16; przycygaiaąca mascz, vycygaiaąca *attractivum ungentum* R d₃ (md).

PRZYCIĄGAŃ przistoszovacz, przycyagnacz *coopto*,-are S 214 (por. przyscyagnancz, przistossovacz R M₅v (md)); przycyagnancz *attraho*,-ere i. *ad se trahere, abbreviare* R M₅. Zob. **CIĄGAŃ SIĘ, PRZYŚCIĄGAŃ**.

PRZYCIĘTY przycyąti, przyrznyony *secatus* R E₆ (mg). Zob. **OBCIĘTY, OCIĘTY, ODCIĘTY, PRZECIĘTY, ROZCIĘTY, UCIĘTY**.

PRZYCINAĆ przycynacz, vcynacz, przyrzynacz *seco*,-are i. *dividere, separare, secernere* R T₅. Zob. **OBCINAĆ, ŚCINAĆ, ZACINAĆ**.

PRZYCISKAĆ 'dręczyć, gnębić, uciskać kogoś' przycyskacz *perurgeo*,-ere R R₆ (md). Zob. **GABAĆ, ODCISKAĆ, UCISKAĆ**.

PRZYCISKAJĄCY 'dręczący, gnębiący, uciskający' prziciskaiący *perurgens i. artans* R z₆ (mp).

PRZYCISKANIE 'dręczenie, gnębiecie, ucisk' gabanye, Czyrzpyenye, przycyskanye *impetio, accusacio, invasio* R p₄v (md). Zob. **PRZEGABANIE**.

PRZYCISNAĆ 'dręczyć, gnębić, uciskać' przycysnacz, gabacz *impeyto*,-ere i. *accusare, invadere* R P₆ (md); przyczysnancz, przipadzicz *arto*,-are i. *frequenter arcere aut copulare* R M₄v. Zob. **PRZENAGABAĆ**.

PRZYCIŚNIENIE 'ucisk, dręczenie' Grozenye, vdrączenie, przycisnyenye *impressio tunc fit, cum tyrannus per se vel per alium minatur possessori, nisi sibi vendat* R p₅ (md); przipadzenie, przycisnyenye *coactio est duplex: absoluta et condicionalis* R g₆v (por. przymuszhenye S 29).

PRZYCZCZA zob. **PRZYDCZA**.

PRZYCZYNA przyczyna *occasio ... etiam ponitur pro causa* R x₄; Rozym racio, *causa cum ratione* przyczyna, *respectus honoris, cura rei familiaris, via fforma* (? – może wyraz łac.) *vel* Lydzba R C₄ (mp); *ignotus i. obscurus, nulli notus, ignobilis, incertus* nyevyadomy {*ut ignota causa* przyczyna nyevyadoma} R p₄; vczynkova przyczyna *actualis causa* R a₈ (md); *mulier suscepto semine honeste exponatur sic* Sprzyczyną mąsską R F₁ (mp; av. *semen*); – gram. przyczyną daiące (Nom. sing. n.) <*coniunctio*> *causalis* RN (k. tyt.); przyczynne, przyczyną daiące (Nom. plur.) *causales coniunctiones* R X₃v (md); przyczyną dawaiące <*coniunctio*> *causalis* R h₃v (md).

PRZYCZYNIĆ SIĘ 'wstawiać się za kimś, prosić, polecać, zachwalać' przyczynycz są *comendo*,-are S 31v (av. *comendator*); podacz, szhaffovacz {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz są, polyecicz, poruczicz, zwy-

rzycz *commendo*, -are i. *tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁; przyciniacz sya, orądownacz *intercedo*, -ere i. *pro aliquo ad aliquos preces facere* R Q₂; przyczynicz sya *interpello*, -are i. *interrogare {rogare}* ... et *pro alio preces fundere {invocare, movere etc.}* R Q₂; zalyeczacz, przyczynicz sya *promoveo*, -ere ... i. *proficere* R S₄.

PRZYCZYNIE 'wsparcie, pomoc' rzecz pomoczna, przyczynienie, pomocy danye, zalyeczenie *promocio* R B_{5v} (md).

PRZYCZYNNOŚĆ 'przyczynowość, okoliczności' przyczynność *causalitas* S 25; przyczynność *causalitas* R f₆ (mg); okoliczności, przyczynności *circumstantie dicuntur que in una quaque controversia queri solent et quasi questionem circumstant* R g_{4v} (ml).

PRZYCZYNNY gram. 'dotyczący przyczyny' przyczynne, przyczyna dające (Nom. plur.) *causales coniunctiones* R X_{3v} (md).

PRZYCZYŃCA 'orędownik, ten, który wstawia się za kimś' przyczynca *comendator* S 31v; przyczynca *comendator* R h₁ (mg).

PRZYDAĆ przidacz *adiicio*, -ere S 209v; przydacz, vazycz, odvazicz *appendo*, -ere R M₄ (md); napomynacz *contestor*, -ari i. *simul testari* ..., *dr etiam contestari adiuvere, firmiter asserere, sicut firmum est testamentum* przidacz na swyadecztwo (bibl.) R N_{3v}; przilączicz, złączycz, przidacz *annecto*, -ere R M_{3v} (md). Zob. **DAĆ**.

PRZYDANIE 'dodatek' przyloga, przidanye *adiectum* R a_{8v} (md). Zob. **PRZYŁOGA, PRZYMIAREK**.

PRZYDANY przydana, przilączona, złączona *annexa res* R c_{1v} (md); - gram. przidane *subiunctive coniunctiones* R Y_{4v} (md). Zob. **PODŁĄCZAJĄCY**.

PRZYDATEK 'dodatek, coś dodanego przy sprzedaży; dodatkowa porcja' przidek, przymyarek *auctorium dr id, quod additur rei mensurate, cum venditur, vel cibus, qui vacue mense superadditur, mantissa idem* S 16v; przidek, Przymyarek *auctorium dr illud, quod additur rei mensurate, cum venditur, est etiam cibus, qui mense vacuate superadditur* R d_{3v} (por. Mu28, s. 196, roz. *De ponderibus et mensuris*); przidek *mantissa dr quod additur rei vendite* S 87. Zob. **PRZYŁOGA**.

PRZYDCZA (Erz: **PRZYDŹCZA**) 'przypadek, nagłe zdarzenie, sprawa, okoliczność; właściwość' *accidens przigodność, res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.*, prziczca (!), przigoda, przypadek S 3v; przigodność, przypadek, przidcz, przigoda *accidens* R a₃ (md); przidcz *casus est inopinate rei eventus* ..., *secundo casus dr lapsus et*

sic dr a cado, -dis {vel fortuna utrum (?) infortunium}, unde: Quanto gradus altior, tanto casus declivior vpad {*casus est peccatum*}, *tertio est accidens nominis* Spadek R f₄v; przydcza, przygoda *casus fortuitus, inopinate rei accidens, eventus, infortunium, calamitas, repentivum periculum, quod nullo remedio hominis prevederi potest aut ei resisti, ut inundacio, naufragium, incendium, ruina, tempestas, latrones etc.* R f₄v (md); Sprzidczey *incidentaliter* R X₇v (mg); spriczczey (!) *fortuitu* R X₆ (md). Zob. **NAGODA, PRZYGODA.**

PRZYDOMIE 'przybudówka przy domu, izdebka' nastelka, przydomye, alkyerz *appendix dr mansiuncula, que magne domui adheret* R c₅. Zob. **HALKIERZ, NASTEŁKA, POSTEŁKA.**

[**PRZYDŹCZA** – tak Erz; zob. **PRZYDCZA**].

PRZYGANA – 1) 'hardość, występki; hańba' przygana *arrogancia* S 13v (av. *arrogans*); hardoscz, wspornoscz, podnyesyenye, przechwalanye, przygana *arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈; viciu vystamp, przygana etc., *error* R K₆v (md; av. *vitium i. crimen*); vicio, -are Skazycz, *destruere, corrumpere* vistampicz, *maculare animam viciis* przyganą myecz R X₁ (mg); Sromotha, przygana *dedecus, ignominia, vituperium* R i₅v (md; av. *decus*); – 2) 'kara, nagana' przigana *reprehensio* S 131; przigana, Skaranye *reprehensio* R D₁ (mp). Zob. **GANIEBNY, KARANIE, PRZYMOWKA.**

PRZYGANIC 'uwłaczać komuś, ganić' *arrogare, are, attribuere, superbi re vel i.* przyganycz S 211; prziganycz, wspornye, hardo dzyalacz, podnosycz, przechvalyacz syą *arrogare, are* R M₄v; przyganycz *derogare, are* (sv. *abrogare, are*) R M₁v; vwłaczacz, prziganycz *derogare, are i. detrahere, detrimentum facere, maledicere, diminuire ex parte* (Erz bł.: „*ex pleno*”), *non ex toto* S 217v; prziganycz, przymovicz *derogare, are i. maledicere, detrahere vel diminuire ex parte, non ex toto* R O₁v; prziganycz *reprehendo, -ere* S 233; przyganycz, Skaracz *reprehendo, -ere i. arguere, increpare, detrahere* R T₁v. Zob. **GAŃBIĆ, HAŃBIĆ, PRZYMAWIAĆ, SROMOCIĆ.**

PRZYGLĄDAĆ (lub **PRZYGŁĘDAĆ**) 'doglądać, strzec, pilnować' czo kurczanth przygląda *pullarius* R B₈v (md). Zob. **DOGLĘDAĆ, OGLĄDAĆ, POGLĄDAĆ, PRZEGLĄDAĆ, STRZEC, WZGLĄDAĆ.**

PRZYGODA 'zdarzenie, wypadek, przypadek' *accidens* przigodnoscz, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.,* prziczca (!), przigoda, przypadek S 3v; przigodnoscz, przypadek, przidczca, przigoda *accidens* R a₃ (md); przypadnoscz, przypadek, przigoda *accidens* RN (k. tyt.); przydcza, przygoda *casus fortuitus, inopinate rei accidens, eventus, infortunium, calamitas, repentivum periculum, quod nullo remedio hominis*

previderi potest aut ei resisti, ut inundacio, naufragium, incendium, ruina, tempestas, latrones etc. R f₄v (md); przygoda *contingens* R h₄v (ml); przygoda *vel* przygodna rzecz *eventus* R l₅; *fortefortuna est adverbium eventus* przygody R X₆; *adverbia eligendi* wybierania, *congregandi* zgromadzenia, *prohibendi* zakazania, *eventus* przygody *etc.*, *vide Donatum Polonicum in verbo adverbium* R X₂v (md); sprigody (!) *forte* R X₆ (md). Zob. **NAGODA, PRZYDCZA**.

PRZYGODNOŚĆ 'zdarzenie, przypadek, okoliczność' *accidens* przigodnoszcz, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.*, prziczca (!), przygoda, przypadek S 3v; przigodnoszcz, przypadek, przidcza, przygoda *accidens* R a₃ (md); przigodnosci, przypadloscy *accidencia* R a₃ (md). Zob. **NAGODA**.

PRZYGODNY 'przypadkowy' przygoda *vel* przygodna rzecz *eventus* R l₅.

PRZYGODZIĆ (SIE) 'wydarzyć się, zdarzyć, przytrafić się' przypadacz, przigodzicz, przypadacz *accido, -ere i. evenire* R M₂; przigodzicz są *contingo, -ere ...*, *accidere* R N₄. Zob. **UGODZIĆ, ZGODZIĆ**.

PRZYGRODA 'nagroda?; przegroda?' *sortualia i.* przigroda S 147. Zob. **PRZEGRODA, PRZEGRODEK**.

PRZYGRZEBADŁO 'pogrzebacz?; uchwyt, szczypce do wyciągania czegoś, grzebania w ogniu? (może bł. zam. „przygrzewadło” 'szkandela'?) przigrzebadło *puniceps* S 126v; *puniceps i.* przigrzebadło *vel i. punicorum capiens* R C₁ (md) (por. Mu28, w roz. *De varia suppellectile ...*, O Graczye domowym, s. 141: *Puniceps*, eyn fewer kłam, Przygrzewadło; por. też sąsiednie hasło Mu28 z tegoż rozdziału: *Batillum*, eyn fewer schaufel, Scherolcz, *Batillus idem*; BB albo uznał zapis Mu28 za błędny i zamienił „w” na „b”, czyli „przygrzewadło” na „przygrzebadło”, albo też nie zrozumiał wyrazu pol.; nie wiadomo także, skąd BB wziął niejasne objaśnienie łac. w R). Zob. **GRZEBŁO, KRUKWA, OŻEG, POCIASK, POGRZEBACZ, SZEROLC**.

PRZYIĆ zob. **PRZYJDŹ**.

PRZYJACIEL przyacyel, pobratyn (Erz bł.: „pobratym”) *compatriota i. unius et eiusdem patrie* S 31v; przyacyel, zymek, po bratyn *compatriota i. unius et eiusdem patrie* R h₁v; *erga me* ku mnye, <erga> *amicos* ku przyjacielowy (? – ostatnie litery niewyraźne) R X₅ (mp); *cognati fratres i. simul nati seu amici* przyacyele RN Ilv. Zob. **NIEPRZYJACIEL**.

PRZYJACIELSKI praw.? 'zaprzysiężony, np. ławnik, świadek?; związany przyjaźnią?; zwolennik?' przyacyelsczy *abiuratissimi* R a₂ (mp); *av. abiuratio est rei credite abnegatio*) (BB może pomylił łac. „*abiurare*”

‘zaprzeczać pod przysięgą; negować; odrzucać’ z „*adiurare*” ‘przysięgać, zobowiązywać’, zob. Lex, k. 178v: *Adiuro* ... Poprzyśięgam ...; *Abiuro* Odprzysięgam ...; *Adiuratus* ... et *adiuratissimi pro coniunctissimis*, Vprzeymi, sprziśiężeny przyażnią. Znaczenie całego hasła BB niejasne; przym. „przyjacielski” występował w staropolszczyźnie przede wszystkim jako termin prawniczy, w znaczeniu ‘polubowny, np. sędzia, jednacz’ – por. Słstp. sv. Przyjacielski oraz A. Zajda, *Staropolska terminologia prawnicza* (do 1500 r.), Kraków 1990, s. 122).

PRZYJACIELSTWO vmownosc, przyacyelstwo *affabilitas* R b₁v (md; av. *affabilis*); Rod, Rodzay, przyrodzonosc, Rodzyna duchowna, przyacyelstvo duchowne *cognacio spiritualis* RN IIv.

PRZYJAZNY *candidus i. amicabilis* przyazny S 22 (av. byaly *candidus, splendidus, albus*); *candidus i. splendidus vel albus* {vel *amicabilis lector libri* przyazny} R f₁.

PRZYJAŹNIE (lub **PRZYJAZNIE**) przyaznye *amice* R X₃ (mp).

PRZYJAŹŃ *favores i. laudes vel* przyaszn R m₄ (mp; av. *favor*); Nyenavisz przyazny, zalosc zdobrego *invidentia i. invidia* R q₂v. Zob. **FOLGOWANIE, ŁASKA, NIEPRZYJAŹŃ**.

PRZYJĄĆ dopuscicz, przyyancz *admitto,-ere* S 209v; dopuscicz, przyyacz, Spuscicz *admitto,-ere i. peccare* {*recipere*}, *item admittere i. assumere vel recipere* ..., *vel est incitare ad currendum cum quadam velocitate* R M₂v; przyyacz *excipio,-ere i. eligere, extrahere* {*abscondere, eligere* vyrvacz}, *extra capere, super alia capere, recipere* {*cum honore recipere etc.*}, *latenter capere, {per dolum} invadere et pertinet ad insidiatores* vyyancz {*opprimere*} R O₆; wzyancz, przyyacz na sya, pogymacz, poiancz *accipio,-ere* R M₂; *incorporo,-are, unum corpus efficere, suscipere ad societatem, vel i. non suscipere* Nyeprzyyacz R P₆v (mg). Zob. **JĄĆ, PRZYJĘTY, WYJĄĆ**.

PRZYJĆ zob. **PRZYJDŹ**.

PRZYJDŹ (lub **PRZYIĆ, PRZYJĆ**) ‘przyjść, tu – wrócić do zdrowia, wyzdrowieć’ przyydz ku zdrowy *revalesco,-ere, ad sanitatem reduci* R T₂ (mg). Zob. **IŚĆ, JIĆ**.

PRZYJEMNY ‘przyjęty, wybrany (np. naród wybrany przez Boga), miły’ własny, przyjemny *acceptabilis populus* (bibl.) R a₃ (mg); przyjemny, po-volny *attrectabilis* R d₃ (md).

PRZYJĘCIE *adoptio est gratuita quedam electio, qua quis sibi eligit aliquem in filium* sposzobyenye, polyvbyenye, *adoptio per syncopam* ... i. *desiderium vel affiliatio, in filium acceptio* przyyacye R b₁. Zob. **JĄĆ**.

PRZYJĘTY przyąti *admissus* i. *receptus* R b₁ (ml); przyąthi *adoptatus* *dr electus in filium* R b₁. Zob. **JĘTY**, **NIEPRZYJĘTY**.

PRZYJMOWAĆ navczenye byerze a przyymvy *catesisatur* (bibl.) R M₇ (mp; av. *cathehezizo*, -are vel *cathezizo*, -are); – odcladaiące, Czo iedno znamyą odlozą a drugye przyymvią *deponencia verba* RN (k. tyt.); *deponencia verba* odcladaiące, odshadaiące (? – w oryg. wyraz przekreślony), *ut luctor, sequor, nascor etc.* Czo yedno znamyą odlozą, a drugye przyymvyą R i_{6v} (md). Zob. **JAĆ**, **PRZYJAĆ**.

PRZYJRZEĆ ‘obejrzeć, zbadać’ prikasz, vstaw, przyyrzi, roszańdz *decerne* (bibl.) R N_{5v} (ml). Zob. **OBEJRZEĆ**, **PRZEJRZEĆ**, **RACZYĆ**, **WEJRZEĆ**, **ZAMYŚLIĆ**.

[**PRZYJŚCIE**] zob. **PRZYŚCIE**.

[**PRZYJŚĆ**] zob. **PRZYJDŹ**.

[**PRZYKADEK** – tak Erz; zob. **PRZEKADEK**].

PRZYKAZAĆ kazacz, volacz, prikazacz, wzyastovac *predico*, -are R S₂; prikazacz *predico*, -are R S₂ (mh; av. *predico*, -are); prikasz, vstaw, przyyrzi, roszańdz *decerne* (bibl.) R N_{5v} (ml). Zob. **DOKAZAĆ**, **SKAZAĆ**, **ZAKAZAĆ**.

PRZYKAZANIE prikazanye *edictum* i. *preceptum, mandatum regum et imperatorum* S 46; prikazanye *edictum legis* i. *obediencia* R k_{5v} (md); ksyagy dzyessyąnthnego prikazanya *Deuteronomium* i. *secunda lex* (bibl.) R i₇ (md); pod prikazanym *preceptorie* R Y₂ (mg); *preceptum negativum* i. *non facere* pod zakazanym, *affirmativum* i. *facere* pod prikazanym dzyalacz (sv. *preceptum*) S 121; dzyalacz pod prikazanym *preceptum affirmativum, quod ordinat facere, quid fieri debeat* R B_{1v} (mg); pod prikazanym abo zakazanym *valentibus etiam preceptoribus vel inhibitoribus* S 198 (w roz. *De regula fratrum minorum*). Zob. **KAZANIE**, **LIST**, **ROZKAZANIE**, **WSKAZANIE**.

PRZYKŁAD polozenye abo przyklad ku bogv mylemv *posicio* R A_{6v} (mg); *exemplum ... est alicuius dicti vel facti preteriti propositio* {wzor, przyklad, przepyss *quod sequimur aut vitamus*} R l_{6v}; *exemplo*, -are i. *ad similitudinem* na przyklad *alicuius aliquid ponere* {vel *facere opus simile* przepissacz} R O₆; *utputa* i. *verbigratia, sicut, adv. ...*, unde 1 Cor. XV, (37): *Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, utputa przycladem tritici* {quemadmodum} R Y_{5v} (por. NT Wujka: nie śieiesz ciąłá ..., ále gołe źiárno, iáko ná przyklad pszeniczne); vivyecz przycladi (Instr. plur.) pisma dosvyatczonego *probare exemplis* S 123v; vyvycz przycladi (Instr. plur.) pyszma pewnego *probare exemplis* R S₃ (mp). Zob. **PRZEKŁAD**.

PRZYKŁADACZ 'ten, kto coś przykładą, dodaje; może ten, kto bije lub łączy?' przicładacz *appositor* S 12 (por. Mym41, k. 36v w roz. *Vitiorum vocabula* ..., Imioná niedostátkow: *Appositor*, czuleger, przykładacz; podobnie w źródle Mymera, tj. w słowniku pt. *Dictionarius trium linguarum, Latine, Teutonice, Boemice* ..., Wiedeń 1513).

PRZYKŁADAC 'dokładać, dołączać' przicładacz *appono*,-ere i. *adiungere, addere* R M₄; *adverbium* i. *allocutio* przislovye, ktore cladzyemy vedlye *verbum* ku vyiasnyenyv, czo ku slowv przicładamy R b₁v. Zob. **KŁAŚĆ**, **PRZEKŁADAC**, **PRZYŁOŻYC**.

PRZYKŁADNIE 'posługując się przykładem, obrazowo, metaforycznie, alegorycznie' przicładny *tropologice* S 249v; przicładny *tropoloice* (!) R J₈v (mg; av. *tropologia*); przicładny *tripoloice* (!) R Y₅ (ml). Zob. **DUCHOWNIE**, **PODOBNI**, **PRZYPOWIEDNIE**, **WYKŁADNIE**.

[**PRZYKŁADNY**] zob. **NIEPRZYKŁADNY**.

[**PRZYKŁOTA**] zob. **PRZEKŁOTA**.

PRZYKOPA 'dolina między górami, szczelina' przicopa myedzi goramy abo okolo gor *convallis, magna vallis vel loca terrarum depressa inter montes* S 35 (por. Mu28, s. 21; por. też: przecopa ocolo gor R h₄v). Zob. **DOŁ**, **PA-DOŁ**, **PRZEKOP**, **PRZEKOPA**.

PRZYKROŚĆ 'coś złego, występkek, grzech' zly zviczay, przewrothnosc, nyestatek, nierząd, przykroscz *abusio dr malus usus* (bibl.) R a₂v. Zob. **SROMOTA**.

PRZYKRY – 1) 'nieprzyjemny, cierpki' przikry, quaszny *austerus* S 17; – 2) 'stromy, trudny do przebycia – tu o miejscu' *acclinis vel acclinus in eodem sensu i. flexus vel incurvatus* {Sklonny *humilis*} *et proprie in ascensu vel dr locus erectus sursum* przikre myescze, przikra góra {*ad ascendendum*} R a₃; *acclivis, acclivus, flexus, incurvatus in ascensu* sklonny *vel dr locus erectus sursum* przikre myescze S 3v. Zob. **NAPRZYKRZEJSZY**.

PRZYKRYCIE – 1) 'dach, strzecha' dach, przikricye *tectum, pars domus vel ipsa domus* S 155v; dach, przikrycye *tectum, pars domus* {*imbrex idem*} R H₅v; Słoby virzchow abo przicricya (Gen. sing. lub Nom. plur.) *domatum* (bibl.) R k₃ (mg; av. *doma, Greci tectum dicunt, potest etiam dici doma tectum vel etiam atrium, quod non tegitur* ... *Et II Reg. V, (8): Domatum fistulas. Et appellantur domatum fistulas cannales, quibus stillicidia defluebant*) (por. Słstp sv. Przykrycie: *Domatum fistulas* rynny, złoby, przikriczia, virzchi – z Mamstp; por. też Słstř 9, Praha 1986, sv. *doma*, cytat z *Lactifera: Doma* ... *Greci tectum dicunt vel atrium, quod non tegitur*, Ponebij neprzikryte, z sstu-

kowij vdielanee, kde žlaby kamenne d'elagij, aby woda tekla); – 2) 'czynność przykrywania, łatania, naprawiania budynku lub dachu' *sartatecta i. reparaciones* przikrycy, Strzechy nye przicrite (Nom. plur.) (bibl.) R E₂ (mp; av. *sarcitectus ... et hoc sartatectum i. restauratio tectorum vel templorum {vel i. edificium, quod indiget reparacionem vel i. tributum collectum ad restauracionem tectorum templorum, IV Reg. XII, (6)}* (zob. też 2 Par 24,5 z Biblii Wujka: zbieraycie ze wszytkiego Izraela pieniądze na poprawę domu Boga waszego). Zob. **PRYZSTRZECH**.

PRYZKRYCTWO 'obłuda, fałsz' przicryctwo *hypocrisis i. simulatio* (sv. *hypocrita*) R o₆. Zob. **OBLUDA**.

PRYZKRYĆ – 1) 'zakryć, zaciemnić' zaczmycz, przykrycz *adumbro,-are* R M_{2v} (md); skrycz, przekrycz (!) *abscondo,-ere i. occultare* R M_{1v}; – 2) 'osłonić, pokryć' przikrycz, obstąmpicz, othoczycz, ogarnącz *circumdo,-are* R M₈; pobicz dach scudlamy, przikrycz dom dachowką *tego,-ere* R V_{2v}; *trabo,-are i. trabes facere* tramy *vel* tarcziczamy przykrycz R V₄ (md). Zob. **KRYĆ, ODKRYĆ, PRYZKRYWAĆ**.

PRYZKRYTY – 1) 'zaciemniony, niewyraźny, niejasny; ukryty; obłudny' przicriti, zaczmyony *adumbratus* R b_{1v} (ml); zradny, obłudny, zradny, przykryty *hypocrita dr fictor, simulator, representator alterius persone, simulat enim se esse id quod non est* R o₆; *palliatu i. pallio tectus vel occultus, coopertus, ut iste habet verba palliata i. occulta, cooperta* przykryte slova (sv. *pallium*) R y_{2v}; – 2) 'pokryty, zakryty, osłonięty, np. wóz' ogarnyony, przikryti, obstąmpyony, othoczony *circumdatus* R g_{4v} (mg); przicryty po-clad, voss okowany *carpentum est quoddam genus vehiculi seu curruum vel est currus, super quo sedent mulieres, tectus panno* R f_{3v}. Zob. **JAWNY, NIEPRYZKRYTY, POKRYTY, SKRYTY**.

PRYZKRYWAĆ kvapem abo mchem przikryvacz *plumo,-are, vide Calepi* R S₁ (mp).

PRYZKRYWADŁO 'pokrywa, wieko, m.in. Arki przymierza' przicrivadło *operculum, opertorium* (bibl.) R x_{6v} (ml); *oraculum* Modlyebnycza, Modlebe myesscze *vel i. propheta, divinacio etc. vel i. operculum* przikrivadło (bibl.) R x₇ (md).

PRYZKRYWKA anat. 'nagłośnia' przikrywka wnątrzna *epiglotum* S 50; przykrywka wnątrzna *epiglotum* R l₂ (mg). Zob. **JABŁKO, KRTANIOWY, POKRYWKA, POKRZYWKA**.

PRYZLEPA 'kawałek chleba lub zupa z drobionego chleba' *offa dr cibarium ex frusto panis in iute* (! – tak, od *ius, iutis* 'zupa'; zob. *Vocabularius*

breviloquus J. Reuchlina sv. *Ius „... ius, iutis per t pro aqua vel brodio. Unde ius iutis mando, ius iuris in agmine parando”*) *pingui humectatum seu intinctum aut in brodio*, przilyepa, drobyvnka i. *bucella panis* S 101; przylepa *offella* i. *parva offa* R x₅. Zob. **DROBINA, FAMUŁKA, JUSZKA, POLEWKA, ZUFKA**.

PRZYLEPIĆ *conглоbo,-are* wclamb *zwynancz vel coniungere* przilanczicz, *conglutinare* przilepicz, przibicz R N₂v (md). Zob. **LEPIĆ, WLEPIĆ**.

PRZYLEWACZ ‘sługa noszący wodę’ przilyevacz *vodny lixa dr mercennarius, qui sequitur exercitum in expedicione et portat aquam ad opus exercitus in castris* S 83; *lixa* i. *mercennarius, puta qui sequitur exercitum in expedicione et portat aquam ad opus exercitus in castris* {*lixor idem vel vodoley*, przilyevacz (? – możliwa lekcja: „przelyevacz”) *vody*} R s₁ (por. Mym28, roz. *de Balneo* ..., k. 36v: *Lixa*, Wassertrager, Przylewacz). Zob. **LAĆ, PRZELEWAĆ**.

PRZYLICZNIE ‘włącznie, razem, wliczając’ przylicznye, yedno zdругym *inclusive* R X₇v (ml) (por. *Cervus: Inclusive* iedno zdругim). Zob. **LICZYĆ**.

PRZYŁĄCZONY przydana, przilączzona, złączona *annexa res* R c₁v (md).

PRZYŁĄCZYĆ *conглоbo,-are* wclamb *zwynancz vel coniungere* przilanczicz, *conglutinare* przilepicz, przibicz R N₂v (md); przilączicz, złączycz, przidacz *annecto,-ere* R M₃v (md). Zob. **ODŁĄCZYĆ, ROZŁĄCZYĆ**.

PRZYŁĄCZYĆ SIĘ *associo,-are* i. *se alteri amicabiliter coniungere* {*consortem et consodalem esse* Społem bicz, przilączycz sya} R M₅.

[**PRZYŁBICA** – tak Erz, bł.; zob. **PRZELBICA**].

PRZYŁOGA ‘dodatek’ przyloga *adiectum* R a₈v (mg); przyloga, przidanye *adiectum* R a₈v (md). Zob. **PRZYDATEK, PRZYMIAREK**.

PRZYŁOŻON ‘przyłożony, dodany’ przilozon, zgromadzon *collectus* R g₇v (ml).

PRZYŁOŻONY gram. członkow przelozenye *vel* czo przylozony yest do ymyon *articulare prepositivum* R c₈v (mg; av. *articulus*); członkow przelozenye, Czo przylozony yest do ymyon *articulare prepositivum* RN (k. tyt.).

PRZYŁOŻYĆ ‘dodać, dołożyć, przyłączyć’ zbyeracz, przilozicz *colli-go,-ere* R N₁. Zob. **PRZYKŁADAĆ**.

PRZYMAWIAĆ ‘dokuczać, złorzeczyć, lżyć’ vragacz, przymavyacz *convicior,-ari* i. *convicia inferre* {*incriminari*}, *vituperare* R N₄. Zob. **PRZYGANIĆ, PRZYMOWIĆ, UWŁACZAĆ**.

PRZYMECZNIE (lub **PRZYMACNIE**, **PRZYMECZNIE**) 'mocno, pod przymusem' przymączny, Sprzipądzonym *astricte* R X₃v (ml). Zob. **PRZYMUSZENIE**.

PRZYMECZONY (lub **PRZYMACONY**, **PRZYMECZONY**) 'przymuszony, zmuszony, ściśnięty' przymączony *coactus, constrictus, in unum collectus* S 29v; przymączony *coactus i. constrictus et in unum collectus* R g₆v. Zob. **PRZYMUSZONY**.

PRZYMECZYĆ (lub **PRZYMACIĆ**, **PRZYMECIC**) 'zmusić, zobowiązać' obvyazacz, przymvsicz, przymączicz *astringo,-ere i. iuxta vel in conspectu stringere, cogere* R M₅; *cogo,-ere, vide Calepinum* przymusicz, przimączicz R M₈v (md). Zob. **MĘCZYĆ**, **MUSIEĆ**, **POWINOWAĆ**.

PRZYMIAREK 'dodatek, coś dodanego przy sprzedaży; dodatkowa porcja' przidek, przymyarek *auctorium dr id, quod additur rei mensurate, cum venditur, vel cibus, qui vacue mense superadditur, mantissa idem* S 16v; przidek, Przymyarek *auctorium dr illud, quod additur rei mensurate, cum venditur, est etiam cibus, qui mense vacuate superadditur* R d₃v (por. Mu28, s. 196). Zob. **PRZYDANIE**, **PRZYŁOGA**.

[**PRZYMIERZE**] zob. **PRZYMIRZE**.

PRZYMIOT 'wrzody; krosty' przymyothi *peneragium sunt pustule orte post ventosas et scarificationem* R z₃ (md) (por. łac. hasło w S 110v: *peneragium dr quando quedam pustule albe circuitu post scarificationem ventosarum generantur* – bez odpowiednika pol.). Zob. **BOLĄCZKA**, **FRANCOZA**, **KROSTA**, **OTOK**, **PRYSZCZ**, **PUCHLINA**, **WRZOD**.

PRZYMIOTNIK bot. przymyothyk, psya rzezucha *senecie herbe sunt cito arescentes, que per macerias nascuntur* (sv. *senecia*) R F₂v.

PRZYMIRZE 'przymierze' przymyrze *fedus i. pactum vel pax, que fit inter dimicantes* S 57. Zob. **MIR**, **POKOJ**, **PRZEMIERZE**, **PRZEMIRZE**, **ZMIRZYĆ**, **ZMOWA**.

PRZYMNOŻYĆ przymnozicz, przisporzicz *adaugeo,-ere i. valde augere {adaucto idem}* R M₂v. Zob. **MNOŻYĆ SIĘ**, **ROZMNOŻYĆ**.

PRZYMOWIĆ 'dokuczyć, zganić, złorzeczyć' prziganyecz, przymovicz *derogo,-are i. maledicere, detrahare vel diminuire ex parte, non ex toto* R O₁v. Zob. **MOWIĆ**, **PRZYMAWIAĆ**, **URĄGAĆ**, **UWŁACZAĆ**.

PRZYMOWKA – 1) 'przycinek, uszczypliwość, przygana; obelga' vraganye, przymowka, Sromoczenye *convicium est adversus bonos mores vociferacio ad iniuriam et invidiam d<irigens> (?)*: *Tu es cecus, claudus, gulosus, spurius, i. contumelia, vituperium, obprobrium, iniuria* S 35; przymowka,

vraganye, Sromoczenye *convitium i. contumelia, vituperium vel opprobrium, iniuria* R h₅; – 2) ‘zagadnienie, problem’ przimowka *problema i. propositio seu questio gravis et difficilis ad solvendum* S 123v; Gadka abo przimowka *problema {problematum idem}* R B₄v. Zob. ŁAJANIE, PRZYGANA, WYMAWIANIE, WYRZUCANIE.

PRZYMUSIĆ obvyżacz, przymvsicz, przymączicz *astringo, -ere i. iuxta vel in conspectu stringere, cogere* R M₅; *cogo, -ere, vide Calepinum* przymvsicz, przimączicz R M₈v (md); *compellere animalia* wpadzić, przypadzić, przimvssicz R N₁v (ml; av. *compello, -ere*). Zob. MUSIEĆ, POWINOWAĆ, PRZYMĘCZYĆ.

PRZYMUSZENIE przymuszhenye *coactio* S 29 (por. przypadzenye, przycysnyenye R g₆v).

PRZYMUSZONY obvyżany, przymvshony *astrictus* R d₂ (mg). Zob. ZAWIĄZANY.

[PRZYNAJMNIEJ] zob. PRZYNAMNIEJ.

PRZYNAMNIEJ telko, acz nycz, alye przynamnyey *saltem, coniunctio adversativa {vel expletiva} cum diminutione per syncopam fit a salutem, et est tractum a captivis, qui quando capti erant ex timore non valentes loqui integre dicebant: Saltem, saltem, saltem, quasi dicerent, ut vitam et salutem non amitterent {i. adminus i. si aliter non potest}* R Y₃v.

PRZYŃEKAĆ ‘zachęcać, przynaglać, poganiać, zmuszać’ przynākacz *cohortor, -ari* R g₇ (mp; av. *cohors*) (por. ponākacz *cohortor, -ari* R N₁); przynākacz *urgeo, -ere i. stringere, coercere {cogere}, stimulare* R X₂. Zob. PONEKAĆ.

PRZYODZIAĆ ‘ubrać’ przyodzyacz, oblyecz *coopero, -ire* R N₄. Zob. OBLEC SIĘ, ODZIANIE, ODZIENIE.

PRZYPADAĆ ‘zdarzać się’ przypadacz, przigodzicz, przypadacz *accido, -ere i. evenire* R M₂; – gram. przypadaią *accidunt nomini* R a₃ (md) i RN (k. tyt.); przypadayą *accidunt nomini* RN (wykl. przednia).

PRZYPADEK *accidens* przigodnosc, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.*, prziczca (!), przigoda, przypadek S 3v; przigodnosc, przypadek, przidcza, przigoda *accidens* R a₃ (md); przypadnosc, przypadek, przigoda *accidens* RN (k. tyt.); przypadek *accidens* R M₂ (mh; av. *accido, -ere*). Zob. NAGODA, PRZYDCZA, PRZYPADNOŚĆ, SPADEK.

PRZYPADŁOŚĆ ‘właściwość, cecha; przypadek, zdarzenie’ *quantum ad habitum i.* Sprzypadloscy (Gen. sing.) R o₂v (mg; av. *habitus*); przigodnosc, przypadloscy *accidencia* R a₃ (md).

PRZYPADŁY 'przypadający, przypadkowy' *premium* odplata *substantial* dusshna, *consubstantial* cyelesna, *accidentale* przypadła R H₂ (mg; av. *substantia*); przypadle (Nom. sing. n.) *accidentale* R a₃ (md).

PRZYPADNOŚĆ 'przypadek' przypadnoszcz, przypadek, przigoda *accidens* RN (k. tyt.). Zob. **NAGODA, PRZYDCZA, PRZYGODNOŚĆ, SPADEK.**

PRZYPALIĆ przysmrodzicz, ozzecz, przypalicz *aduro,-ere* R M₂v (md). Zob. **OŻŻEC, PALIĆ, POŻŻEC.**

PRZYPALONY ozzony, przypalony, przismrodzony *adustus* R b₁v (ml). Zob. **OŻŻONY.**

PRZYPAŚĆ 'spaść, zwalić się, runąć – tu o gniewie Bożym' przypadł, rospostarl syą *incubo,-are i. imminere, instare vel rem alienam invadere {ad malum inniti}* (bibl.) R P₆v (czas. *incubare*, z uwagi na identyczną formę *perfectum*, przybiera niekiedy znaczenie czas. *incumbere* – por. Slstř 16, Praha 1997, sv. *incumbo,-ere*; BB bł. podał tu polskie odpowiedniki w 3. os. sing. do łac. bezokolicznika *incumbere*, występującego w Biblii w formie osobowej *incubuit*; zob. Biblia Wujka, Księga Jozuego 22,20: Izali Achan ... nie przestąpił przykazanie Pańskie, y na wszytek lud Izraelski gniew iego przypadł? (łac. ... *ira eius incubuit?*); por. też Mamstp, część I, s. 57: *Jncubuit* rospostarl szą). Zob. **ODPAŚĆ, UPAŚĆ.**

PRZYPCHNAĆ wpadzić, przypchnąć *impello,-ere i. intus vel valde pel-lere* R P₆. Zob. **PCHAĆ, POPCHNAĆ, PRZYPYCHANIE, WYPCHNAĆ.**

PRZYPĘDZENIE *impulsus* przypichanye, przypądenye *i. impetus* R p₅ (mp); przypądenye, przycysnyenye *coactio est duplex: absoluta et condicionalis* R g₆v (por. przymuszhenye S 29); przymącznye, Sprzipądzonym *astricte* R X₃v (ml). Zob. **PRZYMECZNIE.**

PRZYPĘDZIĆ przypądzicz, przypyeracz *angario,-are, compellere, iniuste exigere, angariam facere* S 210v; zaczygacz, vdrączicz, przypądzicz, przypyeracz *angario,-are i. cogere, compellere ad publicum officium, iniuste exigere* R M₃v (mg); *compellere animalia* wpadzić, przypądzicz, przimvssicz R N₁v (ml; av. *compello,-ere*); przyczysnącz, przypądzicz *arto,-are i. frequenter arcere aut copulare* R M₄v. Zob. **PĘDZIĆ, ROZPĘDZIĆ, WYPĘDZIĆ.**

PRZYPĘDZONY przypądzony *compulsus* S 32v. Zob. **NAPĘDZONY, WPĘDZONY, ZAPĘDZONY.**

PRZYPIĄĆ przypyącz *affibulo,-are* R M₂v (dopisek BB w kolumnie głównej nad drukowanym hasłem *afereso,-are*). Zob. **ODPIĄĆ, SPOIĆ, ZAPIĄĆ.**

PRZYPIERAĆ przypadczic, przypyeracz *angario, -are, compellere, iniuste exigere, angariam facere* S 210v; zaczyagacz, vdrączicz, przypadczic, przypyeracz *angario, -are i. cogere, compellere ad publicum officium, iniuste exigere* R M₃v (mg). Zob. **PRZEC**.

PRZYPIĘTY sknafłowany, przypyąthy *affibulatus i. connodatus vel fibula ornatus* R b₁v. Zob. **KNAFEL, ODPIĄĆ, PRZYPIĄĆ, ZAPIĄĆ**.

PRZYPISANIE praw. 'przywłaszczenie' *usurpacio zossobyenye, raptus contra usum etc. i. illicite, przywłosczenie furto vel aliter, przypyssanye presumcio contra consuetudinem* R L₅v (ml). Zob. **ODPISANIE, WYPISANIE**.

PRZYPODOBAĆ 'kształtować coś według czegoś, upodobnić; porównać' przypodobacz, Czvdnye, rownye, dobrze czo vdzyalacz *proporcio-no, -are, similitudinarie unam rem ad aliam facere* R S₄ (md); przypodobacz, przyrownacz *configuro, -are, vide Calepi* R N₂v (md); zgodzicz, przypodobacz, kstaltownye vdzyalacz *conformo, -are i. congruere, assimilare* R N₂v (md). Zob. **PODOBA, PODOBNOŚĆ**.

PRZYPODOBAĆ SIĘ 'upodobnić się' przypodobacz syą *assimilo, -are i. valde similare, invenitur etiam assimilor, -aris in eodem sensu* R M₅. Zob. **PODOBA, SPODOBAĆ SIĘ**.

PRZYPODOBANIE 'upodobnienie; podobieństwo' podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas i. conformacio* S 33v; podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas* R h₃ (md); przypodobanye *assimilacio* R d₂ (md); przypodobanye, Rownosc, Czvdnosc *proportio i. similitudo, habitudo, comparatio {similitudo unius ad alium}* R B₆.

PRZYPODOBANY 'upodobniony' przypodobany, przyrownany *configuratus* R h₃ (mp).

PRZYPOMAGAĆ przypomagacz *coadiuvo, -are i. simul adiuvo* R M₈v. Zob. **DOPOMAGAĆ, POMAGAĆ, PRZYPOMOŻNIK, SPOMAGAĆ**.

PRZYPOMINAĆ przypomynacz *admoneo, -ere i. ad memoriam aliquid reducere* R M₂v. Zob. **NAPOMINAĆ, UPOMINAĆ**.

PRZYPOMOŻNIK 'pomagający, współpracownik' przypomoznyk *coadiutor* S 29; przypomoznyk *coadiutor* R g₆v (ml). Zob. **POMOCNY, PRZYPOMAGAĆ**.

PRZYPOWIEDNI 'obrazowy, alegoryczny, mający charakter paraboli' przypovyedny *parabolicus i. similitudinarius vel parabolis utens* (sv. parabola) R y₄. Zob. **PODOBIENSTWO, PRZEPOWIEŚĆ, PRZYPOWIEŚĆ**.

PRZYPOWIEDNIE 'stosując przypowieść' przypovyednye *sinodochice* S 249; przypovyednye *sinodochice* R F₈ (md; av. *synecdoche*); przypovyed-

nye, Rozvmnye *sinodochice* R Y₄ (mp). Zob. **DUCHOWNIE, PODOBNIE, PRZYKŁADNIE, WYKŁADNIE**.

PRZYPOWIEŚĆ 'parabola, podobieństwo' przislovye, przypovyescz *proverbium i. similitudo, parabola, ubi aliud dicitur et aliud intelligitur* (bibl.) R B₇ (por. przepovyescz S 125); przypovyescy, przyslovye *proverbia* (sv. *proverbior,-ari*) R S_{4v}. Zob. **POWIEŚĆ, PRZEPOWIEŚĆ, PRZYKŁAD**.

PRZYPOZWAĆ praw. 'wezwać, pozwać na sąd' *concito,-are* przypozvacz *vel ad iram provocare* pobudzicz R N₂ (mp). Zob. **POZWAĆ, WEZWAĆ**.

PRZYPOZWANIE praw. 'wezwanie na rozprawę' vipelnyenye *vel* przypozvanye *executio* S 54 (por. Mym₄₁, w roz. *De iudicialibus*, k. 11v: *Executio*, czuladung, przypozwianie); napelnyenye, vypelnyenye, przypozvanye, vypravyenye *executio i. operacio* R l_{6v} (ml); przypozvanye *concitacio* R h_{2v} (ml) (por. Cervus).

PRZYPRAWA – 1) 'ozdoba, ubiór; coś, co upiększa' vbyor, przyprawa *cultus eciam est mundus muliebris* R i₃ (mp); – 2) 'przygotowanie; wyposażenie, przybory?' przyprawa *preparacio* R B_{2v} (mg); przypravi *preparamenta* R B_{2v} (mg). Zob. **OKRASA, OKRASZENIE, PRZYBIOR**.

PRZYPRAWIAĆ 'przygotowywać, sprawiać, powodować coś, przywozić do czegoś' przyprawya myą ku czvdzolostwv *facit me mechari* R t_{2v} (ml; av. *mechus*); przyprawya ya (!) ku czudzolostwv *facit eam mechari* (bibl.; sv. *mechor,-ari*) S 226v; przyprawya zoną ku czudzolostwv (!) *facit uxorem mechari* (bibl.) R Q_{6v} (ml; av. *mechor,-ari*).

PRZYPRAWIĆ 'przygotować, uczynić, spowodować coś; ozdobić' przypavicz, zgotovac *preparo,-are* R S_{2v} (mg); Spravicz, rospravicz, zdrzandzicz, przypavicz *dispono,-ere* R O₃ (mp); przypavicz *adapto,-are, ornare, preparare* R M_{2v} (ml). Zob. **PRZYBRAĆ, SPOSOBIĆ, SPRAWIĆ**.

PRZYPRAWIENIE – 1) 'przygotowanie; gotowość' przypavyenye, ochothnosc *disposicio* S 43v; zdrzandzenye, przypavyenye, Ochothnosc *disposicio* R k₂ (mp); przypavyenye *adaptacio* R a_{8v} (ml); – 2) 'przybranie, ozdoba' okraszenye, przypavyenye *ornatura* S 103v; przypavyenye *ornatura* R x₈ (mg). Zob. **OKRASA, PRZYBIOR**.

PRZYPRAWIONY 'przygotowany, gotowy; właściwy, odpowiedni' przypavyony, godny *aptus i. abilis, dispositus* S 12v.

PRZYPRAWNIEJSZY 'bardziej uroczysty, ozdobniejszy – tu o szatach' przyprawnneyshy *culcior i. solemnior* (bibl.; por. Księga Rut 3,3 z Biblii Wujka: oblecz się w ochędoźniejsze szaty) R i₃ (mp).

PRZYPRAWNY 'pełen przypraw, smaczny' *cupedia i. cupiditas edendi aut bibendi, dapes lauciores* potrawy przyprawne, Lakothky S 38v; przyprawne potrawy *cupedia* R i₃v (ml). Zob. **KORZENNY**.

PRZYPUSZCZAĆ 'dopuszczać do czegoś, zgadzać się, zsyłać coś na kogoś' Nye dopuszczay, Nye przypuszczay *absit a te* (bibl.) S 209 (u Erz brak obu czasowników w części pol.-łac.); Nyestan są thak, nyedopuszczay boze, nye przypuszczay *absit i. procul sit* (bibl.) R X₂v (ml).

PRZYPUSZCZONY 'dopuszczony do czegoś, dozwolony' przypuszczony, dopuszczony *reacceptus* R C₅v (ml); poddany, Spuszczony na dół, podrzuczony, przypuszczony *submissus, deiectus, humiliatus* R H₁v (md).

PRZYPUŚCIĆ 'dopuszczać, pozwolić' przypuszczic, dopuszczic *reaccipio,-ere, vide Calepi.* R S₅v (md); przypuszczic *submitto,-ere i. permittere* R T₈v (ml). Zob. **PODDAĆ SIĘ, PODŁOŻYĆ, PODRZUCIĆ**.

PRZYPYCHANIE *impulsus* przypichanye, przypądenye *i. impetus* R p₅ (mp). Zob. **PCHANIE, PRZYPCHNAĆ**.

PRZYPYTAĆ SIĘ 'wypytać się, radzić się; wysunąć pretensje?' przypytacz są *interloquor,-i* R Q₂ (mg) (por. Cervus: *Interloqui* przypytac). Zob. **PYTAĆ, PYTAĆ SIĘ, PRZEPYTAĆ**.

PRZYPYTANIE 'wypytywanie, radzenie się; wysuwanie pretensji?' przypitanye *interlocutio* R q₂ (mp). Zob. **PRZEPYTAWANIE, PYTANIE, WYPYTANIE**.

PRZYPYTAWAĆ SIĘ przypitava są *interloquitur* R q₂ (mp; av. *interlocutio*). Zob. **PRZEPYTAWANIE, PYTAĆ SIĘ**.

PRZYRODNY 'przyrodni' przyrodny brath *vel* syostra *couterinus i. ex eodem utero cum alio progenitus* S 36v; przyrodny brat abo syostra *couterinus* R h₆v; przyrodny ('bracia') *fratres uterini dicuntur filii eiusdem matris et ex diversis patribus* SN 251; przyrodny ('bracia') *uterini fratres sunt filii eiusdem matris sed ex diversis patris, si plures viros mulier habuit* RN I; przyrodny ('bracia') *uterini, qui ex eodem utero et diversis patribus sunt geniti* (sv. *uterinus*) R L₅v. Zob. **JEDNORODNY, PIRWORODNY, RODNY, ZARODNY**.

PRZYRODZENIE 'natura, cecha' wszythky<ch> rzeczy pospolita bythnosc, Pospolite slavanthnosc, znamyonviacze Bythnosc abo wlasnosc, wlyane abo nabyte, przyrodzenia rzeczy wydomic y domyslnych *predicamenta* R B₂ (mg). Zob. **PRZYRODZONY**.

PRZYRODZONOŚĆ – 1) 'natura, przyroda' navka przyrodzonoscy, przirodzoney rodnoscy *physica, quedam ars, que de rerum naturis tractat*

R z₈; – 2) ‘powinowactwo duchowe (powstałe np. w związku z chrztem)’ Rod, Rodzay, przyrodzonosc, Rodzyna duchowna, przyacyelstvo duchowne *cognacio spiritualis* RN IIv; o przyrodzonoscy *De cognacione spirituali* SN 253.

PRZYRODZONY – 1) ‘dany przez naturę, wrodzony; naturalny, dotyczący przyrody; należny z tytułu pokrewieństwa (o spadku)’ dowodziec vyvodem rozvmv przyrodzonego *probare rationibus* S 128v (av. *ratio*); *probare rationibus* (‘dowodami’) rozvmv przyrodzonego S 123v i R S₃ (mp); pospolite slavathnoscy *vel* wsithkich rzeczy pospolita bithnoszcz *vel* vyslovyyenye, znamyonviacza wlosnoszcz, przyrodzona, wlyana, nabyta rzeczy vydomych (Erz bł. „vydanych”) y domyslnych *predicamenta* S 121v; przyrodzona blysskoszcz *propinquitas naturalis* R B₆ (mp) (por. Cervus); przyrodzona zmaza *fomes ... dr radix ...*, *unde peccatum originale dr fomes* R m₈v (por. zakal S 59v); przyrodzoney navky mistrz *phiscus i. naturalis, qui de naturis rerum tractat* S 114; mistrz przyrodzoney navky *physicus* R z₈ (por. Mu28, s. 178); navka przyrodzonoscy, przyrodzoney rodnoscy *physica, quedam ars, que de rerum naturis tractat* R z₈; *propinquo,-are i. proximare, prope esse {vel i. sanguine coniungi i. propinquitate}* przyrodzoną blysskoscyą} R S₄; Spadek przyrodzonego dziedzyczstwa *devolutio hereditaria* R i₇ (mg) (por. Cervus); – 2) ‘krewny, np. brat’ przyrodzony, Swak *cognatus* S 29v (por. Mu28, s. 165); przyrodzony, Blyssky, Swak, Cyescz *cognatus* R g₇; przyrodzony *cognatus i. frater, quasi simul natus i. ex eodem patre natus, ut est filius fratris, nepos ex eo* RN II; przyrodzony *agnatus* (sv. *agnati dicuntur cognati de patre*) R b₂v. Zob. **DOWOD, DOWODZIĆ, NABYTY, ODRODZONY, PISMO, PRZYRODNY, RODZONY, URODZONY, WLANY, WRODZONY.**

PRZYROK ‘urok, czary; omamienie’ *fascinacio i. incantacio ... vel i. invidia, deceptio in laudando* przyrok, vrzecenye, *sicut faciunt histriones cuglarze* (bibl.) S 56; przyrok, Vrzczenye *fascinus ...*, *sive fascinatio* (bibl.) R m₃v. Zob. **CZAROWANIE, GADACSTWO, ZAKLINANIE, ZMAMIEINIE.**

PRZYROŚĆ ‘przyrosnąć, wzrosnąć’ przyroszcz *accresco,-ere* R M₂ (md); przyrosł *accrevit* R a₃ (md); przyrosł *concrevit* R N₂ (mg). Zob. **ROSTACY, ROŚĆ, UROŚLY, WYROŚĆ.**

PRZYROWNAĆ przyrownacz *equiparo,-are* S 219v; *equo,-are i. equum facere {vel librare} {vel przyrownacz}* R O₅v; przypodobacz, przyrownacz *configuro,-are, vide Calepi* R N₂v (md). Zob. **ROWNOŚĆ.**

PRZYROWNAĆ (SIĘ) gram. *que nomina comparantur, Donatus, i. mnożą są, przyrownaią są* RN (k. tyt.); *Donatus: Que nomina comparantur mnożą są y przyrownayą* R h₁v (md; av. *comparacio*).

PRZYROWNAJĄCY gram. 'stopień wyższy' *comparativus gradus in grammatica* przyrównający stopyem, *positivus* przedny, *ut doctus, doctior comparativus, superlativus* przewysshający R h_1v (md); Stopyem przyrównający *comparativus gradus* RN (wykl. przednia); *comparativus gradus, ut doctior* przedny (!) (w oryg. wyraz przekreślony), przyrównający RN (k. tyt.); *adverbia positivi gradus* położonego stąpnym, *comparativi* przyrównającego, *superlativi* przewisshającego R X_2v (md). Zob. **NADWYSZSZY, PIRWSZY, POŁOŻONY, PRZYSŁOWIE, SŁOWO, WSTOPIEŃ.**

PRZYROWNANIE 'zrównanie, wyrównanie; porównanie – także gram.' przyrównany *equacio* R l_2v (md); przyrównany *comparacio* RN (wykl. przednia); przyrównasz, <przyrow>nany, przyrównany *comparacio* R h_1v (md); przyrównany *hic comparativus et hoc comparativum* (sv. *comparativus, -a, -um*) R h_1v ; *thak tam, adv. quantitatis vel comparandi vel similitudinis* przyrównany R Y_4v (por. tak namnyeisz *tam minimum* R Y_4v (mp)). Zob. **NAWIĘCSZY, PRZYSŁOWIE.**

PRZYROWNANY 'zrównany; upodobniony' przyrównany *equiparatus* S 219v; przypodobany, przyrównany *configuratus* R h_3 (mp). Zob. **NIEROWNY, ROWNY.**

PRZYROWNOŚĆ 'porównanie, przyrównanie' przyrównasz, <przyrow>nany, przyrównany *comparacio* R h_1v (md). Zob. **ROWNOŚĆ.**

PRYZRZEC przyrzecz, obiecywać *promitto, -ere* R S_3v (md). Zob. **OTRZEC SIĘ, WYRZEC SIĘ.**

PRYZRZNIONY 'obcięty, przycięty' przycyati, przyrznyony *secatus* R E_6 (mg). Zob. **OBCIĘTY, OCIĘTY, ODCIĘTY, PRZECIĘTY, ROZCIĘTY, UCIĘTY.**

PRYZRZYNAĆ 'przycinać' przycynacz, vcynacz, przyrzynacz *seco, -are i. dividere, separare, secernere* R T_5 . Zob. **OBCINAĆ, ŚCINAĆ, ZACINAĆ.**

PRZYSADZIĆ 'przyłączyć, przysunąć, zbliżyć' przyssadzicz *admoveo, -ere* R b_1 (md; av. *admoveo*); prziszadzicz *admoveo, -ere, applicare, apponere* R M_2v (ml). Zob. **ODSADZIĆ, PODSADZIĆ.**

PRZYSĄDZENIE (lub **PRZYSĘDZENIE**) praw. przysądzenye *adiudicacio* S 5v; przysądzenye *adiudicacio* R b_1 (mg). Zob. **OSĄDZENIE, SĄDZENIE.**

PRZYSĄDZIĆ (lub **PRZYSĘDZIĆ**) praw. przysądziez *adiudico, -are* R M_2v (md) (por. Cervus: *Adiudicare* przisędziez). Zob. **ODSĄDZIĆ, OSĄDZIĆ, ROZSĄDZIĆ.**

[**PRZYSIĄĆ**] zob. **SPRZYSIĄĆ SIĘ, ZAPRZYSIĄĆ.**

PRZYSIĘGA praw. przyssyaga *attestationes sunt dicta testimonium vel testimonia ordine iuris in scriptis redacta* R d₃v; Slyvb, przyssyaga *iuramentum assertorium est, cum iuratur de presenti vel de preterito, sic esse vel non esse, fuisse vel non fuisse, sed iuramentum promissorium est, quando iuratur de futuro aliquid daturum vel facturum* R q₅v; vczyonyona przyssyaga *prestitum iuramentum* R B₃ (md); vczyonyona przyssyaga *prestitum iuramentum* R S₃ (mg; av. *presto,-are*); rotha przysyagy *rotha iuramenti* R D₃v (ml); rotha przyssyagy *rota iuramenti* R T₂v (ml; av. *roto,-are*) (por. Cervus); zdavacz przyssyagą (Acc. sing.) *deferre iuramentum est aliquem artare et astringo* (!) *ad iurandum* R q₅v (ml; av. *iuramentum*) (por. Cervus: *Defero iuramentum* zdawam przysięgę); spuscycz, odvyescz, zdacz przyssyagą (Acc. sing.) *deferre iuramentum est aliquem artare vel astringere ad iurandum* R N₆ (por. Cervus: *Deferre* spuscic vel odwiesc vel zdac); pod przysyagą *sub attestacione* (bibl.) R d₃v (ml; av. *attestationes*); *attestor,-ari i. valde testari* vyssvyathczicz pod przyssyagą {*sub attestacione*} R M₅. Zob. **ŚLUB, WYŚWIADCZENIE, ZAPRZYSIĘGANIE**.

PRZYSIĘGAĆ praw. krzyvo przysyagacz *periuro,-are* R R₆ (md). Zob. **KRZYWOPRZYSIĘSTWO, ZAPRZYSIĘGAĆ**.

PRZYSIĘGAJĄCY praw. krzyvo przyssyagający *peierans* R z₂v (md).

[**PRZYSIĘGLY**] zob. **PRZYSIĘŻNY**.

PRZYSIĘŻCA praw. 'ten, kto przysięga' przysięzca *iurator* S 77v; przysięszcza *iurator* R q₅v (ml) (por. Mym28, k. 12v).

PRZYSIĘŻNIK praw. 'ławnik, sędzia przysięgły' przysiężnyk *iuratus, scabinus idem* S 77v; przysiężnyk *iuratus, scabinus* R q₅v (ml) (por. Mym28, k.12v); Ławnyk, przysiężnyk *scabinus, iuratus idem* S 137v; Ławnyk, przysiężnyk *scabinus* R E₃v (ml) (por. Mym28, k.13). Zob. **PRZYSŁUCHACZ, ŚLUBICIEL**.

PRZYSIĘŻNY praw. – 1) 'o człowieku – zaprzysiężony' przysiężny *advocatus iuratus* R b₁v (ml) (por. Cervus: *Advocatus ... Iuratus* przysięgły); – 2) 'o uroczystym przyrzeczeniu' *iusiurandum i. affirmacio religiosa* pravo przysiężne, vyelgye zaprzysyaganye, *iurisiuracio idem* (bibl.) R q₅v (md). Zob. **DZIEDZICZNY, MOWCA, PRZYSŁUCHACZ, RZECZNIK, WOJT, ZAKUPNY**.

PRZYSKAKOWAĆ 'przyskakiwać, podskakiwać; tu – sprzeciwiać się, dokuczać, atakować' prziskakovacz, przecyvyacz są *assilio,-ire i. aggredi, invadere, impetere* R M₅. Zob. **DRAŻNIĆ, GABAĆ, NASKAKOWAĆ, PRZESKOCZYĆ, SKAKAĆ**.

PRZYSKAKOWANIE 'przyskakiwanie, podsłakiwanie; tu – sprzeciwianie się, atakowanie' prziskakovanye, przeczyvyanye *assultus, impetus, assumptus saltu* R d₂. Zob. **DRAŻNIENIE, PRZEGABANIE**.

PRZYSŁOWIE – 1) 'słowo, wyraz; parabola, przypowieść, przysłowie' przislovye *vocabulum* S 173; *vocabulum* przislovye, *quo res singule nominantur* R L₄ (md); przislovye, przypovyescz *proverbium i. similitudo, parabola, ubi aliud dicitur et aliud intelligitur* (bibl.) R B₇; przypovyescy, przyslovye *proverbia* (sv. *proverbior,-ari*) R S₄v; – 2) gram. 'przysłówek' *adverbium i. allocutio* przislovye, które cladzyemy vedlye *verbum* ku vyiasnieniyv, czo ku słowv przicladamy R b₁v; *adverbium* przislovye, które cladzyemy vedlye *verbum* ku viyasnieniyv RN (wykl. przednia); *adverbia loci seu localia* przislovyya myescza znamyonviacze *i. allocuciones* R X₂v (md). Zob. **POŁOŻONY, PRZEWYSZSZAJĄCY, PRZYGODA, PRZYROWNAJĄCY, WYBIERANIE, ZAKAZANIE, ZGROMADZENIE**.

PRZYSŁUCHACZ praw. 'pomocnik sędziego' Raycza, Lawnyk, przissluchacz *prava assessor dr quasi assidens iudici in cognitione causarum, suum prebens consilium iudici, qui alio nomine dr officialis iudicis et consiliarius* R d₂ (por. Cervus: *Assesor* przisluchacz prawa).

PRZYSŁUSZAĆ 'być stosownym, odpowiednim, właściwym' przislusha *condecet* R h₃ (mg; av. *condecencia*); przislusha *competit* R N₁v (mh; av. *com-peto,-ere*); *convenio,-ire ... hoc pallium convenit mihi i. decet me* przislusha, Sluzy mnye, przistoy R N₄. Zob. **SŁUSZAĆ, SŁUSZNOŚĆ**.

PRZYSMRODZIĆ przysmrodzicz, ozzecz, przipalicz *aduro,-ere* R M₂v (md). Zob. **OŻŻEC, ZASMRODZIĆ**.

PRZYSMRODZONY ozzony, przipalony, przismrodzony *adustus* R b₁v (ml). Zob. **OŻŻONY, SMRODLIWY**.

PRZYSPIESZYĆ zob. **PRZYŚPIESZYĆ**.

PRZYSPORZENIE 'powiększenie, pomnożenie, dodanie' przisporzenye, rozmnozenye *augmentacio* S 16v.

PRZYSPORZYĆ 'powiększyć, pomnożyć, dodać' przisporzicz, frymarczycz *augmento,-are i. amplificare* R M₅v; przymnozicz, przisporzicz *adauggeo,-ere i. valde augere {adaucto idem}* R M₂v.

PRZYSTAĆ – 1) 'zgodzić się, pozwolić; przyłączyć się do kogoś lub czegoś' przizvolicz, przistacz, visluchacz *acquiesco,-ere* S 209v; przyzvolicz, przistacz, visluchacz *adquiesco,-ere i. assentire* R M₂v; przistacz *adhereo,-ere i. inniti* R M₂v; – 2) 'być stosownym, odpowiednim, właściwym' *convenio,-ire ... hoc pallium convenit mihi i. decet me* przislusha, Sluzy mnye, przy-

stoy R N₄. Zob. **DOSTAĆ, PRZESTAĆ, PRZYŚLUSZAĆ, STAĆ, USTAĆ.**

PRZYSTAWAĆ 'ustać, usadowić się?' przistavacz *assido*, -ere R M₅ (mh; av. *assideo*, -ere).

PRZYSTAWKA 'misa, talerz' przistawka *catinus* S 24v (por. Mu28, s. 140); przistawka *cupula* S 38v; *cuppula mense* przistawka *vel i.* Sypyen R i₃v (ml). Zob. **KRZYNOW, MISA, NALEWKA, PATENA, PRZESTAWKA, TALERZ.**

PRZYSTĄPIĆ (lub **PRZYSTĘPIĆ**) 'podejść, przyłączyć się' blyzv przistapicz *accedo*, -ere R M₂; przystampicz *applicor*, -ari R M₄ (md). Zob. **DOSTĄPIĆ, ODSĄPIĆ, POSTĄPIĆ, PRZESTĄPIĆ, WYSTĄPIĆ.**

PRZYSTĘP 'dojście, wejście' przistamp *aditus* S 5; przistamp *aditus ... est introitus* R a₈v. Zob. **DOSTĄPIENIE, PRZESTĘP, WYSTĘP.**

PRZYSTOSOWAĆ 'dostosować' przistoszovacz, przicyagnacz *coapto*, -are S 214; przyscyagnacz, przistossovacz *coapto*, -are R M₈v (md).

PRZYSTOSOWANY 'dostosowany' przyscyagnyony, przistossovany *coaptatus* R g₆v (ml).

PRZYSTRZECH 'dach' dach, przystrzech *doma, Greci tectum dicunt, potest etiam dici doma tectum vel etiam atrium, quod non tegitur* R k₃ (por. Slstř 9, Praha 1986, sv. *doma ... in domate* (gl.: przistrzessie; Vulg. II Esdr. 8.16)). Zob. **PRZYKRYCIE, STRZECHA.**

PRZYSUSZKA 'kawałek wysuszonego, pieczonego mięsa; skwarki' *carbonella i. frixa* przysushka *ex carnibus assata porcinis* R f₃ (mg); przysuska (!) *frixia i. carbonella, sc. parum carnis, que super carbones cito solet decoqui aut assatur* R n₂v. Zob. **PRZYWARA, SKRZECZKI, SKWAREK, SMAŻONY, SUSZ, WYSUSZONY, WYSZOLC.**

PRZYSZCIE zob. **PRZYŚCIE.**

PRZYSZŁY 'dotyczący przyszłości' gadaczstwo po znamyenyv zyemye rzeczy przyslich *geomancia* R n₇ (mg) (por. Lactifer: *Geomancia* Hadatzstwi-je, když kto budutzijeho nijetco hada po znamenij zemie, zemieczar); – gram. przysly czasz *futurum* (sv. *futurus*) R n₄v; rozne, czo są wprzyslym czasye yakoby cirpyące w<y>movyą *neutro passiva, sc. verba* R v₆v (md); rodzaye Rozne, Czo są wpryslym (!) czasye yakobi cyrpyące vymovyą *genera neutropassiva* RN (k. tyt.). Zob. **DAWNY, PRZESZŁY.**

PRZYSZWA 'wierzchnia część stopy, przegub; część buta?; zasłona?; jakiś dodatek?' przyszhwa *connexum pedis* S 34; *pes, connexum pedis i.* przyszhwa S 111v; *connexum pedis* przyszhwa, *pars superior* R h₃v (ml) (por. Mu28, s. 63: *Conuexum pedis pars superior*, das äber teyl vben am fûsz, Przysswä;

Erz w części pol.-łac. ma: „Przyszwą (przednia część nogi), *convexum* (mylnie w I. części wydrukowano *connexum*) *pedis*, Mur. 63”); przyshva *antipedium* R c₂v (mp); przyshva *impedium* R p₄v (md); przyshva *spendium* R G₃v (md). Zob. PIĘTA, PODESZWA, STOPA.

PRZYŚCIAĞNAĆ ‘przyciągnąć’ przyscyagnąc, przistossovacz *coapto*, -are R M₈v (md). Zob. **PRZYCIAĞNAĆ**.

PRZYŚCIAĞNIONY ‘przyciągnięty’ przyscyagniony, przystossovany *coaptatus* R g₆v (ml). Zob. **CIĄGNIONY**, **ODCIAĞNIONY**.

PRZYŚCIE (lub **PRZYSZCIE**) ‘przyjście’ *transitus i. iter, via, que transiri potest {transicio idem}* przescye, prziscye (? – możliwa lekcja „przescye”) R J₆v; ksyagy przysshcy zidowskyego *Esdre liber* (bibl.) R l₄ (md). Zob. **ODEŚCIE**, **POŚCIE**, **PRZEŚCIE**, **ŚCIE**, **WYŚCIE**.

PRZYŚPIESZYĆ przispYEShicz *accelero*, -are i. *festinare, unde Gen. XVIII, (6) (bibl.)* R M₂ (por. pospieszicz S 209v). Zob. **NIEDOŚPIECH**, **POŚPIESZYĆ**, **ŚPIESZNIE**.

[**PRZYTCZA**] zob. **PRZYDCZA**.

PRZYTĘPIĆ stampicz, przytapicz *retundo*, -ere i. *retro tundere ...*, *acumen ferri destruere* R T₂. Zob. **STĘPIONY**, **TĘPY**.

PRZYTYM (?) zob. **PRZY**, **TEN**.

PRZYTYSKOWANIE ‘wyrzuty sumienia’ *sinderesis dr superior pars rationis* grizenye (!) somnyenya, przitiskovanye, doradzenye *custos anime i. quasi scintilla quedam stimulans hominem et eius conscienciam ad bonum* skra S 144; Skyerka, przitiskovanye, gryzyenye somnyenya, doradzenye *sinteresis debet dici, i. custos anime, quasi quedam scintilla stimulans hominem et eius conscienciam ad bonum* R F₇v (md).

PRZYWARA ‘to, co przywarło do garnka, brud na naczyniu’ przyvari *ignia ciborum, circa ollas vicia* R p₄ (mg); przyvary *ignia ollarum* R P₅v (ml); av. *ignio*, -ire (por. Volckmar: Przywarzam, *concoquo, aduro*; Przywará *cremium, caro adusta, crusta carniū coctarum, ollis adhaerens*). Zob. **PRZYSUSZKA**, **SKRZECZKI**, **SKWAREK**, **WARZONY**.

PRZYWIANEK ‘wiano, posag’ *dotalicium* przyvyanek i. *dos vel dotis precium* S 44v; przyvyanek, vyano, oprava *dotalicium i. dos vel dotis precium* (sv. *dotalis*) R k₄. Zob. **POSAG**.

PRZYWIĄZAĆ (lub **PRZYWIĘZAĆ**) polepsicz, ocrassicz, przyvżacz *fulcio*, -ire i. *sustentare, subportare, sublevare, submunire, firmare, adiuvare* R P₂v. Zob. **OBWIĄZAĆ**, **ODWIĄZAĆ**, **PODWIĄZAĆ**, **ROZWIĄZAĆ**, **ZAWIĄZAĆ**, **ZWIĄZAĆ**.

PRZYWIĄZANY *fulcitus* ocrashony, przyvyżany, podparty *protectus auxilio* R n₃v (mg). Zob. **OBWIĄZANY**, **ODWIĄZANY**, **ROZWIĄZANY**, **ZAWIĄZANY**, **ZWIĄZANY**.

PRZYWIEDZIENIE 'przyrowadzenie; namowa' *inductio* wwyedzye-
nye, przywyedzye *persuasio*, *abolicio* R p₆v (ml). Zob. **WIEDZIENIE**,
WWIEDZIENIE, **WYWIEDZIENIE**.

PRZYWIEDZIONY 'przyrowadzony; nakłoniony, namówiony' *illectus i. illaqueatus, seductus, in licio positus* {Sklonyony, przivyedzyony *ad malem attractus*} R p₄. Zob. **ODWIEDZIONY**, **POWIEDZIONY**, **PRZEWIEDZIONY**.

PRZYWIEŚĆ 'przyrowadzić; nakłonić, skusić' przyvyesch *adduco*, -ere R M₂v (ml); *illicio*, -ere, *illaqueare, in fraudem ducere* przyvyesch R P₅v; ku grzechu myą przyvyodl *peccare me fecit* (bibl.) R z₂ (mg; av. *peccans*); ku grzechu myą przyvyodl *peccare me fecit* (bibl.) R R₅ (mp; av. *pecco*, -are). Zob. **DOWIEŚĆ**, **ODWIEŚĆ**, **PRZEWIEŚĆ**, **PRZYWODZIĆ**, **WYWIEŚĆ**.

PRZYWIĘZAĆ zob. **PRZYWIĄZAĆ**.

PRZYWŁASZCZENIE praw. przywłasczenye *usurpatio est interruptio usucapionis* {*invasio*} R L₅v. Zob. **PRZEZYSKANIE**, **PRZYPISANIE**, **PRZYWŁOSZCZENIE**, **WŁAŚCIZNA**.

PRZYWŁASZCZONY 'wybrany, ulubiony; adoptowany' przywłasczo-
ny *populus adquisicionis* (bibl.) R c₅v (ml; av. *adquisicio*); oblyvbyony, przy-
własczony, Spossobyony *adoptivus* RN Iv (por. przywłosczoney SN 251)).
Zob. **WŁASNY**.

PRZYWŁOSZCZENIE praw. 'przywłasczenie' *usurpacio* zossoby-
nye, *raptus contra usum etc. i. illicite*, przywłosczenye *furto vel aliter*, przy-
pyssanye *presumcio contra consuetudinem* R L₅v (ml) (por. przywłasczenye
R L₅v). Zob. **WŁOSNOŚĆ**.

PRZYWŁOSZCZONY 'uznany za własnego, przybrany za syna' przy-
włosczoney *adoptivus* (Erz: „scil. *filius*”) S 5; *adoptivus* przywłosczoney (Erz
dodaje: „syn”), *qui in filium adoptatus est* SN 251 (por. przywłasczoney RN
Iv); vyzvolony, przywłosczoney *adoptivus i. qui est in filium assumtus vel qui
ex adoptivo natus est* RN IIv. Zob. **OBLUBIONY**, **SPOSOBIONY**.

PRZYWŁOŚCIĆ 'przywłasczyć, zagarnąć coś bezprawnie; adoptować'
przywłosczcz sobye *appropriare rem* R M₄ (mp; av. *approprio*, -are); zosso-
bicz, przywłosczcz *usurpo*, -are i. *contra usum rapere sive in usu habere vel il-
licite uti ..., contra rationem ius usum vel consuetudinem capere* {*furto*

assumere} R X₂; oblyvbicz, przywloscicz *adopto*,-are i. *desiderare vel nutrire vel eligere, accipere loco filii extraneam personam* R M₂v. Zob. **POLUBIĆ, SPOSOBIĆ**.

PRZYWODNIE 'drogą namowy, perswazji' przivodnye *inductive* S 245; przivodnye *inductive* R X₇v (ml). Zob. **DOWODNIE, WYWODNIE**.

PRZYWODZIĆ 'udowadniać, dowodzić; przewodzić, prowadzić, być na czele; namawiać' przivodnicz, vyvodzicz, dovodzicz *allego*,-are S 210 i R M₃; czynycz, przivodzicz *presto*,-are i. *ante stare vel preesse, vel precellere ... exhibere, dare vel statuere* R S₃; vpomynacz, przyvodziacz *exhortor*,-ari i. *valde hortari* R O₆v. Zob. **DOWIEŚĆ, ODWODZIĆ, PRZEWIEŚĆ (SIĘ), PRZYWIEŚĆ, ROZWODZIĆ**.

PRZYWOLIĆ (?) 'przyzwolić, pozwolić, zgodzić się' *consentio*,-ire {przyvolicz (? – możliwa lekcja „prizvolicz”) *convenire, congruere*} R N₃. Zob. **PRYZYWAŁAĆ, PRYZYWOLIĆ, WOLA, ZGODZIĆ SIĘ**.

PRZYWOZIĆ *suffarro*,-are i. *far, frumenta in castra conveyere* do voy-sky przyvozicz R V₁ (md). Zob. **ODWOZIĆ, PRZEWIEŻĆ, WOZIĆ**.

PRZYWRACAĆ 'oddawać, np. należność' placicz *reddo*,-ere i. *restituere, ipsi cuius erat dare* {*censum prestare* przywracacz} R S₆; (Erz bł. zamieścił sv. **PRZYWRACAĆ** przykład z S 219v, czytając „prziwracacz” zam. „przewracacz”: „prziwracacz *evolvere*” – zob. **PRZEWRAĆ**). Zob. **WROCIC**.

PRZYWROCENIE 'przywrócenie do pierwotnego stanu, naprawienie; oddanie, zwrot' przivroczenye *restitutio vaga dr quando nescitur ille, cui restituendum est* S 131v; przivroczenye *restitutio dr quod, quis restituere teneatur, in pristinum statum reposicio* S 131v; przywroczenye (w oryg. za tym wyrazem jeszcze jeden wyraz pol., przekreślony, nieczytelny) *restitutio, reposicio* R D₂ (mg); przywroczenye *recuperacio* R C₅v (mg) i R C₅v (mg) (2× na górnym marginesie); placzenye, wroczenye, przywroczenye *reditum* R C₅v (md; av. *reditus*). Zob. **WROCENIE, WZDANIE**.

PRZYWROCENIEC 'powracający z wygnania' *redux* przywroczenyecz *de exilio ad patriam reversus et reductus vel a periculis in tutum* R S₆ (mp; av. *reduco*,-ere).

PRZYWROCIC 'przywrócić do poprzedniego stanu, naprawić' *recupero*,-are i. *restaurare* przywrocicz {*recuperatum est* przywroczo} R S₆; przywrocicz *restituo*,-ere i. *retro vel iterum statuere* R T₂; przivroczo iest *recuperatum est* S 129v; przywroczo ('jest') *recuperatum est* R C₅v (mg). Zob. **WROCIC**.

PRZYWROCONY zob. **PRZYWROCIC**.

PRYZYWAĆ vipelnycz, przyzvacz, vipravicz *exequor*, -i i. *extra alia sequi, aliquid perficere, ad effectum ducere, instare ad aliquid faciendum* {*exequi, ultimam defuncti voluntatem implere*} R O₆v. Zob. **POZWAĆ**, **PRZYPOZWAĆ**, **WEZWAĆ**.

PRYZYWALAĆ 'pozwalać, zgadzać się' zmovą czynycz, przyzwalacz *paciscor*, -i R R₄; *favere perversis i. consentire, ac si ipse faceret* Zyczicz, przyzwalyacz R m₄ (mp; av. *favor*); przizwalacz, zyczicz *faveo*, -ere, *suffragari, auxiliari, assentire, favorem dare et proprie in malo* {*exaudi<re>*} R O₈; przyzwalacz *assentio*, -ire R M₄v. Zob. **FOLGOWAĆ**, **PRYZWOLIĆ** (?), **PRYZYWOLIĆ**, **ZGODZIĆ SIĘ**.

PRYZYWANY – 1) 'wezwany' przyzwany *advocatus* S 5; – 2) praw. 'dodatkowy termin rozprawy sądowej' przizwany rok *terminus concitatus* S 157; przyzwany rok *terminus concitatus* R J₁ (mp). Zob. **NAZWANY**, **WEZWANY**.

PRYZYWOLIĆ 'pozwolić, zgodzić się' przizvolicz, przistacz, visluchacz *acquiesco*, -ere S 209v; przyzvolicz, przistacz, visluchacz *acquiesco*, -ere i. *assentire* R M₂v; przizvolicz *assentio*, -ire R d₂ (mg; av. *assentator*) (por. przyzwalacz R M₄v); za syą postampicz (!), przyzvolicz *cedo*, -ere *in pluribus significationibus invenitur, nam cedo i. do locum* R M₇v; *consentio*, -ire {przyvolicz (? – możliwa lekcja „prizvolicz”) *convenire, congruere*} R N₃. Zob. **WOLA**, **ZGODZIĆ SIĘ**.

PSI – 1) astr. 'tu – o gwieździe Syriusz w konstelacji Psa'; 'związany z upałem, kanikulą' psya gwyazda, psyanka, suczka *Canicula* S 22; psyanka, psya gvyazda, Suczka *Canicula celi* R f₁ (md; av. *Canicula*) (por. Mu28, s. 4: *Canicula*, der hundstern, pssya gwiazdą); psye dny *Caniculares dies* S 22 (por. Mu28, s. 5); psye dny, sloneczne *Caniculares dies* R f₁ (md) (por. Mu28, s. 5: *Caniculares dies*, dye hunds tag, Psye dny); – 2) zool. psya mucha *cinomia*, *musca canina* (bibl.) S 28 (por. Mu28, s. 99); psya mvcha *cynomia* i. *musca canina et venenosa* (bibl.) R g₄; psya veszh *ricinus est vermis caninus, qui inheret auribus canum* S 132v (por. Mu28, s. 99); psya vessh *ricinus, vermis caninus et dr a rhinos, quod est auris, et cynos, quod est canis, eo quod inheret auribus canum* R D₃; psya ryba *squatina, piscis, catula maris* S 149; psya ryba *squatina* i. *catula maris* RN IIIv (por. Mu28, s. 93: *squatina* (ut ait Albertus) *piscis est marinus, quem germani catulam maris vocant, eyn hundtfisch*, Psya rybą); – psye mvchy *cynifex vel cynifex indecli<nabile> pro eodem vel pro alio genere parvarum muscarum ... scinifex, culicum genus est aculeis*

permolestum ... scynifes mshicze (bibl.) R g₄; – 3) bot. pszy yżiczek *cynoglossa*, *quedam herba* R g₄; psy rvmien *camemellum dr herba illa, que est mali odoris* S 21v; przymyothnyk, psya rzezucha *senecie herbe sunt cito arescentes, que per macerias nascuntur* (sv. *senecia*) R F₂v. Zob. **PIES**.

PSIANKA – 1) astr. ‘gwiazda Syriusz’ psya gwyazda, psyanka, suczka *Canicula* S 22; psyanka, psya gvyazda, Suczka *Canicula celi* R f₁ (md; av. *Canicula*) (por. Mym28, k. 2v: *Canicula*, Hundstern, Psianka; por. też Lex, k. 33v: *Canis seu canicula signum coeleste*, Psia gwyazda na niebie, też Psianką zową); – 2) zool. psyanka, Suczka *canicula* (sv. *canis*) RN IVv (w słowniczku *De animalibus*). Zob. **PIES**.

PSOWAĆ ‘psuć, niszczyć’ pszovacz *demollio,-ire* S 217v; *solvo,-ere, enodare, liberare vel i.* gwalcicz, psovacz *solvere legem* S 235; kazicz, psowacz, lamacz *solvo,-ere* {*solvere legem, vastare*} R T₆v; spustoshicz, pusto vczynycz, psowacz, kazycz *vasto,-are* R V₆. Zob. **ZAPSOWAĆ**, **ZEPSOWAĆ**.

PSTRANIG (?) zool. (Erz: „sic! zam. pstrąg”; zapis BB przejęty z Mu28) *saxatilis, piscis* pstranig, *saxatilis eciam dr* czo myśka myedzi skalamy S 137v (por. Mu28, roz. *De piscibus*, s. 93: *Saxatilis*, eyn steynbeysz, Pstránig, *Truta*, eyn vore, Pstrąg). Zob. **MIĘSZKAĆ**.

PSTRĄG zool. pstrąg *aristosius, truta, piscis* S 13v; pstrąg *aristosus* (!), *trutta* RN III; pstrąg *truta, piscis* S 163v; pstrąg *truta, piscis, quia semper movetur obstrusa, milago, aristosius idem* S 163v; pstrąg *truta, quidam piscis* R J₈v; pstrąg *milago, truta, aristosius* RN III (por. Mu28, s. 94); pstrąg *saxatilis, aristosius, trutta* RN IIIv; pstrąg *saxatilis, piscis* R E₃ (mp) (por. Mu28, s. 93). Zob. **MIĘSZKAĆ**, **RYBA**.

PSTRO pstro vczynycz *discoloro,-are* R O₃ (md).

PSTROCINA ‘plamka’ pstroczyzny *macule i. signa in marmore* R s₄ (mp).

PSTRY ‘różnobarwny; łaciaty, nakrapiany’ pstry *discolor i. diversorum colorum vel qui est alterius coloris* (bibl.) S 43; pstry *discolor i. diversorum colorum vel alterius coloris* R k₁v; pstry *maculosus* S 85 i R s₄ (mp); pstra suknya, wystrzigana *pannucia, pannea, vestis aut tunica de diversis pannis abs-cissa* R y₃v (md; av. *pannucius et hec pannucia dr quedam vestis*); psthre resperse oves (bibl.) R D₁v (md); pstre *resperse oves* (bibl.) R T₁v (md; av. *respergo,-ere*).

PSTRZYĆ pstrzycz *maculo,-are* R Q₆.

[**PSZCZOŁA**] zob. **PCZOŁA**.

PSZENICA bot. pszenycz *triticum i. frumentum* R J₈; *rob* pszenycz *vyborna vel est genus frumenti* S 133; *rob* *i. rubeus, ut bos rubeus, vel genus tritici laudabilis eciam frumenti* vyborna pszenycz R D₃ (mp). Zob. **ORKISZ, PROSO, REŻ, ZBOŻE, ŻYTO.**

PSZENICZNY – 1) pszeniczny kvyath *pollis vel pollin i. flos tritici vel siliginis* S 119; pszeniczny abo rzzany kvyath *pollen {pollis idem}* R A₅; *similago idem est quod simila {vel pszenyczna mąka}* R F₇; – 2) ‘żyjący w pszenicy’ *Cis, proprium nomen patris Sauli {vel robaczek pszeniczny abo yanczmyenny}* R g_{4v}. Zob. **OWSIANY, RŻANY, ŻYTNI.**

[**PTACTWO**] zob. **PTASTWO, PTASZSTWO.**

PTAK zool. ptak *ales ... est avis* R b_{3v}; ptak *avis* RN IIIv; prąnthky ptak *volucris i. avis* S 173; prąnthky ptak *volucer ... i. velox ... et hec volucris ... i. avis* R L₄; *involucris* nye richli ptak *vel qui non volat* S 173 (av. *volucris*) (por. Mu28, s. 43 i 81); nyepřąnthky ptak *involucris avicula* S 77 i R q₃ (mg); *involucris* nyepřąnthky pthak *vel qui non volat, aut qui volare non potest* R L₄ (mg; av. *volucer*); – *volatile, quod volat, volatilia* ptaczy R L₄ (md); ptaczy wzyemy grzebyączy *pulveratrices aves* S 126v; ptaczy wzyemy grzebyączy *pulveratrices aves* R C₁ (md) (por. Mu28, s. 81); ptaczy czo po zyemy lathaią *humivole aves* R p_{2v} (ml) (por. Mu28, s. 81); sczebyotanye ptakow *augor* R d_{3v} (md). Zob. **LATAJĄCY.**

PTASI zob. **PTASZY.**

PTASTWO ‘ptactwo, drób’ ptastvo *altilia volatilia saginata studio* (sv. *altilis*) R b_{5v}. Zob. **PTASZSTWO.**

PTASZEK kurczą *vel* mlody ptashek *pullus* S 126v; *pullicenus, qui ex gallinarum ovis nascitur* Cvrčzanthko, *pullus idem* abo Mlody ptashek *vel i. puer* R B_{8v} (md); prąntky ptaszek *volucer i. velox* S 173.

PTASZNIK (lub **PTAŚNIK**) – 1) ‘łowiący ptaki’ ptaszyk *auceps i. aves capiens* S 16v; *auceps dr aves capiens {i. ptashnyk}* R d_{3v} (por. Mu28, s. 186: *Auceps, qui captat aves, ...*, Ptassnik; por. też Mym28, k. 13v: *Auceps, ...*, Ptasznik); – 2) ‘klatka dla ptaków’ *aviarium* ptaszyk, *Clyathka in qua aves nutriuntur* S 17; *ptashnyk orniton G<rece>, aviarium La<tine>, ubi aves incluse pascuntur* R x₈ (md). Zob. **CHLEW, KACZORNIK, KOCIEC, KOSZ 1., KURNIK.**

PTASZNY (lub **PTAŚNY**) ‘przeznaczony dla ptaków, tu – woreczek na ptaki’ *escarius, quidam piscis solus escam ruminans, quia alii pisces non ruminant vel vaczek ptasny* S 52; *escarius, quidam piscis sic dictus, quia solus escam ruminare perhibetur, nam alii pisces non ruminant {vel vaczek ptashny}* R l₄. Zob. **POMEK, SIDŁO.**

PTASZSTWO 'ptactwo, drób' *ptasshstvo altilia i. volatilia* RN IIIv. Zob. **PTASTWO**.

PTASZY (lub **PTASI**) – 1) nosz ptaszy *rostrum dr os avium aut navium, rostellum dr* S 133 (por. Mym41, k. 25); *ptashy nossek rostrum dr os avium {nasus galli}* R D₃v; *ptashe szcebyotanye augor* RN Vv; – 2) 'przeznaczony dla ptaków' ptaszy *koszh ames* S 8v; *ptashy kossh ames* R b₇ (mg) (por. Mym41, k. 28); *czarsthvn vel ptasha syecz aucupium, fortunium, bonus eventus* R M₅ (mp; av. *aucupor, -ari*); *aucupium i. fortunium et bonus eventus, dr etiam officium capiendi aves* Czarsthvn {*vel tugurium*} {*vel ptasha syecz aucupium*} R d₃v. Zob. **CZARSTUN, POMEK, SIDŁO**.

PTAŚNIK, PTAŚNY zob. **PTASZNIK, PTASZNY**.

PUCH 'para, opar' para, puch, kurzeva (!) od *dymv vapor* R K₂v.

PUCHACZ zool. 'ptak' puchacz, Bąk *buba, bubo, avis, genus est noctue* RN IIIv (por. puhacz S 20); *puchacz bubo ... est avis feda et feralis* R e₄. Zob.

PTAK, PUHACZ, SOWA.

PUCHAĆ 'ciężko oddychać, sapać' *puchacz proflare naribus etc.* R S₃v (ml).

PUCHANIE 'ciężkie oddychanie, sapanie, rżenie' *puchanye proflatus* R B₅ (mp). Zob. **NADEĆCIE, ODYMANIE**.

PUCHLINA 'opuchlizna, obrzęk, wrzód' brodawka, puchlyna, Brodavka *tuber ... dr tumor rotundus in corpore, tubera, tubercula* S 163v (por. *crosty napuchle tubera* R K₁ (mp)); *nadące, puchlyna tumor est inflatio vel superbia cum motione corporis vel iracundia* R K₁; *odrazycz gorączoszcz abo zymnoszcz, vylkoszcz, abo puchlyną repercutio, -ere ut ungentum percussivum* R T₁v (mg); *odrazaiacza gorączoszcz (Acc. sing.) abo zymno abo vylkoszcz abo puchlyną percussiva medicina aut aqua distillata aut ungentum* R D₁ (mg). Zob. **OCIECZENIE, OPUCHŁOŚĆ, OTOK, PĘCHERZ, PĘCHYRZ, PRZYMIOT**.

PUCHNĄCY *puchnączy turgidus i. inflatus ..., tumidus, iratus* S 164 (por. *nadąty, napuchly* R K₁v). Zob. **NADYMAJĄCY SIĘ, OPUCHŁY, SPUCHŁY**.

PUCHNAĆ *puchnąć turgeo, -ere i. inflare, tumere* S 237v; *puchnącz, nadąncz są turgeo, -ere i. inflare, tumere* R V₅; *tumeo, -ere i. ... inflare, superbire {puchnącz, nadymacz są irasci}* R V₅. Zob. **OPUCHNAĆ**.

PUCHNIENIE 'nabrzwienie, guz' *puchnyenye turgor i. tumor, turgiditas, Exodi IX, (9) (bibl.)* S 164 (por. *pulchnyenye* R K₁v). Zob. **NADEĆCIE, OPUCHŁOŚĆ, PULCHNIENIE**.

PUDŁO 'skrzynka, pudełko' pudlo *pulla* (Erz: „?”) S 126v i R B₈v (md).
Zob. **PUZDRO**.

PUHACZ zool. 'ptak' puhacz *buba*, *genus noctue* S 20v (por. puchacz *bubo* R e₄). Zob. **BAK**, **PTAK**, **PUCHACZ**, **SOWA**.

PUKAĆ (SIĘ) 'wypuszczać pąki, liście; kielkować' zyelyenycz są *verno*, -are i. ... *florere*, *sicut in vere* {*pullulare* pukacz, *vide Calepi*} R V₆v; puka są, zyelyeny są *verno*, -are i. ... *florere* S 238v (por. Mu28, s. 8: *Vernare*, ..., Pukać sye, albo zyelyenyć sye).

PUKANIE 'wypuszczanie pąków, liści; kielkowanie' pukanye, zyelyenyeny *vernacio*, *pullulacio frondium* R K₅ (mg). Zob. **PĄCZEK**, **PĄKOWIE**.

PUKIEL (Erz: „z niem. Buckel, wypukłość, guz”; por. Bohemizmy, s. 287) 'okrągła ozdoba' *punctus vel punctum* ... *dr* pukyel S 126v; *punctus eciam* pvkyel R C₁ (mp; av. *punctus*); *bulla* ... *aliquando invenitur pro gemma* pukyel, *aliquando dr bulla ornamentum* ... *nobilium puerorum, solebant enim pueri nobiles in signum nobilitatis deferre quasdam bullas aureas a collo pendentes per quasdam corrigiolas* wshekye odzyanye poclathe (? – możliwa lekcja: „pvclathne”). *Unde tales pueri dicebantur bullati* polny (Nom. plur. m. lub Nom. sing. m.) puclew. *Unde et quedam vestis et etiam balthus dr bulla, quia bullis ornatur. Et ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, que fiunt quasi inflata bulle dicuntur ... et a bulla secundum quamlibet significationem dr bullatus i. plenus bullis vel ornatus* R e₄ (por. „pukiel” w Biblii Wujka, Księga Sędziów 8,21: „Wstał Gedeon..., y wziął stroie y pukle (łac.: *ornamenta ac bullas*), któremi szyie wielbłądów królewskich zwykły być ozdobione”; znaczenie wyrażenia „odzianie poklatne?” niejasne z uwagi na zapis BB i niepewną etymologię; „poklatny” lub „puklatny” może mieć związek z „puklem” lub „pokładem, poklatem” ‘wóz’, albo też z „poklatem, poklatem, pokładem, pokładem” ‘skarb’ – por. czeskie „pokład”, „pokładni”; zob. Bohemizmy, s. 244). Zob. **BAŃKA**, **BĘBEL**, **KLENOT**.

PUKLATNY (?) zob. **POKLATNY**.

PUKLERZ 'tarcza (por. Bohemizmy, s. 287)' tarcza, puclyerz *pelta est scutum brevissimum in modum lune dimidie factum* R z₃; sczyth, puclerz, Tarcza, paveza *scutum* R E₆; *scutatus i. munitus scuto* pavezą, tarczą, sczythem, puclerzem R E₆ (md). Zob. **PAWEZA**.

PULCHNIENIE 'nabrzmienie, guz' *turgor i. tumor, turgiditas* pulchnyeny (może bł. zam. „puchnyeny”) {*Exo. IX, (9)*} (bibl.) R K₁v (por. puchnyeny S 164). Zob. **PUCHNIENIE**.

PULKROWANIE (lub **PULCHROWANIE**) 'upiększanie (twarzy); tu – kosmetyk' pulcrovanye lyczne *stibinus, color* R G₅v (md; av. *stibinus est color ceruseus vel habens colorem stibii vel onycini*). Zob. **KRASIDŁO**, **LICZYDŁO**, **RUMIENIDŁO**.

PULPIT 'ambona, mównica; pochyły blat służący do czytania i pisanja' pulpit *analogium* kazalnycza *suggestum idem* S 9v; kazalnycza, pulpit *suggestus, suggestum* S 153v (por. Mu28, s. 127); *concio, locus* pulpith, Cazalnycza *concio eciam est congregacio* zgromadzenye R h₂v (mg); Cazalnycza, pulpith *suggestum* R H₃v (ml); pulpyth, Cazalnycza *pulpitum* {*suggestum*} R C₁; pulpith *amo* R b₇ (mp). Zob. **KAZALDNICA**.

PULS 'tętno lub miejsce wyczuwania tętna' staczywna zyla, zyla oddysshna, odgardlna *vel i. gardzyel* abo pulss *vel* przedech *arteria est vena, per quam exit et intrat aer et spiritus* {*vel dr utraque pars faciei*} *vel ... arterie sunt fistule vel vene ..., quia per eas aer i. spiritus a pulmone fertur* R c₈v (por. Lex, k 17: *Arteria* Żyłá pulsowa którey lekarze mácáya, też bywa rzeczoná Puls; *Arteria aspera*, Gardziel, Krźtań z którego dech wychodzi).

PULSOWY 'dotyczący tętna, wskazujący tętno, tu – tętnica' *pulsatiles vene* pvlsove zyly *i. arterie, index morborum aut sanitatum* R C₁ (mp). Zob. **ODDYSZNY**, **ŻYŁA**.

PUŃCZOCHY 'pończochy, nogawice' pvnzczochy *calceus laneus* R e₅v (ml) (por. Mym28, k. 31v; por. też ponczochy S 21). Zob. **POŃCZOCHY**.

[**PUSTELNIK**] zob. **PUSTENNIK**.

PUSTENNIK 'pustelnik' pustennyk *anachoreta i. heremita* R b₇v; pustennyk *solitudinarius* R G₂ i R G₂ (md). Zob. **PUSZCZA**.

PUSTKA 'pustkowie, samotnia; pustynia; samotność' puscza, pustky *solitudo i. consuetudo, singularitas, desertum* R G₂ (md).

PUSTO spustoshicz, pusto ostavicz *depopulor,-ari i. valde populari vel destruere* R O₁; spustoshicz, pusto vczynycz, psovac, kazycz *vasto,-are* R V₆; zlozicz zvrzandv, pustho vczynycz *assolo,-are* R M₅ (md).

PUSTOLKA zool. 'ptak' Caplvn, pustolka *capo, capus* S 22v (por. Sokol *capus i. falco, avis* R f₂v); pustholka *calperus, capus* RN IIIv.

[**PUSTOSZYĆ**] zob. **SPUSTOSZYĆ**.

PUSTOWAĆ 'bawić się, np. w zapusty, szaleć' pustovac wmyasopusty *bachor,-ari* R M₅v (md) (por. wmyasopusty (!) szhelyecz S 211v). Zob. **SZELEĆ**.

PUSTY 'spustoszony, zniszczony; opuszczony' zepsovany, pusty *vastus i. ... incultus ..., desertus, solitarius* R K₂v; pusthi *assolatus i. ad solum deduc-*

tus vel ad solitudinem redactus, vel de solio depositus złożony zwrządny R d₂.
Zob. **SPUŚCIAŁY**.

PUSZCZA 'pustkowie, pustynia' *puscra heremus i. desertum* S 68; *puscra heremus {heremus, vide Calepi} {desertum}* R o₃v; *puscra, pustky solitudo i. consuetudo, singularitas, desertum* R G₂ (md); *puscra desertum* R i₇; *głęboka puscra interiora deserti* (bibl.) R i₇ (mp; av. *desertum*). Zob. **PUSZCZYNA**.

PUSZCZAĆ 'wypuszczać; upuszczać (o krwi); stawiać bańki' *dichacz, parą puszczacz halo, -are i. spirare, halitum mittere* R P₄v; *scarificacio* banky *puszczacz sine incisione* abo zyli *zaczynanye* R E₄ (mg); Banky *szadnicz, puszczacz ventoso, -are* R V₆v (mg). Zob. **DOPUSZCZAĆ, PRZYPUSZCZAĆ, WYPUSZCZAĆ**.

PUSZCZADŁO 'narzędzie lekarskie służące do nacinania, upuszczania krwi' *puszczadlo fleubotomus* S 59 (por. Mym41, w roz. *De balneo ...*, k. 38v: *fleubotomium*, loszeysen, *Puszcządło*); *puszczadlo phleubotomus* R z₈v (ml; av. *phlebotomia i. minucio sanguinis* (ml; bez odpowiednika pol.)); *phleboto-mum ab incisione vocatum est, nam incisio Grece tomum dr* *puszczadlo* R z₈; *scalpellum eciam scalprum* *puszczadlo, vel quo alvei apum castrantur vel i. parvus cultellus* R E₃v (mg); *puszczadlo, Banka angistrum i. ventosa, instrumentum minuendi sanguinem* R c₁; *scarificacio* *zaczynanye zyl vel ventosacio* *nasyekanye* *puszczadlem* do Banky R E₄ (mg). Zob. **ŻEGADŁO**.

PUSZCZYK zool. 'ptak' *puszczyk ulula, avis quedam magnitudinis corvine, que rostro in palude fixo horrendo stridet*, Isa. XIII, (22) (bibl.) S 172; *puszczyk ulula, quedam avis nocturna, que flere videtur* (bibl.) R L₃; *avis in palude i. in luto stridens vocatur* *puszczyk* RN IVv (av. *terraneola*) (zapewne błąd BB, bowiem właściwe hasło łac. *ulula* znajduje się w innym miejscu RN – bez odpowiednika pol.). Zob. **BĄK, PTAK, PUCHACZ, PUHACZ, SOWA**.

PUSZCZYNA (lub **PUŚCINA**) 'pustynia, pustkowie' *puszcyna vastitudo, desertum, solitudo* R K₂v (md). Zob. **PUSTKA, PUSZCZA**.

PUSZECZNY 'puszkarski, przeznaczony do działu – puszeki' *puszheczy* *proch nitratus pulvis* S 98; *pusheczy* *proch nitratus pulvis* R x₁ (mp) (por. Mym28, k. 6v).

PUSZKA – 1) 'naczynie, słoik' *Sloyek, puska pixis i. vas, in quo medici reponunt suas confectiones* S 116v; *Sloyek, puska pixis i. bussula, sc. vas, ubi medici reponunt suas confectiones* R A₂v; – 2) 'działo, armata' *dzyalo, pusska machina {vel bombard, balista}* R s₄; *dzyala, pushky, rucznicze tormenta*

(sv. *tormentum*) R J₅v; dzyali, puskamy, ruczniczamy bycz *tormento*, -are R V₄. Zob. **HAKOWNICA**.

PUSZKARZ – 1) 'wytwórca dział' czo dzyala lyeye *vel i.* puskarz *tormentarius fusor* S 160v; pushkarz *tormentarius fusor* R J₅v (ml); puskarz *tormentarius* R V₄ (mp; av. *tormento*, -are); – 2) 'strzelający z działa' puskarz *pirobolarius i. iaculator telorum ignitorum* R A₂ (mg).

[PUŚCIĆ] zob. **DOPUŚCIĆ, ODPUŚCIĆ, OPUŚCIĆ, POPUŚCIĆ, PRZYPUŚCIĆ, SPUŚCIĆ, WYPUŚCIĆ**.

PUŚCINA zob. **PUSZCZYNA** 'pustkowie'.

PUZDRO 'pudło, pochwa na łuk' *puzdro corinthus i. tectura arcuum ... repositorium sagittarum, sc. pharetra {vel Thul}* R h₅v. Zob. **PUDŁO, SAJDAK, TUŁ**.

PUZIK 'dziecko, chłopczyk' (Erz: „puziaczek, pucek, tłuszczoszek”) *puzik pusio i. parvus puer, infans* S 127; *pvyk pusio i. parvus infans vel puer* R C₁v.

PYLGA (Erz: „sic!, łacińskie bulga, brzuch”) 'skórzany worek, bukłak' *uter, utris dr vas vinarium, quod proprie fit de corio* Lagwycza *vel uter, uteri i. venter habens intrinsecus membra viscera*, *pylga Bohemice* S 174v (w oryg. zapisy „Lagwycza” i „pylga *Bohemice*” występują jeden pod drugim, można je więc uznać za synonimy; u nas redakcja tego hasła według Erz) (por. Skórzany myech, Lagwicz, Cobyła lytewska *uter ... vas vinarium ... Et sunt utres proprie de corio* R L₅v; por. Bohemizmy, s. 291: „Pylga 'worek skórzany na wodę'. Bartłomiej z Bydgoszczy w swoim słowniku wyraz *pylga* zaopatrzył notką *Bohemice*. Może jednak autor słownika mylnie odniósł zapis *Bohemice* do tego wyrazu, nie udało mi się bowiem znaleźć jego odpowiednika w języku czeskim. Łączy się on zapewne z łac. *bulga* 'brzuch', por. *bulga* 'worek skórzany na wodę' w *Psalterzu floriańskim* (Ślstp I 177)”). Zob. **KOBYŁA, ŁAGWICA, MIECH**.

PYNZEL zob. **PINZEL** 'pędzel'.

PYNZULKA zob. **PINZULKA** 'pędzelek'.

PYPEĆ 'choroba, np. zgrubienie na języczku u drobiu' *pituuta, morbus est ... Grece dr phlegma, et est infirmitas, que accidit ex abundancia phlegmatis et facit capita gallorum et gallinarum et linguam extorqueri* pipecz S 116v; *pypecz pituuta i. humectatio sive infirmitas ... et facit capita gallinarum distorqueri* R A₂v. Zob. **PLWACZKA**.

PYRZ bot. 'perz' *pyrz cardo, -donis est herba nociva colonis* (sv. *cardo*, -inis) R f₃.

PYRZYNA 'perzyna, zarzewie, żarzące się drewno; zgłiszcza' pirzyna (!), glownya *favilla i. scintilla extincta et igne deserta, ut ticio* S 56v; pyrzyna (!), glownya *favilla ... est extinctus scintille ignis vel cinis* rzezevye R m₄.

PYSK Swyny (! – zam. „slvnyovy”) pyszk *proboscida vel promuscida i. rostrum elephantis, quo pabulum ori admovet* S 123v; pysk slvnyovy *proboscida vel promuscida, rostrum elephantis, quia illa pabulum ori admovet* R B₄v.

PYSZNY pyshny *elatus i. superbus* S 46v; Pishna rzecz *superbum dr omne quicquid in aliqua re excedit in pompa etc.* R H₃v (md).

PYTAĆ pytac, badacz *indago, -are* R P₆v; shukacz, pythacz *percontor, -ari i. inquirere vel perquirere, interrogare {percontati sunt i. inquisierunt}* R R₅v; pytac, Shukacz *requiro, -ere i. iterum querere vel investigare vel inquirere* R T₁v; *rogito, -are i. frequenter rogare vel i. pythacz* R T₂v (ml); – przez ktorego pythamy, czyya iest rzecz *casus genitivus* R n₆v (md; av. *genitivus*); *casus genitivus* rodzący, przez ktorego pythamy, czyya yest rzecz RN (wykl. przednia). Zob. **WYPYTAĆ**.

PYTAĆ SIĘ pitacz syą *contor, -ari i. aliquid perquirere vel scrutari ..., etiam ponitur pro interrogare, investigare* R N₄. Zob. **PRZYPYTAĆ SIĘ**.

PYTANIE pytanye *questio i. inquisicio, disceptacio* S 128; zadavanye, pithanye, gadanye, trudnosc, vantpyenye, wspora *questio* R C₃; zadavacz pythanye *questionor, -ari i. inquirere, questionem facere {disceptare, controversiam facere questionibus, examinare, exequi iudicium}* R S₅. Zob. **BADANIE, GADKA, PRZEPYTAWANIE, PRZYMOWKA, PRZYPYTANIE, ŚCIGANIE, WYPYTANIE**.

PYTANY pithany, ząndany *requisitus* R D₁ (mp).

PYTEL 'worek, rodzaj sita, zwłaszcza do przesiewania mąki' pythel *caratrum* S 22v i R f₂v (md); pythel *incerniculum* S 73 (por. Rzeszoto R p₅v (ml)); pytel *interniculum* S 76; pythel *interniculum* R q₂ (mp); Sytho, pythel *subcerniculum* R H₁v (ml); pythel *taratantara ..., instrumentum est, quo farina colatur et fluit inter molas molendini* S 155v; pythel abo Cosshve mlynne *taratantara indecli<nabile> nomen ficticium est ex sono, quem facit dictum. Est enim taratantara instrumentum, quo farina colatur. Et est instrumentum, cuius percussione granum defluit inter molas molendini* R H₅v; Sytho, pythel *tricellum i. polinarium ad farinam excuciendam* R J₇ (mp); pythel *polinarium seu tritellum* R A₅ (mg). Zob. **PRZETAK, RZESZOTO**.

PYTLOWAĆ 'przesiewać, oczyszczać' pythlovacz mąką *incerno*, -ere *i. cribrare* R P₆ (mp); pitlyovacz mąką *taratantarizo*, -are *i. ... farinam colare et est setaciare {i. purgare farinam}* R V₂v. Zob. **PRZESIEWAĆ, WYSIAĆ**.

PYTLOWANY 'przesiany, oczyszczony' pithlovana mąka *sata farina* R E₃ (mg). Zob. **PRZESIANY, WYSIANY**.